

(i)

كلمات شريفة

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلني من علماء البيان والمعاني والشكر
لله الذي صبرني من مفاتيح الأبحار الفواني والفتوة
على رسوله أفصح الأنام وعلى آله العظام وأصحابه الكرام
وبعد فإن العبد المتوسل إلى رحمة الملك الصغير
بعذر تقصيره في شكر نعمه سروري الفقير كان منقطعاً
عنه الناس ومعرضاً عن الاستيناس ثم ردها إلى الخدمه بالامر
السلطاني والقائد الوارث بالكتاب الجاقاني افضل آل
عثمان صاحب العلم والوفاء السلطان ابن السلطان
مصطفى بن السلطان سليمان اجري الله بينا بيع احسانه
في روضه الجنان كالانهار الجارية في بستان الجنان
وكان طبعه الشريف شاملاً على جمع العاوم والمعارف
واغلب منيله كان مصروفاً إلى اللطائف والطرائف

ولما كان كتاب كلستان مشتملا على حكايات غريبة و
 عذابات عجيبه واشعار شريفة و ابيات لطيفة بحيث
 يحتاج اكثر مواضعه الى الشرح والبيان ويفتقر من جهة
 اللفظ والمعنى الى التبيين وقد شرحه بعض الموالى غافلا عن
 اللغة الفارسية والاصطلاحات وذايلا عن المعاني المرادة والتك
 بل في مواضع كثيرة وضل في طرق يسيرة شرحت حالها في
 وبينته بيانا وافيا وجعته على اللغة العربية لطلب الطلاب
 فشرحت فيه بعون الله ملهم الصواب فاعلم ان المصل سكتة
 في روضة الجنة وستانها كذا كذا التسمية لفظا سكتة طريق
 العمل بالحديث في التمجيد معنى لان حقيقة محمد عند المحققين اظهر
 الصفات الكمالية دون القول المخصوص فقال منت خدای
 الامتنان وتقدرد النعمة خدای را ای لله كما ان بقدر علينا
 نعمة الكثيرة وهذا القول اعتراف منه بانه عرف حق المنعم و
 استحقاقه بانه حقيق بان يمس علينا لا اخبارا بانه من علينا
 منته على ان المذموم من تعويذ لاسيما تنبيه وقيل من العبادات
 لاسيما الله واعلم ان لفظ خدای علم خاص له لا يوسع اطلاقه
 على غيره الا ان يراد المعنى التركيبى وهو بالتركى كذا كذا
 وهذا حاصل معنى قولهم يقتضى ذاته وجوده بيت آمد بر من
 که من رسول کفتم تو برو که من خدایم او یرکت بشی نحو
 خانه خدای بیت خانه خدای کو در برج کبوتران بکشی
 ویکش که مردم در قفس وان لفظ را علامة للمفعول

المشهور باب
 مد على من

وقد يستعمل بمعنى اللام لجارة اى للتخصيص وقد يستعمل
للقسم وقد يكون زائداً غير وجب الظاهر ان الفاعل
صفتان للفظ خدای بحسب المعنى كما طاعتش الشیخ
هنا ضمیه غائب راجع الى الله لان الشیخ بالکنة فى
اللغة الفارسیة لها معنیان الاول انهما ضمیه غائب اذا
اتصلت باخر الاسم تفید معنى المضاف اليه كما فى قوله
طاعتش واذا اتصلت باخر الفعل تفید معنى المفعول
نحو ریدش وكذا اذا اتصلت باخر الزموا بطحا كرش
وقد يفهم ما قبل هذا الشیخ وقد ركب ضرورة الشعر
او لكونه الفا والثانى علامة اسم المصدر نحو ران شمعنى
دانسته موجب قربتست كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
حکایة عن ربه لا يزال عبدي يتقرب الى بالنوافل حتى احبته
الحديث فربك انذر رش الشیخ كذلك والباء المفتوحة
فى اللغة الفارسیة قد تكون للمالصاق والمصاحبة والقسم
والظرفية والسببية وقد تكون زائدة وهنا زائدة كتحب
اللفظ فالمعنى انذر شكر خدای من ریدت كقوله است
مقدر هنا حذف لفظ الكفو بذكره فى قرینته اى قربتست
وهنا الحذف قاعدة مقررة فى الاسجاع الواقعة فى الترتیب
الفارسیة بمعنى درشكر خدای كى زیارة نعمتست كما قال
الله لهم شكرتم لایزیدنكم ولشكرکم ان عذابى شدید
وقال المولى الرومى شکر نعمت نعمت افزون کند

نحو نیک او استغما لا نحو موجود بحجب حذفها کلفظ
وخطا و بر هر فمته شکری بیاء الوحده فیها واجب
فیجب فی کل نفس شکران است از دست و زبان
القاعده فی عطف التراکیب الفارسیه ان تحذف الواو
العاطفه من اللفظ و یضم آخر المعطوف علیه التلکظ
دلیلا علیه و لا تحذف من الخط للذلاله علی الضم بهذا اذا
لم یقع الواو العاطفه بعد الالف و الیاء و اما اذا
وقعت بعدهما حرکت بالضمه و تلفظت و کلفظ زبان
بفتح الزاء فیه و یضم هاء مشهور و الفاء مقام الباء کفمه
و فی ذکر دست اشاره الی عدم اختصاص ذکر بالکسان
که بکسر الهمزة العربی و الهمزة الرسمیه یستعمل اسماء بدل علی
ذوی العقول نحو هر که آمد کما ان کلفظ چه بدل علی غیر
ذوی العقول نحو چه خبر و یستعمل اداءه للارتباط
بین الامرین الذین تعلق احدهما بالآخر کالصفتة و الموصوف
نحو دل که عاشق شد کم شد او العلة و المعاول نحو
من که تاب ندارم او الغایه و المغنی نحو بکوش که
تا برسی برآید ای یحصل کنز اصله که از غرض
شکرش ای من حق شکره تعالی بندر آید
ای یأتی الی الباب و هو کنایه عن الخروج فالمعنی
من ید ای شخص و سانه

مطلوب
في بيان ما لا يشك في المقابلة
واختصاصه بالاولاد

مطلوب
في بيان ما لا يشك في المقابلة

ضمير فرائض بادبها وأعلم أن صيغة المضارع يحتل الحال والاستقبال كالعزة تكن
بدخول الباء يكتفى بالاستقبال كما في قوله بكسرة دو بدخول كلمة تكتفى بالحال
وداية ابرهه ابرهه ابرهه النسبة وهي اصل في العزة ومستعمل في الفارسية والاضافة
لما سبق فرمعه والآخر هو الله تعالى ثابته بنقد في الباء على التثنية جمع بنت
نبات راعى عكس ما تقدم درمزد من بته ورد فاعله داية ابرهه ابرهه ودرختان
جمع درخت وهو الشجر مادام ثابت في الارض فاذا قطع يقال له جوب بالباء العزة
بجملت نور وزي بالياء المصدرية هذا بناء على عانة الملوك فابقطعون الامر
فيه اليه قباي سبز ورق من الاضافة مثل مائة دربر كرفة والله الفاعل هو
الله تعالى وأعلم أن لفظه يطلق على معاني أحدها بمعنى علم وهو المراد هنا والثاني بمعنى الصبر
والثالث بمعنى الثمر والرابع امر من بردن والخامس بمعنى النصب والسادس بمعنى
الصفة إذا ركب خود لبره والسابع بمعنى غزو وقد يستعمل زايد التحسين للفظ
والاطفال جمع طفل شاخ را والاضافة كامة بقوم مصدر علم وزن الدخول من
قدم من سفره وموسم كل بضم الخاف اي في بعض النسخ وقع لفظ ربيع مكان
كل كلاً ما شكوه كلاً اول في الاضافة بر سر زاي والواضع هو الله تعالى وعصاره بالفتح
ما سأل من العصر ناي بمعنى النصب مطلقاً والمراد هنا نصب الشكر وقد وجد في
بعض النسخ بالياء ثين فالياء الاخيرة للوحدة النوعية وقيل المراد من قوله ناي ما
يقال بالفارسية ناي كلواي عصاة قصبة حلقوم التحل هذا والطلاق ناي علم حلقوم
التحل ما لا يقبله الطبع التسليم ورواية ناي لم تسمع من الاملاء بقدر شئ الضمير راجع
إلى الله تعالى شند فايق يراد به السكر على الاول والعسل على الاخير فايق من فاق على
اقرانه اذا علمهم بالشر في شئ اسم مفعول من شدن وهو بمعنى الصيرة اي
الانتقال من حال الى حال كما ان يكون بمعنى الكينونة وقد يستعمل احدهما مكان الآخر

ابن سيد علي

مطلوب
في بيان ما لا يشك في المقابلة
واختصاصه بالاولاد

مطلوب
في بيان بعض تغيرات
النظارة

مطلوب
في بيان النون
النافية

مطلوب
مناون

مطلوب
في بيان اشتقاق
الاسم

اهل النفس كما يقال اتيد بتشد يد الميم ووظيفة روى بالياء الاصلية بمعنى الرزق واضافة
لفظ وظيفة الميم ببيانته بخطاي منك بفتح الخاف المحقق يعني بسبب العصية المنهية بنهر
مضارع مني من يريدون واعلم ان النون المنقوصة حرف نون تدخل اول الكلمة واذا قصبت
نوني الحكم تكتب متصلا كونه بنريد ونبرد ولا تكتب بالياء كونه بنريد آمدنه عمرو وقد تحقق
باخر من النون الف ويقال يا والفرق بينه وبين السابق انه يقصد بالاول نوني التوضيح
وبهذا يقصد توصيف النفي ولهذا يجعل اسماء المصادر صفات بحيث يدخل الياء المصدرية
كخوبيت مردن كرسى ك نادان بود ك نادان شى مردن چان بود وقد تلحق باخر من
النون ياء وهي تكسر كخوبية وقد تلحق باخر رابطة كخوبيت بحذف الالف من لفظ است
قوله اي حرف نداء كزى منادى او المنادى محذوف وهذا صفة والياء الخطاب كآر
خزانه غيب مرهون كبر بفتح الخاف الفارسي وسكون الياء العول بمعنى المآخر مطلقا و
المراد هنا غير النضاري لمقابلة قوله وترسا فان بفتح النضاري وظيفه حور وصفته كيتي
ولفظ حور هنا بفتح الخاف للعافية داري بياء الخطاب محروم من دأستن ولا يرد
معناه للنفوى دوستانه اي دوستان را كزى بياء الخطاب محروم مفعول كزى نوكة
بادشمنان بدشمنان نظر داري وهو لا اول لا يرد معناه للنفوى والمعنى لك نظر
الى اعدائك وقيل في الترجمة **قوله** اي كزى ك غيب خز كلدن كبر وترسا وظيفه حور
قلدك دوستلري قند اي سن محروم سن ك دشمنلري نظر قلدك فراش باد صلا
هذا من قبيل اضافة الشبه به الى الشبه مثل جبين الماء كغنة اسم مفعول من كفتن و
القائل هو الله تعالى واعلم ان اشتقاق اسم المفعول بزيادة الياء الغير المنقوصة في آخر
الماضي بعد فتحه للمفرد ككفته وكرد و بزيادة لفظ لان ايضا للجمع ككردن لانه لا يكثر
زمرتين كناية عن الخضروات فان الياء والنون اداة النسبة اذا اتصلت الى آخر
الاسم وقد بدخلها معها الخاف للحي كخوبين وكمكين بكسرة وبالخاف الفارسي فاعليه

کما يستعمل كل واحد من كان وصار بمعنى الآخر في لغة العرب وقد يكون شديداً بمعنى رقتن وتزاد
 الواو في مستقبلات معانيها نحو شدة وشونن وحم خرما والمعنى بالانه كخرما چكر دكه بيش
 بترينشن الضمير الاول كل شجرة التمر باسقى عالي كشته اسم مفعول من كشتن بفتح الميم
 الفارسي وهو بمعنى الرجوع اما من الطريق او من حال الى حال والمراد هنا هو انك ولا يستعمل
 بمعنى الكينونة **قطعه** ابرو باديه وجور شيد و فكل اي كلام در كارند اي يعملون با ابرو باديه
 تا تواناي بياء الوحده بكف آري اي تكسب وبغفلت نخوري بل تشكر كما ورد في اظهر
 خلقت الاشياء لاجلك و خلقتك لاجلي همه اي اطيع از بهر تواني لاجلك سر كشته وصف
 تركبتي بمعنى المتخيره وفرغان بر داراي مطيع شرط انصاف بتاخذ مضارع منفي من باشيدن
 كه توفران نبري بفتح تين وقيل في الترجمة **قطعه** فكل واي وكشني بيل و و بولت اشرار
 تا كره انك اله غفلت ابله بوقيه من فو حق امرنه فرغان در و بويرق دوتجي شرط
 انصاف اوئي بويرغي سن دوتيه سن و تا فرغ المص من التمجيد الذي اشار اليه بقوله
 منت خدای را كما حققناه قصداً للتصليته فاورد ما في صدر روايته الحديث فقال
 در خبر است و هذا خبر مقدم لمبتدأ مؤخر وهو قوله كبريكي آه اي هذه القضية وردت
 في الحديث از سر و بفتح السين والواو و هو راس الفصح ورئيسهم كايئات الظم
 انها جارية على موصوف مؤنث و متفرع مصدر يعني موجودات كايئات و رحمت
 عالميان بفتح اللام وكسر الميم جمع عالم والحورف الاخرة زايدة للجمع والقاعدة في اخذ
 جمع الاسم في الفارسي هي ان الاسم لا ينج اما ان يكون مالمه حيوة اولافا لاوان جمع بالالف
 والنون نحو خويان واسبان ومرغان وبالياء قبلها ان كان اخر ياء ساكنة نحو عالميان
 و آدميان وان كان في اخر ما يتوسل بالماء نحو جويندگان و بندگان و اما انك فيجمع بالياء
 نحو آسمانها وزمينها وسنكها و سالها وان كان لها بدل زنا او تجد وانقضاء الجمع
 بالوجهين نحو درختان و درختها وليا وليان و شبان و شبها و روزها و روزان و صفوة

ملاحظه
 في بيان معنى كشته

ملاحظه
 في بيان جمع
 الاسماء

علم وزن رحمت ائيمان اى فالصبر ونحوه ووزن ان اى به يتم الزمان اذ لا ينقضي بعض محمد
 مصطفى عليه الصلوة والسلام رزقنا الله تعالى شفاعته يوم القيام **شعر** شفيق صاحب
 الشفاعه مطاع به نبي من النبوة والنباوة اى ما ارتفع من الارض فالنبي استحق منه
 لانه شرف على سائر الخلق كبريهم وهو ضد اللثيم فبهم مامن القمامة بالفتح وهو
 الحسن اى حسن او من القسم مصدر قسمت الشعر في فعل بمعنى الفاعل اى هو قاسم
 للعلوم في الدنيا كما قال ع من يرده الله به خيرا يغفره في الدين فانما انا قاسم والله يعطي
 جسيم اى عظيم القدر لان النبي ع لم يكن ذات جنة عظيمة بسبح كثيرا التسم وسبح من الوسم
 اى جعل بمر النبوة في ظهره **بيت** جيم ديوار است راى لا ينهدم كه دارد چون توان خلك
 پشتيان اى السندج باك بالياء العزة بمعنى البالا اى الموج بحر الظان سكن التراء
 انرا الى من كه باشد نوح كشتيان ملاح والفراة على صورة الجمع اعني بحر انرا غير
 مقبولة عند المتبحرين وقيل في الترجمة **بيت** يمز ديوار است غم جوي سمن
 اكه پشتيان نه قورقو بحر موجند كه اولانوح كشتيان **شعر** بلع اى وصل
 النبي عم العلا بالضم والفتح الرفعة والشرف بكما له الباء سمية متعلقة
 ببلغ والضمير راجع الى النبي عم كشف الدجا اى الظلمة بحال كماله حسنت
 جميع فاعل حسنت مضاف الى خصاله جمع خصلة وهي تتعمل في الافعال
 الغيرية صلوا جمع امر حاضر عليه صلوا وال عطف على الضمير المحرور
 في قوله عليه من غير اعانة الجار وهو غير سديد عند البصريين فالظان انه حذف ضرورة
 الشعر منا والجار مقدر ويحتمل ان يكون على مذهب الكوفيين وقيل في الترجمة **نظم**
 يتشدى علايه كالى ايله قمر لكوغنى اجدى جمالى ايله حسن در جميع خصالى اكل
 ويركاصلوا الى آلى ايله يكي از بندگان كنه كار بفتح الحاف العرب وقد كتبت الحاف
 متصلة بالهاء بریشان روزگار كنه تفريق اوقاته بالصرف الى انواع المعاصي

ملاح
 في بيان اشتقاق لفظ
 النبي

ان كان لفظ العلا والظلمة والظلمة
 بالالف فلا شك ان المعنى مأخوذ من
 به في مختار الصحاح في باب العوا وهو
 من الاسماء وان كان مكتوب بالياء
 وجد في اكثر النسخ فالتسوية بالياء
 فالمعنى مأخوذ من الاسماء وان كان مكتوب
 بالياء فالتسوية بالياء والضمير راجع الى النبي
 العلى جمع العلى اى يوجد في كتب اللغات
 مع التقليل والكثرة مع

دست انابت ای الرجوع الی الله تعا علما بقوله وانیبوا الی ربکم با مبدء اجابت یانا
بقوله تعا لا تغفلوا من رحمة الله بدرکاه حق جل و علا به و ازای بر رفع یدوه الیه ایزد
یعنی ان ذلک العبد بتضرع و زاری بخواند و قد ورد فی الخبر یعنی خدای تعالی بر او نظر
نکند ای لا یغفل الیه یعنی الرحمة باز من الضمیر راجع الی قوله یکی یعنی ان ذلک العبد قرة اخیه
بخواند ای بدعو و یطلب المغفرة با زاعراض کند یعنی ایزد تعا باز من ذلک العبد بتضرع
و زاری بخواند و قد ورد فی الخبر ان ربکم حتی کرم سستیجی من عین اذ ارفع الیه یدیه
ان یرد یدیهما ضمراً حق سبحانه و تعا گوید ای بقول ملائکته یا ملائکته قد استجیت
من عبدي و لیسن له رب خیری فقد غفرت له احوال تغیر و انکسار یعنی انسان
من خوف ما یُعاب و یدم و هو مجاز فی حق تعا عن ترک تخیب العبد قاله تعا بقول
لما لکته دخوتن را اجابت کرم دم قبلت دعا و حاجتشن را بر آورد ای
حضرت حمزه که از بسیاری دعا و زاری بنده بکسر انباء المصدري فیها همی کلمه می
ادام حال کما عرفت و انباء یفید الاستمرار شرم دارم ای استجی و روی انه یدفع الی البعد
یوم القيمة بعد ما ظهر الصراط کتب محتوم فاذا فیهم فعلت ما فعلت و لقد استجیت
ان اظهر علیک فاذا حسب قاله قد غفرت لک حکایت کان یکن بن معاذ الرازی عالم و اخلا
بروی هذا الخبر و یقول سبحانه ان من یتذنب العبد فیستیجی هو کما قال المص
کرم بین امر من دیدن مینا و کرم مفعوله المقدم و لطف عطف علی کرم خدا و بن کار
ای انظر الی کرم الله تعا و لطف کینه بنده کرده است و او شرمسار قیل فی الترحمة
کرم لطف ایدر کور خدا و ندگار قول ایدر کینه اول و لور شرمسار عاکفان
کعبه جلالتن ای المتکفون فی کعبه جلالتن الله تعا بتقصیر عبادت معتبر فند اعلام ان
کلمه اند تقید الجمعیة و حال الفها کمال الف لفظ است علم ما عرفت فی قوله و نعمت
موجود است و معنی معتبر فند معترفون بتقصیرهم فی العبادت که ما عبادناک حق عبادک

وکی
نور

مجلس
کلمه لا یزید

بینه
و
نور

ای
نور

ای عباد حقاً فیکس و اضعیف لفظ حق الی العبادت بما لفظ فیهما من قبیل اضافہ
الصفة الی الموصوف وواصفان حلیہ جالسین الیین یصفون حلیہ جال الذین
بتحیہ منسوب کہ ما عرفناک حق معرفتک ای کنہ ذاتک و ما زوی عن انہ ۲ ۲
رضی اللہ عنہ انہ کان یقول سبحانک ما عبدناک حق عبادتک وکن عرفناک حق معرفتک
تقول علی التصدیق باللہ علی وجہ یلیق بذاۃ تک فلا مخالفة بین کلامہ و کلام المصن
قال الشيخ ابو علی سینا **شعر** اعتصام الوری بغفر تک یخیر الواصفون عن صفیک
تب علینا فانما بشرناک حق معرفتک **قطعه** کمر کسے ایاء اللوحی وصف او اشیا
الہ اللہ تک رحمتی من از ہر سد الضمیر المستتر فیہ راجع الی قولہ کسے نہ دل پریدہ
نفسہ از ہی نشان پریدہ باللہ تک چہ گوید بار عالم ان لفظ باز بجی نعمان یعنی العون
بالترکہ کبر و بمعنی المفتوح و بمعنی العضد و بمعنی فرق کردن و بمعنی الطیر الذی یصاد بہ
و بمعنی الامر من بازیدن و بجی صفتی بعض المتراکب مثل حقہ باز و بمعنی القلب استاء
فالمراد هنا اما المعنی الاول ای ما یقول حشرہ اخری کانت اشارہ الی انہ ذکر فی بیان او صاف
اقوال اکثریہ و ہم یستوف حق بعد او المعنی الثانی یعنی ما یقول قولاً مفتوحاً ظاہراً
القول بان باز مہینا استعمل بمعنی روشن و ہم لانه حاصل المعنی الثانی و لیس بمعنی
مغایر الہ و القول بان من قبیل الصلات الزواید عن الزواید عاشقان مبتدیان
کشتگان معشوقہ خبرہ بر نیاید ہر مہینا للاستعلاک لا یصعد و کونہ بمعنی قطعاً
کما قیل لم یوجدہ کتب التفتاز کشتگان اوارفاً لعاشق کلون مقتولا معشوقہ
لا یصعد منہ الکلام و قیل کتر جمہ **قطعه** صورہ ہر کہ وصفی بندہ دل اول
نہ نشاندن اچمیرہ راز اولدی معشوق کشد سے عاشق اولیدن ابشدریلی آواز
یکی از صاحب دلانی المراد بصاحب دل فی الاصطلاح من ہو اصل التصوف و المصن
ہر و المراد پریدہ بہ نفسہ فی مواضع کثیرہ من ہذا الکتاب سز کجب بفتح خیم و سکون ایاء

مطلب
نوعی از اشار

مطلب
نوعی از اشار

از سید

جن سید

و ما سید

مطلب
نوعی از اشار

یعنی که بیان مراقبه فرو بردن بود که مواعده المتوجهین الی الله و در بحر حلافت
 مستغرق شدن قصه حکایت حال ماضیه له الطاء بالذای فی ذکر الوقت که از آن
 حالت باز آمدن عادای حالتی الاو لی یکی از اصحاب واحد من الاحباب بطریق
 الباطن علی وجه المراج و الشفا کنت لصاحب دل ازین بوستان که نو بودی
 لفظ بوستان بالواو فارسی و بستان بلاوا و طریقه و المعنی من هذا البستان الذی
 کنت فیہ مارا چه کوه که است آوردی بضم الواو و الباء للخطاب کنت صاحب
 بخاطر چنان دانستم ای کنت علی من النینة که چون بدرخت کل برسم ای اذ اذ اصل
 ای شجرة الورد و احسن بیا، الوحده بر بضم الباء، الفارسی کنیم الیم للتکلم جدید اصحاب
 لاجل الهدیه لهم چون بر سیدم ای نکل الشجرة بوی کلم الیم للتکلم ایضا لان الیم تساکت
 اذا اتصلت بآخر الكلمة یکون ضمیر التکلم وقد نفید معنی الفاعلیه کاف قوله بر کنم
 مشکل عشق نه در حوصله اش و قوله بر سیدم و قد نفید معنی المفعولیة کاف قوله بوی کلم چنان مست کرد ای
 از الی عقلی که دامنم از دست بر رفت من کمال الخیر **فقد** ای مرغی سحر یزداد بخند لب
 لکونه مستوفی فی الاسرار و مترقا فی عشق بسکون القاف زهر و ان من الغارثه
 بیا موز کبر الباء امر من آموختن ای تعلم العشق منه و اعلم ان القاعده فی قراده
 الباء الواخذه علی الفعل هی ان اول الفعل اذا کان مضموما و حرفا شفویا ای الباء
 و الفاء و الیم و الواو تقرأ مضموما نحو یکند و یکن و یبند و یبن و یفرما ید و
 و یفرمای و یاللد و یال و یورزید و یورز و یخیرا ذکر تفراد بالکسر کان سوخته
 اصله که آن کتب بالاتصال للوزن اشارة الی بیروانه جان شد و هو متابع
 رفت و آواز نیامد و لم یظهر منه ازین و انت مشکومن غیر احتراق
 مکان عاشقی بیروانه دارد که که هیچ از سوختن بیروانه دارد این مدعیان در طلبش
 فی طلب الله تعالی بیخبر اند غافلون گانرا اصله که آنرا که خبر شد ای عرف خبر بیا

بستان
در بیان خبر بوستان

بر سیدم
در بیان خبر سیدم

مشکل عشق
در بیان مشکل عشق

بیا موز کبر
در بیان بیا موز کبر

آتش از دست
در بیان آتش از دست

الوحيد باز يماند كما ورد في الخبر من عرف كل انسان وقيل في الترجمة **قلعه**
عشق ايشن پروانه دن او كرن يوري اي غنديل قلدي اجزاسي كل عشق
اشني فر ياد يوق مد عيلكه بيجيه لدر در طلبين حفيچون كم خبر دار اولنگر انزند
سوز بنيادي يوق **ديكر** اي برتر اي رب اعلى از خيال و كان و قياس و وهم
بفتح الواو و سكون الهاء و زهير چه گفته اند و اعلى عا قالوا استخيدتم و خولناهم
ايهم بيان لغو كه گفته اند بجليس تمام گشت بفتح الخاف الفارسي اي صار قاعا
و باخر رسيد عمر اي عمر ناما همچنان كالاول در اول وصف يو جانده ايم حازر با فيه
شبا و قيل في الترجمة **قلعه** اي بوجه از خيال و كان و قياس و وهم مهره كه
ديد لر اسند و بن او قوم غم بجليس تمام اولدي و عمر ايردي آخره اولنگر كيمي بن يني و محو
قومش **معا مد باه شاه اسلام خلق ملك** ذكر جميل سعدي ميندا كه در افواه
جمع في عوام افتاد است يعني ان الناس يدكرو له باخبره في افواههم و بالستهم
وصيت سخني بكم الصاد الكرم جميل الذي ينشر في الناس عطف على ذكر جميل
كه در بسيار سين يعني في وجه الارض رفته بفتح الراء اسم مفعول من رقتن و المراد به
انتشار اخبار فيه و قصب الجيب حد يثخن عطف ايضا و كذا احابيه و هو اي
قصب الجيب بالفارسيه ناي شكر كان النظم ان يقال قصب الشكر و انما قال قصب
الجيب تشبيها له بالشكر في القوة و المراد تشبيه كلامه المكتوب به في الورق المطوي
طويلا بقصب الجيب و المجموع اعني قصب الجيب اضعف الى الطريث و هو اضعف
الضمير الغائب اي الشين الذي يرجع الى سعدي كه همچو بعضي المثل شكر بفتح الشين
المعنى و الخاف المخفضه فارسي و بضم السين و الخاف المستوفى عنده بفتح السين
الناس و ورقه منشأ من بضم الميم و فتح التاء اسم مفعول كه چون كاخه زان
مثل ورق الذهب مي برند بفتح الباء العزة اي يملكونه بالا احترام بهر كال و فضل و بلا عت

از سدره كه سيمه
التي تها يترت

و الخاف المخفضه

الضمير الغائب

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

فالمعنى ان جميع الناس مالوا الى حبة حب السلطان اياه كما ان الناس علموا دين ملوكهم
 خبر مشهور **رباعي** انك بفتح الخاف الفارسي وسكون الراء مقصور من ازانك
 بمعنى ازانك وقت كسر اللفظ كسب من لفظ تو بضم التاء والواو الهمزة وسكون الهمزة
 الذي هو علامة الفعل فاذا ارتكبا حذف الواو من الخط كما هي مخدوفة من اللفظ
 برمي بكسر النون للوزن ساكنين نظرا ست بمعنى منذ نظرت الى آفارج بالمذجع
 انشوا اليهم للمتكلم ووجه ان آفارج مشهور بفتح اللفظ تراجعا بمعنى الرطب واداءة
 التفصيل والمراد منها هو انك يعني ان آفارج اشهر من الشمس والحال انك متصف
 بالعبوب في نفس الامر خود اى وان كان الامر في الواقع هكذا يعني همه جبريا **جميع العيوب**
 بدین یعنی باین گوید ان یعنی باین بنده درست یعنی درین بنده است خالبا زاید
 في قوله بدین اللفظ در مرعيب که سلطان پیسنداد استخس منه است قيل في الترتيب
رباعي ان برونم بقوله شمدن نظر الدن کوندن انشرم هم دخی مشهور بفتح اول
 که چید و کلی عیب بدین بنده و اورد مرعيب که سلطان بکنه اول منه اولدی
قطعه کلی بکسر الخاف الفارسي و ياء الوجدن خوش بوی وصف ترکیبی یعنی الطیب
 الطیب التریکی واعلم انهم بکسبون اللغظین و يجعلون المجموع المركب معنى المشتق
 و يستعملون الوصف التریکی او التركيب التوصفي کولفظ جمان بین فانه مرکب
 من اللغظین ومعناه معنى المشتق اذ هو بالترکی جمان کورجی فقوله خوش بوی من هذا
 القبیل لان معناه خوش قوچی در حمام روزی في يوم من الايام رسیدای وصل
 از دست بچونده بیا الوجدن بدستم الى یدی بدو یعنی با وصل بدین و باین کفتم
 که مشکى بضم الیم والثین العجبة فارسي و بکسر الیم والسين المملوثة في ويجوز ان
 یقرا مناعی الوجدن فالقصر علی احد هما تقصیر یا غیره الیاء التاکید في اخرهما
 الخطاب واما اللفظ في اول هذا حرف عطف یعنی او و يستعمل اللنداء كما في لغة العرب

توضیح در لغت

و بجهت خط

ابن سید

رباعي در وصف الترتیب

هذا الاضافة للفظ مشد
اضافة الحسن الى الوجد

فالمعنى ان جميع الناس مالوا الى حبة حب السلطان اياه كما ان الناس علموا دين ملوكهم
 خبر مشهور رباعي انك بفتح الخاف الفارسي وسكون الراء مقصور من ازانك
 بمعنى ازانك وقت كسر اللفظ كسب من لفظ تو بضم التاء والواو الهمزة وسكون الهمزة
 الذي هو علامة الفعل فاذا ارتكبا حذف الواو من الخط كما هي مخدوفة من اللفظ
 برمي بكسر النون للوزن ساكنين نظرا ست بمعنى منذ نظرت الى آفارج بالمذجع
 انشوا اليهم للمتكلم ووجه ان آفارج مشهور بفتح اللفظ تراجعا بمعنى الرطب واداءة
 التفصيل والمراد منها هو انك يعني ان آفارج اشهر من الشمس والحال انك متصف
 بالعبوب في نفس الامر خود اى وان كان الامر في الواقع هكذا يعني همه جبريا جميع العيوب
 بدین یعنی باین گوید ان یعنی باین بنده درست یعنی درین بنده است خالبا زاید
 في قوله بدین اللفظ در مرعيب که سلطان پیسنداد استخس منه است قيل في الترتيب
رباعي ان برونم بقوله شمدن نظر الدن کوندن انشرم هم دخی مشهور بفتح اول
 که چید و کلی عیب بدین بنده و اورد مرعيب که سلطان بکنه اول منه اولدی
قطعه کلی بکسر الخاف الفارسي و ياء الوجدن خوش بوی وصف ترکیبی یعنی الطیب
 الطیب التریکی واعلم انهم بکسبون اللغظین و يجعلون المجموع المركب معنى المشتق
 و يستعملون الوصف التریکی او التركيب التوصفي کولفظ جمان بین فانه مرکب
 من اللغظین ومعناه معنى المشتق اذ هو بالترکی جمان کورجی فقوله خوش بوی من هذا
 القبیل لان معناه خوش قوچی در حمام روزی في يوم من الايام رسیدای وصل
 از دست بچونده بیا الوجدن بدستم الى یدی بدو یعنی با وصل بدین و باین کفتم
 که مشکى بضم الیم والثین العجبة فارسي و بکسر الیم والسين المملوثة في ويجوز ان
 یقرا مناعی الوجدن فالقصر علی احد هما تقصیر یا غیره الیاء التاکید في اخرهما
 الخطاب واما اللفظ في اول هذا حرف عطف یعنی او و يستعمل اللنداء كما في لغة العرب

في هذا اللفظ

كـ اربعى بكسر اليااء للاضافة دلاويز بكسر الراء ايضا وهو وصف تركيبي من
 او كثر ولهذا يكتب الالف متصلا باللام خيرا بتركيبي الخط على تركيب المعنى
 اعلم ان لفظ توضيح خطاب بمعنى انت والغصيح ان تقراء واوه بل معنى علانية
 لضمه التاء وقد تقراء لضرورة الوزن وقد تفتح للوزن ايضا واذا اتصل بلفظ
 است تحذف واوه والالف من لفظ است فيقال است مستم زال عظمي منه
 بكفتا بضم الباء لضمه اول الكلمة والالف للاستيعاب من ضمير متكلم بمعنى انا كل بكسر
 الكاف الفارسي ويقراء بكسر الشام للاضافة تاجية اي طين لاستيعاب بودم في حذف
 ويمكن وقد يقراء بالالف بدل اليااء مدته بيااء الوحدة بالكل بضم الكاف الفارسي
 نشتم فاشترجه الطيب في لان الصحة مؤثرة كما قال جمال همشتين اي حسن
 الجليس ذرمن وفي بعض النسخ باعن انكر كرد فظهر الريح الطيب مني وكثره والآ
 من همان خاتم كه مستم مقصود القص في كنت شخصا حقيقيا فالاصحبت مع هذا
 السلطان العظيم ظهرا سمي بين الانام واشتهرت في الايام كالطين المتقارن بالورد
 وقد قيل في الترجمة **فقد** يكون حماما من بر خوش قو خلوكا لوجه كرهى بر محبوب
 اللدن ديدم الكا كرسنك ميسن يا غلبه كه كو جك فو خك الذي بنى بندن ديدك
 طبرغم هيجم وليكن كل ابله بر زمان او تورمشم بن اشرايردى مكر كل قو خوشدنا
 والا طير اعلم بن از لردن انهم متبع بكسر التاء المشددة امر من مشع الله المسلمين
 اى اجعلهم متبعين بطول بضم الطاء حيوة الضمير راجع الى ان بكسر وضف بكسر
 العين امر من ضاعف اى اجعل ثواب جميلة مضاعفا وحسانه جمع حسة وهى
 ضد السيئة وارفع بفتح الفاء وسكون العين درجة او دابة جمع ديد بمعنى
 الحبيب فهو كالاجابة لفظا ومعنى وولاة اي درجة ولالة جمع وال بمعنى الحاكم
 وهذه الصيغة قياس في جميع اسم الفاعل من الناقص كالفرقة بفتح فاء جمع غلار

بقاء منه الله كذا
 وشعنه فبقا

في قوله تعالى

والعقاة جمع قاض ودعته بكسر الهمزة المشددة وسكون الراء امر اى اهلك على
اعدائهم جمع عدو يقال دعه الله تدبيره ودعه عليه بمعنى وشأنه جمع شأنه
بمعنى البعض بما تلى الباء للضم اى بحق ما تلى وفي بعض النسخ ما تلى بدون الباء
القسمي في يكون ما مصدرية او ظرفية في القرآن ظرف تلى من آياته بيان ما
او من التبويض والمعنى مدة دوام تلاوة آيات القرآن او بعضه او في مدة
دوام تلاوة آيات القرآن على ان من مزينة في الاثبات على هذا هو الخشن
اللاتم امن بالمدة وسكون التونا امر من آمنه بلى مفعول الامر والمراد به
ملكته وانما اختاره للتجمع واخفا بفتح الفاء وسكون الظاء امر ولى اى ابنة
اسم سعد سماء ابو بكر باسم ابيه ~~سعد~~ لقد سعد الربنا جواب قسم محذوف
به الظان يرجع الضمير الواقعة في هذا الشعر الى اب بكر دون ولى كما توهم
ليحصل الايحاء اللطيف في قوله دام سعدة يناسب قوله كذلك تشاء لينة
وللا يلزم تفكيك الضمير ايده المولى الى الله تعالى بالوية المنصرجة لواء وهو العلم
كذلك اى مثل اب بكر تشاء لينة كان مهورا حذف الموهرة الموزن اى تحدث وترفع
لينة وهى عضو كل مخصوص وهو كل الجمرة وهى مرفوعة على ان فاعل تشاء
وهو اى ابو بكر عمر فما اى اصل تلك اللينة والجملة صفة لينة وحسن نبات الارض
من كرم البذر وجوده والبذر بالفارسية تخم والمعنى ان اب بكر بذركم اى سلطان
جيد فولى سعد يصير مثله في اخن ايند اى الله تعالى وتقدس وجل جلاله خطا بان
شيلار را الخطه علم وزن العلة دائرة البلد يسميت حاكما كان عادل الباء سميته
ومثمت عالما كان عامل قدح حبيته الطخام على حقة العلماء لانها اظهر تأثيرا في حصول
الامن تازمان قيامت اى الى قيام الساعة ودر لباس سلامت نكره دار مقصور
من نگاه دار و قد يكتب الباء متصلا الى الدال والمعنى حفظ الله وقد وجد في بعض

نكته در نگاه دار

لغة الفلک

النسخ من الابيات اعني قوله **قد** ندانك استغلام الخاري من در اقليم جمع
 اقليم غربت واستغراب جبر الفظ مفرد يستعمل في مقام التقليل روى الخاري
 بياض الوجه تكبر دم در كنكي بالياء المصدرى برون رفته من صين المملكة از تنك
 تر كان من عارهم ونظا ترك بضم التاء وسكون الراء مطلق على اماكن ممالى خطا
 وحقن وحقن وهم بعض لونا وسود عينا وحاجبا وحقن فعل لا وهذا يطلق
 على الحجاب تشبها بهم وقد يطلق على الجندي مطلقا كما ديدم مفعول هذا اعني
 جبران در هم افتاد وقع مخلوطا چون موى رنگى مثل شعرا مالى ولايت زكبار
 چه آدمى زاد بودند في الصورة وليكن في الباطن چون كره كان بالخافين الفارسيين
 جمع كره وهو الزئبق بخون خوار كه تهر چنگى في شرب الدم وجدة الفطر جوبار
 آمد كشور بكسر الكاف العزة يعني المملكة آسود ديدم بحيث يسلطان بالياء والظاف
 الفارسيين جمع چنگل وهو الغمر كما كرهه اي ترك خوى يلكى بحيث صاروا درون
 مردى في باطن حال كل واحد منهم رجل واحد چون ملك بفتح تين يلى محضر حسن
 الخلق برون ظاهرا حال كل فرد منهم لشكرى چون مثل مهر بران جمع مهر بر كسر
 الراء وفتح الراء بمعنى الاسد چنگى بالياء للنسبة چنان بود در عهد وزمان اول
 كه ديدم يعني جبران پير بضم الباء الفارسي رغوفا وشو ميش وتنكى روى ان
 بعض الامراء قد استولى على بكر بن سعد وطرده من مملكته فخرج المص ايضا عن
 تلك المملكة ثم اتى ابو بكر جمع عظيم فقهر عذوق واخذ مملكته فعاد المص وراى الملك
 منتظما ولهذا قال چنين سداى حصل الاضطراب والامن در ايام سلطان عادل ورجو
 اتا بكن ابو بكر بن سعد كما بن رنگى ما وجدنا من الابيات في النسخ القدرية الفصحى
 قاله انها ليست من هذا الكتاب بل من نسخة حكايمة اوردها المص في بعض رسالته
 المحقر الناسخون بهذا الكتاب **خ** اقليم پارس راغم از آسيب بالمد بفتح الفتحة

مهر استغراب لغو را كره من طين
 كره بلفظ جمع و لو اختار جازا الفصحى
 ال جمع شيقى لا يقع في تقدير مطلقا
 العزة صيغة بفتح كره جنى عزة

وهر نسبت الی وجه الزمان تا بر سرش بود و چون بعضی مثل ثوابی منکر ای
 بکسر الهمزة وفتح حرف نوا بر ساند خدا ای قلل الله امر و رکس نشان نهد ای
 لا یخبر لیوم احد در بیست خاک بیخ در زمین کستر و مانند آستان جو و آستانه یعنی
 العتبه درت التاء الخطاب ای مثل عتبه بایکل واعلم ان التاء التامة ضمیمه الخاطب
 اذا اتصلت باخر الاسم بفید معنی المضاف الیه کما فی قوله درت و اذا اتصلت باخر
 الفعل بفید معنی المفعول لیه نحو بدست و کذا اذا اتصلت باو اخر الروابط الخ و در
 همه اکثرت نصیب با شد مالتی رضا ای موضع الامن الذی یرضی الناس عنه برشت
 واجب علیک یارس رعایت خاطر بیچارگان و ضعیفان و شکسته مبتدا بر ما ضمه ای
 واجب علینا و بر خدای مضاف الی قوله چرا آن آفرین وصف ترکیبی جزا و عوض
 بحسب و عن یارب زیاده فتنه نگه دار ای احفظ خاک یارس و اقلیمه چندا نگه خاک را
 بود بفتح الواو و باد رابعا یعنی مادام ببقی کر تا الارض و انهم واد و قبل فی الترتیب
 یارس اقلیمه او لم یغ دهر و ندن تا اول اند سنجین سایه خدا که یو کون نشان
 و بر سر یوزن جمع فایکل استکی مثل سنک مالتی رضا بیچاره لر رعایتن انک سعاد در
 شکسته یکل بر ما و خدا و ندر در جزایا رب یارس طبر اعنی صاقله فتنه دن اول و کلوا کلوا
 طبر اخذ بیلد صوبه بیلد بقاء فان قیل عاذکر المصنفون فی کتبه من القاب سلاطین زمانهم
 فانهم یقولون السلطان العادل و السلطان المعظم و شامشاه الاعظم و ماکل رقاب
 الامم و سلطان ارض الله و ماکل بلاد الله و ناصر عباده و غیر ذلک من القاب استعملت
 بهما مل مجوز مثل هذا ام لا قلنا ان ارادوا الحقیقه فغیر جائز بل ارتکاب کذب صریح و
 اما نورا و اقلیمه القلب و الطلب من الله تعالی ان یوفق الخ لکل الی الانصاف بهن
 لا نقاب طسده او اذا ارادوا بها المعانی المجازیة فیما یر و لکن الاکنار مذموم لایام الکذب
 و المذمونه کما لا یخفی **سبب التوفیق** یک شب تا مثل ایام گذشته می گزوم یقال

ن

ن

تاثل الشئ نظر اليه مستباليه وبرغم ذلك بفتح التاء المشقة بعض الهلاك كده تا تسف
 وتختصر في حوردم **العمر** وفي فاتي المطلوب لا القلب اذ اخني ولا المحبوب
 وسنكل سراج دلي را لفظ سراج مقصور من سراجك بمعنى الحجرة الصغيرة والمعنى
 بالته ككوكب كل او جو كركن طاشني بالاس اب ديل سي سقم كاخلك واين بيتر استاب
 حال خودمي كفتح والابيات ما ذكره بقوله **شعوي** مهردم از عمر مي رود نفس اى كل
 نفس يثني من العمر وهو شئ قليل في نفث ولكنه لا ينقطع عن المرو ريل يستمر عليه
 چون نيكه مي كيم وفي بعض النسخ چون نكه مي كني بياء الخطاب لما ند بسكون النون
 والذال ماض متقي من ماض و يجوز في هذه اللفظة اجتماع الساكنين بل اجتماع ثلثة
 سواكن نحو كارد بسي اعلم ان لفظ اب بمعنى نيج نيج و بسي اعلمه وقيل في الترجمة
بيت عمر دن بر نفس كيدر مهردم نظر انسيما تشكك كه چوق قائمدي اى شخص
 كه بنجاه رفت اى مضي فسون سنة من عمر كن در خواند وانت في غفلة مكره بنج
 روز في ضمة ايام بقيت در يان نغم وتستيقظ من نوم الغفلة بمعنى مضى اكثر
 العروبي اقله فان وقت الانباه وفي ذكر بنجاه و بنج مثل ضمة الاشتقاق
 وهذا البيت مطلع قصيدة الناص فاحمد مذكور في ديوانه وقيل في الترجمة **بيت** التي
 بيل كجدي داخي او يقون سن استويشت كون مكره دو يوس كون سن **بيت** انم يان
 لي يا قلب ان انشرك الجهلاء وان يحدث الشيب المنير لنا عقلا فخل بكسر ايم النجيم
 من الاستحياء انكس كه رفت اى سات ومضي من الدنيا وكار ساخت لم يعمل عمل الاخرة
 كوس رحلت زو ند اى خمر يوا طبل الارحال و بارو هو معنا بمعنى اجل بكسر ايم وكون
 ايم ومن قال بالفتح واسكون فقد اخطا في اصل اللفظ ساخت وقيل في الترجمة
بيت او تنور شول كشي كه دوزمدي كارد كوس رحلت اورمدي دوزمدي بار
 خواب نوشين اى النوم القليل يا ممداد بالذال البعثة في اخر علم اللفظ الغيبة

۱۱۰
 ص ۱۱۰
 ص ۱۱۰
 ص ۱۱۰

ص ۱۱۰
 ص ۱۱۰

بعضی الصبح قال ابن عین **بیت** در زبان فارسی فرقی میان دال و ذال یادگیر از من که
 این نزد افاضل میست پیش از ورود لفظ مفرد که صحیح و سکن است دال
 خوان اسر او باقی جمله ذال بهجست رحیل اسم بعضی الارحال و الاضافه بعضی
 باز دارد ای یمنج و یغوق بیان را ای الراجل ز سیل ای من الطریق و قطع المسافه
 و قيل في الترجمة **بیت** کوی صبا حن او یغوصر قولان کرده و دست بیان بولون
 هر که آمد کل من جاء الی الدنيا عمارت ثوبا الفتح و التکون بعضی الجدید ساخت
 ای بنی بناء جدید رفت ای الجانی البانی منزل بدیکری پرداخت ای انک لغیر
 و قيل في الترجمة **بیت** هر که کلدی عمارت ایلدی خوشا کند منزل خیر کا طویل
 خوش و آن ذکر مقصور من دیکر تحت **بیت** کا اول هو سے قصد بناء اخر و من
 عمارت ای عمارت را بر سر نه دگس لفظ کیس فاعل خبر و کونه مفعول کا لفظ
 بعید جدا و قيل في الترجمة **بیت** بوجلا این او داخلی قلدی هو سن باشه ایلدی
 بوی صبح کس یار نا پایدار و صف ترکیبی من پاییدن و مفعول مقدم لقوله
 مدارغ قوله دوست مدار ای لا تخن خلیلا دوسته را نشاید مضارع من
 شایسته ای لایق للحب این خدار من الغدر بالغین الجمع ترک الوفا و قيل
 في الترجمة **بیت** پایدار اولیا سو مای بار بر مزد و سنلیف بو غدار **بیت**
 حکمی عن الخ المنصور انه لما حضرته الوفاة قال ائت لنا بعنا نعیم الآخرة بنومة
 یرید ان بقاءنا فی الدنیا نومة واحد من جهة قصودته و مضیته علی الغفلة تنک
 و بد چون می باید مرد معناه بالترکه ابو و سیر من چون اولی که در خنک بختین
 قال الخلیفی في لغته انه یحی علی معنیین احدهما بعض البارد یقال اب خنک و هو الخنک
 و اکما بعض طویله هو بالترکه و یختلو و هو المراد معینا انکس که کوی بالخاف لفارسته
 بالترکه طویله تنک بر دای طویله من وصل کته اجزاء منتهی الصحن بصو جان التمه و المراد

مخطوط
آه آه

كثرة العبادة التي تفتح الى الحضرة الالهية وقيل في الترجمة **ت** ايوبيا وزولوب
چوكيد ريخلكوا وكذا طوب خير **الترجمة** **حكايت** قال بعض العلماء ان السلف الطاهرين
ويل من غلبت اصادها على عشرة الى ستائة على حسنة لقوله تعالى من جاء
بالحسنة فله عشر امثالها بركة بفتح الباء والعزة وسكون الراء حتى علم معينين
احدهما بفتح الورك وقد يراد به الرزق والاخر بفتح التهمة عيشة بالفتح بفتح الطوية
والثاني بفتح الكور بالماء الفارسي بفتح القير خویش فرست امر من فرستان
كسريارد مضارع منفي من آوردن زيبصا اي من بعدك زيبيش فرست كما قيل
طونف لمن ترك الدنيا قيل ان تتركه ومهد القبر قيل ان يدخله وقيل في الترجمة **ت**
آزغوك سينكه كندزي حكيم كانه او شمد يسن ويرنه عم برفست مبتدا وخبر
والمعنى انه ادان العمر كالثلث سريع الذوبان افتاب غوزاي في شمس الشهر الاوسط
من الشهور الثلاثة الصيفية وقد وجد الواو العاطفة قبل لفظ افتاب في بعض
النسخ فيكون عطف جملة على جملة ان ذلك ما ندبى قليل من العمر خواج غره منور
الغرة بكسر الغين لفظ عربية وفيها من نظرات العجم وقيل في الترجمة **ت** هم قادر
درا قتاب غوز آرزج قالدي خواج غره منوراي شخص تهي دست وصفريد
من المال در بازاراي الى السوق ترسمت القاء الخطاب بفتح الباء الفارسي
وقرئ بفتح الباء العزة نيا وري دستار هو بانمكه دولهند ومنديل ودرستمال
وقيل في الترجمة **ت** الى كيدن الى بوشله در بازار قورقم طولو كلميه دستار
مهر كه منور و خود خورده خويده وفي بعض النسخ بخورده خويده لان لفظ خويده الاصل
على وزن بيد بوا و رسمية تكتب ولا تقرأ كوا وخوش **ت** رويش ميان حله سبز
اندر و ن بيد چون لاله برك تان شكفته ميان خويده ثم استعمال بلفظ الواو ومعناه
بانمكه حصيل كه نه چوب جيو انله يد در لروقت خرمنش بكون النون للوزن

ترجمة

والمعنى ايضا فان تارته
بل نه خواج غره منور

والشايح في فتح الحاء
ويجوز كسر الحاء

خوش

خواسته باید چید ماضی بعین المصدر ای چیدن یعنی لا بد از آنکه شخصی ای بجمع بقایا
 المصنوع و وقت الحصاد و قيل التزجئة **هر که آنکه بکلیه کوه کله بدی و قسطنطنیه**
 اول بشی دردی و قد وقع هذا البيت في بعض النسخ بنبذ سعدی بکوش جان
 بشنوقا عمل قبل الاجل ره چنین است مرد باش و بر و فلما حکى المصنف تاحله في ليلة
 من الليالي ذکر نال امره و نال فکره حيث قال بعد از تامل این معنی حاصلست
 آن دیدم و في بعض النسخ در آن دیدم که در نسخین بفتح النون الاولی و کسر ثانیة
 یتاق و او ترا جوی بر غزلت اضافه نشین الیه بیانیه نشینم ای اعتراف من
 الناس و دامن صحبت ای زین الصبیحة فراهود جینم ای التفت علی لقاء موهبنا یت
 عن ترک الصحبة بالکلیة و دفعه از گفتاری بر شان من الکلمات المتفرقة بشویم
 و موهبنا یت عن محو و دیگر بر شان نگویم لانه **زبان برید ای مقطع**
 اللسان بکنج بضم الخاف العزیز و یا الوحدة ای في زاویه نشسته اسم مفعول
 من نشستن هم بکام استعمل الجع موقع المفرد للوزن بریدان ای شخصی گمان کن که
 به از کسی احسن من شخصی که نباشد زبانش اندر حکم ای لا یكون لسانه في حکم بل بکلام
 بکل جایگزینی علم لسانه و قيل في التزجئة **دل کسله او تورن بو چقد اسم**
 اولان یکل اول اول کشیدن کم دینم بوی بری یوق تا یک یعنی فعلت ما نویست حتی
 ان احد از دوستان من الاجباء که در کجایه بفتح الخاف العزیز معرب کثر ان
 بالفارستین و هو اليهودی تحت و بلا انیس من بودی ایاد الکلمة و در حجه تحت
 و صفا جلیس من ترک لفظ بودی اکتفاء یا سبق کا هو قاعدة الاسجاع برسم
 قدیم ای العانة القدیة از در من الباب در آمد ای جاء و دخل و لفظ در مانع
 چند آنکه نشاد و فر 2 و ملاعبت من اعلم من اللعب که ذلک الصدق القدیم و صاف
 مرا غبت و تطفون کسرت دبا الخاف الفارسی ماضی من کسرتون جوابش نکتم فقط

فیما ان یاء و صا و زین
 و توترک لفظ من ایضا بجزیه

و سر از زانوی تعهد برنگزفتم ای ما رفعت را پس من رکنه العبودیه رنجیدم که کرد
 ای نظر مضطربا و گفت **کنوت** مقصود من اکنون بفتح الهمزة و سکون الخاف
 العز و ملاحظه الهمزة تحت الخاف تبعاً للنون و التاء المحطاب فالمنع الآن لکن
 که امکان گفتار بمعنی الخلام حس است ای تقدیر آن سکام بکواتر من گفتن و اعلم انه کما دخل
 فی اول المضارع حرف الباء للاستقبال کذلک یدخل فی اول الامر والنهی بل الخاضع والمصدر
 ایضاً التأكيد ای برادر بلفظ و حوسنی بفتح الحاء للتوقیة که فرد الآن الموت قریب
 چو یکن اجل و المراد به عزرائیل در رسد لفظ در جنان و فی قوله در کنش زاید کجاست و در
 الاضافه بیانیه زبان در کنش من التکلم و قيل فی الهمزة **بکون** سو یکم که چو وارد جنان
 کمر کسوزی لطیفه سویلا یسن که یارن اجل یکنی آت ناگهان ضروری و لاند باطلا یکن
 یکی از متعلقان منش الضمیر راجع الی ذلک الصدیق یعنی ان احد امن الناس المتعلقین به بر حسب
 بفتحتین واقعه الی علم ما اخرته من الضمت والعلة مطلقه که دانید فاعل که دانید
 غمیه مستتر راجع الی قوله یکم و الضمیر السابق ذکره مفعوله المقدم ای جعله مطلقاً و قال
 مخاطباً له که فلان اراد به نفسه یعنی شیخ سعدی عزم کرده است معنی عزم علم کن
 اراد فعله و قطع علیه و قوله و نیت جرم کانه عطف تغییر له اذ معنی جرم الشیء قطعه
 فالمنع قصد بنیة مجرورة مقطوعة که بقیه عمر مختلف شتند و یعتبرل عن الناس
 و خاموشی کر نید و یکنار السکوت تونییر لکن الترفیق له اگر توانی ان اقتدرت سرخوش
 کیر خد را سکن و اشتغل بک فعله و را ما بجانب بتقدم النون علی الباء ای البعد عن
 الناس پیشتر ای توقد الیه و لفظ کیر مقدر منها كما هو قاعده الاسجاع کتبا بالفتحة و الاشباع
 كما سبق ای قال ذلک الصدیق بعزت عظیم الباء القسم و صحت قدیم عطف علی قول
 الباء دم بر نیارم الی التکلم و قدیم بر نزارم الی ارفع قدی و لا اذ صلب من هذا التکلم
 مکرر آنکه که الآن و وقت سخن گفته شود صادر امن شیخ سعدی بر عادت قدیم

بکون
 فکون
 فکون
 فکون

ای حتی بکافی خلا العادة القديمة وطریق مألوف والطریقه المألوفه که آرزوینا باشد
 وضم المجرى بلغة الايداء وستان مفعول فاعله مضاف الى مفعول جزم است لا یلیق
 ان یصدر من العالم وكفارة یبین سبیل یعنی ان كان قد حلف فكفارة امر سهل وقيل
 لا حاجة الى تقدير الشرط لان اهل الحق اذا عقد قلبه على شيء فنقضه كنقض اليمين و
 خلاف راء صوابهست خبر مقدم وعكس رأى اولی الالباب عطف عليه والالباب
 جمع لب بالضم وهو العقل قوله که ذوالفقار علی ای سیف المشهور در بیام آن ان
 يكون في العهد متبادلاً مؤخر وزبان سعدی در گام بالخاف الفارسی یعنی الحک عطف
 الجملة علی الجملة والمعنى ان الامر الممدوح ان يكون سيق علی رضاء خارجاً عن العهد مستملاً
 في الجهاد وكذلك لان سعدی ينبغي ان يكون متحلاً ومتكافئاً بالمعارف والنصائح
 زبان در دهان ای خردمند چیت مضمون هذا المصراع سؤال کلید در گنج
 بالاضافة في الالفاظ الثلاثة صاحب خبر ای مفتاح باب خزينة اهل الفضل مضمون
 هذا المصراع جوابه جو در ای الیاب بسته باشد اذا كان متعلقاً به دانه که سب
 يعرف احد که جوهر فروشت ای بايع الجوهر یا بیلور بکسر الهمزة الفارسی وفتحی
 اللام والواو الضمد لان ويقال له بالتركه جرجی وقيل في الترجمة اخذ ندر ای
 عقلوا بودل که مفتاح باب خزينة منزه قبوا با علوا اوله نه بلسون کشته که هر
 صاحبی به خود بیلور اگر چه پیش خردمند ای قد آخ العاقل خامنه اصل خاموش
 بالياء المصدري یعنی السكون حذف الواو للوزن ادبست احاب وقت مهلک
 ای عند الحاجة الى الكلام ان به که المشار الیه بلفظ آن ما بعد اعني در سخن
 کوشه خطاب من کوشیدن بالخاف العربی ای الاول ان تشغل بالكلام دوجیه
 ای شیئان طیرة بکسر الطاء المهملة یعنی الغضب وجرنا یعنی الفاعل عطف
 ای یغضبان العقل احد مهادم فرو بستن ای ترک التکلم بوقت خاموشی ای في الوقت

قوله خردمند به بالواو وناشت
 بالواو وکلاماً اصلان ولب
 ای مخففاً الاول منه

قوله خردمند به بالواو وناشت
 بالواو وکلاماً اصلان ولب
 ای مخففاً الاول منه

در این کتاب

الذی یبغی ان یسکت فیه وقیل فی الزجریه **ف** اگر چه عاقل او کند ادب را به هم نکر
 او یکدیگر مصالحت کن دهن سو بلیه سن عقل فقره که کز بر سه سو بلیه کل بر
 سو بلیه سن **ف** جمله ای الحاصل من جمله الکلمات زبان از طالع او آسانه الی ذلك
 الصدیق در کشیدن قوت نداشتیم ای کم اقدر علی ان لا یظلم و روی از محاوره و محاوره
 او کرد ایند محروقت و هو کمال الرجولیه نداشتیم علقه بقوله که یار موافق بود و
 محبت صادق فلا یبغی الاعراض عن مثله **ج** جو جمل آوری با کسی بر سبزه ای اذا
 خاصیت مع احد ضریو جا که از وی کزیرت بود بضم الخاف الفارسیه و کسر
 المرء المعجم یعنی کل بد منه بان یكون عن الیتمک مصاحبت یقال فلان یارنا کزیر نیست
 ای لایسفی مغارفتنه **ح** توی که در دو غمت یارنا کزیر نیست و فی لغه اطلیعی
 کزیر یعنی ناچار یا کزیر بکسر الخاف الفارسیه و الراء المهمله اسم مصدر من کزیر یعنی
 یعنی او یکنون لکن فرامد بان یکنون من نکرجه و تشکیف من مصاحبت وقیل فی الزجریه
ج جو جمل ایده سن بر کسده ایله غنادایت که سا که مهم و ولیمه حکم ضرورت
 قد مر مثله سخن گفتیم مع ذلک الصدیق و تفرع کنان بیرون رفتیم من الحجة بل
 البلقه در فصل رابع که صولت بر دای شدته آریمید اسم مفعول من آریمید
 و التراد سکون البرد بود بل التجاوز منه و لهذا قال و اوان کالمرغان لفظاً و معنی و لکن
 فیه غلط دولت و در سید **ب** پیران سبزه الی القیص الا حضر بر در خان حیا انکار
 چون مثل جامه عید نیکو خان بالا ضافه فی القیص و قیل فی الزجریه **ب** بشی کل
 اغاجله او در کویا یو جمل که کزیر ام لباس **ف** اول ارد بهشت و هو
 اسم للشهر الاوسط من الشهور المر بعبیه عامه جلال و هو اسم تازی نسبت سلطان
 جلال الدوله و الدین ملک شاه السلجوقی فقوله ارد بهشت عامه جلال احمر از
 عن ارد بهشت الفرس القدم فانهم لم یعبیه و **ح** الکلیسنة فلا یقع اوان الورد

مطلوب
فیه غلط است
و کسر کزیر

و تفصیل التواریخ ۱۱۹۹
 مذکور فی کتابنا المشهور
 العجایب و الغرائب

فیرل قد یستقم ویتاخر لیل بکون اللامین مبتدا کونین خبر به منابر جمع منبر
 بکسر الهم مشتق من البصر وهو الارفعاج وستی به لانه الارفعاج قضبان بضم القاف
 وکسر ما جمع قضیب وهو الفضی وقد اشتهر الفتح هنا لیسب قوله قضبان بر کل
 سر ٢ از لم اتفاق واولفان بالواو لفظ ايضا لا جمع لوالو هو عرق بفتح یین بخرار
 شاهد محبوب قضبان تسعة مشبه علی وزن عطشان وقیل فی الزحمة **قله** بیا ان
 اول عام جلاله او تر لیل بود اقله منبر نزل قول کل اوزره قد نال جکوه یا عرق در
 خشم ایدن یار دخله نزل تاشب بیوستان ای فیہ باکی از دوستان اصابع ذلک
 الصديق او مع مثل اتفاق مبيت بفتح الهم مصدر معی یعنی البتوة افتاد و فی
 بعض النسخ صحبت مبيت افتاد موضع حوش وحرم وصف له کل البستان
 ودرختان دلکش وصف تر کیتی من کشیدن در هم ای مجتمع بعضه فوق بعض
 کفیع که کائن نقول فی حق خرو مناب کسر الهم لفتح القارورة به خاکش ر کجته
 است شبهه الازمار الثابتة علی الارض بالقارورة المتفرقة علیها ومن غفل عن هذا
 قال فی تفسیر مینا بعد ذکره ما ذکرنا و فی البحر هو شیء لا زور دی يستعمل الصناعة
 وحقه بکسر هو عنقود النخل ثریا بالقارورة برون ارتار کشی بفتح الهم ای یعنی
 من فوق رؤس کل الاشجار او کجته اسم مفعول من أوجن تشبیه الازمار الثابتة
 علی مثل شجرة التفاح واکثری بالثریا **قله** روضة ای بی روضة وهی ارض ذات
 ازمار وانهار ماء نهر یا سلسال ای یسهل سوخته فی الخلق او اسم نهر فی الجنة موزنة
 بالفتح والسکون الشجرة العظيمة تسبیح صوت الطام وخیر طیر ما ای تکل الدجاجة
 موزون کالسحران ای تکل الروضة به بضم الهم القارورة از لاله مای رفتار ای
 المتلونة بالوان متعددة وین اصل و این بفتح الواو و ما حذف الهمزة حرکت
 الواو بحرف کتھا اشارة الی دوحه به کالاول از مینو مای کون کون من الثمرات

تشبیه

و لولان قد نال تار کشی
 بلاراه فلان تشبیه بقوله جاکن
 ویکون فی الخلق بضم الخاء
 تشبیه شجرة العنب و تار کشی
 تشبیه عنقود العنب بالثریا
 قافیه صر

مجلس
در باب اول
در بیان قلوب

التنوع باو در سائر درختان است الضمیر راجع الی الروضة کسره ایمنه ثم شیء و هو الخوض
متاع البیت یوقلون بالترک کلستان کما و شب اندرانی رکن و المراد به ان ضوء
الشمس یظهر فی ظل الاشجار علی النبات نازل من ذین اوراق الاشجار فاذا وقع
الشمس علی الاوراق و النبات یظهر القوتجات المختلف بعضها اصفر و هو ما وقع علیه
الضوء و بعضها اخضر و یقولون النبات و بعضها اسود و هو ما وقع علیه ظل الاوراق
من النبات او المراد به انه اذا وقع الشمس علی النبات یرى متکونا بالوان مختلفه و قيل
فی الترتیب **فصل** روضه که صمدی انک سلسله دوحه که فوشده که اوخی موزون اول
ظواهر ایل و نظار یکی بو طول و میوه ایل کون کون انخی کونک سینه بیل انک دو شمش
ایدی قرش یوقلون بامدان ای وقت الصبح خاطر باز آمدن الی البلد با براری
نشین فی الروضة غالب آمد یعنی ثامنه دین بین القعود للصحه و بین الزمان الی
البلد فغلب رای الرجوع علی القعود و بدین الضمیر راجع الی قوله یکی از دوستان
دانشی بیاء الوحده کل و ریحان بالترک فسلکن و سنبلی و صیحه ان یفتح الصاد و سکون
ایا و ضم الیم بالترک یکی بود که فراهم اوراق الی جمع و دعیم شهر که منقذ کفتم
کل بوستان را چنانکه دانست که نوب بقایه بناسند الی لایقی بلی هو سریع الزوال
و الانقضاء و عهد کلستان را و قای نه ای لا و قای بعده و یکم لغته اند ان قال القائل
هر چه بناید ای لاستقر دستک را نشاید ای لایق با حبت و ربط القلب کفتم
بالف الاشباع طریق چیست حتی اسکه کفتم برای ترست خاطر ان ان لغز هم و حتی
باسین و الحاء المثلین لالوسعه لفظا و معنی حاضران و فی بعض النسخ خاطر ان
کتاب کلستان نوانم یعنی اقتدر تصنیف کردن معقول که باد حزان را بر ورق او
اشاره الی کتاب کلستان دست تطاول الاولی ان یرک لفظ چیست لان معنی تطاول
درازی دست فن قال فی تفسیر یعنی دراز دسته فقد اخطا بناسد کما یكون

سایه البساتین و کبریا و شایان بفتح الحاف الفارسی و کسر الال اسم مصدر
 اخرج کر دیدن و هو مبتداء مضاف الی زمان ای قوله بحسب الفصول عین بفتح
 العین ربیعش الضمیر راجع الی کتاب گلستان بطیش بفتح و سکون الیا و
 بالفارسیه سبکساری خریف ای فصل غزان بدل نکند خبر المبتداء **شوق** بحسب
 کار ایدت التاء للخطاب زکلی طبعی ایله للوحدۃ از گلستان من میریم الیا
 الاولی و فتح الثانیۃ امر من بردن و رقی فانه ینفعل و یقی کل مبین روز پنج و شش
 باشد فانه سریع الزوال و بین گلستان همیشه خوش بقاء بفتح الحاف اللغافیه
 باشد لایزول حسنه و لا یغنی و قیل فی ترجمه **شوق** بر اثر اینک جو کل طبعی
 بو گلستان دن آل بر و رقی غیر کل پنج روز و شش اولور بو گلستان همیشه
 خوش اولور حال یعنی فی ذلک یعنی الزمان که من این سخن بگفتم ای قلت هذا
 الكلام من کل برکت ماضی معلوم من رکتی و در دامن او یخت ماضی مجزول و لما
 لان قوله کتاب گلستان فتوانم تصنیف کردن و ما بعد بمنزلة الوعد بتالیف
 قال الرقی انجز الوعد که انکرم اذا وعد و فاذا خالف جفا فصلی بیا للوحدۃ
 دو معنا هما بالترکه که بر آن فصل در آن روزی فی ذلک الیوم و فی بعض النسخ در آن
 چند روزی فی تکل الایام العدودۃ اتفاقا در بیاض افتاد یعنی وقع فی بیاض الایام
 و من قال یعنی خرج من السودة الی البیاض فوذا رکتی غیر الظاهر اذا الظاهر من الكلام
 السابق و التلاحق انه لم یفعل لم یسوق لهذا الکتاب قبل الوعد در حسن معاشرت
 و آداب محاورت ای فی بیانها قیل المراد هو الکتاب السابع والثامن قوله در بیاض
 اطراف لقوله افتاد اوصفه لقوله فصل دو دو که متکلمان را بطار آید ای استعملونه
 و مترسلان را بلاغت افزاید ای یزید بطلافة الکتاب فی الجملة ای ملخص الكلام
 منور از کل بوستان بقیته موجود بود و لم یفعل الورد بالکلیه که کتاب گلستان

شوق بحسب

کتاب گلستان

ایضا

کتاب گلستان
 شرح و بیان کتاب گلستان
 در ده کتب و فصول
 و در آن کتب و فصول
 و در آن کتب و فصول
 و در آن کتب و فصول
 و در آن کتب و فصول

تمام شد و قام آنکه شود تحقیق که پسندید آید ای اغایتم فی الحقیقة ان لو وقع
 مقبوله در بارگاه شاه جهان بنا علی قدام السلطان الذی هو ملاذ النیا و اهلایم شرعاً فی
 تعداد و صاف فقال سایه کمر دکمار الکاف الاول عرته ای ظل الله و یرتوی ضوء لطف
 پروردگار بمعنی الرب زحر زحان ای زخیرته و کرمی امان ای غایب الیوم من السماء بل من عند
 الله تعالی المنصور علی الاعداء المنظر بهم غصدا الدولة القاهرة ای به تقوی الدولة القاهرة
 اذ قوت البطش بالعصه سراج الملة الباهرة ای به یستضی الملة القاهرة جمال الامام
 ای المخلوق من الاسلح فی الدین و المراد من المدح هنا ابن سلطان زمانه و هو سعد عطف
 بیان جهان و هو ابن انابک بمعنی صاحب الطلام و الامیر ای السلطان الاعظم و هو وصف
 انابک شانهت اقد مر ذکره العظم یقال اعظم الامر و عظمه تعظیماً ای فخره ما لک رقاب شمع
 رقبه الامم جمع امه موله معان و الانسب هنا ان یکون بمعنی الناصر ملوک العرب العجم
 بحيث یتخرج الیه الملوک من العرب و العجم سلطان البر و البحر ای الحاکم فیهما و ارث ملوک
 سلیمان ای یملک الدنيا منظر الدین ای فاز به ابو بکر و هذا بیان انابک بن سعد بن زکی اوان
 الله تعالی اقبالها الضمیر راجع الی سعد و امیر ای بکر و الاقبال توجیه الخیر و الشان و جعل
 ای الله تعالی الی کل خیر ما لهما بفتح اللام فیها ای مرجعها و بکر شمس عطف علی قوله پسندید آید
 لطف خداوندی مطالع فرماید ای مطالع بنظر اللطف الذی یتعلق بکرمه یا ر **نظم** کرامت
 خداوندی شمس الضمیر راجع الی سعد و هو ابن سلطان کما عرفت آنفاً یا را ید مضارع من
 آراستن بالمعنی بعض التزیین نظارخانه میسکون الزمان یعنی دار النعش جینی یقال ان فی
 الصين دار النعش نعش فی النعوش البهیة و الاشکال الغریبه و نعش ارزکلیست
 بفتح الهمزة و سکون الراء المیده و فتح الراء الفارسی اسم نقاش کاسل او اسم کتاب
 النقیح النقاش المعروف بیلک و جمع فیه ما استخرج من النعوش البهیة و التصورات
 الغریبه و المعنی ان نظر المدح لوزن کتاب کلستان ینصیر هذا الکتاب دار النعش

ولفظ بارگاه فی الاصل اسم
 مکان یوضع فی الخلاء و فی بعض
 النسخه فیها البیت و قد
 صاحب مدح

این کتاب
 در بارگاه
 شاه جهان
 بنا علی قدام
 السلطان
 الذی هو ملاذ
 النیا و اهلایم
 شرعاً فی
 تعداد و صاف
 فقال سایه
 کمر دکمار
 الکاف الاول
 عرته ای ظل
 الله و یرتوی
 ضوء لطف
 پروردگار
 بمعنی الرب
 زحر زحان ای
 زخیرته و کرمی
 امان ای غایب
 الیوم من
 السماء بل من
 عند الله تعالی
 المنصور علی
 الاعداء المنظر
 بهم غصدا
 الدولة القاهرة
 ای به تقوی
 الدولة القاهرة
 اذ قوت البطش
 بالعصه سراج
 الملة الباهرة
 ای به یستضی
 الملة القاهرة
 جمال الامام
 ای المخلوق
 من الاسلح فی
 الدین و المراد
 من المدح هنا
 ابن سلطان
 زمانه و هو
 سعد عطف
 بیان جهان
 و هو ابن
 انابک بمعنی
 صاحب الطلام
 و الامیر ای
 السلطان
 الاعظم و هو
 وصف انابک
 شانهت اقد
 مر ذکره
 العظم یقال
 اعظم الامر
 و عظمه
 تعظیماً ای
 فخره ما لک
 رقاب شمع
 رقبه الامم
 جمع امه
 موله معان
 و الانسب
 هنا ان
 یکون بمعنی
 الناصر
 ملوک العرب
 العجم
 بحيث یتخرج
 الیه الملوک
 من العرب
 و العجم
 سلطان البر
 و البحر ای
 الحاکم فیهما
 و ارث ملوک
 سلیمان ای
 یملک الدنيا
 منظر الدین
 ای فاز به
 ابو بکر و
 هذا بیان
 انابک بن
 سعد بن زکی
 اوان الله
 تعالی اقبالها
 الضمیر راجع
 الی سعد و
 امیر ای بکر
 و الاقبال
 توجیه الخیر
 و الشان و
 جعل ای الله
 تعالی الی کل
 خیر ما لهما
 بفتح اللام
 فیها ای
 مرجعها و
 بکر شمس
 عطف علی
 قوله پسندید
 آید لطف
 خداوندی
 مطالع فرماید
 ای مطالع
 بنظر اللطف
 الذی یتعلق
 بکرمه یا ر
 نطم کرامت
 خداوندی
 شمس الضمیر
 راجع الی
 سعد و هو
 ابن سلطان
 کما عرفت
 آنفاً یا را ید
 مضارع من
 آراستن
 بالمعنی
 بعض
 التزیین
 نظارخانه
 میسکون
 الزمان
 یعنی
 دار
 النعش
 جینی
 یقال
 ان فی
 الصين
 دار
 النعش
 نعش
 فی
 النعوش
 البهیة
 و
 الاشکال
 الغریبه
 و
 نعش
 ارزکلیست
 بفتح
 الهمزة
 و
 سکون
 الراء
 المیده
 و
 فتح
 الراء
 الفارسی
 اسم
 نقاش
 کاسل
 او
 اسم
 کتاب
 النقیح
 النقاش
 المعروف
 بیلک
 و
 جمع
 فیه
 ما
 استخرج
 من
 النعوش
 البهیة
 و
 التصورات
 الغریبه
 و
 المعنی
 ان
 نظر
 المدح
 لوزن
 کتاب
 کلستان
 ینصیر
 هذا
 الکتاب
 دار
 النعش

آتی و ولایت البصر و بصیرت نقاش النفاش المعروف بارتکاز او بصیرت کتاب النقاش
 الذي كتبه حالي وزيرته بالقوش الطيفه اميد مست اي نيرجي که روی مثال در کشند
 بفتح الخاف العریة فاعله سعد و لفظ در زاید ازین سخن که گلستان فیہ ایام ای
 هذا الكتاب او التروضة التي فيها الورد نه جای و کشکبک بل محل الفرج علی الخصوص
 ای خصوصاً که دیباجه جمایو مثل الضمیر جمع الی گلستان و التیاجه الحد فا و الی
 الكتب و جریه یا یعنی دیباجه المبارکه مرصومه بنام سعد ای بکر سعد زکلیت
 ای سعد بن ابی بکر بن سعد حذف لفظ ابن و هو شایع فی التراکیب الواقعه فی الكتب
 الفارسیة فاعلم ان سعد بن السلطان فی زمان الفص والسلطان ابوبکر و اسم
 ابيه سعد قد سمي ابنه باسم ابيه كما ذكرناه مرة و نسب المص نفسه الی ابنه
 و له افتار تخلصه سعدی و اسم وزیر السلطان ابوبکر ایضا و ذکر المص فی کتابه
 اولا حامدا السلطان حيث قال ذکر جميل سعدی ثم ذکر حامدا ابنه بتقريب انه
 اتى الكتاب لاجله و ذکر ایضا حامدا السلطان حيث قال ذکر جميل سعدی ثم
 ذکر حامدا بهیة بتقريب انهما ثانیاً كما سمعت آنفاً ثم انتقل الی حامدا الوزير
 فقال **ذكر امير سعد في الايام بکر جمالی** و بکر عروس فکر من العروس نعت
 يستوی فیما الرجل و المرأة اما فی انتماسها و الظاهر ان المراد به هنا هو انما ازید جمالی
 ای من خدم الحسن سر بر نیار دای لا یرفع راسه و دیو و یاس بفتح التختانیة الشاف
 و سکون الهمزة قال الفارسیة نو میدی از پشت پای خجالت بر ندارد که لای و الخجل
 ینصب علیه علی ظهر رجله و لا یرفعوا عنه و در زمره صاحب جمالات ای فی جماعت اهل
 الحسن متجلی بالجیم العجم و کسر اللام من الجلاء مشو و مکر آنکه که متجلی بالهمزة و التثنية
 و کسر اللام ایضا که دای بنزین بنزید بر قبولی امیر کبیر میرید به نفس وزیر غام غاد
 وصفان که هو ید من عند الله تعالی مظهر بفضل تعالی بر کبیر تدبیر ملکات کامیو وصف
 نفی

و بعد از این که در کتاب الفیاض فی
 ذکر امیر سعد و وزیر سعد و کبیر

در بیان شکر و تعریف
و ادوات تعلیل در بیان شکر
مثلاً عدم تأثیر این و آن
در ظهور مثلث و غیره
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در

انقضی بفتح الیم مکبر برین طایفه درویشان است که شکر تعریف بزرگان واجبست
شعلاق اللفظ بر و ذکر تحمل عطف علی شکر و دعاء خیر عطف علیه و ادوات چنین خیرت
ای شکر النعمه و الذکر الجلیل و دعاء الخیر در عین اولیست و احسن که در حضور
ای من کونیا فی انوار جبره و عطف بقوله که این یعنی اداء شکر و دعا که در حضور و حاجت است
بتصنع و ریاضت دیکست و آن یعنی اداء شکر و دعا که در عین است از تکلف دور
و فی بعض النسخ وقع هذا اللفظ و باجابت مقرون **فقط** پشت دوتای فلک راست
شد از خیرای استقام ظهور ما المنجی من الفیض تا چون توانی مثلک فرزند را در لفظ زادن
قد یستعمل متعدیا و لازما بالترک طوع غور مق و طغی و المناسب منها المعنی اللایح
مادر ایام را لفظ را بمعنی اللام الجائز حکمت مخصوص است خبر مقدم اگر لطف جریان آخرین
شرط خاص کند بنیل مصلحت عامه اجزاء الشرط و الجملة الشرطیه مبتدا مؤخر فالخروج
ح یكون مشروطا و یحتمل ان یكون لفظا که زاید را در قول لطف جریان آخرین مبتدا مؤخر
خاص کند بنیل مصلحت عامه را بیان بقوله حکمت مخصوص است دولت جاوید یافت ای
و جود دولت مؤتی بهر که نگوئیم زیست عطف بقوله که زید عقیب الضمیر راجع الی قوله مکرر ذکر
خیر بن کند نام را شنیدی اسم مذکور با طبع فروعی و صف تر که کنند و رکندند اصل
فضل ای هماسین حاجت مشاط بفتح الیم و شدیدا تسین بالفارسیه زن میرا که
نیست روی دلارام را شنید کان حسن الوجه فی حد ذاته لا یحتاج الی التزیین و قال
ابن الرومی فی هذا المعنی **شعر** و ما اطلی الا حیلته لتقبضه یتیم من حین اذا قصرا فاما
الجمال اذا کان موقرا کحسک لم یحتاج الی ان یزوره و فی فی الزجره **فقط** اشبهو فلک ارقس
مشا دل طوع غوری او ش سنجین بر وجود طوع غوری بوا یا امله بولدی ابد و لتق
مهر که ابو آد قودی کم اکل خیر له دیری اول خوش نامله و صفی ذکر ایلیم یا ایلیم اصل
فضل حاجت مشاط یوق روی دلارامه **خود** و **تقصیر خود** و **توجب** فی خبر است

و طوع غنی

تأخیر در وقت
و ادوات تعلیل در بیان شکر
مثلاً عدم تأثیر این و آن
در ظهور مثلث و غیره
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در
مثلاً است کما در مثلثات
و غیره مثلاً است کما در

تفصیر و تقاعدی که در مواظبت و ملازمت خدمت بارگاه خداوندی رود
 یقع التفصیل و ملازمت با به بنابر آنست که ای منیع علی هذا المعنی که طایفه جماعت و الهی
 در فضایل جمع فضل و فضیله ضد النقص و النقصیه بنزهر حکیم مشهور بافضل
 سخن می گفتند ای بعد و ن و دیگران فضائله آخر جز بعضی غیر این عیبتش نداشتند
 و گفتند که در سخن گفتن بطلی است یعنی در کل بسیار میکنند ای متوقف و التکلم
 کثیر است مع بسی منتظر باید بود یعنی بودن تا وی تقریر سخن کند حاصل ما قالوا
 فی حق انه لیس له طلاقه لسانه بنزهر حکیم شنیدی سمع ما قالوا فی حق و گفتند
 جوابها ندیده که در آن چه گویم ای التفکر فی ان فی طلام اقول به از پیشانی خوردن
 و بعضی نسخ بدون که چرا گفتیم حاصل جوابها ان عدم سرعتی در طلام لیس لغفلان
 القدرة علی الطلام بل هو کثیر الفکر فی التکلم و انما یتکلم بالتفکر و هن فیضیه عظمی له
فقیل بنزهر حکیم را حکیم ماکن لاخرن علی ما فاته و لا تعرف ما هو آت فاجاب بقوله
 لان الغایت لا یتکلم بالخبیره و الا فی لا یتکلم بالخبیره فی السره و **سختن دان**
 ای عالم الطلام و پیروان ای المرتبه پیر کهن ای الشیخ الکبیر بیندیشد ای بتفکر آنکه ای
 بعضی بگوید مضارع من گفتن سخن مفعول مرتن نهی من زدن نهی تا مل بکفایت بفتح الباء
 دم بفتح الهمزة بعضی النفس بفتح النون ای لا تکلم بدون التامل نکو مخفف من نیکو کون امر
 من گفتن که دیر کویج بالترکه که کچ سولیه سن چه غم و لیس بعیب بیندیش امر
 و آنکه بر او رخص و المراد الطلام از ان پیشش بسی کن که گویند بی ای است قبل
 ان یقال است بفتح الهمزة سببیه آدمی ای الانسان بهر صحت از دواب جمع
 دابة و المراد به ذوات القوام الاربع دواب از توبه و افضل که کویج صواب
 کما قیل برآیم خوشند و کویا بشتر زبان بسته بهتر که کویا بشتر و قیل فی التمره **شک**
 سوز اصلی که اول سوز کی اصلی سوزی فکله بدر اندن آلوده تا مل سوز و سوز

کما یستدل علی ان الفرقه فی التلی
 کلمه اخره ما للوجه
 فصح قوله طایفه جماعت

سختن دان
 ای عالم الطلام

سختن دان
 ای عالم الطلام

يخرج ايو سويله كيج سويله ايسكن نه غم كه انديشه قل صكر اورغل نفس سكوت ايله
كسه حادين بسق سوز ايله بكن اولور بش ازد و اب طوار بكن اولور سويله سكر صول
حاصل اعتدال المص في قلة الملازمة بايراد حكاية بهر جهرا في لو اكثرت الملازمة والمالمة
نظير من زللك كثر قال اول قلة الملازمة والمالمة فكيف نظر اعيان خداوندك اى
التكلم في محضهم كه جمع اهل لست واصحاب النصوص ومن كثر كثر الرجل موضعه
علما متبحرين يريدا لتقنين في العلم اكر رسيات سخن اى في سوق الظلام ديك
بالبا المصدري اى الشجاعة كتم شوخي بمعنى كساج كه ده باشم فان الظلام لا كابر
دون الاصاغر وضاعت من جات اى الناع الغليل بحضرت عزيز كا جاء به اخوة يوسف
في مصر آورن بتقدير باشم كما عرفت ديارا وشبه بغيتي ونسكون الها خزانة صوا
كما فصل في بحر الغرائب فن قال خزانة سوداء فقد غفل عن اللون دربارا راجع
اى في سوقهم جوي بفتح الجيم وكسر الواو ويا الوحد اى الشبهة الواحدة يارد
يعني ان كلامي كاختره الحقيقة فلا اعتبار لها عند العلماء الذين كلما تمم وعلومهم كالجواهر
النفسية وجرع بسق آفتاب اى في حضور الشمس بهر توى اى شعاعى نادر بل بفتح
نوره ومنارة قال في تحار القحاح التي يؤذن عليها ومن مفعلة بفتح الميم والجمع المتناو
لانه من النور بفتح صفة كمنار ودامن كونه الوند بفتح الهمزة والواو اسم جبل في
جهدان علم في الارتفاع حسب سمع من بعض الرواة انه لم يبق احد في قلة ذلك الجبل
لارتفاعه وشدت سهوب الريح هناك حتى ان اجدان الطائفة القلندرية ادعى
الارتفاع فيها فذهب ثم وجد كبدته في مسافة بعيدة من ذلك الجبل والى
خط الزاوى يست كما يد مضارع مجرول من نمودن اى نرى اخفض ولما تواضع المص اورد
ايناما في فوايد التواضع شعر كه اى كل احد كره دن اى الرقبة يدعوى بفراة العوا
اورد مضارع من افراضن يستعمل لازما ومتعديا بالنة كيو جلكل ويو جلكل و

وذا كان كذا كذا
في العلم كذا

وذا كان كذا كذا
في العلم كذا

وذا كان كذا كذا
في العلم كذا

وذا كان كذا كذا
في العلم كذا

مطلوب
في قلب الحارث

ابن سید علی

ابن سید علی

نوع

ويقلب خاؤه زاء في المضارع وكذا نظائره والمراد هنا معناه المتعدي وشنق
از جهه طرف بدو تازد مضارع من تاضن قلب خاؤه زاء كما عرفت آنفا وفي بعض
وقع بدل هذا المضارع خويشتن را بکه دن اندازد مضارع من انداختن مسعودی
اقتاد است علی الارض آزاد الفارغ المستخلص عن قتال الانام ومن فسر به الفارغ
فقط فقد غفل عن سوق الظلم کس نیاید بچکل افتاد کانه غله له اول اندیشه
ای ينبغي الظلم الفکره ولا وانکلی ای بعد گفتار هو اسم بمعنی الظلم پای بسكون
البناء المراد به الاساس يست بالبناء الفارسي بالترکی الحقی والمراد به ان اول
البناء احد است پس بالبناء الفارسي ایضا ای بعد دیوار فالفکره کالاساس والظلم
کالبناء والجدار فلما علمت حقیقه الحال لا تلتفت الی ما قبل وقال وما بعد الحق الا
الظلال کل بندگی بالبناء المصدري وصف ترکیبی بالترکی نقل باغلا یجملق دام وکله
نه در بوستان حتی اجمع از ماره النفسه شامدی بالبناء المصدري ایضا یعنی حیوان
می فروشم ای ابیه نه در کنعان اسم دیار ثا فیرا یوسف عم لقمان حکیم را هو
رجل صالح عاقل قدا ضلغ نبوه گفتند که حکمت از که آموخته ای من نقلت حکمت
گفت از نابینایان لانهم تا جای نه بیند پای نه بیند ای بنفخصون موضع القدم بالعصا
مثلاً یضعون القدم فیہ قدم بفتح القاف والال وشد بد ما مضی بمعنی تقدم
کقدس بمعنی تقدس الخروج فاعل الفعل قبل الولوج کالدخول لفظا ومعنی وقد
یقال قدم بکسر الدال المشدده علی انه امر من قدم بالشدید وقال الشاعر فی هذا
المعنی **شعر** قد رجعک قبل الخطو موضعاً فمن علا زلقان غرة رجلاً الزلق یعنی من
الزلقه والغرة بکسر الفین الغرور ورجا بفتح الهمزة والالف الاشباع بمعنی زلی **مصرع**
مردیت بسكون الیاء المصدري وناه الخطاب بمعنی رجولیک اصل مردی است بیارحان
اخر زمودن بمعنی التجربه وانکه بعد ما زن کن عبارتی عن التزوج فی الاصطلاح فمن

قال بمعنى زن و املاح كن فقد غفل عن الاصطلاح **فقط** كمرج سطر بود خرو من بكنك مع
 امثالهم چه زند بگذرد مفعول بناسب المقام اول غطر زنده امثال هذا المقام بمعني
 التاميم والخرافه فلا حاجة الى التقدير بيشتن باز و بين لفظ روى بالامالة بمعني الضم
 بالمرتكه توج اعلم ان الياء والنون لاقاق النسبة وحصول الشيء مما لفتنا به كخرو بين
 وجوبين وجوبين ونين بكنك بالجمع الفارسي بالمرتكه قوش قاينغ فيشته رجل البار
 بالصفرة النون والفتحة هما ماسح من الذين يعطون فلا تلفت الى حرفين من الاعمال
 كمر به بضم الخاف الفارسي بمعني السور شهرست در كمر فتق موشن الى اسد افتد
 الفارسي ليكن موشست در مصاف بالضم والمهمله بمعني الحرب بكنك مقصود المص من اير
 الامثال ان يقول ان رجل قليل البضاعة بالنسبة الى العلماء والعظام فلا يليق به ان
 اصنف كتابا اما اعتقاد سعت بفتح تين بمعني الوسعة اخلاق بزرگان كرجيم الز
 عوايب كالعيوب والعوايب زير داستان بپوشند اي يغطون خيولهم عن
 عيوب الادب و در افشاي جرايم جمع جرعه بمعني العصية كمرته ان جمع كمرته بمعني الاصغر كمر
 نكوشند و لما تواضع المص صا كتابه رضيعا كلمة چند بهر سبيل اختصار از نوادر و آثار
 جمع انز بضم الاخير عن السلف الاخبار و خطايات و اشعار جمع شعر بكسر الشين وسير
 بكسر السين و فتح اليا جمع سيرة و هي الطريقة حميد كانت او ذميمة ملوك جمع ملك
 بكسر الميم درين كتاب درج بالفتح و السكون الطي كمر ديم و بهر حال بفتح اليا و سكون
 الراء و بالياء و بلال يا بمعني البعض از عمر كمر انما يا علم ان لفظ كمر ان بكسر الخاف الفا
 بجي لعنيين احدهما بمعني الشقبل و الآخر بمعني الغالة فمعني لفظ كمر انما ثقل الثقل و
 كثير القيمة بهر و اصله بهر او خرج لفظ كمر ديم مقدر منها فن عزة من المتن فقد غفل عن
 قاعده الاسجاع موجب بكسر الجيم تصريف كتاب ككستان اين بود و باللام التوضيح
فقط بما ند مصارع من ما ند بمعني فالق لامن ما نستون بمعني بكنك من سائر الى يبي

فقط كمرج سطر بود خرو من بكنك مع
 امثالهم چه زند بگذرد مفعول بناسب المقام اول غطر زنده امثال هذا المقام بمعني التاميم والخرافه فلا حاجة الى التقدير بيشتن باز و بين لفظ روى بالامالة بمعني الضم بالمرتكه توج اعلم ان الياء والنون لاقاق النسبة وحصول الشيء مما لفتنا به كخرو بين وجوبين وجوبين ونين بكنك بالجمع الفارسي بالمرتكه قوش قاينغ فيشته رجل البار بالصفرة النون والفتحة هما ماسح من الذين يعطون فلا تلفت الى حرفين من الاعمال كمر به بضم الخاف الفارسي بمعني السور شهرست در كمر فتق موشن الى اسد افتد الفارسي ليكن موشست در مصاف بالضم والمهمله بمعني الحرب بكنك مقصود المص من اير الامثال ان يقول ان رجل قليل البضاعة بالنسبة الى العلماء والعظام فلا يليق به ان اصنف كتابا اما اعتقاد سعت بفتح تين بمعني الوسعة اخلاق بزرگان كرجيم الز عوايب كالعيوب والعوايب زير داستان بپوشند اي يغطون خيولهم عن عيوب الادب و در افشاي جرايم جمع جرعه بمعني العصية كمرته ان جمع كمرته بمعني الاصغر كمر نكوشند و لما تواضع المص صا كتابه رضيعا كلمة چند بهر سبيل اختصار از نوادر و آثار جمع انز بضم الاخير عن السلف الاخبار و خطايات و اشعار جمع شعر بكسر الشين وسير بكسر السين و فتح اليا جمع سيرة و هي الطريقة حميد كانت او ذميمة ملوك جمع ملك بكسر الميم درين كتاب درج بالفتح و السكون الطي كمر ديم و بهر حال بفتح اليا و سكون الراء و بالياء و بلال يا بمعني البعض از عمر كمر انما يا علم ان لفظ كمر ان بكسر الخاف الفا بجي لعنيين احدهما بمعني الشقبل و الآخر بمعني الغالة فمعني لفظ كمر انما ثقل الثقل و كثير القيمة بهر و اصله بهر او خرج لفظ كمر ديم مقدر منها فن عزة من المتن فقد غفل عن قاعده الاسجاع موجب بكسر الجيم تصريف كتاب ككستان اين بود و باللام التوضيح فقط بما ند مصارع من ما ند بمعني فالق لامن ما نستون بمعني بكنك من سائر الى يبي

فقط كمرج سطر بود خرو من بكنك مع
 امثالهم چه زند بگذرد مفعول بناسب المقام اول غطر زنده امثال هذا المقام بمعني التاميم والخرافه فلا حاجة الى التقدير بيشتن باز و بين لفظ روى بالامالة بمعني الضم بالمرتكه توج اعلم ان الياء والنون لاقاق النسبة وحصول الشيء مما لفتنا به كخرو بين وجوبين وجوبين ونين بكنك بالجمع الفارسي بالمرتكه قوش قاينغ فيشته رجل البار بالصفرة النون والفتحة هما ماسح من الذين يعطون فلا تلفت الى حرفين من الاعمال كمر به بضم الخاف الفارسي بمعني السور شهرست در كمر فتق موشن الى اسد افتد الفارسي ليكن موشست در مصاف بالضم والمهمله بمعني الحرب بكنك مقصود المص من اير الامثال ان يقول ان رجل قليل البضاعة بالنسبة الى العلماء والعظام فلا يليق به ان اصنف كتابا اما اعتقاد سعت بفتح تين بمعني الوسعة اخلاق بزرگان كرجيم الز عوايب كالعيوب والعوايب زير داستان بپوشند اي يغطون خيولهم عن عيوب الادب و در افشاي جرايم جمع جرعه بمعني العصية كمرته ان جمع كمرته بمعني الاصغر كمر نكوشند و لما تواضع المص صا كتابه رضيعا كلمة چند بهر سبيل اختصار از نوادر و آثار جمع انز بضم الاخير عن السلف الاخبار و خطايات و اشعار جمع شعر بكسر الشين وسير بكسر السين و فتح اليا جمع سيرة و هي الطريقة حميد كانت او ذميمة ملوك جمع ملك بكسر الميم درين كتاب درج بالفتح و السكون الطي كمر ديم و بهر حال بفتح اليا و سكون الراء و بالياء و بلال يا بمعني البعض از عمر كمر انما يا علم ان لفظ كمر ان بكسر الخاف الفا بجي لعنيين احدهما بمعني الشقبل و الآخر بمعني الغالة فمعني لفظ كمر انما ثقل الثقل و كثير القيمة بهر و اصله بهر او خرج لفظ كمر ديم مقدر منها فن عزة من المتن فقد غفل عن قاعده الاسجاع موجب بكسر الجيم تصريف كتاب ككستان اين بود و باللام التوضيح فقط بما ند مصارع من ما ند بمعني فالق لامن ما نستون بمعني بكنك من سائر الى يبي

جمع عيب

سنی کثیره این نظم و ترتیب فاعل ما ند بر ما بعد از ما خاک اصله از ما باله مره و صرفت
 للوزن اتفاق اسم مفعول من افتادن جای الیه، الثانیة للوصف و الظاهر من سبوق
 الكلام المنص وتواضعه ان معنی هذا المصراع النکته ان کتاب هذا شیء حقیر ینفع و یتشر
 هنا کثرة التراب في کل موضع فصار کما قال حيث استشهد کتابه و انتشر في الآفاق قال
 رسول اللہ ص **من تواضع لغیر الله و من کثیره صعد الله** و قيل هذا المصراع الکتاب موقع
 الحال بحسب المعنی علی طریقه انیک خفوق النجم الی حال انتشار اعضائی ترابا متوقفا
 ویؤید الاول قول غرض نقیشت ای انتر کنز که از ما باز ما ند هو مثل باند که هستی را می
 بینم بقای تعلیل المصراع الاول و قد قيل **شعر** اننا نأثم لعلنا فامطر و بعدنا الی الی اننا
 مکر صاحب در روزی بیاء الوحده فیها بر حمت مره چون کندی که کار و رویشان و دعای
 تعلیل آخر و قيل في الترحمة **فقط** یحرم یل لم قلا بو نظم و ترتیب دوست بر ذمه بر دن مهر
 ارایه عرض بر نقد در کیم و قاله که و ارق چون دکل قابل بقایه مکر صاحب ان اولان
 رحمت ایدوب دوت در وین که ایچون ال دعایه امعان نظر ای تدقیقه در ترتیب کتاب
 یعنی لکستان و مهدیب ابولب التمدیب کالتقیه و ایجاز سخن عطف علیہ صلحت
 در آن دید فاعل دید ضمیمه مستتر فیہ راجع الی امعان نظر تأمرین بمعنی این و نظر امر زاید
 التحسین اللفظ و کونه بمعنی التعداد بعید روضه رعنا یعنی لکستان و حدیقه قال
 في مختار الصحاح الحدیقه التروضه ذات الشجر قال الله تع و حدائق غلبا و قيل
 الحدیقه کلستان علیہ حایط غلبا علی وزن حرآ ای ملتقه چون بهشت بکسر ت
 الباء و الراء فصیح و فتح الباء شایع یعنی مثل الجنة بهشت بفتحها باب ای علم ثانیة
 ابواب اتفاق افتاد یعنی ان امعان النظر رأی الامران یكون هذا الکتاب مرتبا
 علی ثانیة ابواب لاجنة ازین سبب مختصر آمد تا بلامت و ملائمت نیجا آمد مضارع
 منق من انجا میدن بمعنی آخر شدن **باب** اول در سیرت بادشاهان قد عرفت

لما سئل

در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب

در حدیقه

کتاب

الوزير الصالح كفت ابنا جسد عارث ابدای لا یبقی فی نفس الوزر آدر حضرت پادشاهان
 ای نه حضرت هم جز بر است با لیا المصدري یعنی غیر الصدوق سخن گفتن بر بدله لکن کوبت
 آن مردان ذلک الرجل منکر را دشنام داد یعنی شتم که عرفت آنقا و ناسزا گفت
 ای علامه البلیق منکر ای ذلک السلطان روی ازین سخن در هم کشید معنی هذا الملام
 بالمرکه یوزی بوسوزدن بوسزدی و کفت مر آن دروغ و فی بعضی النسخ دروغ
 ان پسندیدن تر آمد لغت پسندیدن اسم مفعول من پسندیدن یعنی القبول و لغت نیکو
 علی معنیین احدیما الرطب و الآخر التفضیل و المراد هنا هو الاخر ازین راست که تو گفتی
 و علقه بقوله که انرا روی در مصلحتی بیاء الوحده و من التخلیص من قتل المظلوم و این
 را بنابر حجت بضم آلاء ای هذا الصدوق الذی قلته بنی علی الجبانه و من قتل المظلوم
 و حکما گفته اند که دروغ مصلحت آمیز و صف ترکیبی من این سخن به از راست فتنه
 الکبیر و صف ترکیبی من الکلیه من **بیت** هر گشتا آن مفعول کند قدم للوزن لا المحصر
 ظن که او گوید حیف یعنی ظلم باشد که جز نگویند قیل فی الترجمة **بیت** هر سلطان اگر بدو کند
 ایدم حیف او لا سوزیز امرن آیین **بیت** هر طاق و موی با مر که خشنده او مایقال
 بالمرکه که ایوان کسر الهمة عزله و بفتحی فارسی معناه السکانه العالی الذی بهیاء جلوس
 السلاطین او العزفه او القصفه العظیمه و منه ایوان کسره و جمع او اوین اصل او وان
 فایدن من احد الواوین یا فریدون و هو اسم من کل اکثر الاقایم خمسه سته و کان
 ظویلا من الرجال یقال کان طول سبطه ارجاح و عرض صدره ریح و هو اول من رتب الناس
 فی المراتب و المناصب و هو اول من اوتی طبره علی الخیل فتحت البغال و هو قتل الفی که
 لانه قتل یا با لاطعام الخنین **بیت** الخنین خلقهم الله تعالی علی سکیه و کاننا بحث لاسکنا ان اذا
 جاعنا الا بدمایع الادمی و لهذا کان یقتل کل یوم شیخین لاجل طعامهما ثم فریدون استقامه
 من دم امیر نوشته بود و المکتوب من الابیات **بیت** هر آن ای برادر نماند مضاج منی

من مانندن بکسی ای لایق لاحد دل اندر جهان آفرین وصف ترکیبی بند بس ای خلق خلیک باطل
 فقط مکن تکیه بر مکن دنیا ای لایق ای ملک دنیا و پشت عطف علم تکیه ای لایق بند علیه بسیار
 کس چون مثل تو پرو روی رتبه و گشت و قتل چو آهنگ قصد رفتن معقول مقدم لغو کند
 و فاعله جان پاک چه بر حرکت مردن چه بر روی خاک ای مهاسیان **حکایت** یکی از ملوک
 خراسان ای واحد من سلاطین مملکت خراسان سلطان محمود دیو ملوک مشهور اسم امیر
 سبکتگین الکاف الاول غریه و الکا فارسی و التاء العوقابیه بینها مفتوحه و قد نظم و حذف
 لفظ ابن جن العلمین شایع فی ترکیب اهل العرس فاستغیر سلطان محمود بن سبکتگین
 را بخواب دید ای رأی فی المنام بعد از وفات او بعد سال و کان کیفیت رؤیایه مکه که
 جمله وجود او رجسته بود و اندرس و خاک شده و حصار ترا با مکه چنان او لم بندرس که در
 چشم خاندان فی موضع العین می کردید ای بدور و نظری که دکان حیثه سائر حکما ان جمیع
 از تا و بران ای من عیان تملک الرویا عاجز مانند نمی بقدر و اعلم عبادتها مکه درویشی
 الوحش که خدمت بجای آورده ادا جان الرویا و گفت فاعله ضیعه و یش منور نگشت
 ای ناظر که ملکست بضم الیم اسم و هو اما انصرف فی ذوی العقول و السلطنة و بکسر المصدر
 و هو اما محقق بغیر العقلاء او مالک مطلق و بالغ مع مصدر مطلق و المراد منها هو الاول
 باد که نیست قال الانسان سایل الی الربا سة بحیث لا یزول علیه مبدل بعد موت و لهذا
 قال اهل التصوف آخر ما یخرج من قلوب المحبتین حب اجاء **قصه** مبین با لیل العزای بعض
 اکثر منها کما صرح به صاحب بحر الغرائب بیده العیان و بیاو بس معنای کلور
 آنچه و نیچر نیچر دیکر اولورو استشهد بندا البیت فن قال کجی بعض فقط و بعض با
 محققا عنه و ههنا که لکن فقد غفل اذ ظنه محققا عنه نا حور بکون الیم بعض صاحب
 الاسم الی المشهور بریز زمین تحت الارض دفن کرده اند و مضی علیه زمان و شیخ بحیث
 که پیشتر بروی زمین بر لفظ بر مناجا بعض علم و آخر للوزن و الباء زاین و المعنی بر روی

اعیان فی تالیف الروایا
 فضیح و الشیخ مشهور

و نا فال مهلا ن یلوان بعض
 فقط بعض الکواضح

زمين فن قال لعل لفظ بركتارته بالباء الصلة آخره من لدوله فقط اخطا في ظنه
 والقول يكون زائدا فاسدا المقام يقتضي ان يذكر في مقابلة زير خذاه وهو مفعلي
 برك والقول يكون بمعنى قطعاً فرب قطعاً كما عرفت سابقاً ان ثانياً مع كونه مشهوراً
 في حيوة وان برك لاشه لاش ولاش بالترك الشئ وفي بعض النسخ ان جسم لاشه
 راكه سيرة وندماض من سيرة في بالترك الصبر لقي والبراد تسليم وفيه زير خاك تحت
 التراب خاكش الضمير راجع الى قوله برك لاشه چنان يجوز دماض من خوردن فاعلم ضمير
 خاك ومفعوله الضمير المذكور آنفاً كزوا صد كزوا استخوان الواو رسمية تكتب ولا تقرأ
 ثانياً حيث الكل التراب جميع اجزاء زنده است بسقوط الهمزة في اللفظ الى حتى تام وفي
 بفتح الفاء وضمت التاء المشددة يحيى على معنى واحد بالترك قوتلو بضم القاف وسكون
 الواو والمخففة والتاء فن قال نفلان بحر الغرائب فترج بالراء المشددة المضرومة
 يحيى على معنيين بمعنى المبارك وبمعنى القوي فقد اخطا في استخراج البعارة فان البعارة
 الواقعة فيه قوتلو وقد صحتهاه وهو مخن ان بضم القاف وفيه الواو المشددة وحاجب
 البحر يصحح يكون معناه اثنين فانظر في كلام القائل قاتين الغرائب فوشروا ان
 بشد يد التاء وفي بعض النسخ نوشين رواي بالياء والنون بعد الشين وفي
 بعضا نوشيروان بالياء بعده والنصيح انوشروان بفتح الهمزة وكسر الشين
 او ضمها وسكون التاء على ما صح في بعض كتب التواريخ بحجة وهو كان احد الملوك
 واميرهم واكثرهم فتوحا واجودهم سيرة واحكمهم سيرة واجملهم آثارا واطيبهم دولة
 ومدة سلطنته ثمان واربعون سنة وفي سنة اربعين من ملكه ولدت رسول الله
 ومات انوشروان وعمره تسعة ثمان سنين وقال حم في حقه **ولدت انا في زمن**
الملك العادل وله مناقب كثيرة في السن الناس كرجه بس كزشت الى مضي زمان
 كثيرة نوشيروان ثانياً اي مات كما عرفت آنفاً خيرة بياء الوحدة كن الى فلان كملانية

عن اسم ستمی بر افراد الانسان و غنیمت شمار عمره کما قال عمر **الدنيا غنیمة الا کبابس و**
نقد **هو الجبال** فلا تضيع عمرک **حکایت** طلب رجل عن عالم نصیحا قال من تضيع
ایام حراستة ندم وقت الحصاد زان بیشتر بالباد العارسته ای اقدم من وقت که بائک
بر آید فلان فلان ای يقولون مات فلان و قيل في الترجمة **قطعه** ای بیجه ادلوی که بر التقدیر
کو حدیث میرا و زره وار لغندن انک بر نشانی قی اول پیر شدن که ای بر التقدیر خود لر
خاک آئی شو یله بیدی که بر استخوان قنی نوشین روانک ادی دری قالدی خبر لر جو
دور یکی که چه که نوشین روان قنی عمر که صاه غنیمت و خطیبه ای فلان بشوندن او کوردن
دیر لر اول فلان قی **حکایت** مثل فزاده الهمة للوحدة را شنیدم که کونامای قصیر
بود و حقیر و دیگر برادر استیاق اخوته الاخر یلند و خوب روی ای خلافة القدر و الحسن
باری و اعلم ان لفظ باری یعنی اجل کسره طاء مثل بر و المدة یعنی المیم و تشدید التاء و امر
من لفظ باریدن و قد يستعمل صنعة و تبعی الطریق و المراد بها هو المعنی الثالث و ایها اللوحدة
ای مرقا واحد بدرستی ای الملک بکر امیت بتخفيف الیاء مصدر کبر ما و فی بعض النسخ
و قی بدو بکشم حقارت ای استحقار و روی نظر کرد بر سران دکان **السن** الصغیر الطعیر بقر است
و التبعار در یافت ای تفتن و گفت ای بدر کونامه خردمند یعنی حافظ قصیر القدر به افضل
که نادان بلند ای من الجاهل الطویل و غلبه بقوله نه هر چه بقامت مهتر بقیمت بهتری نیست
فلان ما یكون في القدر اکبر في القيمة اولی و اکثر اذ قد يكون السن في القدر اصغر و فی القدر اکبر
که الشاة نظیفة ای طاهره با طاء المهملة مع صغرا و الغیل جيفة ای کس مع کبر **ما**
اقل ای اصغر جبال الارض الاضافة بمعنى لان المضاف الیه ظرف المضاف فهو اسم جبل
بمدین سبع موسی و کلام الله فی و الله ای و الحال ان الطور لا عظم الله **بدر** عند الله قدر
نصب علم التیمه و منه لا عطف علیه و قيل في الترجمة **بدر** ای که چه برده صغیر اید طوری
و لیکن منزل و قدری یوجید عند الله **قطعه** آن شنیدی که لاخر دانا ای عالم هنر بل گفت او را

والتهم

والتهم

نوآرد و علم سبقت استنار و آنکه بگره بزد بخون شکسته ای بازی میکند لانه اذاهرب يكون
 سبباً لانهزام العسکر و قيل في الترجمة **قطر** اول و کوم بن مواش کوفند ارقه کوسترم
 اول بنم کم طبرخ و قان اجر کوراسن سرن جنگ کتورن کند و قان ایل او پینه کان جنگل
 کوشن هر که قاجدی و و کدی خون شکسته ای این بگفت ای قال من المظلات و بر سپاه
 دشمن زد معناه في الاصطلاح اندر هم عليهم بغته قن لم يعرف الاصطلاح قدر لغو شمشیر
 و قال شمشیر زد من چند معناه بالترکه به نجه تن از مردان کار پیش بدر آمد بعد جدا العمل
 زمین خردست بیوسید علم ما هو المآب و گفت **قطر** ای حرف نه آنکه اسم و هو عنادی فن
 قدره و قال یعنی ای پدر من که اء حرفی عنادی بقرینه القام و هذا الخذف شایع فی
 کلامهم جدا ففد غفل عن الحقی شخص من انتاء الخفاب والمعنى بالترکه ای که بنم
 شخص سکا حقیق کوردا اشار به الی اول الخلیة من ایاها نظر الیه بالحقارة و هو تفتلی
 بالفراسته نادرسنه ای العظمة في الاعضاء من نه پنداری من پنداشتن بمعنی الطن
 اسب مضاف الی قوله لا علم میان وصف ترکیبی و من قال یعنی در میان فعد غفل عن
 مفضل المعنی بکار آبدای یتفع به روز میدان ظرف نه کاو بالكاف الغار منی پروازی الی المرتبة
 با انواع العلوف و معنی البیت بالترکه بلی ارق آت ایست کور میدان کوشن بسلو
 صغرد کل و قيل في الترجمة **قطر** ای که شخص سکا کورندی حقیق کور ایرل کلن هیچ هنر
 جاری ایگر چکل بیملوات کور ایست بسلو او کوز جنگه بیرئی او رنه اندر الخلیة که
 سپاه دشمن بسیار بود ای کان عسکر العدو و کثیر او ایشان اندک و کان مهولا قلیلاً طابوا
 بالهزم في اللوحة آهنگل قصد کمر نیز اسم مصدر بمعنی کمر چکن کمر دند ای قصد و الی الفراء برسر
 ای الابن القصید الحقیق نهر بزدای صاحب و گفت ای مردان بکوشید فی القتال تا بانتهاء
 الفجر قانیة جامع زغان بیوشید بالنون النافیه و فی بعض النسخ بالیا التی قانیة
 جامع زغان بیوشید بالیا سوار نر ابلکنن او الیا سبیه تهور و هو الوقوع فی

بکوشید

بکوشید

بکوشید
بکوشید
بکوشید

بکوشید

بکوشید

في الشيء بقوله المبالاة يقال فلان متعور اذا اجمع بغير رؤية زياد كشت بيكاراي
 مئة واحدة حمل كره دنداي كل العكر شنيدم كدر آن روزاي في ذلك اليوم بروشن
 ظفر يا فتند مكر اي اب الابن القصير سر و چشمش الضمير راجع اليه بيوسيد و در
 كنار گرفت و ميكننا به عن حالة الوصلة كما صرح به صاحب بحر الغرائب و من قال
 يقع در اغوش كره ديكن دست فقد نظر الى المعنى اللغوي و غفل عن الاصطلاح و هو
 روز نظر بيشن با كسفة المجهولة بمعنى زياد كره دتا و لي عهد خوشن بمعنى متصرف
 زمان خوشن و لفظ كره دند كره دند عاين ما هو القاعن في الاسجاع برادران حمد
 بر دند كره دند اقب الاقارب اشد العقاب و زهره در طعامش كره دند لفتله
 خواهرش اي اخته از طرفه بالضم اي من العلية بد و در چم بالستر كره دند بر چم
 زد التنيب بر در يافت اي تفتن و فهم و دست از طعام باز كشيده اي اكل و گفت
 مي است اي وقوع هذه القضية كره دند ان لم يدر و لي هنر ان جاي ايشان
 كره دند كره دند اي لا ياتي احد بهزير سايه يوم و المراد به هنا طير معروف يقال
 له بيقوش و در جاي و هو طير معروف يسكن في الهواء و يبيض فيه و يظهر فيه خفي و يظهر
 وله خاصية معروفه هي ان كل من وقع في ظله يصير سلطانا او غنيا في الغاية از جهان
 شود معدوم لان الخاصية له لا الاول و قيل في الترجمة - بيت بيقوش كره دند كره دند
 كره دند جمان بوليه كره دند راي الملك را از من حالت اي من قصد الاخرة قتل الاخر
 الصفي كره دند اي ادنداي اعلموه برادران شن را الضمير راجع الى الضمير كره دند و اخر
 بنو بديه و كوشماي بالستر كره دند قولاق بور مق بواجب اي بسبب كونه و اجبا و ادريس
 هر يكي را من الاخرة از اطراف بلاد جمع بلد كمال و حمل حصه مرضي معين كره دند اخين
 حصه من شانها ان يرضي بها كل واحد منهم تا فتنة بنشست اي سكن و نزاع بر فاس
 الى ارتفع اعلم ان حاستن بالالف بمعنى القيام و بالواو الرسمية في الكتابة اي

و كره دند
 قاي بالستر
 و كره دند
 قاي بالستر

و كره دند
 قاي بالستر
 و كره دند
 قاي بالستر

و كره دند
 قاي بالستر
 و كره دند
 قاي بالستر

خواستی بمعنی الارادة و گفته اند که ده بفتح ال و سکون الاء الاصلية درویش
 ای عشره فقره در کلیم بیاء الوحده بخشد ای نیامون و دو پادشاه در اقلیم
 مع سعه نگنجد بضم الخاف الفارسی الی یساعیه **قطعه** نیم نانی ای نصف خبر واحد
 که خور در خدای بالستر که تکرار کشی بدل درویشان کند نیم ذکر مقصود من دیگر
 ملکه اقلیمی بکیرد پادشاه و لا یشع همچنان در بند اقلیمی ذکر و قبل فی المرتبه **قطعه** تکرار
 کفیه یرم اکل یسه یارسن درویش شرح قوراجی که بر اقلیمی دونه بر پادشاه فکر
 ایدر کم اله بر اقلیم دخی **طایفه** طایفه دزدان حرب بالا ضافه و الهمة تعقید الوحده
 بر سر کوهی بیاء الوحده نشسته بودند ای اتخذه مکانا و منفذ بفتح الیم و الفاء
 موضع النفوذ کاروان و جوزا الهاء مکان الواو بسته لفظ بودند مقدر کما عرفت
 غیره و رعیت بلدان بالضم و السکون جمع بلد کملان جمع حمل از مکاید بکسر ال و ال
 للاضافه جمع کید و هو الملکه ایشان یعنی هو لا و مرخوب ای کلهم کانوا فی شدة الخوف
 و الجزع و البزع و السکر سلطان مغلوب غلبه بقوله حکم آنکه ملاد ای ملجی حصین
 متبع فعل یعنی الفاعل از فعل و کوهی القدر بضم القاف و تشدید اللام اعلم الجبل
 بدست آوردن بودند ای حصولاً و ملجی و بالفارسی پناه گاه و مأوی و هو کل مکان
 یاوی ای بر جمع الیه شیء لیل و نهار خود ساخته ای بودند مدبران جمع مدبر علم قاضیه
 اهل الفرس تا کل جمع مملکت آن طرف در دفع مضرت خلاف المنفعة ایشان مشورت
 ند بسکون الشین و صهی و هو الشوری کردند و قالوا فیما بینهم که اگر این طائفه نشان
 الی قوله دزدان حرب بدین نسق بفتح نین یعنی النظم روزگار بیاء الوحده مدد است
 کالمواظبه لفظاً و معنی غایت و المراد بالارادة ایجاد الفعل مقاومت مصدر قاعده
 فی المضارعه و غیره با ایشان و الاصح فی العبارة ان یکون کلمه بالعقلا مستقلاً و افلا
 علی قوله ایشان متبع که ده بفتح الخاف الفارسی مضارع من کمریدن ای بشغل من

در علی بن ابی طالب

شیخ شمس الدین

حج

آیه از سنن النسخه
و غیره ابیاء علی بن ابی طالب

الاسكان الى الامتناع العادي **شوق** در حق بيا الوصل که اکنون بمعنی الآن که گفته
 است پای ای الشجرة التي هي قرية الغرس واتخذت عروفا في الارض جديدة ولم تستقر
 فيها بشيرون لفظ بشيرو بفتح النون وسكون اليا وضم الهمزة بمعنی القوة وجئ بالياء
 لصحة الاضافة الى قوله مردی بيا الوصل بهر ايادي که در حال عدم استحکام و رست
 وقع في بعض النسخ كرسش والعين ولم اكرش معنيان مثل ما كان روزگار مني الى مدة قبل
 بكسر الهمزة وياء الخطاب من مشتق بمعنی الوضع والترك بكسر وضم النون الضمير ارجع الى قوله
 در حق و كردون بفتح الكاف الفارسي العلة بالترك كقولی از بيج بكسر اليا والعزة
 عرف الشجرة بتركلي مضارع سقى من كى تخنق الى لا تطلع عن طاعة سر چشمه كلمة
 راسخدة شايدها يكن كره حق بيل لغة مشتركة جوهر شدای اذا سال الله وابتل
 فدام النبوع وحصل طين كثير شايدها لا يكلن كره شتن بغير متعرب بيل وقيل الربة
شوق اعاج كى يك بشرا باق دونه بهر ارك كو جيل بيرندن جوقه اكر كو كلنه دون جوق
 بيلك ايله اوزلر چيكة سكه فكله ايله دونه سن سر چشمه بيل ايله جو غلبه كلكه و لا قبل
 ايله **سحق** بسكون النون ال كلام الكد برين برين معترسند الى تعتر ظلام علم هذا الرأى
 كى بلى را بنجصى ايشان يقال جسسه الاخبار و جتسها الى تفتى عنها ومنه الجاسوس بر ايد
 كما شتند جمع ماض من كاشتن بضم الكاف الفارسي الى ارسلوا اليهم واحالوا عليهم
 احد او فرصت الشهرة مثلا لفظا ومعنى نگاه داشتند للاغاثة عليهم تا وقع ظرف
 كى بر سر قوى بيا الوصل راسخ بود نداى هؤلاء الشراى و بفتح الفارسي جايلان
 خالى مانده الى بودنى چند بالترك بهر چي من از مردان واقعه دين فيه تشبه على انه
 ينبغي ان يرسل الى مثل هذه الامور رجال حضرة الوقايح و جيك از موه را مكلوا
 وجدنا عيان الحق والاحسن ان يكتب لك ما بعد قوله دين و تحذف هنا بسكون
 على قاعن الاسجاع بغير سنادند در مشعب بالكسر واسكون الطريق في الجليل بخان

نقطة

نقطة

شدند و عیال بقوله هم الحرب خدعة و در آن شبانگاه ای وقت المساء باز آمدند و در حوض
سور که در جملہ حالیه و غارها آورده عطف علیه سلاح یکشادند و لاسه احمه و غلام
جمع غنیمت بنهارند و حصول الفرائض خشتین بضمین یعنی اول دشمنی که برایشان تاخت
ماض من تاختن بالمرکه چایق خواب بود اعلم ان لفظ خواب بالواو الرسمى یعنی النوم
و المرؤیاء المراد منها هو الاول چند آنکه پاسه یعنی بعضی از شب بگذشت حق است و
في النوم قرص بضم القاف و الصاد المهملة خورشید بالواو الرسمى یعنی الشمس
الشمس اعلم ان لفظ خورشید و لفظ خورشید بلا شید و لفظ شید بلا خورشید یعنی الشمس در
سیاهی بالیا و الصدری رفت ای غریب یونس هم اندردمان ما می ای التکر رفت
و المعنی انه لان انقاسهم في النوم مثل غروب الشمس و ما ی یونس یعنی بطن الخوت
و قبل في الترحمة کتدل کون برده سیا می به کندی یونس و مان ما می به مردان
دلاوران هما جمعان ای الرجال الشجعان از کین بفتح الحاف العربی و کسر المیم و الیا
و جند في النون بالمرکه بوصو بدر جستند بفتح الجیم العربی بالمرکه طشر صحر دلیله
و دست محمد را بکسر التاء للاضافه بکان بفتح الیا و کسر الی اتحاد بالمرکه بربر بکان
التکریر للتاکید برکتف بفتح الحاف و سکون التاء و کسر التاء بستند ای قید و الیکلام
علم التافهم بامده ان قدم مرثیه بدر کلام علی بفتح المیم و کسر اللام حاضر آوردند و
عرضوا علی الملک محمد را بکشتن اشارت فرمود ای امر بقتل الجميع اتفاقا بالالف علی
اصطلاح اهل الفرس و در آن میان و المعنی فیما بینهم جوائی بود که میوه بالهمزة للاضافه
یعنی الثمرة عنقوان اول شبایش الضمیر اجمع الی قوله جوائی نور سید بود و سیر
بالها و الهمزة في مقابلة میوه اعلم ان لفظ سبزه بالها و المعنی النبات الاخضر الاموات
و حین و لفظ سبزه بلا ما یعنی القون الاخضر کستان استعاره عذاری فوجین اسم
مفعول من دبیدن یعنی البنت مصدر اول لفظ مؤنث في الموضوعین یعنی الجدید و فتح النون

و یقال عند خوارزمی

و یقال عند خوارزمی

و یقال عند خوارزمی

فيه شامع والقم لغة ايضا كي ازوزا الى من وزراء ذك المكل بالي تحت مكل را بوس
 و اذ اي قبل رجل سرير المكل فان استعمال بوسه لحفظ واد وروي شفاعت بر زمين
 نهاد وفيه اشارت الى ان الملوكة تحتون التفرغ والابتغال وكفت ابن پسر ان قال
 پسر منا وقد كان شابا كما قال آنجا جوابي بود بصرف سته ولفظ خم عليه معجنان الى
 مثل هؤلاء التصويص از باغ زندگاني بالياء المصدر في معنى الحياة بر معنى الثمرة مخوذة
 واز ريمان لعل المص استعمال بمعنى التربع الى الحاصل جواب بالياء المصدر في والمعنى
 من حصولات الشباب تمتع بياقة الى لم يستفيع توقع الى الرجاء بكم و اخلاق
 جمع خلق بضم الخاء خدا وندى بياء النسبة است که بخشيدن خون اين پسر بر بند
 بر يد الوزير نفسه منت مى بکسر النون كما في مصدر الى نادى وكسر الهاء للياء وهي الخطا
 مكل بسكون الخاف روى ابن سني من هذا الكلام درهم كسيد ومعنى روى درهم
 كسيد بالقرية يوزن بورتردى و موافق رأى بلخندش جمان بيشن الضمير ارجع الى المكل ولفظ جمان
 التعليل ووقع في بعض النسخ مكان بلخندش جمان بيشن الضمير ارجع الى المكل ولفظ جمان
 بين وصف تركيبي بياحد وكفت **بر تو بفتح الباء الفارسي بمعنى الشعل بياحدة**
 جمع نيك ونيكونگيداي لا يقبل شعاعهم **مير که فاعل نكيد و بيا دشن الضمير ارجع الى**
مير که بدست لعدم استعداد و تربيت نا اهل راجون مثل که دگان اعلم ان الشايع في
 استعمال هذا اللفظ ان الخاف الاول عوى و التا فارسي بمعنى الجوز بر كسيدست بضم
 الخاف لعوى بمعنى القبة يعنى كما لا يستقر الجوز على القبة بل يتدحرج منه كذا لايستقر
 الترتيبه على غير المستقر وقيل في الترجمة **ابوالمخوف و دو قمر يرامه و يتكلم قبه او زه**
 جوز و در مؤنسل و بنا بفتح التاء الفوقانية المشاة و النخانية الموصلة بفتح الفيلة
 و وقع في بعض النسخ بدل بنا لفظ بيا و في بعض لفظ فساد بلا عطف ابناء جمع ابن
 اشارت الى قوله طائفة و قد ان حرب منقطع کردن اي استصالحهم اول مرة است و ينج

اگر بیان بخواهیم از این کلام و سبب این
 سخن را که این کلام و سبب این
 سخن را که این کلام و سبب این
 سخن را که این کلام و سبب این

ب این سید

طائفة

این است

این است

این است

این است

بابا، العزق یعنی البرق بنیاد هذا علم النسخة الاولى واما علم الاخرين فلعلنا نبار وقع
 منها والاولى النسخة الاولى ايشان بالترك انك بر آوردن یعنی اخراج مرقم بهتر
 ثم خله بقوله كما اثنى رائدنا من موج الاصل یعنی المصوب ويراد به الاطفا، وفي بعض
 النسخ كثنى وهو شابع في معنى الاطفا، واخبر یعنی الجمة كما اثنى یعنی الترك
 وافي را اثنى اي قبل الحية الكمية ويكفي اثنى الى ولو ما الصغير نظامه دان اثنى یعنی
 الحفظ والترتيب يراد بقوله اثنى وافي طائفة السراق وبقوله اخبر ويكفي الشاب
 الذي يريد له وزير تحليف من العقل كما فرغ من دان نيت لان طبيعة النار والافق
 لا تنقير بالترتيب فهدا الشاب يصير سارقا وقاتلا كما بار **قال** ابراهيم اب زنديك الى
 ما، الجومة باره مضارع من باريدن بالترك يا غنى ويراد به معنى بارايندن بالترك يا غنى من
 مجازا ومن قاله بالاشنة الكف قد تقول ويبعد ان يقال معناه ازاير كبر اب زنديك باره
 لان المجاز شابع والتقدير تكلف حركه از شاخ بيدان من غصن شجرة الخلاف اي
 الثمرة كورى بيا، الخطاب الى لا يحصل الثمر لعدم الاستعداد الاثارة حتى تاكل منه
 بامر وماءه اي دغ الاصل روزگار مبره معني تيقن الى لا تصرف الوقت في تربية كرم
 از لا يعني القصب بكسر يائه للاضافة الى قوله مور يا الى الحصيد شكر كورى
 وقيل في الترجمة **قال** كرم بولت يا خدر رساب حيات سو كود اعاجى بار وپرمي
 ويرر اصل الحق اي چون امك چكه كه حصيد قامش شكرى ويرر وزير معهود اين سخن
 اي كلاما الملك بشيد طوعا الى انقياد او كرم الى انقباضا وفي بعض النسخ سمعوا وطاعة
 پسنديد لان خلاف الملك طاعة وحقن راى ملك را با لاضافة في اللغتين آخرين
 وحقن خواند وكفت آنچه الى الطلام الذي خداوند دام ملكه فرمود عين حقيق است
 لا مجاز فيه اصلا كذا في سلك صحبت آن بدان جمع بد تربية يا فنى ابا، الى اية وحقن
 انبان كرم في لان الحصلة سارية يكي از ايشان شده جواب الشرط اما بنده پيريد الوزير

نفسه كما مر اعيد وارست لفظ و ارادة تشبيه في الاصل واستعمل هنا بمعنى و
 بلا الف وجوادة تشبيهه كـ ابن غلام وهو اسم كراهيق الى سبعة عشر سنا بصحة
 صاحبان البناء سببية او لا لصاق تربيت پذيرد لان الصبي مؤثرا و خور و خرد منان
 كبره لان الطبع سارقه كه منوز طفلست يطلق علم كل مولود صغير من الانسان وغيره
 وقد يستعمل صفا قال الله تعالى او الطفل الرزق لم يظهر والاياته وسيرت بني وفي مختار القضا 2
 البقي النفقة ومن قال في تفسيره وطيفان بالعطف النفس لا نفقة تصدى وخدا لان
 كثره اي جماعه السراق در نزادوي الى في اصل بدنه وبينه متمكن شش است الى لم
 يستقر و در حديث است الى ورد فيه **كه ما من مولود الا و قد نولد على**
الفطرة اي على الجبله السليمه والاستعداد لقبول الدين الحقي كي حيث لو خلق وطبع لقبول
 لان هذا الدين الشريف موجود حسن في العقول وبسره في النفوس **كلن ابوه** اي
 ابوه واته **يهدوان ويضربون في الحان** اي يجعلونه يهوديا ونصرانيا ومجوسيا
 يريد الوزير ان هذا الغلام في اصل بنه مستعد لقبول الخير ولم يكال اهل الفساد
 زمانا طويلا ولم يستقر الفساد في طبعه وللكمال ان يقول هذا اقياس مع الفارق اذ كم
 من مستعد للاسلام مفسد بالطبع واعلم ان الوزير كما اتد قوله بالحدث الشريف
 اتد بعوله **ب** بايدان بارگشت اي صاحبهم **ممسر بالترك** باشدن بيريد زوجه
 لوط النبي و تفصيل هذه حوائه كانت مدينة سدوم مبداء فيها من الخير والسعة
 وكثرة الثمار كما لم يكن في ساير البلدان وكان يجتمع فيها الغرباء من الآفاق في فصل
 الصيف واولان الثمار تجا اليهم عليه ما يستحق تمثلا لهم في صورة غلام امره
 وجعل يدخل كهم و هم وحد ايقم و بير او دهم الى نفسه حتى اظهر فيهم الفاحشه فاولم
 الله تعالى لوط النبي و بعد دعوهم الى الايمان والامتناع عن الفواحش قام يستعوا
 فبعث الله تعالى جبرائيل و معهما احد عشر ملكا ظالمين هو اليهم نصف الثمار فاذا ٢٢

هذا
 في قوله
 في قوله
 في قوله
 في قوله

لوط

الامر بالمعروف والنهي عن المنكر

في قوله

بجواريتين من الماء فابصرتهن ابنة لوط ومهي شقي الماء فاستجبت بهن وقهرتهن
 عن خبث اجل المدينة فظهروا القم من انفسهم فقالوا لاهل احد بضيقتنا قالت
 ليس فيها احد يضيظكم الا ذلك الشيخ مشيرة الى ابيها فذهبوا الى لوط النبي وم
 وهو على بابها فاقبل بهم الى اهلهم وضاق صدره اغتما ما وكافه عليهم من خبث
 قومه لا يدري اياهم بهم بالرجوع ام بالنزول وقال هذا يوم عطيب الى شديد
 ثم قال لامرأة قومي واضربي ولا تعلني احد او كانت امرأة منافقة فانطلقت تطلب
 بعض حاجاتها فجلت لان تدخل على احد الا وقد علمته وتقول ان عندنا قوم من بيتهم
 كذا وكذا ما رايت قوما احسن وجرا منهم فجا قومه يهرعون اليه الى يستحثون الى
 باب لوط وم ويعبدون الى اضيافة الذين نزلوا في دار فترد الباب على وجوههم
 وقال يا قوم ان هؤلاء بنائي في فترة وجوهي ولما خرجت من المسلمات من الكفار جارية
 من اظهر لكم من الحرام فانقوا الله ولا تخزون في ضيقي اليس منكم رجل رشيد قالوا لقد
 علمت ما لنا في بناك من حق انك لتعلم ما نريد ويعنون بعلمهم الخبيث فارادوا النزول
 على الاضياف فسمع جبرائيل وم يده فعميت ابصارهم فعموا اذ كل من لوط وم فعملوا
 بحقوقه فتجبر لوط وم فلما رأت الملائكة سائق لوطا من الكلب قالوا يا لوط اننا رسل
 ربك لن بصلوا اليك فافتح الباب ودعنا واياهم ففتح الباب فدخلوا فاستاذن
 جبرائيل وم ربه في عقوبتهم فضرب جناحه وجوههم فطمع اعينهم فاعلمهم شديد الخبيث
 لا يعرفون الطريق فخرجوا وهم يقولون النجاة النجاة فان في بيت لوط قوما مسخرة ثم لما
 امر لوط باسرا اهل لوط وم يا جبريل ان ابواب المدينة قد اختلف فكيف اخرج
 مع اهل وغني وبقرى قال اجمعهم فجمع لوط وم الى باب المدينة فجمعهم جبريل الى خارج
 ووضعهم من وراء المدينة باسم الله تعالى فمضوا الى صفر ومن قرية مذكراهم لم يكونوا يعلمون
 مثل علمهم فلما انتهوا اليه لوط وم ادخل جبريل جناحه في اربع مداين سدوم وخامورا

وادوا وضموا بهم حتى بلغ اسفل الارض فقلعوا من طين اسود ثم رفع بها الغنان
 السماء حتى سمع اهل السماء صياح كلابهم وصياح ديكهم فلما رفعوا الى السماء امطر الله
 عليهم الكسوف والنار ثم قلبها عليهم فذلك قوله تعالى فلما جاء امرنا الى خزائنا جعلنا عاليها
سافلا وامرنا عليها حجان من سجيل خاندان الى اهل بيت نبوتهم الضمير راجع الى
 لوط ثم بقى الخاف الفارسى شداى ضاع سكل اصحاب كهف بالاضافة للفظين
 روزى بياذ الوحش جند والعنف بالتركى بهر كج كونه بالتركى ايزر سلطان كرفت الى تبع
 الصا طين مردم شد و صار من اهل الجنة قال مقاتل عشرة من الطوائف يدخلون
 الجنة على ابراهيم وكنش اسمعيل وناقى صالح وبقرة موسى وحوت يونس وحرار
 عزيزة وغل سليمان ومحمد بن نبيش وطلب اصحاب كهف وناقى محمد عيسى ومنفصل قصبة
 اصحاب الكهف مع ان فتية من اشراق الروم ارادهم دينا نوسن على الشرك فابوا عليهم
 سنة والتابع الترائى الذى مر قابه فتبعهم وتبعه لقلبهم فمر بوا الى الكهف الى الغار الوا
 فى الجبل فقالوا ربنا آتنا من لدنك رحمة وهبنا لنا من امرنا رشدا فهم ناموا فى الكهف
 ثلثمائة سنين وازدادوا تسعا وكلهم باسلا ذراخيه بالوصيد الى بقاء الكهف والبقاء
 او العتبة ثم ايقظهم الله تعالى على كمال قدرته ثم وتبعوا حالهم وما صنع الله بهم فمدوا
 يفتيا على كمال قدرته الله تعالى وببصيرة وابه امر البعث ابن بكفت الى الوزير وطابقوا لوجه
 ازنداد جمع نديم وفي مختار الصحاح وهو القوم في الشراب وقال في جميع النديم ندام ملك
 الى السلطان الممرد باومع الوزير سبغت بارشدند وفي بعض النسخ بارى كمدند
 تامل كل از سرخون او قد مر بيانه در گذشت و تجاوز وكفت الى الملك بختيارى
 عنه اكر چه مصلحت نديم الم يوافق رأى والتحقيق في النزاع بين الملك والوزير ان
 ماد كره الوزير من تبدل الاخلاق بصحبة الصلحاء قلما يوجد وما ذكر الملك كثير الوقوع
 والاضيق الى ان لا يلتفت الى ما هو قليل الوقوع وقال الله تعالى صلى الله عليه وسلم

مائة اصحاب الكهف

و لهذا قال المصنف من جانب الملك **رابعی** و آنی که چه گفت استغلام را ای یحیی الحسن سوال
 کان ذکر او اوشی و یحیی ابورستم و الظاهر ان المراد هنا هو انک بارستم که در بیغ الحاف
 العزیز دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرده و از مقول القول و المعنی بالترک اوقات چون
 بیشتر آمد قد عرفت ان لفظ یسئ بالباء العزیز و الکسرة المجهولة بمعنی الزیارة و لفظ
 تر للتفضیل شمرده و بارای اجل و اجل الذي علیه بعد بضمین فالوزیر المرئوس عند الظلام
 الصغیر حقیر افتضربه فی الجملة ای خلاصة الظلام و وزیر یسر را ای ذلک الظلام بخانه
 سر که شایه و بنار و نعمت سپرد و ای رباه و استاد ادیب فعیل بمعنی الفاعل **بیشتر**
 نصب کردند لیعلم و یزید تا حسن خطاب ای التکلم الملیح و رد جواب فی مقابلة
 و سایر آداب ملوکش بیاموختند که هو الایق یا بناء الوزر آتاد و نظر ممکنان بکسر
 الحاف الفارسی ای منتظر الظلم پسندیدن و مقبول آمد که ظاهر خلاف رأی الملک و حق
 باری قدمه بیان مرقه وزیر از نمایانل جمع شمال بالفتح بمعنی الخلق بالضم و اخلاق
 عطف نفس بر او اشاره الی الظلام در حضرت ملک لافکار حسن ظنه شد ای گفت
 مقول القول هذا که تربیت عاقلان در وی اثر کرده است و ظریفی موافق الواقع
 و جهل قدیم از جلیت بکسرتین و شدید اللام بمعنی الخلقه او بدربرد فاعله تربیت
 ای اخرجه ملک را ازین سخن نبستم آمد فانه لم یصدق الوزیر و گفت **بیت** عاقبت
 که که زان که شود ای بصیر و لد الذئب ذئبا فی العاقبة که چه باادی بزرگ شود
 ای و آن بکسر مع الانسان و قبل فی الترحمة **بیت** عاقبت قور و ایکی قور و او لیر که حکم
 آدمیلد اولایس سالی بیا الوحده دو المعنی بالترک که بر ایکی بیل برین بر آمد معن علیه
 طائفه او باش محله او باش فی عرف الجمع بالترک لوند و من لم یعرف العرف طمعا **بیشتر**
 و اخرا ما فی مختار الصحاح و صحیح در وی ای هذا الظلام پیوستند ای اتصلوا و عقد
 بکسر العین و هو الخیط ههنا مرعفت بالترک بولد اشلق پسند و من جوز فتح العین

در سر و در میان
 در میان و در میان
 در میان و در میان
 در میان و در میان

در میان و در میان
 در میان و در میان
 در میان و در میان
 در میان و در میان

در میان

در میان

في لفظ عقد فقد ارتكب الاستدراك في كلام المصداق بالفتح بمعنى سبق تابوقت
 فرصت الظاهر ان الباء للظرفية وزير را باد و پسرش بگشت الى ذلك الظلام ونعت
 به قياس برداشت الى رفع و ذهب و در مغارة و زد ان بيريد المكان الذي ذكره في اول
 الحكاية بجای پدرش بنفست و صدق ظن الملك في حق و عاصي شد و لما سمع الملك
 هذا الخبر تحير و لهذا قال ملك دست تحير بيريد الاصبع كما هو المعتاد و الساعد لفظ
 الحيرة بهندك كرفت و كفت **فقط** شمشير يكن از اين بد بالوصل للوزن الى السيف
 المجيد من الحيرة الذي چون بالا ماله كذا اي كيف يصنع كس احد ناكس المراد باصطلاح
 الشخص الذي يقال له بالمره كونه بهتر بيت شود الى لا يصير بسبب الترتيب الى حكم يكون
 الجيم واسم شود الضمير المستتر المراجع الى قوله ناكس و قوله كس خبره و من قال مفعول
 نشود فقد غفل عن كون شدة بمعنى الصبر و ان كان في لطف طبعه خلافه نسبت
 في حد نفسه و رباغ لاله و يدا الظاهر ان من رويدين بمعنى بفكر الى نيت الذم بسبب الخط
 الاستعداد البستاني به و من قال بمعنى رويدين بالاشتراك او المجاز فقد ارتكب خلاف
 الظاهر كما لا يخفى و در شوره بوم اعلم ان لفظ شور بالمره كس و لفظ بوم بمعنى لعل ان ثلثه
 احدها الهامة بالمره كس يقوش و ثانياً بمعنى حدا المملكة و متهم ارضها و ثانياً وطن المرء
 الذي ولد فيه و المراد هنا هو المعنى الثالث و لفظ شور مضاف و حذف الهزة للوزن
 فن ظن ان لفظ شور بوم لفظ مفرد و قال شور بوم ارض ذات ملح يقال له بالمره كس
 جورق به فقد غفل عن اللغة باسرها حسن و المراد به هنا هو ما يقال بالمره كس جو جورق
 و حاصل الظلام ان الترتيب واحد و الاستعداد مختلف فلا يجاب في الترتيب حتى يحصل
 من القبح ما هو اطن **ديگر** زمين شور من الاضافة بيانية سبيل به نياره لعدم
 استعداد تلك الارض لانيته دروخم و عمل صايع مكر دان باللفظ العارضة تكون
 بالياء المصدري با بدان كرهان چنانست مرمون كه به كمر دن بجای شكل مردان لفظ جاي

در وقتي كه
 در وقتي كه

و اما قاضی
 و اما قاضی

منجم وقيل في الترجمة **نظم** جورق براه كوكب سنبلی بنور من الخاتم وعمل ضایع امكده
 براه من الخاتم ایلك شوبله دركم ایول براه من ایلك **خط** **سر** **مکتوب** و هو اسم یطلق علی
 كل شخص يكون له ولاية وتوكل علی الغير یوقع من یقال له جری باشد ومن یقال له بالیك
 ومن یقال له معتقد ومن یقال له چاوش باشد والتخصیص انما یستفاد من المحل فی قصه
 فقیر بالاولی والاخره فقد قصه زاده را الهامه تعید معنی یاء الوحده كما مر مراراً
 بكسر الراء للاضافه ای علی باب سرای اعلی بضمین اسم ملك ویدم كه عقل وکیاسته
 الباء الوحده النوعیه والکیاسته صفة الخاطره وفهم وفراست كالعطف العقیدة زاید
 الوصف داشت ای كان له عقل وفهم کثیر کثیر لا یدخل تحت الوصف هم از عهد
 خردی بالیا، المصدر ای من زمان الصف آثار بزرگه وعلامات الکبر در ناصیه
 فی الاصل شعر الجبهة والمراد هنا نفس الجبهة او پیدا یعرف من الآثار بعین القلب
 والاستبصار **بیت** بالای سرخن ظرف الی فوق راسه زهوشمند که اعلم انی لفظ
 هوشن کنی لعینین احدهما العقل والکمال الروح ولفظ مندا اذا نسبة یدخل
 الاسم لا فان معنی النسبة الیه نحو دردمند بالسرکه دره لو وکذا جوشمند والیا
 فی اخر مصدریه فالعنه بالسرکه عقلو لقدن ای تافقت حکایه من تافقت الی اشتعل
 ستارما بلند ای الی کوكب الرفعه وقيل الترجمة **بیت** باشد او ستند عقل چو قلندر
 اولو نقولیدزی بیلا براهی فی الجملة ای الخاص من جملة الكلام مقبول نظر سلطان
 آمد علیه بقوله که جمال صورت وکمال معنی داشت قال رسول الله **ع** **الطلبوا الخیر**
فقد حان الوجوه وحکما کفنه انه نوا کمری بالیا، المصدر ای الغنا بمنزلة
 لانه یقی نه بال لانه یغنی و بزرگه ای الکبر بحقیقت اذ المقصود الاصلی من کبر السن
 انزدیاد العقل نه بسان قال المولوی الرومی **بیت** کرده ام تحت جوان را بام پیر
 کوز حق پیرست نه از ایاام پیر **مطابق** روی عن بعض حکماء ان الشیء اذا کثر عقل

اینا براه علی

خط
در احوال و...

خط
در احوال و...
 خط
در احوال و...

قدر سوی العقل فانه كلما ازداد مقدارا از داد عترة ونقل ايضا ان الشئ اذا
 قل يكثر قدره سول اطلق فانه كلما قل لا يصير عزيزا ابنا جنس او وافر اصف
 بدو حد بدو ندخل ما هو المعاد في الزين هم في حرة السلاطين وحيات متراكم رند
 ودر كشتن او المصدر مضاف الى المفعول سعي في قابله نمودای اسندوا اليه التهمة
 حتى يقتله السلطان ولم يؤثر فيه سعيهم ~~دشمن چه رند و بروی چه كند~~
 فهو بيان الى المشفق باشد دوست و اراد الكمال ان يعرف سبب العداوة
 ولهذا امكن بر سبب من ذلك الشاب العاقل موجب بكسر الجيم والباء جيم
 بكسر اليااء المصدرى للاضافة بيان اشارة الى ابنا جنه الذين حد و بدر
 حق توجب فلما استفسر الملك اجاب بحواب يصدر من كمال العقل كفت در
 سايد دولت خدا و ندی بالياء المصدرى او اليااء للنسبة يمكن ان راي الجميع
 الناس راضي كرم بالا حان مكر خود را لم اجعله راضيا كني شود طرس
 الابن وال نعمت من اذا احدا ان ينقضي الحود دولت و اقبال خدا و ندی
 باددعاء للملك و عداوة الحود لا ينوقف على الاساءة من جانب المحمود كما
 ان ابليس حد ادم ع من غير موجب من جهة ~~خود~~ ^{توانم} انك تبارع اى
 اقدرا ان لا اودى اندرون كس اى جوق احد خود را چه كنم كيف اصنع به كوكه
 او ز خود برج درست اى در دنجست و من القاعن المقررة ان حرف الصلة اخي
 الباء اذا افترن بحرف العطف الطرف يؤخر حرف الطرف لاقتضاء الباء الدخول
 البتة كما في قوله و بشكر الله رن و قوله بدین بنده درست و قوله بدريادرنا غي
 و فيما نحن فيه و الباء في الجميع زايدة التحسين للفظ وليكن بين القاعن عي ذكر متكل
 بغير تاثير اى مت حتى تخلص الى حدود كين ك اين حد رنجست ان مرض كاز
 شفت آن رنج جز مر ك نتوان رست بغير رستن بفتح الراء اى الخلاص وقيل

راضی و

في القاعن
 في القاعن

في المرتبة **نفسه** كوجم يتراكم كـ ايچن اجنتم حوون نيليم اول كنند و غصه من
 اول كنز كبره كه قور تله سن الي حود و بودن مريض اولان كشي ناولينچ قور تلم **نفسه**
 شور چنان الظاهر ان مشور بخت بلع كثير الملح غير منتظم الاحوال و كذا قيل معناه
 بالتركة آجي بختلو و هو و وصف تركيبي جمع بالالف والنون و من قال قبل شور
 ههنا بلع الفتنة فقد افقتن بآرواي بالرخبة خواسته مفعول مضمون المصراع
 الكه مقبلانرا الي الاصحاب الاقبال والسحاق زوال و نعت و جاء كما هو مقتضى
 اطو كرهيند بر و زالباء الطرفية شب پره و هو اخطاش علم وزن العناب
 چشم ال عينه و شب پره لغو على اصل الوضع و من قال اصل شب پره قد تقول
 چشمه آفتاب ال عین شمس راجه كناه ال لا ذنب لها راست ال صحیح خواهي
 ال تر يدانست هزار چشم چنان ان عيون كثيرة مثل عين الطفاش كور بهتر كونها
 عينا، اولي كه آفتاب سیاه الی من كون الشمس سوداء و اذا عرفت معنى البيت
 بهذا التفسير فقد عرفت انه لا حاجة الی تقدير الشراط فن قال في تفسیر بعض اكر
 خواهي كه هزار چشم چنان الی مثل چشم شب پره كور شدن بهتر است از سیاه
 شدن آفتاب راست خواهي فتو له راست خواهي جواب شرط محذوف بحسب
 المعنى فقد غفل عن العن و قيل في الترتيب **نفسه** ير من لزمه و استلزم اولول در زوال
 نعت و جاء كونه من كور مسدود كوزي كمشك نور نه اولور مي كناه خوش
 ديدن بوزيك اچلاين كوز كور او سون كشن اولنج سياه **چايشيكي** را از ملوك
 عجم حكایت كند كه دست نظام اول بيني ان يرا دبه التعديل مطلقا بال رعيت دراز
 كره بود و جوراي ظلم و اذيت بفتح الهمزة المقصورة و تشديد ايكاء بلع الانباء
 آغاز لغز كره بود مقدارى شرع في الظلم و الايذاء خلق از ملكا بد ظلمشى المايد
 جمع كيد و هو الكره و در جهان بر مقتداي تفرقوا و از كره بت جور سن الی شده راه

اجنتم حوون

انما يريد علم

المعنى انما يريد علم
 بمعنى الشجاعة لا الجور
 انما يريد علم

پرسیدای سال الوزیر الملک که فریدون کنج و ملک حشم بقیقین یعنی الخدم و مهور
جمع خادم و المراد من یخص بالمرء من العبد و غیرهم نداشت ای ایمن که مولای بادشاه
بالباء المصدری برو چگونه مقرر شد و غلب علم الضحی که گفت ای الملک اینجا نکه خیزد
في هذه الفضة من کتاب شهنشاه خلق و جماعه کثیره برو بنصب کرد آمدند بکسر
الکاف الفارسی ای جمعوا علیه و اتفقوا علی نصرته و تقویت کردند بادشاه بقیقین
و قیل في قصه شوی فریدون فرقه فرشته نبود و مشک و زعفران سرشته نبود بداد و در
یافت او نیکو بود و داد و دهش کن فریدون نوبت وزیر گفت چون کرد آمدن خلق
لقد چون منابلا احواله حرف تعلیل موجب کسر الجیم بادشاه چیست ای سبب السلطنة
تو خلق را چرا پریشان میکنی بسبب ظلمت مکر سر بادشاه ای نداری بالمر که مکر بادشاه بقیقین
باشی یوقد رفیع تنبیه علم انه ینبغی للوزیر ان یعمل بموجب الحجة المشهوره قل الحق
ولو کان من ایت همان به که لشکر بجان پروری بیا، الخطاب که سلطان بشکر
کنده سروری بالباء المصدری و قیل في الترجمة بیت شرا لشکری جانده بسلاک که سلطان
جریده ایدر سلطنت ملک گفت موجب کرد بکسر الکاف الفارسی اعلم ان هذا اللفظ یجی
لمعانی ثلثة الاول یعنی المدح و الثانی یعنی جانب النسخ و الطرافه و الثالث یعنی الجیم
و یستعمل بلفظ شدن او آمدن و المراد هنا المعنی الاجرة و لهذا قال آمدن ای سبب
جمع سپاه و رعیت چیست سؤال الملک سلیم گفت ای الوزیر بادشاه را عدل
باید تا برو کرد اندود و در تحت خطف خطف قول عدل تا در سایه دولتش ایمن هذا
اللفظ مستعمل في لسان اهل الفرس یعنی امین و من قال و لعل مقبول من طلب
ملکان فقدروهم اذ ذاک من نصر فانت اهل العربیة نشینند جواب الوزیر صحیح و ترا
این مهور و نیست و الحال انه یجب کلامها شوی ننگه مضارع منعی جور پیش و وصف
ترکیبی فاعله سلطانی بالباء المصدری مفعوله ای لا یعمل السلطنة من کان صنعته

سلطان
جان لعل کرد

جان لعل کرد

النظام وكون نكند یعنی نشود بعید جدا و کذا یا سلطان الوصیة فاذا سمعت النعم
 الصبیح فلا تلتفت الی القبح که بناید زکمر که چه بانی بایا، المصدر من اعلم ان
 لفظ چه بان و باجم و اباء الفارستین فارسی و باجم الفارسی و الباء العزیز که
 پادشاهی بیا، الوصی که طرح و هو بالترکه سلفین مضاف الی قوله نظام و الاضافة جازیه
 و قلمی بوجود الواو العاطفه قبل لفظ نظام فی بعض النسخ افکنده پای دیوار ای اساس
 جدا رکنل خویش بکنده بفتح الحاف العزیز ماضی من کنده و قبله ترجمه **شکل**
 ایلمر جوریش سلطان تلقی قورودن اولمرفیونه چه بانلق چونکه نظام سلفین
 یازدی ملکی دیوار کل دین قازدی ملکل را نظام بند وزیر باصح موافق طبع یابند
 الی لم یض علیه زمان کثیر که بنی اصله بنین حذف النون للاضافه الی علم بنشد بد الیم
 سلطان ای ابنا اعلم ذلک السلطان الظالم لما رخت مصدر نازعه الی جاذبه الخوض
 بنخواستنای قاموا الیه و ملکل پذیر خواستند الی طلبوه قومی بیا الوصی که از دست
 نظام و او قدمه ذکره بجان آمدن بودند کنایه عن کمال الشجوه و پریشان شدن من
 او طانهم برایشان یعنی علم بنی عمه که دامند قدمه بیان و تقویت کردند کمالان
 لغز بدون و قد سمع و لم ینتقم تا ملکل از تصرفش بدر رفت ای خرج و برانان الی علم
 بنی عمه مقرر گشت **نظم** پادشاهی بیا، الوصی که او را دارد ای خور بنشد بد
 الواو استم مفعول به زبردست علم رعایا دوست دارش لفظ دوست دار
 وصف تر کیتی و السنین راجع الی قوله پادشاهی الی الذی یثقیه خلیلا روز سختی
 ظرف دشمن بکسر النون للاضافه زور آورست و صف تر کیتی ایضا الی حدود
 مقدم بارعیت صلح کن بالعدل و زجکل ختم ایمن سنین علقه بقوله را که شاهنشاه
 عادل را الی السلطان العادل رعیت لشکر است لانهم بنصرون علم اعدائهم و قبله ترجمه
رباعی بهر شد که رو اکون رعایا به جفاای دوست دوشمنی غلام شدایم و فای

ایند چه

مطابق

نظم چه

اینان کلمه صمد العبد المذنب و
 ویران آن در سحر و سحر و سحر و سحر
 بنایا و نایا به بر بایا و

قلی صلح رختند او تو خصم من آزاد عدل استیج لشکر نیز انبارک الای حکایت
 بادشاهی با غلام عجمی بیاء الوصل فیهما در کشتی بالطاف العروج والیاء الاصلی بجمع السفینة
 ششسته بود غلام بسکون الیم الی ذلک العجمی دیگر بالترک کدخی در باندین بود و
 محنت کشتی نیاز موده اسم مفعول من از مودن کر به بکسر الطاف الفارسیه و فتح
 الباء بمعنی البکاء و زاری بالیاء المصدر بمعنی الاین آغاز کرد ای شرع فیهما و کرره
 بر اندامش اتحاد من خوفه من العرق چند آنکه ملاطفت کردند تسکینه آرام نگرفت
 ولم یسکن و ملکن را حیث از و اصل از او منفصل بضم الیم و فتح النون والظین المعجم
 المسنون و الصاد الملهاء بمعنی الکدبری بود و چاره نی دانستند حتی بیدفع اضطراب
 الغلام و انفعال السلطان حکیمی در آن کشتی بود ای رجل عاقل کان فی تکل السفینة
 گفت مخاطباً للسلطان اگر فرمای من او را بطریق احکام خاموش کنم و نه بعضی نسخه
 کرد ام بادشاه گفت غایت لطف باشد حکیم فرمود للحاضرین معه تا غلام را در بار
 انوار خسته وقوع الغلام بین الامواج باری چند بالترک برج کمره غوطه می انقراض
 فی الماد فی کتاب اللغة المستفیث شامل اللغة و غیره آورد هذا اللفظ فی قسم المفتوحة
 ومن قال و اما الظین فقد سمعت من البعض بفتح و یوافق بعض الكتب ومن الآخر
 بضمه و هو المشهور فقد شرع اللفظ بفتح علم و الموجود فی کتب اللغات المستعملین
 و السیوع من الالمانی هو الفتح و ما صاوت احد یقرأ بالفتح فایق الشهرة خور
 و بعد مویش الضمیر ارجع الی الغلام بکه فتند و سول بمعنی جانب کشتی آوردند
 فاذا قرب من السفینة بهره و دست الی بطلقی بدید در دنبال و تب کشتی و بعض
 النسخه وقع بدل دنبال لفظ سلکان بضم الشین و تشدید الطاف جمع ساکن او حیث
 ماض مجهول من او کائن فمن اعتبره معلوما و قد رلفظ خود را فقد ارتکب تکلفاً
 چون بر آید الی علم السفینة بکوشه بشخص الی قعوده زاویه و قرار یافت و سکون

این کلام در کتاب
 لغت و معنی
 آمده است

این کلام

این کلام

ملك را پسندیدند آمدواستخسنة گفت الى الملك درین چه حکمت گفت ذکر الطکم
 اول بکون اللام تحت غرق شدن مبتدا بالجشده بود خبر قدر سلامتی بایا
 المصدر کشته نمی داشت والمصدر اخذ من صف القصة خصه وهذا قال يحيى بن
 قدر عاقبت کسی دانند ان من يعرف قدر العافية که بمصیبت گرفتار آید **نظم** الى
 سیه اعلم ان هذا اللفظ ان قرئ بالامالة ان الکسرة المجهولة فهو یعنی الشبعان و
 ان قرئ بغير الامالة ان الکسرة المعلومه فهو یعنی الثوم والمراد هنا هو الاول زمان
 جوی الى خبر الشجر خوش تنماید شجر که معشوق منست خبر مقدم انکه مبتدا و یکی
 نوزشت مبتدا مؤخر حوران جمع حوری و الاصل فيه احواء و وزن المراتب بهشتی
 بیا النسبة را لکنون فی التثنية القیم و وزح یعنی جهنم بود اعراف و هی في الاصل
 جمع عرف بالضم و هو المكان المرتفع و منه عرف الریك و عرف العرس و ذلك لانه بظهور
 اعرف بها تختص منه و قيل سقی بذلك لان اصحاب الاعراف يعرفون اهل الجنة من اهل
 النار و المراد منه السور التي بين الجنة و النار فان قيل الى حجة الى السور و الجنة في
 السموات و الجحیم في الارض قلنا سئل انس بن مالك عن الجنة في السماء ام في الارض
 قال فان ارض و سماء سبع الجنة فقبل فابن من قال فوق السموات السبع تحت العرش
 و قد ورد في الجنة ان الکسرة التي يستحیه الحكماء بالعلک الثامن و فلك الثواب ارض
 الجنة و سقها العرش و هو الذي يستحیه الحكماء بفلك الافلاك و العلك التاسع
 و العلك الاطلس فالاعراف التي هو سور بين الجنة و النار يكون نفس حر الکسرة
 و هو الذي باطنه یعنی سطح محد به فيه الرحمة یعنی الجنة و ظاهره یعنی الوجه الذي يلي
 السموات و الارض من قبله العذاب از دور خیال پیرس الى استفسار من اهل النار
 که اعراف بهشت اذلا عذاب فيها فمن كان في محنة يعرف قدر السلامة و من
 كان في نعمة جلیلة لا يشکره علم نعمة قليلة و قيل في الترجمة **نظم** الى فوق سکه

سیه اعلم ان هذا اللفظ ان قرئ بالامالة ان الکسرة المجهولة فهو یعنی الشبعان و
 ان قرئ بغير الامالة ان الکسرة المعلومه فهو یعنی الثوم والمراد هنا هو الاول زمان
 جوی الى خبر الشجر خوش تنماید شجر که معشوق منست خبر مقدم انکه مبتدا و یکی
 نوزشت مبتدا مؤخر حوران جمع حوری و الاصل فيه احواء و وزن المراتب بهشتی

سیه اعلم ان هذا اللفظ ان قرئ بالامالة ان الکسرة المجهولة فهو یعنی الشبعان و
 ان قرئ بغير الامالة ان الکسرة المعلومه فهو یعنی الثوم والمراد هنا هو الاول زمان
 جوی الى خبر الشجر خوش تنماید شجر که معشوق منست خبر مقدم انکه مبتدا و یکی
 نوزشت مبتدا مؤخر حوران جمع حوری و الاصل فيه احواء و وزن المراتب بهشتی

ار پند انکی که خوش بکوزد و نیکو بود و ربا که شوک اول سکه نه شست در او جامه نخی
 حور بید و دوزخ کلا و اخراج طامون بیا نکر و به مثل بهشت **دیت** فرست
 ای الفرق العظیم موجود میان آنکه ای بین الذی یار من الی معشوقه در پیر و پیر و پیر و پیر
 منای کان در صدر با آنکه ای و بین الذی در چشم انتظارش بکون عینا منتظرین
 بر درای علی الباب حق یکن معشوقه و قیل فی ترجمه **دیت** شوک که باریله
 اولاسبه بسینه جوق فرق انو که که کوزی قیو کوزله **حایت** مهر خرو و پیر این
 انوشروان قد تصرف الملک افش عشقه سسته و لا نصب جیس و زرا ایه فیسل
 عن ستره و اجاب فالص یکنی هذه القصة تاجدار را گفتند ای بسالوه از وزیران
 بدروغ بعضی نسخ وزیران بدروغ خطا دیدی فی رأیهم و فی فعلهم که بند و نمودن
 گفت خطای بیاه الوحد معلوم نکر دم الی اعلمت منهم خطا و احدا لم یقل لیکن
 فیرم خطا اذ العالم به عسیر فینفی للسلطان انی یحاط و لیکن دیدم که مهابت من
 ای مینه در دل ایشان ای فی قلوبهم که راست بفتح الخاف العوف و کذا اگر نه
 بمعنی الخوف و الزا به و بر عهد من اعتماد کلی ندارند و لا رأیت هذا الامر من سیدم
 ای خفتم که از بیم که بد خویشی ای من خوفی ضررا انقسم قصد مملکت من کشند دفع
 ضرر انقسم و اذ کان الامر کذلک پس قول حکما را کار بستم ای علمت به که گفته اند
فقد اران منطلق بقوله کز که از من تر سد بخاف بتر من امر من تر سیدن ای حکیم و عاقل
 و کر با چو او ای و لو مع مثله صد مائه بر آی تغلب یکنک فی الحب و یکنک احدا لا یقوت
 ان یکنون قوله صد قید القول برای یکنک نه بینی که چون کر به الی السور عاجز شود
 عن الفرار بر درای یفزع یکنک الی چشم یکنک فقد یکنون الضعیف به صل
 الی القوی خوف ضرره اران لفظ بمعنی من الاجلیة و لفظ ان اشاره الی مضمون
 المصراع الکما مار الی الحیة برای را غی رند ای تلذغ رجله که نه سد فاعله ضمیر

این بیت که در
 این کتاب است
 در باب اول
 در باب اول
 در باب اول

این بیت که در
 این کتاب است
 در باب اول
 در باب اول
 در باب اول

این بیت که در
 این کتاب است
 در باب اول
 در باب اول
 در باب اول

مار سرش را بگوید مضارع من کوفتن بالخاف العوة فاعله ضمير راعی بسکون
 ای بقتل باجر و قیل فی الزهدة **قوله** شؤکم قورقه سندن او شن ای حکیم بیکه سکون
 انوک یوزن جنکله که کورمه من عاجز اوله جنکله چقارر بلسکل کوزن جنکله
 یلان راعی انوک بچون صوقه که قورقه دو که اول باشن سنکله اعلم انما فعله هر
 لیس لکونه جی نابل هذا احتیاط و تیقظ واحترار عن الغفلة **حکایت** روی ان سلطان
 خرج للفر من دار خلافة و امر ان یحذر حیثه فی کل لیلہ قیل له یبغی ان یکون عامر
 بعد الدخول فی ارض العدو قال ذلک واجب و ما فعلته لئلا **حکایت** یکی از
 ملوک بکسر الخاف للاضافة الی لفظ عرب ثم فن لم یعرف انه من المتن حذفه و اقرب
 لفظ ملوک بسکون الخاف رجور بود ان لکان مر بصادر حالت پیری فانه وقت
 الموت **حکایت** طلب شیخ و مسرف من صالح نصیحا فقال له تذکیر الموت اذا اصغر
 الذرع کان وقت الحصاد و امید از زندگانی قطع کرده بود و قد لکان یبغی ان یطویر
حکایت موی بسید از کفن آر دیماچ پشت خم از مرک رساند سلام سواری بیاء الوصی
 الی فابن واحد از درن الباب در آمد ای دخل و بشارت آورد بقله که فلان قلوه
 ذکر اسم حصن بدولت خداوندی الظاهر ان الباء للظرفیة کما ویم ای فنی ثاود شمان
 اسیر شدند من بشارت اخری و سپاه و رعیت ان طرف بجللی یعنی باسرهم مطیع
 و همان گشتند ای صار و امطیعین للامر چون ابن کلام بشنید ذلک الملک بنفسه بغتی بن
 و یاء الوصی سر بسکون الدال یعنی الباء وصفه بنفسه بر آورد و گفت این مرزده بالآباء
 الفارسی اسم مصدر یعنی مرزده دادن و مرزده کردن مرا نیست لان الملک توجه الی
 الالاشغال بلکه دشمنان مراست فسر ما بقوله یعنی و ارثان مملکت **قوله** درین امید
 اشاره الی مضمون المصراع الک بسر شد لفظ اما ما من من شدن بمعنی الصبر و نه او
 یعنی رفتن و علم التقصیر من المعنی المراد منه انه تم و من غفل عن هذا التحقیق و فسر بقوله

ابن سید علی

ابن سید علی

یعنی تمام شد فعدا خطا، و اگر تکب الاستدراک در بیج کلمه - خسته غیر نیز بالاضافه الیه
 که اگر در دم است و از جود از درم قرار آید الی وجه و یحقق فی الخارج امید بسته بر آمد
 ای حاصل و چنانچه را آنکه بسکون الکاف للوزن امید نیست که هرگز نشسته العزیز
 مضع باز آید ای بیرج فقط کوشن بالکاف العزیز طبل عظیم یضرب وقت الحرب و شب
 علی الامور العظام و هو یکسر السین للاضافه الی قوله رحلت الی الارحال بکوفت بالکاف
 العزیز ماضی من کوفتن بجمع الضرب دست اجل فیله استعاره ای دو چشم و دایع
 بفتح الواو مصدر یعنی التودیع او اسم مصدر و هو یکسر العین للاضافه سر یکنید الیکما
 تقیر فان من الآن فصار وقت التودیع ای کف دست بالاضافه و ساعد و بازو و وقع
 فی بعض النسخ لفظ ینجی مکان ساعد و اختاره ابن سیدک علی و هو لا یخرج عن استدراک همه
 تودیع یکدیگر یکنید فلیودع کلمه واحد متکثر الاخری بر من افتاد و وقع علی حرکت یکسر الکاف
 للاضافه و هی بیایه و هو فاعل افتاد و شمن کلام وصف ترکیب الی الموت الذی بیرج
 الاعداء و فی بعض النسخ بر من افتاد و دشمن کلام غیر تکلف لانه یجب کسر التاء و سکون
 التوفی للوزن آخر ای داستان جمع دوست و فی البيت صنفه التضا دلالتهم ذکر الضدان
 فی کسر یکنید مفعول محذوف للتعظیم روزگار مراد به زمان عمر باشد یعنی بر رفت
 بنادای بالیا، المصدر الی ابراهیم من تکریم حذف مفعول لما ذکر و من قدر حذر فعد نقص
 و العاقبة لا توجب التخصیص التخصیص شما حذر یکنید من امثال اعمالی تا عمل فی بعض
 الابیات فان حالنا قول بلا عمل و سماع بلا قبول صلابت قال شخص لصاحبه عطفه
 قال الموت موعظه بلیفه کما ورد فی الخبر معیت الجار کنی بکن و اعطاه و قبل فی الزمره
فقط دو کدی اجل دست کوشن رحلت چون اکه کوزم و دایع سراید کوز ای الم ساعد
 قوم بازوم الوداع اولدی سر ساید کوز و شدی بالامراد و شمن چون آخر ای و سکر
 کوزاید کوز روزگار چو کندی غفلت اندم سز کوزب حذر اید کوز صلابت سالی

این جمله

ایضا

بیاء الوحده بر بالین یعنی الوساد خانه تریگی بیغامی عدم والمضی المراد عدم رأس
 قبر معتکف بودم در جامع بکسر العین للاضافه اشتد و کل الجامع بجامع یعنی
 امیه دمشق بکسر الدال والیم فی المشهور و فتح الیم فی روایه اسم بلده فی
 ارض الشام و اختلف فی بانیها و سمیت باسم یحیی از ملوک عرب که به اتفاق
 یعنی بالظلم موصوف بود و معروف اتفاق بزیارت آمدن در آن قبر و نماز کرد
 و دعا ای صلی و عاکما هو العتاد فی زیارة القبور فان قیل الجب بصیرت باطن
 الارض فی الغایة فی زیارة القبور قلنا الاستعداد و الاستغاضة من الروح فالمراد به
 اذا شاهد القبر یكون توجهه الى الروح ازید فالفیض یكون اغلب و حاجت
 خواست **بیت** درویش و غنی بنده بالاضافه این خاک در تدبیر بدان الفقرا
 و الاغنیاء عید تراب هذا الباب و اثنان بفتح الواو اصله و اثنان بعد الاثنی
 که غنی ترند محتاج ترند کما قیل **بیت** پادشاهان جهان چه بخی خسته شوند
 استعانت ز در گوشه نشینان طلبند انکه ای بعضی روی بمن کرد ای توجه
 الی و گفت از آنجا ای من فیض او فضل الله که همه درویش نیست فان
 همه من لا من انفسهم و قیل یعنی از درون دل و جان هذا مع کونه بعید ای وجب
 الاستدراک فی قوله خاطری و صدق معاملة ایشان مع الله عطف علی قوله
 همه درویش نیست خاطری بیاء الوحده همراه من گنبد لانه همه الرجال تطلع
 الجبال که از دشمن صعب و قوی اند ایشان را علم ان لفظ اندیشا امر من الذین
 و قد یستعمل صفة بعض الزکیب نحو عاقبت اندیش و خیر اندیش و لفظ
 ناک اداة نسبة نحو غناک و اخیون ناک و الیم للتکلم کفتم بر رعیت ضعیف
 رحمت کن عملاً بقول البیته **و هو اعان فی الارض بر حکم الرحمن** تا از دشمن رحمت
 ندین **رباعی** سیار و ان جمع بازو یعنی العضد فانا یعنی القدر و قوت بشده الواو

فی بیان دمشق

در بیان اینست که
 در جامع بکسر الدال
 و الیم فی المشهور
 و فتح الیم فی روایه
 اسم بلده فی ارض الشام

فی بیان زیارة القبور

ایضا لید علی

فی بیان اندیشا

سر دست معناه لغة رأس اليد والمراد به الاصابع خطاست خبر مقدم پنج مسکین
 ثانوا ان الی الضیف بیکست یعنی شکستن مبتدا مؤخر مبتدایه سدا مر غایب من
 تر سیدن آنکه بر افتادگان والضعفاء بنحشاید بفتح النون النافیه الی لا
 یرحم که کر زبای در آید ای ان ذل او وقع کشتن نکیه دوست والتقدیر کس
 نکیه دوستش کما قال عدم **من لا یرحم لا یرحم** هر آنکه تخم بدی بایا، المصدر رکشت
 بکسر الحاف العزیز ماضی من کشتن ومن قال یعنی افشاندن فقط غلط لا ترها لیس
 بمنزاد فین لان معنی الاول بالترکی المکل ومعنی الثاني صاحب حق وکلک وجسم نیکی
 بالیا، المصدر داشت ای نظر بعین التوقع ورجامه النفع دماغ پهل خفف
 من پرهون اولفه برأسها مثله تحت ای طبع الفکر الباطل فهذا من قبیل ذکر المحمل
 واراذا الحال وخیال باطل است کانه عطف تغیر لک کوش بسکون الشیء الی من
 الاذن ینبیه بر و قد او رده بعض اهل اللغة فی المصنوعه وبعضهم فی قسم الکسرة
 والفصحا یتخارون الکسرة العامة الضم وقول من قال قیل يجوز فی ضم الیا، وکسرة
 والضم او الکسرة افسح علی اختلاف الروایتین مما ینبغی ان لا یلتفت الیه **مصرح**
 سخن انست که من میگوید آرا بامده امر ای اخرج الفطن من اذکر واستمع اللام
 وداد الی عدل خلق بده الیوم اگر تومی ند می ای فتن دمی قدم لغظای للوزن
 داد بالوالین ینها الف وهدای العبار الصیحة الموجودة فی النسخ القديمة
 ومن اورده لفظ دان بالنون فی آخره وشرحه بقوله امر من دانستن یعنی
 اعلم فقد غفل عن اللفظ فاین الشرع روز دادی بیا، الوحده ای یوم الحد است
 ومن قال ای روز دادی علی ان یکون الیا، المصدریه فقد غفل عما للفظ اذ یلزم
 حج دخول الیا، المصدریه علی المصدر وعلی المعنی کما لا یکنی لمن تأمل وانصف **شوی**
 بنی آدم اعضای یکدیگر تدیعن ان جمیع بنی آدم یکد واحد فکل واحد عضو لآخر

اینجا

اینجا
 اینجا
 اینجا

اینجا

اینجا

که در آفرینش اسم مصدر و من او را در عبارت المتن که در اصل فطرت فقد غفل عن
 المتن الصحیح زیرا که جوهر بدست تکثیرت من آدم البتة عام و من قال من مطلق آدم
 فقد عدا جوهر جوهری کلمه را مقدره بدرایه المریض آورد و روزگار را
 الزمان و کمر عضو را غایت بفتح النون و آری لا یسکن سائر الاعضاء و اما ذکر
 المصنوعی قول البتة عام **اما المصنوعون في نواقصهم و تراجمهم کسید و احدا نا اشیاء**
عضو ند اعی سائر با حنی و اشهر تو که بحث دیگران در علمی بیاء الخطاب
 شاید که نامت نمند و بعضی نسخ دهم آدی و قیل فی الترتیب **شوی** بنی آدم
 اعضاء در جمله هم که بر جوهر او نشد در اصل دهم جوهر عضو زجت و بر روزگار
 و فی عضو بلکل که قالمز قمار جوهر غیر اچون بر سن علمی بر شمره دیر بر آدل
 آدی **کایت** در وی بیاء الوحی مستجاب الدعوة در بغداد بدید آمدای
 ظهور و نشاء **تجارج** یوسف قد عرفت ان حذف ابن بن العلمین بشایع فی هذا
 اللفظ بخواند ش اعلم ان لفظ خواند ضمیر **الحجج** و هو امیر معروف بالظلم و مفعول
 الضمیر بارز الراجع الی در وی و گفت دعاء خیر بر من کن اعلم ان لفظ الدعاء
 اذا استعمل بحرف الا لام يكون للشر و هذه القاعدة مخصوصة بالترکیب العوبیة
 فلا یجوز فی قلبک اعتراف فی کلام المصنف کف ذلك الداعی خدا یا جانت الضمیر راجع
 الی **الحجج** بستان امر من ستان یعنی الاخذای اقبض روح کف **الحجج** از **الهد**
 خدا الی الله تعالی چه دعاست ای اتی دعاء هذا کف الداعی دعا خیر ست ترا
 لانک تنجو من کسب المظالم الکثیرة و جملة مسلمانانهم یسلمون من شرک **شوی**
 ای زبردست یا من یمن علی زبردست ای الرخية از آروصف ترکیب مع الاول کرم
 بفتح الخاف الفارسی یعنی الحار تا که اعلم ان لفظ کفی المعنیین الاول یعنی السلطان
 الاعظم و الثاني یعنی السؤال عن الوقت بالشرک فین والمراد بهذا هو کتابنا ند بفتح النون

ایضا سید علی

و اما المصنوعون في نواقصهم و تراجمهم کسید و احدا نا اشیاء

کسید و احدا نا اشیاء

تکثیر و اذا استعمل بحرف علی
 کسید و احدا نا اشیاء

کسید و احدا نا اشیاء

مضارع اي بقي ابن بازار الله دولة **ذوال** **الخطاب** قال سلطان من السلاطين الماضية
 لصالح نفع السلطنة لو كان لي بقاء قال ذلك الصالح لو كان لي بقاء ما صيرت
 سلطانا اذ بغيت مع الذي صار سلطانا في اول الزمان ولم تنقل عنه الى آخر
 بجه لا رأيت التاء للخطاب جردا داري وصف تركيبي والياء مصدرية و
 به اي اولى كه مردم آذاري وصف تركيبي والياء للخطاب او مصدرية واستعمال
 لفظ كه في موضع لفظ از شايع **حديث** روى عن ابي منصور انه كان رجلا متكلما
 في مسجد الكوفة قال قد دخل المسجد غلام منكم فصيل صلوة حسنة ثم فعل هكذا
 الى اخر الشهر فسلمت عليه يوما من الايام فلم يرد علي جواب السلام فلما دخل المسجد
 في اليوم التالي قال وعليك السلام فاستغربتني وسألت عن ذلك فقال ان لم يرد علي السلام
 في مرة السلام فاستأذنته اليوم فقلت يا غلام استاذن مولاك ان تجلس ساعة
 في ذكر الله تعالى وطاعة فذهب ورجع وقال اذن لي في ذلك ففعلت لما خبرني عن اعجب
 ما رايت في الدنيا قال ان من عادتي ان اهل طول كل ليلة الى السحر ثم اسأل الله تعالى
 حاجتي فحض لي ليلة طيبة فقلت المني ارى رجلا من اهل النار فنادى ان اذهب
 الى الوادي الفلاني فحضت والصبح لم يطلع بعد فسمعت هناك اثنا عشرين
 رايت ثعباناً عظيماً قد طوق ذنبه في عنق رجل وكتبه على وجهه فقلت له في ساعة
 فقال قل لهذا الثعبان ليغف فقلت للثعبان بحق الذي يغف ويذهب بعد رنة تغف
 ساعة لا تكلم هذا النكسين فوقف فقلت للرجل من انت قال انا الحاج بن يوسف
 فرأيت الاحمال على كنفه الى عمان السماء فقلت له وما هذا الاحمال قال اما الله الذي
 الايمن فهو وما المسلمين واما الذي على الابر فهو اموالهم فقلت وما هذا الثعبان
 قال منذ فارقت روحى من الدنيا ان الله تعالى ابتلاي به كما ترى كل يوم يطوفني من المشرق
 الى المغرب فقلت له فقل له من هو شيخك قال نعم قلت وما هو قال قلت سبتين

قلعة كالتعليق
 لان رجل متكلم

سنة لاله الا الله محمد رسول الله ايها الناظر في هذه الحكاية تأمل في جزاء الظلم وعاقبه
فان الحاجة كان مقدارا مهيأ فصيحاً مفعولاً بليغاً وكان عاملاً لعبد الملك بن مروان
وكان الحجاز سبعمائة الف وثمانين الف وثمان مائة وثمان مائة وثمان مائة وثمان مائة
لذاته سفلوا لوماً وقد زالت تلك النعمات والقدسات وبقي عليه جزاء الاليم **بيت**
بنكر اي شهوت برست عافلي كه عافلي يكدي لذت كجاي از روي بسياري عذاب **فاجبت**
يكلي از ملوك بكسر الكاف للاضافة في انصاف پارساي بيا الوحد بمعنى الصالح را
هر سید که از جاد تو مرا کدام فاضلست ای ای عمل صالح افضل گفت ترا خواب
نیم روزی نوم نصف النهار تا در آن یک نفس خلق را بیدار می بیا، الخطاب **فلم** قالی
بیا الوحد را خفته اسم مفعول من خفتن و لم معنی ان احدیما بالمرکه یا تلقی والاخر بالمرکه
او یمنق والمراد ههنا هو انک دیدم نیم روز فلما را یتد کذلک گفتیم این فقط است بوصول
الهمزة خوابش ای نوم برده اسم مفعول من بردن به ای آن بدیدم به اولی انکه خوابش
بهرت از بیدار است بفتح الیا، المصدر فی الجحان بدزدن گاهی بمعنی الطیوة والمعیبة
مرده به التیة اولی ای کونه مینا اولی **فاجبت** یکی را از ملوک بسکون الخاف شدید
که تسبی بیا الوحد در عشرت المعاشرة والتعاشر الخ لطفه والاسم العشرة روزگاره
بود و در پایان اخر مست بالیا، المصدر می گفت **بيت** ما را بجهان الیا، بمعنی نحو شتر این
یکدم نیست عطفه بقوله کنز که از تو کن و بداند یتد و از کس غم نیست قبله **الترجمة**
بهتره بوجهی که بوندن خوش دم یوق اندیشه خیر و هیچ کردن غم یوق درویشی
بیا الوحد بر منته بمعنی العویان بیرون از الخارج بسر ما یطلق علم البید و علم و فته و
المراد هنا الاول خفته بود قد عرف معنیه والمراد هنا هو الاول گفت **بيت** ای انکه
خطاب للملك باقبال تو ای مع دو تن که در عالم نیست ای پس احدی از دنیا کبرم گفت
نست غم ما هم نیست خلافتی بین و بین و قبله **الترجمة** **بيت** ای سنجلین دو تن که

آدم یوق دویم که غمک یوق بنده هم یوق ملکی را این کلام خوش آمد و الاصل سلطان
 اذا صدر منهم الاخصان ان يقع منهم الاحسان **حکایت** روی ان شاعر الکمان بقول فی مثنوی
 امیر شعرا و یقرا اما بحضرت و فی کل قرانه بقول الامیر احسن احسن و یقط
 شیا فقال الشاعر **شعر** اذا قلت قلت احسن احسن و یا حسن احسن
 لا یباع الدقیق فالملک ضربة بضم الصاد و الراء المهملتین الکلیس من اردینا راز و روزن
 ای من النظرة بیرون داشت ای اخراج و گفت ای درویش دامن بدار امر من
 داشتن گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم ای کیف ارفع الذیل و لیس فی ثوب
 پادشاه را به ضعف حال او رقت و رحمت زیادت کشت قطع فی بیا الوجه بر آن
 ای علم القصر من یدیکه مصدر معنی کرد و بیرون فرستاد ای ارسل الی ذلک الفقیه خارج
 درویش آن نفدر را با ندر مدت ای فی مدة قلیلة بخورد و تلف کرد و با زاهدی سلطان
 المحسن **حکایت** قرار بر کف آزادگان تکبیر حال ای لا یستقر الحال فی کف الاحرار نه صبر
 عاشق نه آب در غریب بال بکسر الغین المعجم و سکون المهملة و بالالف بعد الباء
 و هو المخل الکبیر بقال که بالسته که قلبه و من قال خر یفانه فقد ادعی بلاد لیل و المعنی
 سکا لا یستقر الصبر فی قلب العاشق و اما فی المخل الکبیر در حالتی ای مجبیه و قع
 فی حاله که ملکی را پروای او ای المبالاة به نبود و کان منقولاً بامر آخر من مراثیات
 الملک حالتی بگفتند ای عرضوا حال ذکر الفقیه علیه السلام بفتی بن برآمدی انقبض
 و غضب و روی از روی در هم کشید قد عرفت معناه و از بنی من هذا الموضع
 الذی هو اختلاف الاحوال کفنه اند فاعلم اصحاب فطنت بکسر الفاء و سکون الهمزة
 من التفتن و خبرت بکسر المعجم علم و زنه بمعنی النجوة عطف علیه که از حصة بکسر طاء
 المهملة و تشدید الدال بالفارسیة تیز و سورت بمعنی النجاة و زو پادشاهان
 بر خذر باید بود عطف بقوله که غالب محبت ایشان بالاضافه فی المعنیین و الاشارة

و خبر بیل ای بالباء بضم
 الالف لغت ایضاً

این صید

الى قول ياد شامان بر معضلات بکسر الضاد ای منطلقات امور ملک متعلق
 باشد هه از من فضل الله تعالى عبادان حيث يجعل شخصاً ذا شوكة مشغولا
 بتدبير العباد والممالك **حکایت** روی ان ملکامات وسمع رجل نعيه واخبر به
 صالحا وقال كيف تكون حال الملك قال ذكر الصالح ان الله يدبر ملكه **نحو** از دعا
 بالفارسية انبوهی کردن عدم نکنند فلا بد من الاجتناب من اسباب غضبهم
مشور حرامستن الضمیر راجع الى شخص مقدر بود اعلم ان لفظ بود بضم الباء
 وفتح الواو مضارع من بودن بمعنی الکیفونه نعمت پادشاه فاعل بود غلله
 بقوله که هنگام بالکاف الفارسی بمعنی الوقت فرصت ندارد نگاه ای لا یحفظ
 وقت الفرصة بحال اسم مکان من الجولان سخن تانه یعنی ریشتن قبل ان شکام
 به پیر بودن بمعنی الباطل گفتن میریختن نهی من بودن قدر خویش قیل فی الترجمة
ب حرام اولسون الکاشه که حفظ التیبه سوزا چون فرصتی بحال شخص
 جواب المثل عبت بمره قدر که خراب المثل گفت ای الملک بر این جمع امر
 حاضر من راندن این که ای شوح بمعنی گستاخ و سبذرای مسرف را که چندین
 نعمت و مال باند که مدت برداشت و فی بعض النسخ بخورد و تلف کرد که
 خزینه بیت المال بقیه مساکین است ای طعامهم نه طعمه بالضم و استکون بمعنی
 الطعوم اخوان شیاطین المراد بهم السرفون قال الله تعالى ان المیزرین کانوا الغنوان
امشیا طین فی کلام المصنوع الیه **بینا** بیا الوحد کو که اورور
 روشن بالا اضافه البیانیه شمع کافوری کمدای بضع شمعاً کافوریا والمراد
 ابقان یعنی اشرفی زد بمعنی سریع بیا و الخطاب کشتن بکسر الخاف اصل
 که اش بشتب روغن بپاشد و من اورن بدله فانه فقد سره لان الابل المذكور
 لیکن یوقد له من در چراغ تقدیر در چراغش قدم الشین للوزن وقیل فی الترجمة

بیت شول بر ابله که بقه کوندن اول کافوری موم تر کور رس کجیاغ اولم چراغ
 انکه یکی از ورا به ناصح قید به لان لای وزیر لیس بنا صح خصوصاً فی بزل المال والتصرف
 گفت ای خداوند مصلحت ان بینم وقع المتن فی النسخ النصیحة بکلفه العباد
 ومن اوربد لیا مصلحت آنست فقد اسند سوء الادب الی الوزير الناصح اذ نصحه
 السلاطین انما یكون برعایت الادب **کتابت** روی ان احد امن العلماء نصحه الطیاح
 واعلظ فی الخلام فقال الطیاح ان الله نکا ارسل رجلین افضلین منک یرید بهما موسی
 ومهر وین علیهما السلام الی رجل شرمین یرید به فرعون وامرهما بقول فقولا قولاً
 ینال لعل یندکرا ویخشی فأتاهما بحجر من موسی ومهر وین واما انا فشر من فرعون فکیف لا
 تنصح نفسك ولا تعمل بطلام الله نکا فی نصیحة که چنین کسرا الی الذین فی طبعهم اسراف
 وجه کفاف بکسر الخاف وفتحها من الرزق العوت و فی الحدیث **التم اجعل رزق الی**
محمد کافا بتخاریق جمع تغریق بحری بضم الیم وفتح الراء و معین دارند ای بعلی
 شفا فشیئا ولا یعطی جلد واحدة ناد رنفقه یعنی بن اسراف نکند قال الله نکا **کلوا**
واشربوا ولا تسرفوا انما یحب المسرفین بیت که چه خدا گفت کلوا واشربوا در عیش
 گفت ولا تسرفوا ظلم نصحه الوزير الملک فانه نصحه فیہ نرفق فیہ باراد خطا، حیث قال اما
 انی فرمودی بیا، الخطاب مبتداء از زجر و منع بیان ملامت مناسب سیرت ارباب
 جهت نیست بالاضافة فی الالفاظ الثلاثة خبره علیه یقول یکی را بلطف و عطا ابد واد
 کلمه واراد اذ تشبیه ویراد ههنا النسبة که دانید لایحی المعینین احدیها بالسرکه و دوزخ
 و الآخر بالسرکه الیکل و باز و بعد بنومیدی الی بالباس حسنة کردن **بیت** بروی خود در
 بکسر الاء الاضافة بمعنی الباب الطیاح مصدر اطعمه خبره الی اوقعه فی الطیح باز بمعنی المقتو
 و کذا الک متوان که و بمعنی کردن اذ الماضی بحی المعنی المصدر فی معنی اللغ جوباز نشد ای صار
 مفتوحا بدریخت و غلط فرار بکسر الفاء بحی المعینین احدیها بمعنی العالی و الآخر بالسرکه

این سوره

یوقش وقد یکنی به عن المنع او الاغلاق والمعنی لا یمنع ان یفتح باب الاطاع واذ افتح
 لا یمنع ان یعلق نتوان کرد معناهما بالترکیه انک او لمز ومن یأ یوف الفارسی قال
 انما قال نتوان کرد معناهما من قبل قولهم فی العزیه لا یکن ان یقال کذا عکذا و فیله
 فی الترجمه **بیت** طبع با بن یوزکر اجمع او لمز جو آجلدی دو نوب مهب بیهیج او لمز **نظم**
 کس نبدای لایری احد که نشکشان عطاش حجاز اسم مکه والمدینه وجوانبها من البلاد
 والقری و ستمت حجازاً لانا حجت ای صنعت بین بلاد نجد والنفور ای تهاجمه وما یلی الین
 ومن فتره بالمخفی فخره اخطا وقد شمر حجاز بجمع مکه او اجمع ولما استعمل المفسر معنا
 و فی مواضع اخر معناهما بلب ای ناحیه اب مشور ای اثنا الملیج کردانید بکسر الطاف الفارسی
 وقد عرضت مبرکی چشمه بود شیرین ای حاوفاً خدب مردم و مرغ و مور کردانید مراد
 الوزیر اکل کالغین ای حاوفاً خدب بجمع الیکل کلمه احد لا شفاع منک فالایق بکر ان لا تمنع
 که مکل **نکات** یکی جنبه از یاد شامان بیان پیشین صفت معناه بالترکیه ایلار و در فارس
 مملکت سسته بالیا، المصدری کردی بیا، الحایه و شکله سخن داشته الیا، فی هذین
 التغلین کاف الاولین چون دشمن صعب روی نمود قد عرف معناه و خطا من اخطا
 فیه همه ای کلام پشت بداد ندای اعراضاً عنه **بیت** چو دارند کج بفتح الحاف الفارسی یعنی
 الکنز از سپاهی دریغ لفظ فارسی بمعنی المنع والخص و الظاهر ان المراد به هو المنع الاول
 ومن حصر المعنی فی الکاف و فتره به منایمنی ان یقال فی حقه دریغ آید سن الضمیر راجع الی سپاهی
 دست بردن بفتح لفظ مشترک بین السیف و قله و جبل و ضبره المعلة قبل اخرتها
 من السخن و الشعله والمراد منها المعنی الاول **نکات** قال الذی کتب اسم الشریف فی دیباجه
 الکتابه فی اثنا، الطلاح مخاطباً الی العبد الفقیر ان الجند الذین یبذلون ارواحهم لسلطان
 لا یمنع له ان یمنع الخرائین منهم و سبجی هذا المضمون فی المتن یکی از آنان که خد رفیع الغین
 البجیه و سکون الدال المهملة بمعنی ترک الوفا، کردند بامش الضمیر راجع الی یکی دو سستی

ابن سید ص

نکات

نکات

الکشاف مقدر
کلیه اما مملکت و

نکات

در ریغ علم المعنی الکاف

نکات

بالباء المصدری بود ملائت بالفارسیة سر زشتن کردم و کفتم دوست ضد فوق
 خبر مبتدأ محذوف و تاسپاس ای غیر شاگرد عطف علیه و کذا اما بعد و سفله آوردن
 فی شامل اللغة فی قسم المضمومة و قال فی بحر الفرایب بکسر التین و سکون الفاء خفف
 من سفله بفتح السین و کسر الفاء بمعنی مردید گوهر و حق تاسپاس ای منکر الحق و مبتدأ
 المحذوف شخصی که بآنکه تفسیر حال بالا اضافه از محذوم قدیم بر گردای بر صرع و من
 قال فی تفسیر ای اعرض فقد اخطأ مرتین و حقوق نعمت سالیان بکسر اللام ای حقوق
 النعم الواصلة فی السنین الماضية در نور و لا یضم التوین و فتح الواو من نور دیدن
 بالترک در و رک کفت فاحله یکی که بگویم معذور داری بیا الخطاب و فی بعض النسخ
 الکر بکر م معذور داری بگویم شاید که استفهام انکاری استیم به جو بفتح الجیم و سکون
 الواو التثنية و نذرین بالترک نکلته در کر و بکسر الحاف الفارسی و فتح الراء المهملة و سکون
 الواو بمعنی الرهن و سلطان که بنر با سپاهی بجای کند و فتح یو جده فی بعض النسخ بخن
 کند با و بجان جو انمردی بالباء المصدری نتوان کرد بالترک التکر او لکن کا حرف سابق
 بیت از بدیه اعلم ان لفظ ده اما بمعنی القرینة فی محقق من لفظ دیه او امر من دادن
 و قد یستعمل صفة فی بعض التراکیب نحو یاری و المراد منها هو الک مرد سپاهی را
 تاسر بنده غبارت عن الانقیاد و من قال یعنی در راه تو فقد بعد عن طریق المعنی و کرش
 و الکر مرد سپاهی را از رند می سر شهید در عالم و لا ینقاد لاحد شعر اذا شیع الکفی و هو
 الشیخ لفظا و معنی موصول من امر علیه اذا وثب بطنه هو الاخذ بالقوة نصب
 علم انه مفعول مطلق لیصول مثل قعدت جلوسا و خالی البطن ای اطالی عن الطعام
 یبطن بالفرا بکسر الفاء الهرب عن الشئ یجتمل ان یکون الشیخ و خلق البطن حقیقة
 و یجتملان بکون الاول کنایة عن الفتح و الک عن الفقر و من قصر المعنی علم الک فقد
 عن الحقیقة بلا ضرورة و قیل فی الترجمة **بیت** فوق اوله بهادر در رک دو تر ای اوله

این شعر علی

افشا و این
سید علی

معانی لفظ ده

این شعر علی

تو بظنایه
و زان شیخ

این شعر علی

ولیکن کو تیرد و سر **حکایت** یکی از وزرا معزول شد گاه که کثیر الوقوع در کل عصر
و مختلفه در ویشان درآمد و هذا قليل بل اکثرهم يطلبون الوزارة مرة اخرى و
برکت صحبت ایشان در وی اثر کرده لعل که حال سلوک به بالا خلاص و جمعیت
خاطرش دست داد **رباعی** تا دل زبد و نیک جهان اما هست رستخیز ز بد و نیک
جهان کوتا هست زین پیش و نه بود و هر را راندیش اکنون عهد لا اله الا الله
است ملکی السلطان اندی غریب بار دیگر ای قریه آخری برود لال خوشی کرد و طاعت
نفس له و عمل فرمودان اعطی له تصرف الوزارة و قلمایق مثل فی الدینا قبول
نکردن لکن وزیر و هذا اقل وقوعا بل مستحیل عاده و گفت معزول به از شرف
رباعی آنا نجمع آن که بکنج بضم الطاف العزیز بلعی الزاویة عافیت النسخ العقد
علیه متفق علی هذه العجالة و من ذکر بد کما قناعت فقد غفل عن العجالة الضحیة
و الوزن القریح و العافیة اسم و می دفاع الله عن العبد کما انی مختار الضحیة
بشکند و ارضوا عن الدنيا و دنیا فاسک و دکان مردم بستند فسلوا من سن الطلب و
فی الناس **حکایت** قال صفوان بن محرز اذا دخلت بیتی فالحلت رغباً و شربت
علیه ماء ففعلت الدنيا العفا الی التراب لا غد بد ریزند و قلم بستند خرقوا هو
القمر طاس و کسروا القلم و زدست و زبان جزب نیز ان ای عن ایدی الطاعین
الطعائین و السنتم رستند بفتح الراء من رستن ای بجوا ملکن گفت مهربان به
مورد معناه البتة حار الکلمة ما اما للتعظیم او برادیم جماعة السلاطین خرمندی
بیاد الوحدة کافیه المصالح باید فیہ تنبیه علی ان المشاورة واجبة علی السلاطین
کما قال الله **شاورهم فی الامر** و علی ان المشاورة و تفویض الامر لنا بقیم الطاعین
که نه بجز ملکست راستا بد مضایح من شاستن ای بلیق به گفت ای وزیر نشان
خرمند کافیه آنست که بچنین کار مانت درند میدای لایستیم جسد الی امثال من

این لایع

مطلوب
فی نصیحة الملوك

هذه الاعمال التي فيها خطر وكلمة در زاینه **لنحین** اللفظ **طایب** روی آن علم من طبع
 الوزیر سمع امره انما نقول في الطريق لاجله هذا رجل سقط عن عین الحق فابتدأ بمصالح الناس
 وعقل عن مصالح نفسه فلما سمع كلامها انقطع به فغزل نفسه وتاب فصار من الصالحين
اکتمل بهای قدمتر بیان بهر همه مرغان علم جمیع الطیور را از آن شرف وارد بین
 علت بقوله که استخوان خورد جانور نیاز از در می روی آنه میسر از قریب از الارض و مختلف
 العظم منها ولا شکا انما لانه لا یؤذی حیوانا وقیل فی الزحمة **بیت** بهای جمیع طیور او سندن
 شریف اولدی که بر کوه و بر جانور اول انجمنه **غل** کانه من تمة الخطایة وجواب
 الوزیر سیاه کوش اسم حیوانی یلازم الاسد یقال له بالستر که قره فلاق را گفتند المقصود
 من ایراد امثال هذه الخطایة نهج والمعنی لو کان هذا الطیوان محالة عقل و منطق لو افهم
 هذا الامر من لقد اجاب بما ذکرتم املا رمت صحت شیرو وهو سلطان الطیوانات
 بوجه ای لانی سبب اختیار افتاد المراد سیاه کوش الوزیر ومن یلازم السلطان
 گفت فاعله سیاه کوش تا فضلا صید می خورم و کذا اکثر یون یا کلون ثم السلطان
 و از شعر دشمنان در بنایه اعلم ان لفظ بنایه اسم مصدر یعنی بناه عیدن وصفه امر
 منه وقد يستعمل صفة في بعض الشعر الکیب ویراد به معنی المفعولیه نحو قولهم بادشاه عالم
 بنایه وقد يستعمل بمعنی بنایه کاه ای الی الی، و المراد اما المعنی الاول فاضافة القول
 صوتش و می بالفارسیه جمله کردن بمعنی الایام او الرابع فالاضافة بیانیه زندگانی
 کنیم گفتند کنون ای الآن که بظلم حاکمیت و می الحفظ در آمدن ایما، الخطاب ای بخلت
 و بشکر نعش اعتراف کردی فیه تنبیه علی ان فکر السوء محموج و فی الخبر من لم بشکر الناس
 لم بشکر الله چنانچه دیگر نیاید و الملازمة توجب الرفع **مصرع** مکر در درگاه شاه آید
 بدو نشی رسد تا بخلقه خاصان صیغه جمع و التاء الخطاب در آورد مشتق من آوردن
 فاعله طیر شیرو و مفعول تاء الخطاب و از بندگان مخلص شماردش جده فی الخدمة حاصل

القربة وكذا ملازمة باب الله تعالى **روى** بسجدة كرجوا مني منصب غفران راويها
 قيل خرمه الملوك نصف السلوك وقيل الاخلاص افراد الحق بالعنان كفت معجنان اي مع
 كذلك اربطوا وايمان يستمع ولهذا قيل لا ولا فاء للملوك وقيل الامير من لا يعرف الامير
 بل افة القرب اسند واكثر وقد ورد في الجزر والمخلصون على خطر عظيم **بيت** الكرم
 صد سال كبر بفتح الكاف العجى يراد به مهنا الجوسر آتش فرورد اي يجعل النار
 مشهبة اكر يكدم دروا فند بسوز مضارع من سوختن اما لازم فالفاعل كبر
 اما عتد فالفاعل آتش ففي قرب السلطان خطر كما قلت **بيت** قرب سلطان
 جوافت جان در سخن انتم سرور يا قربت قال العلماء ينبغي للعلماء ان لا يقربوا
 من السلطان ورواية حديثا ان العلماء امناء الرسل عالم يكالطوا السلطان و
 قال المحققون معناه ان لا يطلبوا القرب منه اما لو طلب السلطان عالما فيبقى
 له ان يذهب اليه ويرشده الى الحق ويخبره عن الظلم وقيل في صحة السلطان
 خطر ان اطعته خطر ديك وان عصيته خطر تفكك فالسلامة ان لا يعول
 ولا تفر والمص اراد التنبيه على الخطيئة من هذه القصة حيث قال افند كراي قد
يفع ندیم حضرت سلطان زربايداي جيد الذم وباشد كه سبر و داي بقتله السلطان
 وحكما كفت الله ان يكون طبع پادشاهان بر خرد رايد بود بجمع بودن كه كاه اعلم ان
 لفظ كاه اما بفتح الوقت او بفتح السريه او بفتح المسند او بفتح الشئ الذي يستعمله
 الصاغة يقال له بونه وقد يكون اذا اسم زمان او اسم مكان نحو خنكاه وكر بركاه
 والراء مهنا المعنى الاول بسلامي بيا والوحدة بر كند مضارع من رنجيدن وكاه بركاه
 خلعت دهند وكفت الله اعلم ان الخلاه قد يكون نفع مقصود او دن قائله فالعاق
 في امثاله انه كن ذكره الفاعل فعول المص وكفت الله منه كه ظرافت بسيار المراد بالظرافت
 هنا التصنع في الخلاه بالمراد لا صحاكن الغير عادة وعيب حكيمان **بيت** نوبه

سلطان
لا يقرب

سلطان
لا يقرب

سلطان
لا يقرب

والتشكك في نيتك فلاح منحك
 في التوكل على الله مع التوكل
 في التوكل على الله مع التوكل

قد رويتم با شق و قار عطف عيم قد ربا زي بعني اللعب و كذا باز بچه و ظرافت
 بنديان بكذا رفا نهما ضييعهم **حكايت** يك از رقيقان بريد المص ان احداها صاحب
 شكايت روزگار تا مساعد المساعدين في اللغة المعاونة بنزدك من اورديعني
 جادع و شكا خندي عن الزمان الغير الموافق حيث قال كه كاف اندك دارم قد
 عرفت معنى الكفاف و عيال بكسر العين المهملة جمع عيل بالفتح و التشديد مثل
 جيد و جيد سباراي دارم و طاقت بارفاقه ندرم الفاقة الفقر و الحاجة بارفاقا
 بكون الرأ فقدا فسد در دم آمد كالج في قلبى كه با قلبي بيا الوحدة ديكري
 تعين احد هما الغير و الآخر بفتح الآخر بالتركه دخی روح بفتح الرأ و الواو مضارع
 متكلم من رقت تاد مر صورت كه زندگاني با ليا المصدرى كتم كس را برينك و بد من
 بالاضافة اطلاق بنا شد كلمة به صلة الاطلاق **بيت** بس كرسنه بفتح الكاف
 بكون الرأ بفتح الجايع خفت ماض من خفتن بفتح ياتق و او يقيق و كس ندانست
 اى لم يعرف احد كه كست من هو بس جان بلب آمد كناية عن خروج الروح و الموت
 كه بر و اصله بر او كس نكبرست ماض من كبرست بكسر الكاف الفارسي بعني البكاء
 باز از شمانست في محتار الصحاح الشامة بالفتحات الفر 2 ببلية العدو دشمنان
 مي انديشم كه بطنه الباء للاتصاف در رقاي من بخندند اى يستهزؤن به و سق
 مراد حق عيال بهر عدم مروت و رجوليت محل كنده و كويند **قطعه** بين امر من
 و بدن و في بعض النسخ الغير المعتمد عليها مبين كمي منه و من اختاره متناقد
 غفل عن اراء القبا في المقام ان لا تحت راطمية العار و الاثمة كه مهر كرميون
 نحو احمدديد بعني بدن معنى الملاح كورمه كه كركا ان معنى قوهم نحو احمد شد
 اوله كه كرم و من لم يعرف الفارسي نظرا الى المعنى اللغوي فقال في تفسير بعني
 لا يريد ان يري روي نيك كخي با ليا المصدرى تن اسكخ اى سهولة البدن كرم بند

و العيل من يعوله الرجل
 من الزوج و الاولاد و
 اخذ من كل من يكون
 على الرجل عياله من

و في نسخة كرسنه
 بكون الرأ بفتح
 العين و عكسه
 لغة مستعارة

ابن جبريل

مقصود

ابن سينا

مضارع من کسبه فی بعض الحاف الفارسی خوشن را ای لنفسه زن و فرزند بکند
ای پسر که با بسحق الظاهر ان الباء اللصاق والباء مصدریه و در علم محاسبه
بالاضافه چنانکه معلومست ای که آنکه تعالی چیری دانم اگر حرف شرطی جاء شما
الجااء القدر والمزله ای بسبب قدر کم و عزت کم و من قال قدر کم و عزت کم باقره
الضمیر فقد غفل عن معنی لفظ شما جریمه بیا، الوحد معین کرد که موجب
جمعیت خاطر باشد بسبب الفراغ من مخرج المعاش بقیه عمر طرف از عمره شکر
ای من حق شکره شواخ بیرون آمدن جواب شرط معناه بالترکه جفته تبع کفتم ان
یا رعلیل پادشاه و طرف بفتی تن ای جریمت دارد ای لعل السلطان جهنم نا امید
تانی و بیج جان بیان لقوله و طرف و خلاف رای خردمند است بدین امید ای
بسبب رجاء اخیره در ان بیم افتادن کان خوف المروح خطر عظیم **تفسیر** کس
باید ای لا یجی احد بخانه و پیش از آنکه باب بسته مشقاضیا که خراج زمین و باغ بده
امر من دارن یا بنشویشتن و غصه راضی شوان اصبر علم الهی و الفی مع الفقر یا حکم
المراد به اعانتی ما برادر بیکر او ما یقال له بالترکه بگو که پیش از آنکه لفظ مستعمله **تفسیر**
والعجم بالترکه که قور خون بسته امر من نماد و المراد القاء النفس فی المهلكه گفت ذلک
الرفیق این سخن ای کون علی السلطان و اخطر موافق حال من تکفیر لای علم کمال
الاستقامه و جواب سوال من بیا و روی لای ادعی الصدق والاستقامه شنبه
که گفته اند هر که حیانت ورزد ضارح من و زبده بالترکه ضامق و المراد علی
الحیانه و من قال بطنی الاعیاد بالشیء اخذ امن بحر الغرایب از آن فیه بالترکه خواهد
تکلیک یا ت شے بناسب المقام و شش الحساب بلرزد **تفسیر** راسته بالیا
المصدر من موجب کسر اظیم رضای خداست بالاضافه فی اللقطین کس نه بدین
که ما رأیت احدا که کم شعی ضل از راه راست من طریق الاستقام و حکم گفته

این کسبه ای عام

تلفظ

این کسبه ای عام

اینجا

اینجا

اینجا

اینجا

اند چرا که حذف الاء لفظاً ایضاً از چهار کس بجا نبرند و بعضی نسخه نرسد
 حرامی ای قطعاً الطريق از سلطان فان حفظ الفارزة علیه کما ذکره الفقهاء ومن علم
 في تفسير حرامی وقال هو من اخذ مال الغير بما حرمه بالغصب كقطع الطريق فقد
 غفل عن المسئلة وورد ان السارق اذا سبأ فان يأخذ خفية منه لان حفظ المتاع
 بالليل عليه وقاسق از غمارة فانه يظهر حاله وروسی از محاسب وهو مفعول الشحنة
 وبالترکه سوابق علی خلاف اصطلاح اهل الروم ومن لم يعرفه قال في بيانه لان
 تاديب مثل الشارب والزاني يعقوب في ديار البعج الى المحاسب وانرا که حساب
 پاکست بالباء الفارسی والکاف العربی یعنی الظاهر از محاسب چه پاکست بالباء
 العربی بالترکه ایفکله ممکن قرأه بمعنى الواسع روي بفتح الراء وكسر الواو ولاء
 المصدر من رفتن مجموعها وصف ترکیبی در محل ای لا تسرف ولا تجاوز عن الاخذال
 حال کونکي متصرفا اگر خامی مرهوب که وقت رفیع تو بیزاد بالرفع الارتراف في المنزلة
 ای الترفی او المراد به الترفع عن المنزلة ای العزل من المنصب باشد بحال دشمن تنکي
 حتی لا بعد ان یطعن فیکل نو پاک بالباء البعجی باش و مدارای برادر از کس پاک
 بالباء العربی زنده جامه ناپاک لار آن جمع لار ز و هو بالکاف الفارسی وضم الراء الز
 القضا ر بر سکر للنظر هیه کفتم حکایت آن رو باه و هو الشعب مناسب حال
 کست بالاضافة في اللغتين که دیدندش کریران واقفان و غیران من صفات
 مشبهه من کر بختن واقفان حاسن معنای بالترکه بخرق و دو مشرک و قالونق
 کسے گفتش چه آفتست که موجب چندین تخافتست گفت فاعله رو باه بنیدم
 که مشترک الف في اولة لفظ را بسجده و هو العمل الذي يعمل بلا جرح ومن قال و می
 بتانیث الضمیر نظر الی اللفظ والله قد لفظا عربیا في اخر ناء التانیث می کیرند گفتند
 ای سقیه ای خفیف العقل مشترک یا توجه مناسب است و ترا با اوجه مشابهت

گفت

گفت خاموشی ای اسک که اگر خود آن جمع شود بغرض گویند شیرین الی کاین
 شتر است و کفر قارآن و اخذ و الی علی الی اجل کراجم کلیم من باشد من القید ناقض
 حال من کند بظهور آتی ثعلب و تا سرباق از عراق آورد باشد مار کزین بفتح الحاف
 الفارسی ای المذوع مرده باشد و المصی بصرح المقصود من الثعلب بقوله و نه اعمی بین
 علی ما ذکره و آخره فضل است و دیانت فی نفس الامر اما خود آن در کتب الله
 و مدحیان گوشه نشین لفظ اندمقد را که چه حسن سیرت است ای و آن کان کل سیرت
 حسنه بخلاف آن نفره کشند و در معرض خطاب بادشاه آید و نفع فیه و در محل
 عتاب عطف علیه در آن حالت کراجمال مقابل باشد استفهام انظار در مصلحت
 آن ببینم که مکل بضم المیم قناعت را حراست و حفظ کنی و شکر ریاست گویند یعنی
 ان رای هذا ان نقول شکرست التریاسته که عاقلان گفته اند **بدر** یاد در بفتح
 اندال منافع یعنی در دریا و در بحر اما بضم الدال **بدر** یعنی در منافع گفته غلط
 به شمارست و احوال آن فیه خطر او که خواهی سلامت من الفرق در کنارست قیل و القیل
بدر و کفر منفع کمره عدد در سلامت استرایسکی دوت کنار را رفیق این سخن
 بشنید و لم یقبله بهم برآمد فقبض و غضب و روی در هم کشید لآن اطلاق ترو و سنجید
 و در بخش آمیز و صف ترکیبی و در بخش بکسر الجیم اسم مصدر فیهو یعنی رنجیدن خودانش
 و بنشین و پرورش و الشین من نفس الکلمه کما سمعت فی اول الکتاب گفتن گرفت
 ای شرع که این چه عقل و گیناست و فهم و درایت بمعنی العلم و قول حکما درست آمد
 ای ظاهر صدقه که گفت اند و دوستان در زمان بکار آید لآن الصدیق القوی **بدر** یعنی
 که بر سفرهم دشمنان دوست نمایند **بدر** دوست شماران من شمر دن آنکه در حق اند
 به چون لاف یاری با بیاد المصدری و برادر خواند که عطف علی قوله یاری معناه بالزکر
 قرائش او تشقی دوست آن دانم که گیرد دست دوست باخذن بدو پیرستان حال

طرف کبر و در حاکم که عطف علیه و هو بمعنی البحر دیدم که متغیری شود من نصیحت و نصیحت
 من بغرض می شود بکسر الشین و فتح التون مضارع من شقیدن بنزدیک صاحب دیوان
 براد به اهل دیوان کالوزیر لا السلطان رخم لغرض حاله سابقا الباء سبب متعلق بقوله
 بکفتم معنی که میان ما بود کان بینی و بین الرفیق صورت حالش بکفتم من علیه بالخاسته
 و الاستقامه تا بکار مختصه نصب کردند و عین قول جمله ضعیفه چند روز برین آمد معنی
 علی هذا الطغ طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش پسندیدند فلما ظاهر استحقاقه کارش
 ازان در گذشت ای تجاوز عنه و بر سر نیزه ترا ای اعلی ازان ممکن گشت بفتح الحاف الغاربه
 ماضی من کشتن بمعنی الصبر و وجهین و علم هذا المنوال فی الرخه نجم سعادتش در ترقی
 بود و لم یزل مترقا تا با وج اراست الاوج النقطه البعیده من المکرر العالیه من الخیض
 بر سجد و المعنی وصل الی مرتبه برید بقیه تنبیه علی ان اللایق للسلطان ان یتصوا الا بال
 بالمناصب العالیه قال رسول الله علیه السلام **من قلدنا نأوی و من قلدنا نأوی**
فقد خان الله و رسوله و بلاد المسلمين و مقرب حضرت سلطان شد و مشار الیه
 ای رجلا مشار الیه برؤس الاصابع و معتقد علیه عند الاحیان لفظ شد مقدرا عارفان
 فلما حاجر الی ما وجد فی بعض النسخ من لفظ کشت **کشت** سئل اسکندر عن رونی سلطه
 و رفود و لته قال ای اعلی المناصب الی اما لیهما و المسترفیه ان فی تنقیح المراتب عدم
 القلوب فلا یبقی ان یدم قلوب الناس حتی یرجع بهم من علیه بر سلامت حالش
 شادمانه بالیه المصدول کردم و کفتم **کشت** زکاء رسته منیدیش نه من اندیشیدن
 و دل شکسته مه ارال لا تجعل قلبک مکور که آب چشمه حیوان ای ماء الطیوع درون
 تاریکست بالیه المصدول بعد الحاف و اعلم ان لفظ تاریک بالیه بعد الحاف بمعنی الظلم
 بالتمیز که فرکو و لفظ تاریکی بالیه بعد الحاف بمعنی الظلم فرکی و لا یکنی علم احد ان ما طیوعه
 فی الظلمه فمن اختار الحق بلایا و قال فی بعض النسخ بالیه بالیه من هو فی الظلمه و قبل

این لفظ را در بعضی نسخ
 کشت می گویند

این لفظ علی

في الترتيب **بسم** بطلوا ايضون غم يجمع كوكلك صنف دونه صنف چون بيلورسن ظلمت ايچين
 اولوز آب حيات **شعر** آلا حرف تنبيه لاخر تن مني مخاطب مؤكده بالنون الثقيلة من
 الاخر في صد السرور اخا البلية اي صاحب البلاء وهذا مثل لمن يلبس الشئ ويلبسه
 وهو منصوب على انه منادى مضاف حذف حرف نداء فلكم **حسن** الغاء للتعليل **الطاف**
 جمع لطف وهو الرفق والاحسان **صفية** صفوة الطاف اي له الطاف كثيرة خفية لا
 يبلغها العقول **بسم** حنين من نشستن نرسن بفتح التاء والراء وقد يمكن التراء
 للتخفيف از كرهش اسم من كره يدن ايام اي الزمان كره صبر وهو بفتح الصاد وسكون الباء
 حبس النفس عن الجزع وبكسر الباء التواء المرة المعروف عند الاطباء ولا يمكن
 الا في ضرورة الشعر تلخص خبر صبر فقيه ايام ويمكن بر مشيرين دارد اي ثمره طلو وقيل
 في الترتيب **بسم** اكشي او ترمه كرهش ايام دن كره صبر اجي در را كره صبر طلو ميشي وار
 در ان مدت اي في ايام دولة الرفيق المذكور مر با جمع ياران وفيه تنبيه على ان السفر مع
 الاصحاب مما يستلزم وقت او ان كره اسنان يحج رفت كال خورش جبارك سوز
 چون نوب او همسفرى اتفاق سفر مكره اقتاداي سافرت للتحج چون از نيا رسته بار
 آمدن اي رجعت دو منزلم استقبال كره ذلك الرفيق ظاهر حالش وديم پريشان بيسته
 بطريق العطف التفسري بقوله ودر همیشه درويشان كفتح حال يكون اللام جيست
 كفتح چنانكه تو كمالك كفتح سابقا طابقه الامنة للوحدة كما سمعنا مرار احد بديده
طاهر روى عن بعض العلاء ان اول ذنب وضع عند اهل السماء واهل الارض هو الحسد فان
 ابليس حسادم عم حتى اخرج من الجنة وان قابيل حسد لهابيل حتى قتله وبجائتم
 منسوب كره دند عليه ما هو العدا بين اخا دند ابواب السلاطين **بسم** روى عن علي رضي
 في دفع الشر الحاد داند قال رسول الله دم يا علي اذا توجه اليك شقة ادع الله تن بهذا
 الوفاء اللهم اني استلجك بحق محمد ان تنجيني مما اخاف ومكدر كشف حقيقتك **بسم**
 ان كمالك

ال فاقش علی وجه بلع الغایة و یا ران قدم اعلم ان اهل الفرس لا یعتبرون المطابقة
 بین الصفة والموصوف فی ترکیبهم الفارسیة و دستان رحیم الی شفق از لفظ حق
 خاموش شدن و صحبت دیرینه یعنی قدم فراموش کردند **نقطه** بصری خدا چون کسی
 او قتل من منصبه همه عالمش پای بر سر نهاده بصفه او اقدام هم علم را نه جویند تا قبل
 که دولت دستش گرفت و ساعد السعان ستایش کنان و صف ترکیبی و لفظ ستایش
 کنان و صف اسم یعنی ستودن الی الحدیث و لفظ کنان صفة مشبهة من کردن الی حال کونهم
 فارجعین دست بر سر اللفظ الاول حرف یعنی علم و اکثرا یعنی الصدر نهاده که هو تجرب فی کل
 عصره الجملة بانواع عقوبت و عذاب که قرار بود و محبوس تا درین صفت که مرقع بالقرن
 للاضافة سلامتی بالیاء المصدری حجاج بر رسید الی اهل البلیة از بند کرانم بکسر الطاف
 الفارسی یعنی التخیل خلاص کردند و اطلقوه منه و ملک مورد ثم الی الملک الی انشغل الی
 بالارث الشرعی خاص لفظ کردند مقدم را جعلوا ملکی الی نور و ت مخصوصا بالملک کفتم ان
 نوبت اشارت من قبول نکردی که قد قلت لکن علی بادشاه چون سفر در یاست سودمند
 باینکه فایده او و خطر ناک فور قلو لان لفظ عند و ناک اداة نسبة کما مرث الاشارة فاذا
 اقدمت علی امری خطری یا کنج بر کیمی تر فعه یا در طلسم بگیری نموت **نقطه** یا در جهاد
 دو بیت کند خواجہ اذا سافر فی البیوت کن راذا اسم من التوق یا موح روزی یا الهی الحق
 افکنه بش بفتح النون مرده الی حال کونه میتا بر کنار اذا عرق مصلح ندیدم ازین
 پیش بالباء العریة یعنی الزیادة ریش با کسرة المجهولة یعنی القرح و الجراحة
 و هو مضاف الی دروشن خراشیدن فانه یجده الجراحة و ملکی یا شیدن بالباء العریة
 بالمرکه صاحبی فانه بیزید الاوادی برین دو بیت اقتصار کردم و کفتم **نقطه** نداشتن کتفان
 انظار که بین بیند القید بر پای الی علم رجلی که چو در گوشه انوار الخطاب نیامد پند
 مردم و المراد به عدم قبول النصیح ذکر **نقطه** الی قرة اخری که نذاری طاقش نیست الی البصر

علی الله ولفظ نیستی منافی است با حیوان المودنی الخلی و العقر بکن انگشت
 در سوره که در معنی العقر و هذا اللفظ بالخالف العزج والراد البعج لانه في الاصل
 مرکب من لفظ کثر بمعنی القوچ ومن لفظ دتم بالترک قویرفی والمعنی الله ظل الابع
 في حجر العقر وقيل في الترجمة **فقط** ایا غل بند او لاسین بلمه کئی قولانی دو غل
 آدم او کدینه یوسف طافکن زخمه دخی سن صفق صوقه اکل عقر ابنه **طایف**
 تنه بیاء الوحده چند معانی با لکه بر خن در صحبت من بودند لعالم کانی و برین
 ظاهر ایشان بصلاح آراست و لم یوجد فی النسخه آتیه را بنا ما القول التاخذ و باطن
 ایشان بمحاجه پیراسته و العجب بمن جعله من المتق مع اعترافه بانه لم یوجد فی اکثر
 النسخه یکی از بزرگان در حق ابن طایفه حسن ظن بلیغ داشت **بیت** ای او بیاد حق را
 از جدا شمر که ظن نیک داری در او لیا چه باشد و ادرازی بیاء الوحده یعنی و طیفه
 محین کرده بود فیه تنبیه علی ان علاقه حب الاغنیاء للفقراء ان یبذلوا المال بهم **طایف**
 قال رجل لشخص من ادعی حبک فاطلب منه ما لا فان اعطاک اكمال قصده والا فلا تلتفت
 الی دعواه مکر یکی از ایشان ای واحد من هر کتی بیاء الوحده کرد نامناسب حال
 در ایشان لان لفظ بشر حرف الصاق و شرفه لا یفکر البش من شرفه و ظن ان شخص
 قاسد و باز از ایشان کاسد فلما کان الامر كذلك خواستم تا بطریق بیاء الوحده کفای
 یاران را مستخلص بفتح التاج کنم فانه حسن الکلام یحصل الکرامه منک خد حش
 الضمیر راجع الی قوله یکی از بزرگان کردم ای حضرت باب دار و قصدت ان اذ دخل
 علیک در بان بمعنی البواب و الیم للتمکین ما نکر دم بکنی و جفا کرد کما داب
 البوابین معذورین الضمیر راجع الی دربان داشتم بکنی انکه گفته اند **فقط** در بکر
 الرء للاضافه میر و وزیر و سلطان را مرمون و وسیلت ای بلا واسطه مکر دهن من
 کردیدن پیران بمعنی الخوال و الذیل والمراد همنا هو الاقرب الی لایح حوله سک و در بیان

طایف
 بیاء الوحده

این بیت

طایف
 بیاء الوحده

چو یافتند ای یابند غریب مرمون این ایشان را ای بان کرم بیان بکبر دان ایشان را اسک
 دامن چندا نه مقرر بان بفتح الزاء حضرت ان بزرگ بر حال من واقف شد ندای عرفوا
 ای الشیخ سعدی و البواب فتنی با کرام ام المبع الاخیرة للمعکم در آوردند ای
 اذخلونی بالا کرام و برترای اعلی مقامی بیا الوحد و من قال یعنی مقام اعلی
 فوق ضیع معنی الیاء معین کردند که هو داب اهل اللطف احابوا ضیع فر و شش
 و گفتیم **بیت** بکر آری انزل که گشیم و البراد بکین هنا الناقص تا در صف بنی کان نشین
 فلما قلت هذا الكلام کف ذلك الکبر في مقابلة لعلی **ع** الله الله ای لایع ججالی
 ای این سخنست ای پس محل هذا الكلام **بیت** کبر بر سر و چشم من نشینی مرمون نازت
 التاء للخطاب بکشم که نازینی ایاء الخطاب کالاول نازین حبیب نعیم فی الجمل نشین
 و از هر در بیاء الوحد سخن بیوستم ماضی متکلم من بیوستن ارید هنا المعنی العقول
 تا حدیث زلت بفتح الزاء المعنی یعنی الذلل و هو مصدر ذل فی طین یا ران در میان آمد
 لان الكلام بجزء الكلام کفتم **فقط** چه جرم بضم الجیم بمعنی الذنب دید خداوند سابق
 الانعام صفة لقوله خداوند که بنی در نظر خویش خوار و حقیر می دارد بقرء اللفظ
 خوار بالالف لرعاية القافية بل النصیح انه و او درستی خدا بر است مسلم بقرءایا
 مسلم است بزرگواری با الیاء المصدر الذی العظی و لطف عطف علیه که جرم کالاول
 بنید من عبان و نان بر قرار می دارد بیدانه لیس لکن التخلیف بخلق الله تع حکم را این
 سخن هذا الكلام العقول پسندیده و مقبول آمد و ظاهر اثر لانه اسباب معاش
 یاران فرمود امر خداوند تا بر قاعد ثانی علی ما کانت مهیا و حاضر دارند و مؤنت آیام
 تعطیل و فاکنند بید به ان یعطی ادرار الا آیام التی قطع فیها شکر نعمت گفتیم و زمین
 خدمت ببوسیدم علی ما هو داب ارباب الادب و عذر جسارت با الجیم العزة
 لفظ عزتی بمعنی الجرافة بخواستم و در حالت بیرون آمدن این سخن گفتیم **فقط** چو کعبه

ایمانی علی

ای بند

خط
ایمانی علی

اسم البيت العتيق الذي في بلدة مكة قبل حاجته شد يقبل عند الحاجات ازديار
بعيد مرعون روند خلق بدیدارش اعلم ان لفظ دیدار مشتق من دیدن يستعمل
اسم مصدر فهو بمعنى دیدن نحو رفتار بمعنى رفتن از بسی فرسنگ لفظ فارسی
عربی فرسخ وهو اثني عشر خلو **حایب** قال العلامة سنجي ب الدعاء قد ام الح
الاسود والملتزم وهو ما بين الحجر والباب وعند الباب وفي المقام الحظي بل في كلام
الحرم نرا تحمل امثال ثيابه كذاي ينبغي لكن ان تتحمل سوء آداب امثالها ومقصودنا
من الجسارتة تحصيل المنفعة منكس من ندرت درخت به برای النهر سكل
مفعول ندرت **حایب** ملك زان كنچ يزد به اظرينته فراوان بعني الوافر از بد ميراث
ياقت اي استقل اليه بالارث من ابية دست كرم بر كشتاد وقع الواو العاطفة
هنالاي ووداد سخاوت بداد ولولم توجد لكان منظوما ونعت و حال في قياس
ونه دريغ بر سپاه ورقيت **نظير** نياسايد مضارع منفى من آسودن
مشام وهو الموضع الذي فيه القوة الشامة از طلبة لفظ مستعمل في الجمع والرقم
والهزئة للوحدة عود وهو الذي يتجزأ به براتش نه امر من نهادن كه چون مطلق
بيويد مضارع من بيودن وهو بالتركه قوتق وقو قلق على ماهر 2 به صاحب
بكر الغراب فالفاعل على الاول ضمير عود وعلى الثاني ضمير مشام ومن قال قيل
بيويد ضمير مشام النظام ان معناه بيويدان عود هي غير فام يعرف المعنيين
ولهذا لم بقدر على التحقيق وحاصل معنى البيت انه لا يستراح من العود الكثير
ما لم يحرق وكذا لا ينفع بالمال ما لم يعرف في المصالح بزر كه بايد حرف الشرط
مقدر كمنه اعلم ان الياء المصدرى اذا دخل على الاسم الذي اخر ما يصدر
بالكاف الفارسي ويحذف الراء من الكتابه نحو بنده والكنده وكشند كمن فان
نتيجة العطا عطف المعطى وان اليدا العليا خير من اليدا السفلى كذا دار لفظ مقدر

في بيان لفظ حیدر
و در مقام حیدر و حیدر
و در مقام حیدر و حیدر
و در مقام حیدر و حیدر

في بيان لفظ حیدر

ای الحجة یکنشک نرویدای لایست و قبله الزمة **قوله** دعاخ قو خود ویر من طبله خود
اون بلحق قو خود بلور نم او لولق استر اسکر بخشش ابله کردانه آکینجه چونکه بنه
یکن از جلسا بکسر الهمة للاضافه و موجه جالس او جلیس نحو علماء و فقهائین تدبیر
نصیحت آغاز کردای شرع فیه که طوطیستین قدمه معناه این نعمت ای الهی را بسی
اندوخته اند و برای مصلحت یغی لاجل المهمات زمان فلا بد من حفظ دست ازین
حرکت کوتاه کنایه لانسرف که واقعا ای الطوالت در پیش است عیان تلاقیها
و دشمنان در پس فیه صفة التضاد و بعض النسخ در کین نباید مضارع منفی من بایستن
که بوقت حاجت الباء بمعنی درعانی من در مانند بمعنی البحر **قوله** اگر کنج بیاء الوصی
کنی بر عایان بخش بمعنی القسمة رسد هر کنجی را بیاء الوصی و کنجی الاصل بمعنی
المتزوج و المراد هنا کل احد برقی ای جنه من الارز چر استای از هر یکی ای من العوام و من
قال شخص **قوله** یا فقد غفل عن سوق الطعام اعنی قول المص بر سپاه و رعیت رخت
جوی سیم ای لم تاخذ من کل احد فضة مقدار الشعیر که در بکسر الخاف الفارسی آید
ای جمع ترا ای لاجل هر روز کنجی ای حریت واحد مکل زمان و قد صار مکل روی الزین
سخن در هم کشید قدمه معناه هر ارعلا بقوله که موافق طبعش نیامد و گفت خدای
عزوجل مرا ماکل و بعض النسخ مکل بکسر اللام این مملکت کردانید است تا بخورم
و بیخشم هذان الامران دلیلان علی الملک نه باسیانم که نگه دارم **قوله** قارون مکل شد
که چهل خانه کنج داشت تفصیل قصه قارون آنه کان ابن عم موسی و خنالم زوج
اضه فلما امر الله موسی بكتابة التوریه امره ان یکتبه بالذهب فقال موسی نعم الهی
ایا اجد الذهب فعلم الله نعم علی الکیمیا و کان قارون مغلاذا عیال عابد اکثره قلیع
القیل صایم التمار فرحمه موسی من فقره فعلمه الکیمیا و لیکون عوناً علی طاعة ربیه و نفقه
خیاله فعلم به قارون حتی اجتمعت عنده اموال کثیره حتی کان مغانیج خزائنه ممل ماله تبعیر

وفي رواية سبعين بعيرا وقال بجاده كان وزن منقاج وزن درهم وفي رواية نصف
 درهم وكان يفتح بطل منقاج سبعين بابا فيقول المصنف رجل كان له الكثير من المصنف
 بعد افارون بجميع ترك النوافل من العبادات ثم امر الله تعالى موسى عليه السلام ان يسأل الله
 زكوة امواله فحبب مقدار زكوة حسابا فزاد كثيرا فلم يؤذ ولما كان عند بيوت الف خلام
 والف جارية سروج كلهم من الذهب وثيابهم كمثل فلما اتم موسى في الزكوة قال قارون
 اجمع اهل المصنف هذا وانظر معك فلو غلبتني بالحق اعطيت زكوة المال والافلا ولما كانت امراته
 في بيت اسرائيل ذات جمال زانية فدعا قارون وقال لها اجمع خدامي اسرائيل فان
 شهدت عم موسى بالفسق وقلت انه زني وانا حامل منه لا اعطيتك الا كثيرا فله
 فقبلت امراته كلامه ثم جمع قارون بني اسرائيل في دار له ودعا موسى عليه السلام فجلسا
 قال له بنو اسرائيل يا موسى خطنا عظيمة فبداه موسى عليه السلام بالوعظ وقال في انشاء كلامه
 من سرق مالا اقطع بين ومن قطع طريق اقطع راسه ومن زنى بامرأة ارجمه بالجحار
 فقام قارون وقال ان فعلت ما قلت فكيف عليك قال موسى عليه السلام ان فعلت فالحكم
 على كل حكم الله تعالى فقال قارون انك زنية بهذه المرأة وانما تعرف انها حامل منك والمشار اليها
 وقامت فادفع الله تعالى في قلبها وحول مسانها من الكذب الى الصدق وقالت
 ان موسى يبرئ مما يقول له قارون وانه وعد في اموال كثيرة وعلني ان افسد في علم موسى عليه السلام
 لئلا تاف في اخاف الله تعالى ان افترى علم رسوله وكليمه فغضب موسى عليه السلام وقال يا قارون
 الله اتى بشئ اردت بهذا الامر ثم خرج من خدمهم وسجد الله تعالى وناجي وسلام قارون
 فجاء جبرئيل عليه السلام وقال يا موسى الله يفرأك السلام ويقول جعلت الارض في امرك فاني شئ
 تامر يا قارون بطيعة في اهلك قارون فرجع موسى الى قارون وراة جالس على السرير متكئا
 على فراشه من ديباج فغضب موسى عليه السلام على الارض واشار الى سريره فومض قارون
 فقال موسى عليه السلام يا ارض خذيه فاخذت الى ركبة فتصير الى موسى عليه السلام فليفت الى قوله

وقال يا ارض خذيه حتى خسف الله قارون وقومه ودان في الارض وروى انه كان موسى
 موسى عن فقال يا موسى اني استغاثت بكل اربع مرات فلم تغثه فوجرتني وجلالي لوكنت
 مرة واحدة لا غثه ثم قال بنو اسرائيل ان موسى دعا مع قارون ليقبض امواله وخرابته فخرها
 موسى مع امواله وخرابته فخر الله فخره بجميع نوحته روي انه قد مر بيان ثم ذكر ان
 لم يكن لانه قام لكونه اشبه **اورده اندر التواريخ والاخبار** نوشر وان عادل را
 اي الاجل قال الفقهاء لا يجوز اطلاق العادل على سلاطين الزمان الا ان يراى انه من العدل
 الامن العدل مع كونهم اهل اسلام ويطلق العادل على انوشر وان مع كونه كافرا فانظر
 في مقالة العدل در سلك صدي بيا الوصية فيها كتاب كردند بيا اخطايت **نك**
 فهو دهنده هم خلاصی بر دستهای موبلین فقری المصورة رخت تا بچک اورده نوشر وان
 گفت نك بقیعت ای بالتمن بستان تا رسم بیا الوصية نك دای شلا يكون بدعه واحدة
 براسها وحقه مخفف من ديه خراب شود گفتند ای الطاهر من غف ازین قدر من هذا المقدار
 چه ظلم ای الفرجة بالتمن که لوک زاید بوله گفت فاعله ضمیر نوشر وان بیا دظلم ای اساسه
 درجهان قبل هذا انک بود است انظر في كلامه ومعه که آمد برو مزید کرد فانه بعد الظلم
 في زمانه کثیرا و لهذا قال تابد بن غایت رسید فاسئل انهما السلطان کیف حاکم وحال نوشر وان
نک اگر زبایع رجبت خور و سپیدی ای لواله السلطان من حد بقة الرعية نقاض واحدة
 بر اورده خلاصان او الی خرج جیس درخت ای شجرة الشفاء از بیج بالباء العریة بمعنی العوق
 بر بیج بقیعت که سلطان ستم روادار دای يجوز زنده شکر یا شمس هزار مرغ ای الرجاسة
 بسج بفتح الباء المتعلق بقوله زنده و سیخ بالتمن که شیش **نک** بفتح الباء التبعین النوبین
 ای لایبق ستمکار بکسر الاء للاضافة الی قوله بد روزگار و کل واحد منها و وصف نر کیتی بانه
 بفتح الباء کا سمعت من القاعن الی بقی بر و لعنی یا بیا بفتح القاف و الحکم و قيل في التزم
نک جهانه که در ظلم نامکار قتلور بودند لعنت الکابا بیا ارجح **عالمی** بیا الوصية

نک

را شنیدیم که خانه رخصت برید ان بیوت را عبا خراب کردی بیا حکایت تاخیر
 سلطان آبادان بجهت الحور کند خبر و خاقل از قول حکایت که گفته بانهاده اسمیه اسم
 مفعول افتن با دافه اجمع اند و بیست الف الف عدم الاتصال و اذا اتصل بالماضی نحو
 گفت بخد فی الف کما گفتند و به یفرق هذا ان الجمعان همه که خدای تعالی را بیازارد براد
 بمثل غایت اذ اذ الله فی غیر متصور فالعین ان کل من یعمل عملا فی سطحه الله تک تادل خلقی
 ای مخلوق به سمت آورد مضارع من آوردن ای لیطیب قلب سلطان مثلا خدای تک
 همان خلق را کالاول بر روی کار دهم الطاف الفارس مضارع من کاریدن بانه که
 حواله الیکل تا دمار هذا اللفظ مستعمل فی العوب بمعنی الهلاک کما قال فی مختار الصحاح و فی
 الجمع بمعنی الانتقام کما صرح به بحر الغرائب و لا شک ان المولد مهنا کونه لفظا فارسیا فالعین
 انتقام از روزگارش برارد ای خردمند و قال صاحب بحر الغرائب بعد ذکره لفظ دمار
 باینکه ذکر لفظ دمار آوردن بمعنی العبارة اعنی فان دو کوب انتقام الحق و دو کنتجه
 فریق فنفهم من معنی العبارة معنی آخره القام و من قال فی شرح الدمار بالفتح الهلاک
 و قال بعد قول المصن از روزگارش برارد ای حتی یکمل فیه غفل عن معنی لفظ دمار فارسیا
 و لفظ دمار آوردن و ارتکب الاستهراک کما لا یجوز علی التاخر المتامل و مصداق ما قال
 المصن ما ورد فی الخبر من ان طالما فقد سلط الله تک علیه **ب** استن سوزان صفت
 مشبهه ای مطرب نکند با سهند و کسر السین و فتح الباء الباعی نبات یحرق با سهند
 لدفع ضرر العین عربیه حرمل یقال له بالنزکة یوزر کل آنچه مفعول نکند کند و ددل مستند
 بمعنی الختاج و المزدان تا بشد جان قلب الختاج اشده من تاثیر النار المتلهیه فی الحرمل
ب کوبند سرور بفتح الواو و جله حیوانات بشیرت و قد سمعت فی قصه سیاه
 کوش و کترین جانوران خرافه بالبلاذیه و عدم الخیمه و بانفاق خردمندان کاسته
 مبتدأ اخر باد بر بفتح الباء و وصف من بر دن بفتح الباء و انما فتح الباء فی الصفة لئلا یلبس

اللفظ دمار
 و لفظ دمار آوردن
 و ارتکب الاستهراک
 کما لا یجوز علی التاخر
 المتامل و مصداق ما قال
 المصن ما ورد فی الخبر
 من ان طالما فقد سلط
 الله تک علیه **ب** استن
 سوزان صفت مشبهه
 ای مطرب نکند با
 سهند و کسر السین
 و فتح الباء الباعی
 نبات یحرق با سهند
 لدفع ضرر العین
 عربیه حرمل یقال
 له بالنزکة یوزر کل
 آنچه مفعول نکند
 کند و ددل مستند
 بمعنی الختاج و
 المزدان تا بشد
 جان قلب الختاج
 اشده من تاثیر
 النار المتلهیه فی
 الحرمل

بالاب الوصف الذي هو من بيرون به که شیر مردم در بفتح الدال وصف من دریدن و اثنان
 المآل في الصف بناء على انهم يعرفون المصدر بالفتح ولهذا اورد صاحب بحر الغرائب
 هذا المعنى في بيان لفظ در بفتح الدال حيث قال در بمعنى الباب واداء ظرف وزايد
 في او ايل الافعال والمصادر لتحسين اللفظ وصيغة امر من دریدن و وصف تركيبي
 منه والجملة اعني قوله خرابر به که شیر مردم در خبر المبتدأ فلا حاجة الى تقدير ثابت
 بيت مسكين خرابر چه في تيمز است طمعة چون بار همی کشند غیر است قبل اخذ
 بيت را بعد اعتراف که کل سبوی کنور یوک کنور مکن او نور عالمی چون کل ضر
 عزیز کاوان و خزان جمعان و التا بکسر النون للاضافة بار به در و وصف تركيبي
 بالترکی یوک کنور چی به زاد میان بالاضافة مردم آزار و وصف تركيبي و ههنا اللطيفة
 وقعت جملة معترضة ثم رجع الى حلالة العامل لاجل طر في بفتيحين بمعنى البعض
 از دمايم جمع دعيمة اخلاق او اشار الى العامل معلوم سند فلما عرفه بشكوه كشيده
 و بانواع عقوبت بکشت بفتح ابا و الخاف العوق **فقط** حاصل شود رضای سلطان
 الى لا يرضى السلطان تا خاطر بندگان بخونج بيا، اطباب من جستن بفتح الجيم خواهي
 که خدای بر تو بخشد الظاهر انه من بخشودن بمعنى الترحم لان بخشيدن بمعنى العطاء باخلق
 خدای کن بگوئي بالياء المصدر في يكن از سمع ويد لان من ذلك العامل به رواي على ميتة بکشت
 و در حالت نباء او تامل کرد و گفت **بيت** نه النقي مصروف الى بقية المصراع الاول
 و مجموع المصراع التام هر که قوت بازو و منصبی دارد ای ليس کل من يكون له قوت العضد
 و المنصب بسلطنة بمعنى العلية و القهر بخورد يا کل مال مردمان بکثر اف بفتح الخاف
 الفارسي بمعنى القول الباطل و الفعل الباطل و من لم يفتقره بل قال و يقرب من اجزاء فيقال
 اخذ الشيء مجازة و جزاها الى اضف بغيره و تخين و لا كيل و لا وزن لم يأت بوظيفة
 امش في توان بخلق بفتح الحاء الملهة لفظ عرت فارسية كلوفر و برون بمعنى البلع بالسر و برون

في بيان لفظ در

بيت مسكين

ناسك را اي سلطان الذي
 كان على العامل

بيت مسكين

استخوان بالواو المرسى درست بفرقتن بعض الحشون و بشک بکسر السین و فتح الحاف
 العوق بعضه البطن بدرد تخفیف المراء چون بکیر داند و ناف بعض الشرة **صایب**
 مردم آزار می بیا، الوصه وصف ترکیبی را خطاب کند که سکن بر سر صالحی بیا
 الوصه فیما ایضا زلفا درویش را بحال انتقام بنود و فقر و شکوه الظالم سکن
 با خود نکند داشت لوقت الفرصة و الانتقام تا وقتی بیا، الوصه ظرف ملکی بر آن
 شکری ای الجندی چشم گرفت و در چاشنی با لیم الفارسی که دال حبس فی البئر
 درویش آمد لا انتقام و آن سکن را بر سرش انداخت فلما وصل الیه الجی گفت تو کیستی
 و این سکن بر من چنانزدی فلما سألته گفت من فلانم ذکر اسم و این سکن آنست که در فلان
 تاریخ بر سر من زد بیا، الخطاب گفت چندین مدت بجا بودی و لم تظلم نفسك گفت
 از جا هست با لیم العوق و التاء الخطاب ال من منصبی اندیش می کردم بعضی گفته
 تا اکنون که در جا هست یا فتح و جدی فیما فرصت غنیمت شمرم که گفته اند **شوق** **ناخدا** **بی**
 بیا، الوصه را چوینی بیا، الخطاب بخت بسکون التاء یا رای قرین الدولة عضدان
 نسیم کردند اختیار ستم العفلاء الاخیاء را ای تر کو اختیار هم و صبر و اعلم اذا نهذا
 معنی البیت و من فسر بمعان آخر او قد رالوا و العاطفة قبل الاخیاء رفقا و تکلف
 و اضل بالوزن القریح چون نذار که ای لیس کن ناخن در نعل بشندید المراء ال الظفر
 المیارق نیز ای الخاق با بدان صح بد آن بگم کیر سینه اسم من سینه یزدن بمعنی العاد
 مهر که بشد با بعضی مع بولاد باز و وصف ترکیبی پیچیده که خبر مساعد سیمین خود
 را رنج کرده با لمر که اجمندی باش امر من با سیمین بعضی اولی ای کن علی حالک
 و المراد به الصبر و من قال بعض خاموش باش و قيل حاضر باش فو بعد من المعنی
 تا دستش الضمیر را جمع ال قول بولاد باز و بشند روزگار کبار پس بگام دوستان
 بعضی خبر داد الاجاء مغرض بر آرای اخری متخ و دعا غه و قيل فی الترجمة **شوق** لایق اولما **بی**

ای غضب علیه

تغیر و در کمال صحت از معنی شوق
 و در کمال صحت از معنی شوق

کورسک بخیار او صلوات تسلیم قلدی اختیار چونکه طر ناغل دلکدر قانی تیر با تلور ایل
 ایکن قلده سینه مهر که یک قوسیلد پیچ دوتدی اول کند و کومش قولنی انجند اول صبر
 قل با خلاید ستن روز کار د و ستر کامیج بین سن چقا ز **حاجت** یکی را از ملوک
 مرضی بیاد الوحدی قائل الی ذاهول یعنی مخوف بود که اعادة ذکر آن الی تکرار ذکره موجب
 نبود و لایق طایفه حکما دیونان متفق شدند مع هذا القول که مرین در در الی لهذا المرف
 د و ایی نیست نفی کلمه حرف استثناء هنا یعنی آ از مهره بفتح الراء و سکون الیاء لفظ
 فارسی یعنی المرات بالفتحات يقال له بالستر که او دکنز کتب اللغات الفارسیه و لم تجد
 هذا اللفظ في كتب اللغات العربیه بهذا المعنی فن قال بعد ايراد المعنی المذكور که از مختار
 الصحاح فذا خطا و قال القائل وقد عجزت عن ايراد هذا المعنی في نظامی **سینه مهره** را
 که بهوسم لبست تیر و کان دارد ابروی تو که آنجی و لم تجد هذا المعنی لهذا اللفظ في كتب
 اللغات سوى بحر العرایب و التحقيق ان هذا المعنی ليس معنی حقیقا لهذا اللفظ بل
 معنای المجازی و قول القائل المذكور فنعلم ان من الالفاظ المشتركة بين الفارسیه و العربیه
 جمله آدمی که چندین صفت موصوف بود بفتح الواو لا یكون لهذا المرض دواء الامراض
 انسان یكون علی صورته وصفه مخصوصه مثل ان یكون طویلا ازرق العین اسود مثل
 بفرمودای السلطان که بعضی امر غلامه طلب کردند ان طلبوا الانسان الذي عین الاطباء
 صفت و هتان بالکسر بالترکی کویلو و کیفی و سالار و القصر علی البعض کا قبل ان یخص
 الزراع تفصیر سیرک بیاد الوحدی یا فتندای وجدوا ابن رجی و هتان کان ذلک الابن متصفا
 بدان صفت و صورت که حکما گفته بودند لهلاج الملک پدر و مادرش را بچو اندندای و چو
 و بنعتی که مراد به اکثر خشنو کردانیدندای ارضو هتا قاضی فتوی داد لهذا الوجه
 که خون یکی از رعیت رجی و هتان و المراد قتل برای سلاطین با بیاد المصدر فی نفس بادشاه
 لاجل صحت روا باشدای بجز رجلا قد قصه کشتن کرد فلما تبس من الناس بمراد من ذلک

این کلمه سینه مهر
 در لغت عربی
 و فارسی
 و در کتب لغات
 و در کتب لغات
 و در کتب لغات
 و در کتب لغات

الابن سر بسوی آسمان که دای توجیه از جانب آسماء و جند بدینجا آمد گفت ای سالد
 درین چندی خفت است استفهام انظار فی الی لیس هذا الوضع موضع الضحک **کالت**
 در جوابه تا زفر اندازان بدرومادر با سندی که حاصل در ذکر الغنچ و دعوی پیش قاضی برسد
 بحکم با حق و داد از پادشاه خواهند الی یطلبون العدل من اکتون بدرومادر الی الی و الی
 از هر خطام دنیا بضم لغاء و تخفیف الطاء الملهاتین بمنع الخطب و الطیش الذی کثر
 من الیمن و کثیر اما یجبر به عن المال و التاج و ذکره بعض کتب اللغة انه بمنع التاج
 و الغائله مر اجنون در سب و ندم معناه اللغو فی سلی الی الی الی و المراد تسلیم الی القتل
 و قاضی بکشتن فتوی داد و جو ز قتل سلامة السلطان و سلطان صحت و فی بعض
 نسخه مصلحت خویش در مملکت من بیند و ام یبقی ملجأ بخت خدای تعالی چنانچه در این
 و لهذا توجیه از جنابه و التیجات بیاید پیش کمر آوریم زد دست فریاد
 للعدل منک هم پیش توار دست تو میخوانم داد قیل فی الزعمه بن کبره و سم
 سنک المکدن فریاد هم سا که دیرم که داد المکدن داد را دل ازین سخن هم بر آید قد **سلطان**
 و آب ای الی الی و در دیل بگو و آید حاضر من که دانیدن و گفت مملکت من ای موفی اولیست
 ای افضل از خون در کتابی ریختن و التیجیه الفارسته اما یكون لهذا الوجه و من یعرف الفارسته
 انما یكون لهذا الوجه قال بمنع از ریختن خون در کتابی سر و چشمش پیوسته للثقیه و
 در کتاب گرفت قد مر معناه و معنی که ان بخشد و اراد که من القتل گویند که مملکت من در آن
 صفته شفا یافت من دار الشفاء الالهیه **مهیچنان** در فکر آن بیستم ایام از من فکر
 البیت الذی که گفت قاله بیلای فاعل گفت و اعلم ان لفظ بان اداة نسبتیه بر کتب مع
 لفظ و یكون المجموع و صفاته کیمیائیه خوشه بان و سکبان و منه بیلایان و الیاء اللوح و المنطق
 بانتر که بر بیلای بر لب دریای نیل و هو نه مصر عبره نه بدر یا کثره قماره خصوصاً و وقت
 ضیانه زیر بایت که نه در حال مور مقول القول و هذا البیت معجوز حال نسبت زیر باله بیل

فلا بد لك ان تحرز من هذا الضعيف حتى تخلص من قهره لا تقول منك يكني از بندگان عمر
اسم ملك و اسم ابيه كيت حرف ابن لا حرفت من ان لفظ ابن يحذف من بين العلمين في التركيب
الفارسية كمر نجمة بود قال رجل عند صالح اعجب من اباي عبيد السلاطين منهم
قال صالح اباي عباد الله اعجب منه كان جميع كس و در عقبتش يعني بين رفتند
خاد كونه و باز او رند الى حضرة الملك و وزير را باوي عرض بود ان كان لوزير الملك معه
عداوة اشان يكشتن او كره ان اشار الى الملك ان يامر بقتله تا ديگر بندگان چنين
حركت نكنند اي لئلا يهر بوا بعل پيش عمر و سر بر زمين نهاد للتعظيم و كفت
هر چه رود مبتدا بر سر متعلق بقوله و چون تو پسندى الشرط اعترافى رواست
خبره بند چه دعوى كند الى الادعوى للعبد حكم بسكون الميم مبتدا و ندر است
خبره بلا تقدير فن قال يعنى بخداوند مقوض است فقدا تركب التقدير من غير حاجة و قيل
في المزمع مهر نه كلور سه بشه چونكه بكنندك درست قول نجمة دعوى ابد حكم
چونست حك در راما بوجوب بفتح الجيم الله پروردها بمعنى المزة نعمت ابن خاندانها
بالاضافة في التعظيم و خاندان بمعنى اهل البيت و صاحب كخواهم كه در قيامت بخون
من كمر خنار آيد لان قتل العبد الا بغير مشروع حكايت روى ان كان لصالح عيسى
اخلق ففضض العبد في وقت و شهره السكين لقتل مولاه فاراد الصالح ان يبعه
فيل له اذ به بالضرب و لا تبعه قال لا اعرف مقدار الضرب في الضرب الشرع بمواظ
هذا النوب فالاول ببعه اكثر مكان و بلا شك و متوقف اين بنوع را بخوابي كشت بعض
كشتن بشير ان عدم قتلى او ملك و له و ان جرمت حيا قتلى باري اداة تو سئل
تسؤل في الجمع و الترويح بمعنى اعتبار الاول كما قال خواجه مسلمان يست دل اكمر بار كشد
بار نظاري باري وركس بار كمر بند چه تو باري باري بنا و بل مشرع بكشت كشت بخفتن
تا در قيامت سواخذ بفتح الخاء بناش في انصا و انوا خفت كس را بكنهه كمر خفتن ملك

گفت معارضه و چرا کار کنی تا از من گشت مقدر کما لوله خدمت رفا و خلاص باغ که
 حکیمان گفته اند در الفصحی اندک نان خوردن و شستن پیرا به معنی عدم القيام طریقه
 مخلوق به حسن و من قال فی شرح بهتر فلان لم یعرف معناه حسنا که کمر بختی بین
 ای البطله و شمشیر زرین بستن و بخدمت ایستادن بمعنی القيام **مناجیه**
 بدست آمل بسکون الحاق و العزیز فی الاصل و کسرت من الاضافه معناه بالترک
 الجود و من قال فی شرح بالحق و العزیز علی وزن آملین المجلس و هو طلیحی احمر يقال له
 بالترک الجود فلان لا یعرف بالحق و السکون و اللون نعت بالثانی بینهما فالأول بمعنی الخار
 کرون خیمه متر ذکر مراد و من قال بسکون الماء فلان لم یر ما قبل از دست بردست
 پیشه **مناجیه** **مناجیه** که آقا به قدره بیان فی الاطوار درین حرف شد اشارت الی مفهون
 المصراع الک تا چه ضرر صیف و چه یوشم شتا الی کف انفعله فی طعام التصفیه و لباس
 الشاد و یر فیه غم که حتی تم الی شک خیر بمعنی التجویج و المعنی ایما البطن الذی لا یبشیج
 و لا یضع بل یقول مل من مزید التجویج الذی لا یسکت و لا یوق بالحق و من لم یعرف المعنی
 قال فی شرح بمعنی تجویج و بدانند یعنی و یقال ایضا جشم خیر بالترک و تقشیر کوز
 و دست خیر و پای خیر بالترک و اویشم شتا الی و ایاق بنا فی سارا الی اقنع
 بخیر و احد نا کنی پشت بمعنی الظاهر که من دوننا الی لئلا یجعل ظر مخفیة فی الخدمه و قد
 ورد فی الخبر من فنع شیع و من طبع ذل **حکایت** کسی به پیشش نوشه و ان عا دل
 مرثی آورد که خدای عز و جل فلان دشمن را بهر داشت الی رفعه من الدنيا یعنی اعانه
 گفت هیچ شنید که مرا طر و گذاشت الی تر کنی یعنی جعلنی با فجا **حکایت** مر ابر که عذر و
 جای شادمانی پشت علقه بقوله که زندگانی ما نیز جاودانی نیست **حکایت** قاله
 المشرکون ان محمد المموت بموت فتمت یص به رب المموت الی ما یعلق النفوس
 من حوادث الدنیا ففی الله بها خذ و ح شمانه المموت فقال و ما جعلنا لبشر من قبلک

ای البطله
 ایستادن و شستن پیرا
 و شستن پیرا

مناجیه

مناجیه

مناجیه

اطلبه افاين است فهم طال دون كل نفس ذائقة الموت **حکایت** کرد می بیا، الوصية
 و هو لفظ فارسي يعني النقرة قد يحذف واو الضرورة الشعر از حکما بیان کرد در **حکایت**
 قد مر بيان كسري بفتح الحاف وكسرة لقب ملوك الفرس كما ان قيسر لقب ملوك
 الروم والتجاسي لقب ملوك الحبشة وفرعون ملوك مصر و خاقان لقب ملوك
 الترك وهو اى كسري معرب خسرو والمنية اليه كسروى وكسرى وجموعا كاسرية
 على غير قياس لان قياسه كسروى بفتح الراء مثل عيسون ومرسون بفتح السين
 بمصاحف سخنى كفتند وكانوا يدبرون امرا بزر رجهر خاموشين بود كفتند چرا ده بد
 بحث با سخنى نكوتى هذا سوال احكاما كفت جوابا لهم وزرا امثال الهيا الله وطيب
 دارو يعني الله واهل مذهبهم را پس بمنزلة الفاء الجزائية چون بينم كه راه شما
 به راه بعضى الطريق الجلى صوابست مراد را سخنى كفتند حكمت نباشد **شون** جوف
 كاري بيا، الوصية في قصود بالياء المصدرية وهو الزيادة والفضيلة من بريد ويحصل
 مرادى دروى سخنى كفتند نشايد لانه افتاب اللسان وتضييع الكلام **حکایت** سئل
 اخلاطون عن الراحة قال راحة الجسم في قلة الطعام وراحة اللسان في قلة الكلام
 وراحة الروح في قلة الآثا وراحة القلب في قلة الانتقام وكره بينم كه نارسا و چاهست
 باطيم الفارسيه اكر خاموشين بنشينم كفا هست لانه يقع في البر و بهلك **حکایت** مارون
 امر سيد را چون بالفتح والكسر مصر مست شد كفت بخلاف آن طاعى وهو فرعون كما قال الله تعالى
 امر موسى وحم اذ ذهب الى فرعون انه طغى اى خلا وتكبر وجاوز الحد في الكفر والعصيان
 كه يفرور ملك مصر عدوى خداى كرد كما قال الله تعالى ونادى في قومه قال يا قوم اليس لي
 ملك مصر وهذه الانهار تجري من تحتي افلا تبصرون يخشع اين مملكت را بكنه بين بندگان
 سيباهى بيا، الوصية داشت كودن بفتح الحاف العين وسكون الواو في اصل اللغة
 فرس الرجل الذي لا يشي بسرعة ثم استعبر للشخص الذي هو غيبي في الفهم وعلى هذا

ملک

و هو لفظ فارسي
 يعني النقرة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Figure 1

وَقَدْ رَفَعْنَا إِلَىٰ رَبِّكَ الْكَلِمَ الْأَوْسَىٰ ۖ وَأَتَيْنَاكَ بِهَا مَقَالًا ۚ
مُقَدَّمًا مِّنَ الرُّسُلِ ۚ وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ ۖ وَأَقْبَلَكُمُ الْبَيْتَ ۚ

شعور دو شکل عالم بوی غلبه دل حق و بر رآه ایر و غلبه دکل بوجانند و شبدر
 بسیار و تمیز حریفه عاقل و نواز کیمیا اگر کیمیا کن ابله رنج پنجه ابله بولور خراک
حکایت یکی را از ملوک کینز که بفتح الحاف العزیز الاول و سکون في الاصل و حذف
 بمعنی جاریه چینی وصف لیا آورد و بودند و کاست علی غایه الحسن خواست
 که در حالت مستی بایا المصد رقی با و له جمع آید ای اراد المجامعة في حالة السكر
 و حریفه مانع که دویم نه باطن ملوک در خشم شد معنی في الغضب الی غضب و براد
 را اشاره الی کینز که از بندگان بسیار می بخشد و کاف علی غایه القبح که لب زیر بر باطن
 وی یعنی شفته العليا از بر و چینی ده که شست بود مینه قبیحه و لب زیر بر یعنی
 شفته السفلی بکری بیان فرو مینه اسم مفعول من شئت بمعنی الوضع و المراد به هنا
 الانخفاض میکی الی مبتنی بود که صحیح جی بفتح الصاد المهملة و سکون الحاء المعجم اسم
 غفیرت قصه سرقت خاتم سلیمان و هم و قد کان ذلک الجنی اعجوبة فی فحش المنظر و کرامته
 النقاد و کونه اسم غفیرت قال سلیمان الجنی طلب سریر یفیس انا انیک به قبل
 ان تقوم من مقامک احتمال مرجوح و من عکس فی البیان فقد رجح المرجوح علی الأرجح
 انطلقت من و جرحه به جرحه الباء المحکاة الی تنقذ و عین القطر علی وزن الفطر بمعنی
 الخناس الذاب و يستعمل بمعنی التطران و هو المراد هنا از بغاش بمعنی بین ان من ابط
 بکنندید حکایت من کوزیدن **ب** نه بگویند حرف الشرط مقدر تا قیامت رشت
 روت با یاء المصد رقی بر و تحت جذراب الشرط المقدر و بر یوسف نگویند فیه لاخته
 التشبیه الی کما ان الحرة تمام فی یوسف او المعنی لما نکل او اکل نقول ان الفجح الی یوم
 القیامة تم فیه کاتم الحسن فی یوسف و قبل فی الترجمة **ب** دیدن تا قیامت رشت
 رولف تمامه رآند یوسف که نزل کل **فصل** شخصی بیا الوحدۃ بخنان السنی معروف
 الی یقینه البیت و الجملة المنفیة صفة شخصی مکرر یه فعل بمعنی المفعول رکتب

این کلام در حدیث آمده است
 و در کتب معتبره و در حدیث معتبره
 و در کتب معتبره و در حدیث معتبره

مع نظرو صفا نکریت کثر زشتی بکسر الیا المصدری آوای من فی خبر توان داد
 بمع دادن و آنکه مخفی من انگاه بفلش قدمه آفتاب شود بالذمن قلم را بکثره در
 خبر بفلش او مبتدا محذوف بافتاب بالاضافه مرداد بالوالین اسم للشهر الاول
 من الشهر والصیفة خص به لان را بکثره الجیفة اظهر فيه سیاه را در آن مدت بفلش
 طالب بود و اعلم ان المطابقة بین الصفة والموصوف غیر معتبره فی الکرکب الفارسیة
 کما مر و شهوت غالب عطف علی خبره مرش بکسر المیم الی المحبة بضم المیم و کل
 و مرش بالضم ای بکار تیار داشت رفو ای ازالی بامدادان قدمه سبب التالیف
 ممکن کنیز که راجع لتعلق قلبه بها و نیافت عقل ما جرا گفتند اما وقع مر
 البیلة خشم گرفت بفرمود تا سیاه را با کنیز که دست و پا استوار بپندند و
 و از بام بالاضافه جو سق ال سقف القصر الذی بنی فی بهی القلعة بحدق در اند
 زند و لا امر لکن بهذا القتل القبح و الظلم الصریح یکی از وزرا نیکل محضر قدمه
 بیان در حکایه الاولی روی شفاعت بر زمین نهاده فیه تنبیه علی ان تأثیر الظلم
 فی الامران انما یكون بالنصرة والابتنال و کف سیاه بیجان را درین خطاب نیست
 علی بقوله که سایر قدمه رفت معناه و من قال یعنی جمیع او باقی فقد اخطا بحد کان
 و حد متکثران فیه عطف بنفسه و کذا فی قوله یختمش و انعام بکسر المیم بالاضافه
 خداوندی الیا بالنسبة او مصدریه و الباء فی قوله یختمش متعلق بقوله معناه و نه
 لما سمع الملك لایم الوزیر گفت اگر در معاوضه او المراد به الجماعه و المشاركة قال فی خیار
 الصالح معاوضا الشریکان فی المال اشتراک فیه اجمع و من الشریکة المعاوضه و من قال
 یعنی در ممالک ان کنیز که فایات بیش اصل الالفة و لا اصطلاحا شنی تا خبر کردی
 چه شدک بیا اخطا بکثرت فاعطاه ضمیر الوزیر الی خدا و نه تشبیه که گفته اند **قطر**
 تشبیه سوخته الی العطش المحرور بر چشمت و روشن چور سید مرهون تو پندار

ایضا بکسر المیم

ایضا بکسر المیم

الى لا تظن ان كل ما قيل وما كان قد مر بيان معناه وخطاه من اخطاه في خطايه پس ما روي
 الرشيد انه سجد الى ينكره ويجوز حكمه من اطلق الدين الى حال و عدل كنه قد مر
 بيان در خانه حاله پر خون بفتح الياء الفارسي وقد يقرأ بفتح الياء العربيه عقل
 باور نكند الى لا يصدق العقل كنه رمضان انه يصدق لما كان كلام الوزير لطيفا اثر
 في الملك كما قال المتن بل كل را اين لطيفه خوش آمد وكفت سياه را بتو كنشيدم اما كنشيد
 را كنشيد و كما كان الوزير عاقل اساق الكلام على مقتضا ما كفت كنشيد را بسياه بخش
 اي اخطا بخاريه اياه كه بنم خورد ما و اي سون هم او را شاييد **فقط** مهر كنشيد او را و رفت
 بعضا ضحك او را بدو سست يا ليه المصداق من يستند من من يستند بدن بانتر كه كنشيد و من
 قال يعنى مخرج كس ويجوز ان يكون مستند على معنى المخرج بول الى فلا يكون مرصفا فقول
 العبد والمخرج كه رو دفاعه ضمير و را جان نا پسند بدن الى الموضع الذي هو غير مقبول تشنه
 رادل كخواهد آب زلال فيه تقديم وتأخير للوزن قال في محار الصحاح ما زال الى عذب نعيم
 ضروره فان كند بدن بالخاف الفارسي بمعنى المستن وقد يوجد في بعض النسخ هذه القطعة
فقط دست سلطان ذكر معناه مشهور و قد مر بيان توضيحا ومن قال جناه البحر
 و بكر بالخاف الفارسي وذكر حذف ابناء في التركة بمعنى دخی فوجد على مثلثا والعجب
 منه مني بيان وقد مر ذكره مرارته ذكر شرحه هنا كما يابده مرهون چون بسكون
 وجو الخاف الفارسي قد رادوا ب در او فتاد شرح هذا من قبيل التنازع لان
 شرح يجوز ان يكون فاعل بابد و فاعل او فتاد تشنه رادل كما يجوز اهدا ب فاعله
 كونه بكنه تشنه برونه ان سلخ بفتن في لغة الفرس حصار في بلكه و قوقش اخر ومن ترد
 في الامر من قائل في الاول هكذا اسمعته وفي الثاني قال بعض المكلف فوجد عقل عن اللغة
 والقول بان اصل العبارة سلخ بكسر السين المهملة و فتح الخاف الفارسي اسم الحجة
 الاحمر اس و هي الحيات المعروفة بشدة تاشير زهره ينبغي ان لا يتفق لعدم المناسبة

جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله

جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله

جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله
 جواز اهدا ب فاعله

الخناصة بالكل اذا المقصود ان الجارية تلونت بمقارنته الغلام الاسود فلا تليق كخنة
السلطان ولا وجه تشبيه الغلام المذكور بالحيه الخد بوره **حلت** اسكندر وهو اسكندر
فيلومح بن بطرسوس بن منظور بن رومان بن لبطي بن يوناني بن ماف و قيل بل هو من
ولد روم بن العيص بن اسحق بن ابراهيم عليهم السلام والاضمة سبب لتوضيحه
بقوله رومي راو لقبه ذو القرنين واما لقبه لانه لا يمكن ان يافق فيها الى مشرقها
مغربا او راى في منامه لانه قد اخذ بفرقة الشمس او كان له ذوا اثنان حصتان والذوات
تسمى قرنا او لانه انقض في وقته قرنان من الناس وهو حي وهذا ويرى انه قصير
فلا يصح هذا الوجه او انه اعطى عالم النظام والباطن او انه دخل النور والظلمة هذا
والطلاق القرين على العلين والظلمة والنور يجوز بعيد وما قيل لانه ملك فارس والروم
ليس بكن لانه ملك الربع السكون وقيل لانه كان في راسه شجرة القرنين هذا وما هو جراه
في كتب التواريخ وقيل لانه كان كسرم الطرفين من قبل ابيه وانه هذا والطلاق القرين
على الابوين بعيد جدا وقيل لانه اذا حارب قاتل ببديه هذا ولا يحسن الطلاق القرين
على اليدين وقول من قال وكان في الخفة بعد عيسى ع ليس بصحيح لانه صفة في كتب
التواريخ ان ينفروا بين ظهور عيسى وبع ثلثمائة وتسعة عشر سنة ولا خلاف في انطاق
الربع السكون وملك المشرق والمغرب وكان فيلغوس ابو اسكندر وزير الملك
الروم وكان حكما فاضلا عالما بالسياسة مجربا للاثور وكان يحب اهل الملك ولما مات
الملك ولم يكن له اجمعوا على نصبه فاعتذرا اليهم بانه ليس من اهل الملك فلم يقبلوا عذرت
واجلسوا على سرير الملك وسار باحسن سيرة ثم مات وكان ابنه اسكندر حكما عالما قد
اخذ الحكمة من ارسطو ليس واحا لان العلم السياسة فاجلسوه على سرير الملك واذعن
له الناس بالطاعة فذبح الملك بوفور عقله مع جدائته سنة ولما استخبر الروم سار حته
جاء ساحل ارض مصر فبنى فيها مدينة يقال لها الاسكندرية ثم سار ديار الفرس وادخلها

هذا هو اسكندر

هذا هو اسكندر
الذي كان في راسه شجرة القرنين
وهو الذي كان في راسه شجرة القرنين
وهو الذي كان في راسه شجرة القرنين

هذا هو اسكندر
الذي كان في راسه شجرة القرنين
وهو الذي كان في راسه شجرة القرنين
وهو الذي كان في راسه شجرة القرنين

و تحت تصرفه ثم سار قاصدا بلاد المغرب والحضر ع على مقدمة جيشه وارسطا طاه
ليس الى جانبه حتى الى مغرب الشمس ثم سار حتى الى بلاد بلغار قاصدا بلاد المشرق
ومطلع الشمس وسار حتى قصد ما بين السدين وما جبلان شاصقان فبنى ردماء فالحايط
له فيه فساد ياجوج وما جوج ثم انه لما فرغ من السد قال لم يبق ارض لم الماداء الا ارض الظلم
فقد ذكره ان فيها عين ماء الطيرة فتوجه قاصدا الى ما بين القطب شمال حتى قارب نهر الظلم
فقال لعقده ومن صاحبه من العلماء ان اريد ان اسكن من الظلم فقالوا آية الملك ان من كان
قبله من الانبياء الملوك لم يسكنوها وانا نخاف عليكم ان يظهر لكم امر تكرهه فاصبر وجزم على
الدخول ثم قال لاهل المعرفة ان الدواب احدث نظرا قالوا الخيل فقال اني الخيل ابصر قالوا
الوجه الاناث الابكار فاستنصف من الخيل الهم ستة الاف مخرج دماء واختار ستة الاف
رجل من اهل العقل والتجربة ونصب على كل الف رجل رئيسا من الحكماء ونصب الحضر ع
على الفين في مقدمة ثم امر ساير العسكر ان ينزلوا ما بينهم فنزلوا وبنوا بيوتا وامرهم ان
لا يفرقوا حتى يعود اليهم فقال الحضر ع آية الملك اناسلك الظلم ولا ينظر بعضنا بعضا
فكيف نضع بالضلال فدفع اليه خربة حمر او قال له اذا اضلتم فاطرحوا في الارض فاذا اطرحتا
صاحت فارجهوا اليها في سار الحضر ع من يديه حتى انتهى الى الوادي الذي فيه العين فشم طيبا
عظيما فوقع في خاطره ان العين في ذلك الوادي فالتفتي تلك الخربة في الوادي فصاحت منزل
الحضر ع فوجد العين فزال ماء العين اشدها صا من اللبن واغضب من العسل والطيب
رجا من السكر فشرب منها وتوضا وركب فرسه فلحق اصحابه ولم يصب ذوا الغمر بين الوادي
الوادي والعين ثم انه خرج يذخروا فمر وابدوا فيه مجاز من باقون احمر ومن بعد احمر
فقال لهم خذوا منهم من اخذيسرا ومنهم من لم ياتخذ فلما خرجوا من الظلم وجدوا اماخذوه
جوهر اخذهم التارك والخذ وكان متق سيرة في الظلم اربعين يوما وقيل اكثر منه
ثم سار راجعا حتى قطع نهر بلخ خراسان وسار حتى الى العراق يريد الشام فأتى قبيل

قبل ان يصل اليه وقيل بل سارا الى الشام ومات في ذومة الجند واختلف في نبوته
 فذهب قوم الى انه نبي يقول الحق فلما يذا القريين وهذا يدل على الوحي والاصح انه
 كان ملكا عالما عادلا استحق الخطاب من الله تعالى واختلف في عمره ايضا وكذا في مدة
 ملكه فقيل كان عمره يوم مات ستة وثلاثين سنة وطاق الربع المكون منها في اربعة
 عشر سنة وقيل اوتي الملك وعمره عشرون سنة ودام ملكه مائة سنة وكما مات
 جلوسا في امه في مدينة الاسكندرية هذا الذي ذكرناه خلاصة قصته فلهذا جعله في المتن
 كقصة كرويا وبارمشرق ومغرب بحجة كره في اى باقى سبب اخذنا ملكه ملكوك بيت بن ابراهيم
 وملك وعمره وشكره بيشن بابا القوي اربعين يوما وفتح ميسر مشد كعت فاعل عليه
 اسكندر بعون خدائي ملكه مملكت كره فتح اى فتحها رجعتش راينار ردم و كان
 عادته بدخولهم الى الاسلام فاذا اسلموا اقرهم على حالهم ونام بادشاهان جهر بيلوت
 بنردم **بيت** بنر كشت بفتح الزاد والضمير راجع الى مقدر الى انكس راينار كشتوا اهل
 خردان العقلا كره نام بنر كان بنر شتى برده بفتى بن مضارع من برندن وقيل في التركة
بيت عقلو لرا و لود من لرا كره اول لولر آدن برامز الماه **تعلق** اين همه ميچيست چون
 مي بگذرد الاشارة الى مضمون المصراع الكا تحت و تحت واسر و شهر و كير و دار في بحر
 الغراب كير و دار لفظ واحد مستعمل يوم الحرب بالتميز كطوت **تعلق** درون آرمه
 مات اسكندر و وضعوه في تابوت من ذهب مرصع بعد ان غسلوه و طلقوا بالفضل
 و الصبر ثلاثين ثم حمل على منكب الملوكة الى خارج الخيمة و وضعوه على سريره عال ثم
 قال زعيم القوم وهو معلمه و قد حضر الملوكة و الحكماء و الفلاسفة فقال هذا يوم عظيم
 العبرة كسف الله فيه شمس الملك و اقبل من شره ما كان مدبر او ادبر من خبيرة ما كان مقبلا
 فن كان با كيا على منكب فها الملوكة فليكن اليوم و من كان متعجبا من حديثه فليعجب
 وليعبر ثم قال ليعقل كل متك قولنا يكون للحق صفة معزى و لا عارة و اعطافا فقال

چرا بد که ترشاید **قوله** عذر تقصیر خدمت آوردیم بالحق الاضافه في اللغظين الاولين
 که نوارم بطاعت استغفار را از لیس انکار بالحق انکار از کثرت تو به کنند
 اما عارفان از عبادت استغفار را بستانند و من تقصیر العبادت **خطاب** کان
 رجل یرفع یوم بعد الصلاة طویلا و قیل لما تقول فی دعاک قال اقول اللهم اغفر
 تقصیر فان علی هذا الایلیق بک عابدان جزای عبادت خواهند و خدا من جمله مقول
 قول درویش را الی العباد یطلبون حضور العباد و باز را تا ان برای بضاعه و این
 طایفه من المال تبعث للتجارة والمراد هنا المتاع الذی یباع و من بنی عید آورد
 امر نه طاعت صحه اطلب جزاء و بدریوت و هو السؤال یشی امر نه بجزایست
 صحه اطلب نعم المتاع اصنع بنا ای افعل لنا ما انت اهل و لا تفعل بنا ما کنت اهل
 میکنی او جزای عبادت کنن فی النسخ الصحیح و ما وجدنا اصنع ب ما انت اهل و ان
 کان یناسب الساق و ما وجدنا ایضا و اهل لما جاز و جمله که اشتراک لما جازتر که **خطاب**
 ذکر فی الکشاف ان قوم یوشع و من لا نزل بهم العذاب قالوا اللهم ان ذنوبنا قد عظمت
 و جلت و انت اعظم منا و احق افعل بنا ما انت اهل و لا تفعل بنا ما کنت اهل فی کشف
 عنهم العذاب **بیت** که گشته بضم الخاف العزیز خطاب من گشته از المراد به عذاب الله
 و رجم بضم الجیم یعنی الذنب بضمه ای تقصیر روی و سر بر استقام لا ارجع من عینک بنده
 را فرمان یناستد هر چه فرمانی بر آیم قیل فرمایند **بیت** اولی که کر یا غثک یا بش و تن
 و جان سگ قول نه فرمان اولی قول دخی فرمان سگ **قوله** بر در کعبه شاکل و دیدم
 یسأل الله لک که می گفت و من کمر سینه خوش بفراد بفتح الحاء العاقبة من نکویم که طاعت
 پدیدیر الی لا قول اقبل طاعتی فام عفو بهر کنا هم گشته امر من کشید از المراد طرح من
 کتاب السبائت و قیل فی الترجمة **قوله** کعبه که کوردیم ایدن بر در ویشه اغلیوب
 ایدر ایدن اصف بن دینم طاعتی قبول ابله چکن فام کج بنم کنا محمد **خطاب** عبد القادر

بسم الله

بالا اضافه

فهم اید جان کعبه و تن

کیدای و هومن المشایخ العظام والاولیاء الکرام ولم مناقب شیخ و کرامات علیها
 و در هر کعبه روی بر حصا بفتح الحاء الملهه جمع حصان کذا فی مختار الصحاح بالکاف
 سکن ربن و باله که چغل و من یعرف اطع و المرفه فسطح بفتح المرفه کذا فی
 همی کف مناجیای خرا و ندی بختای سیرید به العفو و اگر مستوجب عفویم من
 استوجب اذ استحقه در قیامت مرنا یا بنابر الکثیر امر من انکبضت تادر روی
 نیکان جمع نیک ای در مواجهه شمس را ی غل مشوم **قوله** روی بر خاک بجز کانه
 جمله حالیه من الضمیر المستتر قوله ی کویم مکنذا و جذا عبارة المن فی النسخ الیه زیاده
 و من اختار فی المن قوله میگوید و فسر بقوله یعنی عبد القادر که قال و فی بعض النسخ
 می کویم و هو الظاهر الظاهر انما افتری علی المن و قد عرفت بفساد اختار هر حرکت
 مخفف من سحر لانه که بادی ابد طرف لقوله می کویم و المراد به وقت السحر و مقول
 القول البیت الآتی اعنی قوله ای که هر کس فرامشت فرامش و فراموش یعنی و الحق
 ان اصل فرامش فراموش حذف و ان للوزن و التاء الخطاب و حرکت التین لها و
 اختیر الفتح للتخفيف علی کلام **کتاب** قال الشیخ شبل قدس سره ای لا انکر الله تعالی
 لان الذکر انما یكون بعد النیان و لا انشاء حق اذکره بجمیع از بنی بادی آید قبل
 فی النسخة **قوله** عجز طیرا علی اوزر یوزا و رب هر سحر که دیرم جوابی است باده
 ای که هر کس او نترسم بنی **کتاب** سئل ابی درمیس بنی باده **کتاب** در روی در خانه
 پارسای بیاء الوحده فیها در آمد لسه شیه چند انکه طلب کرد فی بیت الزاهد
 چیزی بیاء الوحده بیافت لغیر الزاهد بشکل شد لعدم وجدان شیء پارسا را خبر
 ان شبه کلیم بکسر الالف العری و بیاء الوحده لغه مشترکه که بر ان کلیم ضفته بود
 ای اضطلع و نام درس کذر دلیو انداخت ای القی فی مرقع لباخن تا محرم نکرد
 ای لایز جمع اولای بصیر محر و ما **قوله** شنیدم که مردان را خدا مرهون دل دشمنان

الماء في قلوبهم
فانهم يصفون قلوب الاصدقا
انهم يصفون قلوب الاصدقا
انهم يصفون قلوب الاصدقا

را نگرند مثل فكيف يصفون قلوب الاصدقا انهم يصفون قلوب الاصدقا
شود ای ای پیشتر کل این مقام علیه بقوله که باد و ستانت خلافت و جنگ
ال کل خلاف و حرب معلوم و قيل في الترتيب استخدم که حق یولی از لفظ اولاد
و شمل کل کو کلن / نمدی تنگ شد اولامبتسه سکا هو مقام که دوستند را بشک خلافت و جنگ
مودت اجل صفا چه در روی و چه در قفا ال لا تفاوت بینا بل محاسباتی نه چنانکه از
پست بفتح الباء الفارسی و السین غیب گیرند و پیشت بالباء الفارسی یعنی قتل
و من قال یعنی عندک فقد غفل عن صنعة النضا دبل لم يعرف القبل و البعد و في
بعض النسخ پیش بالباء العری میزند ب در برابر ای در المقابلة و القدام جو
کو سفند بکسر الال لا ضافة او سکون سلیم بر ادب معنی اظلم من اظلم بالکسر در قفا
همچو که ال مثل التوب مردم حوار و وصف ترکیبی و المعنی لیس انصدیق من ابل
الصدیق هو الذی يكون في المواجهة و الغيبة علی السواء ب هر که غیب ذکران پیش
نو آورد و شمر ال خلق نه کان غیب تو پیش ذکران خواهد بود بالترکی که کاسر سنک
عسکری غیر بطراو کنه التبر که که رکافیل من غاب عندک غاب عنک و قيل في الترتيب ب
کنه ایله بر کو جینی او فکون خنان قرار بر قلب و بر عین سکون همان ب تنی چند از
برنجین و انما داستا ص متعدد از روندگان جمع رونق بالترکی تورجی متفق سیاحت
مصدر ساج في الارض یعنی ذهب بودند ای فانوا متفقین في السباحة و شریک ریح
و راحت سجع خواست که مر ففت کتم از کرم و اخلاق بزرگان بدیع است و
محب روی از مصاحبت مسکینان و انا واحد منهم تافتن یعنی الاطراض منها و قابل
دریغ داشتن و الحال ای غیر مقصود في اظمنة لکما قال که در نفس خویش این قدر
بغایتین قوت و قدرت می شناسم که در خدمت مردان پرید بهم هو لا الا شخاص
بارش نظر باشم نه با رخاظر یعنی حمل الغلب و المراد به التوبیش ب ان لم یکن ارب

الماء في قلوبهم
فانهم يصفون قلوب الاصدقا
انهم يصفون قلوب الاصدقا
انهم يصفون قلوب الاصدقا

انما قد يقول صانعه انما قد يقول
انما قد يقول صانعه انما قد يقول

الخواشي الى راكب المركب معا صاحبكم اسقى انا لكم حال كونه حامل الخواشي جميع غاشية
 وهي ما يسترسر والنعني ان لم اكن لا يغالصكم اليق طردتكم يكني ارا ان بيان كفت
 للاخترا ارا من سخن كه شنيدى من عدم قبولنا دل شك فكله اوقع في السج القديمة
 والذين يكرهون الكلام من مواضع كتبه لفظ دل منصلا مداركه درين روزگارى في مثل الايام
 در ذوى بصورت درويشان در آمدن دخیل و خود را در سلك بعضی اخطی صحت ببالا افتاد
 في السطین منظم كره كما ينظم اخره في السطین **بیت** چه دانند مردم اراده مردمان
 او براه به اجتناب كه در جامه كست ال لا يعلم الانسان من في لباسه انه رجل ضيراع
 شربو سینه دانند ای الكاشبه يعلم كه در جامه چیست و من اورد بدل نامه لفظ خاصه
 و قال الظاهر ان المراد بخامه المكتوب واعترف بان لم يجد في كتب اللغات التي عند
 بمنزلة المعنى ثم بين اربعة معان للفظ خامه علما و وقع في الصحاح الفارسي و الحال
 كلها لا يلقى بالمثل ثم قال و في بحر الغرائب و بعض الرمل المجتميع فقد اتي بالغرائب و لم
 يعرف عبارة المتن فوق في التكملة البارة ارجا كه سلامت حال درويشان
 درويشان است اصله درويشان است و حذف الف است فاعترض في او ايل
 الكتاب من قاعدته كتابه مكان بفتح الخاف الفارسي عن الفتي فضولش المراد به
 المرتبة عن اخطه سواء كان في اطن او القبح و يتبين احد من بقرينة المحل و قول من قال اصله
 كان فضوله اش و فضوله كناية عن تجاوز عن اخطه في السوء و يقول بلا دليل و هو منقول
 يقول المصنف لو كان في فضوله من براه كانه من براه بل طنوا صالحا و بيارى قبولش
 كره **در شمول** ظاهر حال عارفان المراد بهم ارباب السكون و نسبت بفتح الدال و سكون
 اللام لباس الصوفية المعروف بخرقة والمراد لا تقتر بظاهر حالهم اين قدر پس كه روى
 در خلقت فان كان توجه الصوف الى الخلق فانه علامة سواء در عمل كوشش امر من كوشش
 هر چه خواهي من الالبسة المباحه بوشش امر من پوشش ن تاج بر سره لا سلطان و

وعلم بدوشن لاجندی زامدن بالباء المصدر له در پلاس پوشی و صف نه کیستی و الباء
 للمصدرية ايضا ليست فان ليس الباء من الخصوص امر سهل زامد پاک باشن من الاعمال
 القبيح واطلس پوشن فيه بالغة ترك دنیا و شوشن و موشن من ماصطوفان طبع
 المضاف اليه اخن لفظ دنیا و المصراع مرمون اذ خبر مقدم پار مبدی مبتدأ مؤخر نه ترك
 جامع و بنی الواو زائلة للورن در كثر اخذ بفتح الحاف العون و الزاء الفارسي
 و الفين الجمع - الدرع وكذا كثر اكد بالحاف - كان الفين وقر اكد بالحاف بدل
 الحاف و الزاء العون كذا في كتب اللغات المعول عليها فلا تفتت الا ما قال
 البعض سمعت من بعض قر اكد بالزاء و الحاف العنة و لا قوله و قال بعض الاساتذة
 قر اكد بالزاء الفارسي و الحاف العنة فان الاساتذة في تصحيح اللغات اربابها
 مرد باید بود ای ينبغي ان يكون في الدرع رجل شجاع به خشن سلاح جنگی چه بود
 میراد باختش في العجم و الروم الجبان ضد الشجاع و المعنى المراد من البس من بس
 لباس الصوفية ينبغي ان يكون على احوالهم في الجملة - روزی و شب رفته بود چه
 السباحه و شبانه بهای حصار خفته للاستراحة در دین توفیق ابرق رفیق
 برداشت الى اخذ و رفع که بطهارت ی روم و الحال او بختار ی رخت
 پارسا لفظ را مقدرین که خرقه در بر کرد ای جعله عليه یعنی لبسه جامه که به راجل
 بتخفيف اللام للوزن و كسر اللام لاضافة خبر كذا كان جعل ثواب الكعبة جلا للحاج و كذا
 از نظر درویشان غایب گشت ببری بیاء الوصل از حصار بر رفت و درجی و الباء
 للوصل كذا نکل و الرفع بالضم الحقة التي يحفظ فيها الجوامع و حل النساء و قول من قال
 بعض حقه مرد و اريد اخض منه بدزديد في الليل تار و زروشن شغل ای الی ان بیضی النهار
 ان ای السارق و تاریک ای في الظلام مبلق بیاء الوصل میراد بهذا اللفظ معنی الكثير
 رفته بود ای قطع المسافة الكثيرة و رفیقان یکنه خفته غافلین باعدادان چه رالی کل الرفقاء

فقد جازى في سائر سور القرآن
 مستند باللفظ فكيف في غيره
 الرضوي قال في قوله سائر
 ما في شرح الامام

المراد

و في المصدر يندرج اليه

المراد

بقلعه بردند قاعل برودند اصل الحصن او الذين سرق متاعهم ان ادخلوا جميعنا في الحصن و
 برزوان کردند از حصونا از ان تاريخ ترك صحبت كفتيم ان قلنا تركنا المصاحبة مع الغير
 و طريق حرارت كمر قائلين كمال السلامة في الوصية والآفة في الكثرة قالوا لا تشين **قلعه**
 جواز قوي بيا الوصية يكن زدا نشي بالياء المصدر في كذا فاعل ضمير يكن نه كمر الكاف
 العريضة وسكون الراء الاصل بفتح الطقة والصغير كذا في بحر الغرائب ومن قال بفتح كمر
 مقصور منه ففقد غلط غلطين فانه ليس مرادف كمر ولا مقصورا عنه بل هو لغة بزرها
 واذا ازید علی لغت بزرها سم تعضیل را مترت الی القدر ما ند مضارع من ما ند نه كمر
 الیم وسكون الراء الاصل بفتح الكبر ومن قال بفتح مهتر بل مقصور مثل محط و محبط علی
 ما قبل فقد غلط مثل الغلطین الذين سمعته انفا وقاس القارسية علم العریضة لعدم
 انه بالقارسية را والمعنى المراد ان ذكر الشخص لا عمل عمل لا یلیق باهل التصوف فاذا
 ضرب الیائی بین كمر كمر بالطاق الفارسین و بيا الوصية ان بقروا احد در علف زار المراد
 به المزرعة التي زرع فيها العلف بيا لا ید معناه المطابق بما لزم ان یولاشد رهم كاوان
 را ای اذا دخل بقروا احد في علف وراه صاحب او الراعي سوق الجميع بالضرب والایذا
 ومن یخطئ من شدة الضرب فكان ذلك البقر یخطئ ومن لم یعرف المراد فسر بقوله
 یوذن وكتب حاشية فيها تغیر بلازم معناه المطابق المراد منها وقيل في الترتيب **قلعه**
 جو بر قومك بری بلنه كمر **اشد** ووراق قلنه يكن به هم اولوية فكمك بر صغر تا رلايه كمر
 سور لرجله سینی الیمر و به كفتیم سیاس ومن خذ ان را جلی و علا که از فوائد درویشان
 محروم گاندم اذ تعلیت ان القارسة مع من لا علم كالم غیر جاشد اگر چه از صحبت ایشان
 فریاد و جد شد اما بدین حکایت مستفید گشتیم و امتثال امر الی التوفیق یسجون في الارض
 در همه علم این نصیحت بکار آید **بیکی** بفتح الراء السببية ثمة استبداد کثایرة عن غیر
 المؤدب در مجلس بيا الوصية بر كمر مضارع من رنجید ن دل مومسند ان ال قلب العقلاء

مجلس

بس و يقع هذا الامر كثيرا اكر يركب الى الطوض الذي يجتمع فيه الماء و من اضاف الماء الى المطر
 حيث قال ليجمع فيه ماء المطر فقد زاد فيه احتوا به كنه ازل طاب الى ماء الورد و جوسك
 و بعض النسخه سكي دروي افتد كنه مضارع من كرون منجلا ب بضم الميم و الميم و الميم
 و سكون النون بنهما ما د **حكايت** را عهدن ههنا ليا دشامه بيا الوضو فيها
 بود سكون چون سرفه بنشستند لاكل الطعام كنه ازان خورد كه ارادت او بود
 اي لم ياكل مقدار ما يريد اكله و چون بنماز خاستند اي قاموا الى الصلوة بيشتر ازان كرد
 كه عادت او بود علكها بقوله تالحن صلاحت در حق اوزبان كنه اي يلقون انه
 قليل الاكل كثيرا الطاعه **ب** ترسم ترسمه آخاف ان لا تصل الى الكعبه ان اعز الله بقوله
 كين ر كه نوي روي بتر كنه است اي الطريق الذي سلكه بتر الى الولاية التي تستمر بتر
 كنه و قبل **ب** خورقن ايرمه سن كعبه اي اعز الله و وند ملك بول چوسنكي دو خورقن
 رومه كيد ر چون مقام خویش باز آمد اي رجع الى منزله سفره خواست تا تناول كنه اي
 ليا ليل بسري داشت اي كان له ابن صاحب فرست كنه اي بدرجه او در دعوت سلطان
 چيز خوردی كنه فاعله ضمير بر در نظر ايشان چيزی بخورد كه بكار ايد كنه فاعله
 ضمير سر غاز را هم قضا كن كه چيزی نكردن كه بكار ايد **قطعه** اي منظر غايان بر كنه دست
 ملاقات غيبها در كنه فته زير بعل تحت الابطا كنه و سقرت عيوك تاجه خواهي خريدن
 اي مغرور معانما بالمر كه تانه السك كه كدر اي سفر و روز در ماندنك اي بوم البحر بسم بعل
 بفتح ال و ال الهله و العين المعجى بمعنى الفساد مثل الدخول و المراد المزخر **حكايت**
 باد دارم اي ذخاير ثابت بمعنى ما نسب كه در عهد اي زمان طغوليت و الصفه متعبد
 بودم و شب خيز و صف تر كين و مولى هذا اللفظ يستعمل علم صيغة المفعول بمعنى
 الحريص و كسر العين للاضافة الى قوله را عهد و بر ههنا كنه حريصا عليه الهه في در خدمت
 بعد و هو شيخ خلد الله قدس سره نشسته بودم و عهد شب و بيا بمعنى تن بنسقه

مجلس

كعبه

و كنه اي ذخاير ثابت بمعنى ما نسب
 كه در عهد اي زمان طغوليت و الصفه متعبد
 بودم و شب خيز و صف تر كين و مولى هذا اللفظ يستعمل علم صيغة المفعول بمعنى
 الحريص و كسر العين للاضافة الى قوله را عهد و بر ههنا كنه حريصا عليه الهه في در خدمت
 بعد و هو شيخ خلد الله قدس سره نشسته بودم و عهد شب و بيا بمعنى تن بنسقه

کتابة عن عدم النوم ای کنت غیر نائم نه نکل الملیلہ و مصحف عزیز برکنار التلاوق و طائفة
 من اهل البيت که در ما کسر الطاف الفارسی الی اطراف خفته الی تائین بدر اکفتم از بینا
 یکی سر بر می دارد الی لایرفع راسه که دو کانه ای رکعتین بگذارد چنان خفته اند که ناموا
 علم وجهه که کون مرده اند کانه مایه اکفست جان بدر خطاب لطف تو نیزه که خفتی به که
 در پوستین یعنی الفرو و خلق افنی جان عن ذکر المثلث و المعایب **فقط** بنید بر می
 خیزد و پیش خن را الی لایری غیر تقصیه که دارد و پیرا پندار الی ستره حسن الظن در پیش
 و همرا کتابة عن الکبر و الاغجاب اگر چشم خدا پیش لفظ خدا بین وصف ترکیب و صف
 العین کتابة عن العین آتیه تری الحق و لا تری غیر الحق حقا و الضمیر راجع الی المدعی بعضند
 الی رسیدن و یکس عاجز نه از خویش و بعض النسخ اگر چشم خدا بین بیخشد نشین
 الخ فی بکون التفات من الغیبه الی الخطاب و هو مرفوع مدوح من البلاغة علم ما عرف
 فی موضعه و من قال و الاول انب للمقام و اول کما لا یکن قد خفی علیه من البلاغة و
 المقام مقام الخطاب من الی المص المیه کما لا یکن **حاین** بزرگوار و در محفل بیاد الوحد
 فیها چی ستودند کما فی الامور و در او صاف جلیست ببالقه می نمودند و کما فی الامور
 سر بر آورد و گفت یحیی الهم من آثم که من دانم **خبر** کفیت مخاطب می چون من الکفایه اذکی
 نصب علم التیمیز یا من تعد من العدة فاعله خلیه الخاطب المستتر فیه الخ لفظ است محاسن مفعول
 و موصوع حسن بفتی بین علم خلاف التبعاس علمانی خبر مقدم مبتدا مؤخر و هو هذا الی هذا
 ظاهر و لم تدبر من المار به و من العلم فاعله کفا علی نفع الی لم نعلم باطنی مفعول لم تدرو
 المدح بانفرد محاسن ماری کفیت اذکی فالنک تری ظاهر و لیس کل اطلاع علم **فقط**
 شخصیم چشم عالمیان خوب منظر است ای شخص فی اعین الناس بری حسن الوجه و حسن
 باطنی الی من خست باطنی سر جلیست فتان پیش کما انی الرجل اذا تجل کما طار ارسه طاووس
 را بنفش و نظار که هست خلق مرمون تحسین کنند حسن و او تجل از پای رشت

خورشید من رجه القبیحة فاطمة الحاسنة یخرج وهو یعرف حبسه الباطن فیجلی منه **حکایت**
 یکی از صلحاء جبل لبنان مع وزن عثمان اسم جلیل قالوا فقه بیانیة که مقامات او در دیار
 عرب مذکور بود باطریق و کرامات او مشهور **که** ملک الدیار یکجامه دستنوی و موجود جامع معروف
 یکجامه بنی اجمعه در احد و بر کنار بر که الی الخوض و من اضاف الماء الی المطر فی تغیر
 البركة سابقا الی **بمثل** ما ذکرناه منافقة اعترف باطریق طهارت بی کرد پایش بمغز بدین
 من لغزیدن بمعنی التلق و الخوض در افتاد و کادان لغز و بگشت بسیار از یکجا خلاص
 یافت چون غار را سپرد و اختد جمع ماضی من هر دافق ^{الفرق} انما یکنی از اصحاب گفت بخاطبا
 الیه مرا مشغلی بیا الوحدت هست **شیخ** گفت آن چیست گفت فاعله ضمیر یکی با در ارم
 قدمز بیان فرمایا که بر روی دیاری مغرب می رفتی ایها الخطاب و کلمه می طمانه الحال
 الماضیه و قدمت سر نمی شد فاین الفرق امر و زدن یک قامت آب حکذا او جدا عبارته
 المتن فی النسخة الیه رأینا ما ومن کان انس بالعربیة فقد اورد عبارته المتن یک قل آب
 و فشره بقوله یعنی مقدار سائ و خمسة و عشرين متاکذا سمعت من البعض و بوا فقه
 اکتب الفقہیة و لعل القائل اراد به الکتابیه عن الفقه **هذه** الكلام و مع خدم صحه هذه
 الروایة غیر مطابقة للواقع لان ما اخرج فی دیار العرب لا یكون اقل من المطلق و
 احتمال الفرق انما یكون فی الماء الذی یکثر ویبلغ فوق المراسن از مملکت الماء الخطاب
 چیزی بیا الوحدت فاما **هو** دای و جد کل مملکت و لم یبق منه شی و جزاء صلا و من یعرف
 المعنی قال فی تغیر قول المص از مملکت یعنی غیر از مملکت و یس هذا الانفسیر الشی
 مبص و درین چه حکمت **هذا** الكلام صرح فی السؤال عن الحاکم الا اعترض علی الشیخ
 شیخ سرجیب بفتح الجیم و سکون الیاء و تغیر فر و بر کما هو عادة المدققین المتعقبان
 و پس از تامل بسیار ای بعد التامل الکثیر گفت **شیخ** که سبب عالم محمد مصطفی
 صلعم گفت مع الله وقت لا یسعی فیه ممکن مقرب **لانی** مرسل فانی تنوب الشکیر

في قوله وقت يفيد الوعد فالعق مع الله وقت من الاوقات لا يعنى في ذكر الوقت
 ملك مقرب ولا نبي مرسل وكلف على الدوام عطف على قوله كلف الى لم يقل انما مع
 الله على الدوام وفي جنين ابتداء الكلام الى اخره كما في مود في الحديث المذكور بحجة ائيل
 وميخائيل نبيه واخى يعنى لا يقرن بها في ذلك فان معنى بهداختن بخلان وساختن
 بخلان المقارنة به والمصاحبة معه ومن لم يعرف المعنى قال يعنى لا يستغفل بها ويكره
 وقت با حقه وزينب اسمان لامراتين من امرات المؤمنين درسا حتى اي بصاحبها
 كما مشاوية الابرار جمع بتر بفتح الباء صفة مشبهة او جمع بارتين التجلي والاسرار
 يعنى لا يدوم مشاهدة الابرار والتجلي لهم بل هم بين كشف وستر فوقع اكثر حات
 كالنظر على الماء لا يقع لكل وقت بل انما يكون في وقت الشاهد في ثابده وى ربايد
 الى قلوب الاولياء **ب** ريدارى ثابى وبه ميزه ميكنى خطاب المحبوب بازار خوش
 وآتش ما تميز ميكنى قيل في الترتيب **ب** يوزينى كوستر بهر جيزايد رينه بازادى
 كين عشقم اودن تيزايد رينه **ب** اشاهد صيغة المتكلم وحق من موصول اهل
 صيغة المتكلم ايضا من باب عالم الى احواء كذف العايد المنسوب الى اشاهد
 من اجته بغير وسيلة متعلق باشاهد ليحققنى الى بدر كنى شأن الى حال اضل صيغة
 المتكلم ايضا الى اضل ثابته كذف العايد الى الموصول طريقا مفعول اضل يوجب
 الى يوقد نارايغن عشقم ثم يطغى بالياء الساكنة اصله بالهمزة اي يجعلها منطوية برشته
 الى قليلة من ماء الوصال لذلك اشار الى ما ذكر وهو تاج النار واطفاها ستر الى
 تبصرة محرقا اسم مفعول من الاحراق وغريقا فاعيل بمعنى المفعول وهما منصوبان على
 الحالية **ب** يكي بهر سبداى سال احد ازان كم كره فرزند اراد به يعقوب
 فانه كان فقد ابنته يوسف عليها السلام كره اي روشن كره معناه لم يلفظ لا ينجى على احد
 ومن قال يعنى ياكى وصافه جوهر فقد اخفا حيث فتره بغير معناه بهر خردمند نشسته

(اشاهد صيغة المتكلم وحق من موصول اهل)

النقاد من مصرش وهذا الاحتاج الى البيان ومن قال يعنى از مصر فقد اعني بيشه يصير عجوبة
للتاظر بوى پيراهن والظاهر ان الضمير المراجع الى فرزند الداخل على قوله مصر ينفى ان يدخل
على قوله پيراهن وانما قدوم للوزن مشيدى فالعنى از مصر بوى پيراهن فرزند مشيدى و
اعلم ان مشيدى يستعمل بمعنى بوييدن مجازا ومن قال اما بالاشترآك او الجازفة اخفا
في نصف طلاعه اذ لم يوجد مشيدى بمعنى بوييدن في كتب اللغات الفارسية جرادر
چاه كنعان من الضمير الاول راجع الى فرزند ومن اجل الاول وقال هنا الشيخ راجع
الى فرزند فلم يأت باسنان موقوفه ندى في الاسفل يعقوب عى هذا الوجه بكت في جواب
احوال ما يرق جمانست الى ما يرق دى پيدا وديكر دم نمانست فيدل هذا الجواب على ان
الكشف والكرامة يدوران كى بيا الوضوء وهو مفطور وقد مر بيان به طالع اسفله
الفصل بالطلات الثلث في الرأ وقد اورد بعضهم في قافية المترخم فظن انه مضموم
الرأ وفي قافية بازدم فظن انه مكسور الرأ والفصح مختار للتحفة ومن قال بكسر الرأ علم ما
فهم من بحر الغرائب لم يفهم ما فيه لان صاحبه اورد في قافية المترخم حيث قال **م** از عالم
كبريكه خامست چون رحمت ايزد شترخم و **م** از به كبريكه شترخم في شكل تاطف غابست اين
رون طالع واحصل اللغة متفقون على ان معناه بالتركة قره او ويطلق على الفلك تشبها
له واذا وصف بوصف يدل على العلو ينعين ذلك كما في اكن فيه فانه موصوف بقوله اعلم
مشتمل وذلك في حالة النجاش كى بر پشت پاى خود نه بينم المراد عدم رؤيته ظهر الرجل
اذ قيل بالغة المرات في المقام ومن لم يعرف المراد في تفسيره يعنى چيزى كه بر پشت
پاىم باشند نه بينم او را كى در ویش به طالع بماندن المراد حال النجاش سردست از دو عالم
برفشاندى فان من استغرق في الحال فرغ من غيره **م** در جامع بعلبك اسم بلد
في ارض شام كلمة چند بالتركة بر خج كلمه به طريق وعظاى كفتح حكاية با جاحية بيا الوضوء
افسرده اسم مفعول من افسردن والمراد كونهم كالمجد في البروق وقد انما شير دل مرده

وصف ترکیبی هذا وما قبله وصفان للبحر وراه از خال صورت یعنی شرف لغذاراه مفعول
مقدم للفظ شرف و الجملة صفة ايضا دیدم که نفس یعنی تن در نمی گنجد ای لایوثر که قال انما
بجواب در نمی گنجد فغان و ناله و زاری بکلام دل دمی آخر فن جعل اگر داری **طایب**
هذا اول بیت تعلیمه لسان العرب تعلیمه من ایل و معنی المصراع الاول ظاهر و هو انه لا یؤثر
في الحجاب ایمن و حین و منصرف و معنی المصراع الثاني موقوف علی قصه و من ان ملحا جعل نقش
در همه فن یعنی مثقال ذره خیر ایراد فتیحه اسم در همه فن لسان الناس بقولهم فن یعنی
فالمنی فصل الی مراد القلب ان كان ذلك الدرهم و آتش کرم در همین سر الی انوار
الحاتری فی الخطب لرب انشائی کنه الی الامی الحار لایوثر شرفیم بعد استعدا و درین کلام ای
جانی التاسف تربیت صورتان جمع مستور و هو اسم له و ات القوام الاربع و ایینه
دارن بایاء المصدری در جمله کوران جمع کور بالکاف العزیز و هو لغة مشترک و لیکن در
بکسر الی الاطلاق فی اللفظ معنی بار بود الی لانه باب المعنی مفتوح و سلسله سخن در این
عطف علی ما قبله در بیان این است که و حین اقرب الیه من جبل الوردی قال الفسوف و ای
کن اعلم بحاله من لان اقرب الیه من جبل الوردی تجوز بقرب الذات و جبل الوردی مثل رف
القرب و الجبل العرق و اضافته للبيان و الوردی ان عرقان کتبان بصفحة العنق و قوله
متصلان بالوثنین بعد ان الراس الیه سخن بجای رسایل بودم که ما کفتم فی تفسیر الایة
فلم دست نزد یکتر و هو معنی اقرب از من بنسبت موضع لفظ است نزد یکتر و آخر الموزن
وین بکسر الواو لقیامه مقام مهنه فاین و من قال لمواخفة ما بعد ای یعرف التحقیق بحقیقه
من از وی دورم اذ الاحتیاج من جانبی کا قیل اعظم حجاب بینک و بین الله اشتغال الایک
بند میرند که او اعتمادی علی حاجت منک چکنم یا که توان گفت که او معناه بالتمه که نیام که
دیکن او نور که اول در کنار من و من میجو رم ای منه و من ان شراب این سخن مست جمله
حالیه و فضله قریح در دست عطف علی ما قبله که رونق از کنار مجلسی کند که دای قر

بقرب من المجلس و دور بفتح الراء و سکون الواو و کسر الراء، للاضافة الى قوله آخر
 دروي اثرای کرد که شرب و سکر بمعنی چنان زد که دیگران بموافق او در خوش
 صوت مصدر مع الجماع مع العفلة کذا في القیاح الفارسی و هذا المعنی هو المناسب
 للمقام و في بحر الغرائب بالترک محله و کور لدی که بهادر لدی و جانور لدی ظاهر
 اولو و قول من قال في البحر خروش صوت يشبه بالمدید یظهر من الطیوانات و من
 الرجال به الکلمة و یجئ بمعنی اطمح و الصورة ایضا بخالف تطلقا بمعنی عبارته و
 خامان مجلس درجوش بمعنی الغلبان کفتم سبحان الله نتیجا دوران بفتح الراء جمع دور
 بمعنی البهید باخبر صفة لدی در حضور کا حاضرین و نیز دیگان به مصدر و زکا بهید لعدم
 ظهور اثر القرب منه **فهم** سحن مفعول تا نکند و فاعله مستحق مرهون قوت
 طبع از متکلم مجوی من جستن ای لا تطلب من المتکلم قوة الطبع و حسن التقدير
 فصح کما لو سعة لفظا و معنی میدان ارادت بالاضافة في اللغظین بیا را امر من او و من
 تا نیز ندفعل مضارع فاعله مره بکسر الراء للاضافة الى سحن کوی وصف تر کیتی ای
 رجل متکلم کوی مفعول نیزند و اعلم ان لفظ کوی بالالف الفارسی یجئ بمعنی یقیم اللان
 و فتح الراء و تخفيفها و هو المراد منها و قد يكون و صفا تر کیتیا اذ ارب مع غیره کما سمع
 آنقا و يكون امر من کفتم **بیشی** بیا الوصله در بیا بان مکر ای في البریة از غایت
 به خوانی پای رفتیم تا ند سکون النون و الراء کتابة عن کال البحر عن المثنی سر بنیاد النوم
 شتر بانه تر امثل بیلان کما عرضت کفتم دست از من بداران دخی **بیشی** بال سکین بیا
 چند رود و عطف بقوله که تحمل ستوا شد ای عجز کذا سمعت من الاساتذ و کونز بمعنی صار وجه
 آری کما قاله البعض غیر متابع في الاستعمال و ان کان شمله غایبا لفظه و في بعض النسخ
 ستود بمعنی اتمد و في لا يكون قوله که تحمل تعلیلا بل المعنی ان الرجل که بیشی بلا حفظ
 هذه القصة یجئ بضم اباء العزة و الحاء المعج به لانه که بسرک دو تا شود جسم فرمای

ذلك الوقت ثم جاءني بالشداء ليس اني لم تأب روي كويم از بند مسكين كنه مخفف
 من كناه صادر سند و وقع كواصله كه او اشاره اليه يار مزي دل آرد شد از من ان الفعل
 قلمه مني علم انهم باشد يكون ذلك المهم **در ویشی را ضرورتی بیا، الوضو بهیشتی**
 آمد یعنی وقوع له حاجه سهاله کلیمی از خانه یاری و ابها، فیها كما لا قول بدزدید فاعله ضمیر
 در ویشی حاکم فرمود که دستش ببرد بعضین علماء بقوله الله السارق والسارقة فاقطعوا
 ايديهما صاحب کلیم شفاعت کرد که من او را بکلی بشد بد اللام في الاصل یعنی حلال کردم
 الی عفو من عنه ومن قال ودعوه غی کتم فقد احتفاء فان الدعوى شرط في الحكم بالقطع فلا
 حکم الحكم بالقطع علم ان الدعوى صدر من صاحب المتاع حاکم گفت بشفاعت تو شرع
 را و هو القطع فر و بکذا ارجح الی لا انکر که گفت راست فرمودی خطاب الحاکم اما چه که
 از مال وقت چه بدزد و قطعش لازم نیاید که الفقیر لا یلک شیاً علی صیغه العلوم
 و لا یلک علی صیغه المجهول الی الی لا يكون محمولاً للناس مبر چه در ویش تراست و قفها جاسنه
 و من سرق من الوقف بذر منه الضمان لا القطع حاکم دست از و برداشت ای تر که مدافع
 اللفظ کا عرفت في قوله دست از من بدار و من قال ای تر که التفرص لم یأت بمعنى اللفظ کف
 نویسی که لکن السارق جرمی بر تو نیکن آمد بود که دزدی با ابها، المصدری نکره دل بیا،
 الخطاب الا از خانه چنین یاری و ترکت الامانة في حاکم گفت ای خدا او بد نشیند که گفته اند
 خانه دوستان بربوب امر من رفتن بضم التاء کتایه عن اخذ ما فيه جميعا و در دشمنان
 مکتوب نمی من کوفتن بیدال القایا، في مستقبلاته بمعنى التفرع ای لا تفرع بابت الصدق
 لاجل عرض الحاجة و من قال نکل کو بیدن ما کفاف العوز و ابها، الفارسیه فقد ظن انک مکتوب
 فارسیه چون فرمود ما مسخه ای اذا عجزت في الشقة تن یجتر اندر مکن ای لا تجعل
 بد نکل في البحر و من قال ای اذا اضطربت بالشفقة و الکربة فام یات بمعنى اللفظ دشمنان را
 پوست بر کن اسلح جلودهم قهر افلا بنا في قوله در دشمنان مکتوب فاندفع ما قيل

ولا یجوز ان قوله دشمنان را بدست هر کس لایزال ظاهر القول در دشمنان مکتوب دوستان
 را بدستش فعلت بعد الاخر **حکایت** یکی از پادشاهان پارسایی را دید و گفت هیچ
 بناه الخطاب از مایادمی آید گفت فاعله ضمیر پارسایی بکسر اللام هر که مقصود من فاعله
 ای لعل وقت که خدا را فراموشی کنم **حکایت** هر سود و دهنه معنی در ویدن فاعله انگشت
 ای معده و لعل جانب شخصی ز در بکسر اللام خویشی ای من باب الله که براند فاعله
 هو الله ای بره الله و امر که بخواند ای الله بدعو الله که بدر کسی نرواند معنی
 من دانیدن ای لایره ای باب احد سوا یعنی لایجله محتاجا ای غیره **حکایت** لکن
 و دخل منصور بن عمار بنیامان احد مغزل فیهم فاعطیه یوما در همین و قالت اشتر
 بدرهم خبز او بدرهم قطنا فرای رجلین بخر احدیها الآخر ای الفاضل بسبب در همین فتصدق
 بها و ذهب الی امه و اخبره فدعت له و اعطیه غزلا یشتري شيئا لال لعل فاعله السوق کسد
 غزلا فترسمک دست سگستان میان فاشترها بها بخره فتعطيها الله فوجد فيها لؤلؤا و لؤلؤا
 باعها بعشرة دینار فاعله دخل ثوب من زوایة البیت یا منصور من خلق در محل و در خزان لکن
 انور هم الباقی للاخر **حکایت** یکی از صالحان پادشاهی را جواب دید در بهشت و پارسایی
 را در دوزخ بر سید الظاهران السؤال وقع فی النوم که موجب درجات جمع درجه ای
 المراتبة العلیا و من مستعمله فی مقامات الجنان این اشاره الی پادشاه چیست و سبب
 درجات جمع در که الی اکثره السفل و من مستعمله فی منازل جهنم آن اشاره الی پارسایی
 چه که ما بخلاف آن پیدا کنیم نظام السلطان و زهد الصالح گفت فی جوابه آن پادشاه
 بخت در دوزخ و در بهشت و آن پارسا بنظر پادشاهان در دوزخ کاورد
 اخیر نعم الامیر علی باب الفقیر بنسب الفقیر علی باب الامیر **حکایت** و لغت خطاب لراهد
 بکمال آید و تسبیح عطف علی و لغت و مرفوع علی صیغه المفعول عطف ایضا معناه
 بالسر که بالوقوفان خود را از عملها نگویند اسم مفعول من نگویند بکسر النون

بمعنى التحقير والمذمة يرى دارا اى اجعل نفسك برتبة من الافعال القبيحة والاخلاق
 الذميمة حاجت بكلاء بركة بفتيتي والخاص عزه نوع من جنس الفلوس كذا صرح
 بحر الغرائب ومن قال نوع من المتاع بمعنى الصوفيون لم يدركوا معناه علم ان الكلام
 في الفلوس لانه العامة واشتتت بفتح النون لاجل تاء الخطاب نسبت فان الاعتبار
 ليس بالصورة ورويش صفت باسم والحلاء متحركة دار المراد قلوسو يلعبه الجنون
 والباطل المعروفة بتاركة اسمها من الاستانقة العالمين ومن قال بمعنى بكلاء
 اميرانه كذا قال بعض الكل فقد اقدم على شرح الكتاب مع عدم علمه والى ان التعليم
 انما يكون بعد العلم **باب بيان الهمزة للوصف كما عرفت سابقا** وباريه بالاول
 حجازا ومعهم ان كوف بدر امدال خرج ومهمرا حاشداى صار رفيفنا خراجان هم رفعت
 وى كفت **ن** نه برشته سوارى الى الاخير ركب على جمل نه جواشته زير بارم وليست
 انما لا لجل تحت الحمل نه خواوند رعبت الى الاخير مالى الرعايانه غلام شهر بارم وليست
 انا بعيد السلطان غم موجود وپريشانى بالياء المصدرى معدوم نذارم الى ليس باليتيم
 المال كالفى وليس لا تفرق البال لعدم المال كالفقير الغير الصابر بنفس بفتيتي ويا
 الوجودى زنى آسود اسم مفعول من آسودن وعمرى بسر آسودم بمعنى يحصل كذا لفظ
 فى كل نفس كذا انمت عمر الماملا اشتر سوارى بيا، الوجود كفتش ان قال لذلك الفقير
 اى درويش كجاسروى باز كره بالظاف الفارسى اى راجع كرسحق بغيره الى توش
 بالشره تشديد لكلاء و قد دى بيا بان نهار و برفت معنا جوبنخله محمود اسم طمان
 برسيدم نوانكره الى الزنى كان ركب الحمل وقال الفقير ارجع اجل فرار سب اعلم
 ان لفظ فرابجى بمعنى الفوق المقابل للتحت كذا فى الصحاح العجى وقد يدخل فى او ايل
 المصادر والافعال تحت بين اللفظ كذا فى بحر الغرائب ومن قال قال فى البحر فى العظ
 فارسى يدخل فى او ايل الافعال فقد فغل عن المعنى الاول وكنتم بعض ما فى البحر فانظر فيما

على ان كل من انظر به على ما هو
 هو كلفه من كلاء انما هو كلفه

فى بيان لفظ فرابجى

انما هو كلفه

فما ذكرناه والماد منها هو انك ومردود وبتدب بالنيش بيامد في الموضع الاول سات فيه وكففت
 ما بسختي نمرديم و نو بهر سختي بگردن **ب** شخصه بختي بيمار بهر كمر بست لظن ان بخت
 چون روز شد او اشارت الى شخصه بمر بيمار بهر بست **ب** اي بسا قد عرف معنا شيب
 بكسر الباء للاضافة تيزرو وصف تكميني من رفتن كه ياند بسكون النون والوال الى
 جمع وعجز كه خروج بعض النسخ حركة الكاف للتصغير والياء للوحدت نكل ال اخرج جان
 بمنزل بده وكذا بسا قد مر مرار اكره في خا كه نندرستان را مر چون رفتن كره ندر و زخم خود
 بعني الخروج نمردهم بختي اجل وقيل في الترتيب **ب** اي كچه بور خد آت كه بولن قلوب
 خرنكل ايلرون منزل الورا اي كچه صا به صاغ كشيلا و لوز او لكه جوق زخم و ارايدى
 خوش اولوز **ب** عابدى را پادشاهى بيا والوحدت فيها طلب كره ميراء عابدا شيب
 اي تفكره كه داروى بخورم تا ضعيف شدم بسبب تحليل الورا بكم اعتقاد در حق من زبان
 كند فاعله ضمير پادشاه آورده اند في الطائفة كه داروى قاتل بود بمر **ب** انكه چون بسته
 نديش بفتح باء الخطاب والشرين بعد راجع الى انكه اي تظنه لان ديدن هابى بعني
 الابصار بل بعني رؤية القلب همه سخر اي كلف لب هو ست بر بوسن بود اي بسا فيه
 لب اصلا بجهو بيازاي كالبصل بارسليان كه روى در مخلوق اي الزبانه الذين و جههم الى
 المخلوق والمعنى هذا كما لا يخفى ومن قال بعني ايشان بارسايات قد افقد الى بعني من خد نفسه
 و خص اللفظ العام من غير تخصص بشت بر قبلة كنه فار لان اعراضهم من اطق كما اعراضهم
 من الكعبة قالوا **ب** جوبه بنف خد اي خو يش خواند فاعل خواند غير بنف و خد اي
 خو يش مفعوله بايد كه بخود اند اند اذ الذكر حقيقة نسيان غير الله فلا وجه لتوجه
 الى غيره ولو كان سلطانا و قول من قال قال فاعل خواند ضمير خد اي خو يش ومفعوله
 بنف ضمير مناسب بالمقام كما لا يخفى على ذوي الافهام كما رواه راد رزمين يونان بزدند
 بعني قطاع الطريق بقرينة المقام و شفت نه قياس بر دند اي اخذوا الاموال الكثرة ببار للكان

بكر الباء الفارسي
بالمزك فسق

ابن جلد

الزبانية

کرب و ناری کردی و خدا و رسول را شفیع آوردند و تضرعوا الى خطای الطريق فابین
 ندارد **چون** بیزر بالباء الفارسیه ای مظفر شد و زود بکسر الال الاضافه تیره با ستر که
 بولایق و فرکور و آن یعنی المروج یعنی المصراع با ستر که چون مظفر اولدی جائی بولایق
 و جائی فرکور و غری و من قال فی شعر 2 لفظ تیره و روان انه جمع تیره و هو و وصف تیره
 بمعنی شبیه و ثم قال و فیل قوله تیره ظرف و قوله روان صفة مشبهة من رفعت مثل روان
 من دویدن بمعنی رفتی که روانه است در تیره ای فی ظلمة الليل فقد اخطا، خطا، فاضا
 فیما اخطا و فیما نقله و لم یجم حول المعنی اصلا چه غم دارد از که بی کار و الی الایات اثر من
 بکانه لظلمة روح و فساوت قلبه لغمان حکیم در آن میان بود الی کان فیما بینهم یکی از کاروانان
 گفت لغمان کلا چند از حکمت و مواعظت با ایشان بگویند باشد که چندین حکمت طریقی
 بفتحین بمعنی بعضی از مال سادست بدارند بمعنی تیر کونه در بیخ باشد که چندین نعمت ضایع
 کرد لغمان گفت ای اجاب القائل در بیخ باشد کلمه چند حکمت با ایشان گفتن فاحصه
 من هذه الحکایة ان حفظ کلمة الحکمة من اخلاق الصالح و العفلاء **و** **روان** ان
 احد امن ارباب الدنيا حضر عند المولانا جلال الدین محمد الرومی قدس سره و هو
 لم یتکلم بالنصح و الحکمة و کماله ان کان کثیر لکلام فی الموعظ و النصائح و الحکم و الطایف
 خلا غاب و کل الشخص شاله الاصحاب عن حکمة شرکي تکلمه اجاب بان کان رجلا علیقا
 القلب مقبلا الی الدنيا معرضا عن العقیق فیما حقیقت کلمة الحکمة **و** **آجین** را کتور یا نه لفظ
 فارسی معناه بالفرکه مورق و دی و پاس و القام یحمل الکلیه لانهما یملکان الحدید بل المراء
 هو ثانی بقرینه متفرد المصراع و ثانی و من قال بعض الکسانة لفظ هو الاقون لم یصل ايضا
 بخوار تلبث سواکم الی اخناه نتوان بره از که من کل الحدید یصقل ککل لانه اخناه و ما
 بری هو الحدید و نفسه الحدید با سید و لجم سوره گفتن و خطای لا یغید لانه نرد و بیج آهیبی
 و دستک **و** **پای خود** کار کونا بدستان و خار و خار **و** **بروز** کار سلامت ای که زمان الصیحة

شکستگان جمع شکسته یعنی آنکه سکوت در باب قدحفت معناه ای قوله در باب که گفت
 هست بدست و المعنی المراهقنا حسن الکسورین که پاسن کا خاطر سکین قدحریا نه ای قوله هر
 نشت پاسن خاطر پیجاره کان بلا بکره اند المعنی بالترک بلائی و در دروغ بعضی الشیخ که خبر
 خاطر سکین و بعضی اخبار بالترک صفی صاریق و هین الشیخ نه ای قوله شکستگان چون این
 از قوا نزل بالباء المصدرة طلب کذا چیزی بیاء الوصلة بدایه ای اعطانی انی ما سألک و کلام
 مستکر الظالم برادر استخوانی باخذ بالقوة و التدرک اخذ قضاة الطریق احوال التجار الآن
 چند آنکه مرا شیخ اجل بنشد بد القام شمس الدین ابو الفرج الطوزی و هو شیخ المهر
 ترک سماع و صحبت فرمود بیا اخطایه و خلوت و عزلت اشارت کرد که فانه
 لابد السائل فی اوایل الحال من الخلق والعزلة عنهم ان شبایم ان اول شبایه غالب
 آمده بیا اخطایه ایضا و صوا و هو س طالب سجع ناچار بخلاف رای مرتبه ای
 شیخ بر فقی و از سماع و محالطت خلی و نصی بر کر فقی لان الشیاب شعبه من الطون
 و چون نصیحت بنیجیم یاد آمدن گفتی ب قاضی آریا ما شنید بر فاش اند دست
 در حصول الشیاطان بالصحیحة محتسب کرمی خورد معذور دارد دست را یعنی آن الشیخ
 قد عمل فی ایام شبایه مثل هذه الافعال فانه معذور عن ب جفادن منع ابد رشتن
 سخن جیب بهای صوفی سن او غلانی او کدی کنی تا شنبی مجمع قومی بیاء الوصلة فیها بر رسیدم
 بفتح المراء که در آن میان مطر نه دیدم ب کوی خطاب من گفتن ای مقول غ حقه
 اذا سمعته زکی بفتح المراء الملهمة والکاف الفارسی و هو فی الاصل ساکن و کسر مهنا
 للاضافة الی جان الی عرقه میگذارد ای بقطع نفقه و سازش و کذا فی خوشتر ای اقبح از
 آواز غمگین بد را و ارش ای صوته اقبح من الصوت الذی هو نوع الاب لای انگشت
 هر یکا که برید به اربابه المجلس از و در گوشش ثلثا یسمعون کلامه و لای بر ب که
 خاموشی آن بشیرون الیه بوضع الاصبغ علم الشیفة رمر الی السکوت ب حاج مضارع

مجهول من فاج الى الشئ بهج بهجان الى حال اليه وهو مسند الى الجار والمجرور اخرج قوله الى
 الى صوت الاطراف جمع احنية ومن الغنا بالكسر والمد بالفارسية وبالتركية اير لطيفاً يعجل
 لقوله فاج وانت سخن جملة اسمية حالية ان سكنت نطيب جملة شريطة مرفوعة المحل
 على انها صفة معنى **ب** بنيد كس الى لا يري احد در سماعت التاء الخطاب خوشي
 بالياء المصدرى مكررة وقت رفتن الى الالف وقت ذاك كل كدم در كشي بياء الخطاب
سؤال چون در آواز آمد آن بر ربط بفتح آن الباءين لغة صحیح و بفتح الاول و ضم
 آن مشهور بالتركية قوچر قبوز سیراى بكسر السين و ضمها من سیرايدن و ركب مع بر بطو جعل
 الجوز و صفاته كسيا والمعنى المراد قبوز چاچى كنى از كفتح الى قلت لصاحب البيت از لار
 خداى الى الله تعالى بفتح كسر الزاء و فتح الباء و كسر ثا بالفارسية ربيو در كوش كن لاصير قم
 تا شنوم هذا الصوت المكررة يادرم بكشال الى افتح الباء لا تا برون روم فيه دلالة
 واضحه على كاخجرت من سماج ذلك المعنى في الجملة خاطر ياران را مدافعت كردم و ضم ياران
 مجاهد برون آوردم **فصل** مؤذن بانكلى يكون الحاف الفارسية بمعنى الصوت في هنگام
 بر داشت الى رفع المؤذن صوته بلا وقت نهي دانه كمر چند از شب كز شست اصله كز شسته
 است در از شب بكسر الباء المصدرى للاضافة از مشه فان جمع مشه من پير من علق بقوله
 كه يك دم خواب در چشمم تكشت است بالحاف الفارسية وقيل في التمهيد **فصل** مؤذن
 او قورند وقت اذاع كردن هيج ند كلو كبدن بلنه او ز نلوفن كچه نكل صور كوز مدن كو كردم
 او بخوضه الناكله باجهلان بتركان الى بطريق التحفة دستار از سر و دينار از كمر بكشادم
 للاعطاء و بيشن معنى بزمادم عطية له و در كنار من كمر قم قد عرفتم معنا و كذا معنى قوله
 و بسى شكركم و من قال بغيره بسيار فقد اكثر الظلام بلا قابله ياران ارادت من در حق
 او اشاره الى المعنى المذكور به خلاف و يدند لان اخدا لم يكن يعطيه هذا المقدار قلاد و خرفت
 عقل من بالاضافة في اللغتين و من قال باضافتين كم بيشتر كذا ينفى حمل كردند و نهضت بيشتر

و بيشن
 شكركم
 و بيشتر

ای ضمه بخندیدند یکی از ایشان اشارت الی یاران زبان نقرض در از کرد ای طعن و طاعت
 کردن آغاز و بیشه که این حرکت را مناسب حال خردندان نکرده علی بقوله که خرقه
 مشایخ بچنین مطر بیا الوصیه داد که در همه عمرش در می بیا الوصیه مراد ف
 در هم در کنز و نبون است و قرینه بضم القاف والضاد المعجمه بالفارسیه ریزه
 ذکر در دوف **شبه** مطر را خبر متبادر محذوف ای عذاب مطرب دور ازینا جسته بضم الخاء
 المعجمه و فتح الجیم بمعنی المبارک سرائ و الجملة المعترضه بین الموصوف والصفة دعائیه
 والمعنی بالترکیه اراغ اولسون بومبارک مرادین کس دو بارش ای سرتین ندین در یکی
 جای والمصرع الک صفة لقوله مطر را است بمعنی المستقیم وفيه المعنی الایمانی چون
 بانگش از دهن لب خواست ارفع صورته من فیه خلق را مولا بدن برخاست ای
 افشرد جلوه هم لکون صوره معلقا مخرج ایوان قد متریان لفظ و معناه فی اوایل الباب
 الاول زجوه بالفتح و سکون الی من خوف او پیر بد معرنا برد الی اذهب تخ را سنا
 و خلق بالهمزة بمعنی اطلق خود بد رید ما اعترض علی بعض الاصحاب کفتم فی جوابه
 مصلحتی است که زبان نقرض کوتاه کنی که مرا کرامت او ظاهر شد گفت دکل المعترض
 چرا بر کیفیت این مطلع کردان تا ممکنان ای جمله الاصحاب تقرب کلام الی المعنی و هر معنی
 بمعنی لطیفه که رفت بستان استغفار کنیم کفتم فی بیان کرامت حکم آنکه مرا شیخ قدس
 الله سره العزیز بار ما بترک سماع فرمود بود و مو عظمای بلیغ گفته یعنی بالغ فی
 الموعظه و در سماع قبول من نیامد ای ما قبلت کلامه استنب مرا طالع معون لفظ
 عز فی بمعنی المبارک و اختصار ای تخم مهابون لفظ فارسی بمعنی المبارک ایضا بدین معنی ای
 موضع رهبری بابا، المصدری که دنباله است این مطرب توبه که دم که که کرمبارای
 متره اخری که دیکسر الحاف الفارسی بمعنی الطرف سماع و حی لطف نکر دم بالحاف
 الفارسی ایضا **ط** آواز خوش از کلام بالحاف الفارسی بمعنی الحسب یا توحید و دمان

حاست

و لب شیرین الظاهر اند و صف لاخیر و مجوز ان بكون و صفا للمجوع که نغمه کند و رنگند
دل بفریده مضارع من فریدن بمعنی الجوعه و ربرده یعنی و اگر برده عشاق و بیامان
و مجاز است که واحد من ههنا الثالثة اسم مقام از صحنه بفتح الحاء الملهه بمعنی الملقوم
مطرب مکره و تریب **حکایت** لقمان را گفتند ادب از که آموخته ای من تعلیم گفت
از نه ادبانی بینه بقوله مهر چار ایشان در نظر می پسند آمد ال جاء غیر مقبول از فعل
بفتح الفاء صحیح و الکسر مشهور آن بر همین که در **نکته** نگویند فاعل اشکال مژول
و براد به التماس و القوم كما يقال في لغة العرب يقولون يقولون ليل بالفرق مريضة
از سر بازیچه تصفیه بازی بمعنی اللعب حرف معقول که ان بندگی بکبر الی لا یتقی منه
صاحب موش ای اهل العقل و الظاهر ان قوله صاحب موش فاعل نکیر و من قال
و یکن ان بصرف قوله صاحب موش الی ما قبل من الفعلین اعنی نگویند و نکیر دخیل
سبیل التنازع کالایحی فحق ارتکب الاحتمال البعید علی ان قوله نگویند صیغه جمع
و نکیر صیغه افراد فاعتبار الوجوهین في لفظ صاحب موش نطف کالایحی و کمر حد
باب حکمت بکسر الباء للاضافة و مجوز سکوننا بغير الاضافة و الاول مجموع من الاستان
و من ریح مکسر فحق یکلم پیش نادان ظرف لقوله بخوانند هذا مثل نگویند و بعض
النسخ بخوان آید من الضمیر راجع الی نادان بازیچه قد متر بیانه آفتاب در گوش ان نادان
حکایت غنبدی را حکایت کنند که شبی الظاهر ان المراد به کل لیل و ده من بشدید الفون
طعام خوردی بیاء الخطاب و تاسع بفتح تین فحق در نماز کردی صاحب دلی بشنید حال
و گفت اگر نیم نان بخوردی و خفتی بسیار فاضلتر از آن بودی **نکته** اندرون از طعام خالی
دار مرهون تادر نور معرفت بینی بیاء الخطاب کافان الجوع کفی القلب و مذا مشهور
نهار از حکایت بیاء الخطاب ایضا بعلت آن مرهون که بهری بضم الباء الفارسی از طعام تا
بینی بالباء الاصطی بمعنی الانف **حکایت** خشویش اسم من بخشودن بمعنی الترحم

مثل دانستن بعضی دانستن کما عرفت سابقا الی و صف لقوله بحث بیش کم بضم
 الحاف الفارسی متن را در مقام جمع منزه جراح توفیق مفعول مقدم لقوله
 دانست فرا یعنی الفوق القابل للتحقیق منها کما عرفت فریاد را او دانست الی المرحمة
 الالهیه اخذت بسراج التوفیق فوق طریق الذی ضل فی الظلمات الی هذا الصال
 تا بحکمة العمل تحقیق در آمد الی دخل فیهم و بین صحبت درویشان و صدق نفس
 بفتحین اینان و سبایم جمع ذمیة اخلاقش الی اخلاقه الذمیة بکبد یعنی محو و
 مبدل گشت الی صارت محو و دست از هوا و هو من گونا گاه کرد و هذا فی جانب
 و زبان طاعتان در حق او درازی لانا یقولون که همچنان در قاع او است یعنی
 علی حال المعاصی و در صلاحاتش یا مفعول اسم مفعول من التحویل و هو الاختیار
 علی الشیء بعد از توبه توان رستن بفتح الراء یعنی خلاص از عذاب خدای قان الاثم
 یقبل التوبه عن عباده و یعفو عن السیئات و لیکن می نتوان الی نمی توان و تقدیم
 من الضرورة الوریث و من قال و تقدیم می فی الابیات شایع ذایع فلانه ظن عدم الضرورة
 از زبان مردم رست بفتح الراء یعنی رستن و قبل فی المزمع **بسم** خلاص او لور کشته توبه
 حق عذابند نه ممکن اگر که خلق دندون اول خلاص طاعت جور زبانها و رد الی ابر
 عم اذیة الالسة و شطایب پیش پیش بر بقیه بر و شطاعت شیع بکرست
 الابی و گفت شکر این نعمت چگونه گزارن الی کیف شکر عم هذه النعمة که بهتر از این
 بیا اخطاب که پندارندت الی احسن مما یظنون الکی مسیئ **قل** چند گوی بداندش
 و هو مرمون غیب جویان جمع غیب جوی و هو وصف من کبیر من مسکین اندکس النون
 فی لفظ جویان و من للاضافة که مقصور من لاء و من قال که و فتره بقوله اگر فاعل بعرف
 عبان المتن بخون ریختن و من قال ریختن و بیند بقوله بفتح النون فقد غیر المتن بحر
 الی یقومون لقتل که کالاول بید و من قال و رسید فی علی الاول و الیختم علی الجمل جمل خواستم

بدره

این کلام

این کلام

این کلام

در بیان ماهیه التصوف
موضوعه و غایته

یکی را از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تصوف چیست و اعلم آن علم التصوف
علم با حق عن ذات الله تعالى و صفاته من حیث الوصول الیه بالعلل الصالحه فموضوعه
ذات الله تعالى و صفاته من حیث الوصول و غایته الوصول الی الله تعالى بالعلل الصالحه
و التصوف حقیقه لا یتحقق الا بالعلل الصالحه فالتصوف حقیقه هو العمل الصالح فمعنی
قول السائل حقیقت تصوف چیست آن ماهیه یتحقق التصوف اتی بشه هو و جوابه
العمل الصالح لان فیله الشکل والاجتماع فی الصومعه صورته و تفرق القلب معنی و لهذا
اجاب الشیخ بجواب حسن مطابق السؤال المذكور حیث کفایت پیش ازین زمان
طایفه بودند در جریان پیرانده اند که در این زمان السابق صومعه الصوفیه و انانیست
اولا فی قصه الرحله بنامه اسیر من الامر او بعضی جمع ای بطلبون الوصول الیه
بالعلل الصالحه و ان لم یکنون فی رتبه الصوفیه امر و زرقوی اند بظاهر جمع فانهم الآن
سكان الصومعه و الا یسألون لیس الصوفیه و بیاطن پیران ایذیس مطلبهم وصول
الحق بل لکل احد موی و انما غیبه و اشیائهم لاجل الالک و الریاضه فیل نزل الدنیا لدنیاسن
جمع الیه بنیوا و اذا تحقیق ما ذکرناه من تحقیق سؤال السائل و جواب الجیب لا یستوکل
قول من قال لابد من علیک ان هذا الجواب لا یطابق السؤال المذكور فان السائل
قد سأل عن حقیقه التصوف فالتظاهر فی جوابه ان یقال من نزل الدنیا و کتابه
المعانی او یجاب بغير ذکر مما قبله فی حقیقه **شعر** و کم من غایب قولاً صحیحاً و آفته
من الفهم السقیم و یحقق ما ذکرناه من التحقیق قول المصنف **قوله** چه مهر ساعت از
تو بجای رود دل و آن گشت خلویت بنمای اندر بعضی در تنهای کا عرفت و الیاء مصدریه
صفای بیاد الوضو نه بنی بیاء الخطاب کمرت لفظاً که تخفیف من اکرو و التاء الخطاب
مال و جامه و زرع و تجارت و العین لولان لکن مال و منصب و زرع و تجارت و جود
باخذ است خلوت نشین لکن داخل تحت قوله تعالی رجال لاتلهیهم تجارة ولا بیع من ذکر الله

المشار اليه بلفظ ابن مضمون المصراع كما اخذ قوله مرغ نسيج خوان ومن خاشوشه
حكاية وقتي در سفر حجاز طابقت ان جماعة واحدة جو آنان بكسر النون للاضا وضاح
دل صغته همدم مصاحب من بودند و مقدم شدند وقتي الى احيانا زمزمه كردند
ان كانوا يصيحون صيحة و بينه چند تحقيقا نه بگفتند كيا بياء الخطايت في الموضعين و عابدين
ببلاء الوحشة در سبيل بسكون اللام منكره حال درويشان بود و بخت از درداستان
يقال كشك زاهد فكه تاجر سيد يم بنجمل بن جلال اسم موضع كودك سياء الى صبي
واحد اسود از جي بفتح الحاء المهملة و تشديد الياء بمعنى قبيلة عرب بدرآمدای خرج
و آواز آورد و كان صوت في غاية الحسن كه مرغ از هوا در آوردی المعنى بالشره فوشه
هواد ان دردن استه عابدا دیدم كه برقص در آمدای ضرب رجلا على الارض عابدا
ببنداخت و راء بيابان گرفت گفت الى شيخ در جوارى اشتر كه سوا الصوت الحسن
و تر اثر می کند **درجاء** داج چه گفت مران بيل محرم و من لم يعرف او ران الشوقال
في بعض النسخ مران بدون الالف بعد المراء تو خود قد عرفت التحقيق في بيان لفظ
خود في قول المصن يا و فاحود بنود در عالم و من لم يعرف الفارسية قال قوله خود
تا كيد لقوله نو و هذا مثل ما يقال في العرب انت نفسك كذا و كذا چه آدمي بكسر ياء
ادمي بتحقيق الياء الثانية و هي الخطاب كثر عشق بكون المراء و من قال و قد عرفت
بكسر عالم يعرف ان العين لا تلتقط و الا اختل النظم في خبري فان الغليان من الصبي
العشق استه بشعر عرب در حالت و طرب و هذا معلوم في ديار العرب فان
الجليان يعرفون الاشعار و الاشعار في الاسفار عند الابل في القطر فانها تمسح سريرة
بالجلان و الغر كذا و ذوق نيست تر اكثر بفتح الطاف العرب و المراء الفارسي
بمعنى المعجوز و ما وقع في بعض النسخ كج باجيم بدل المراء سمو فان كج بعض
النون بالشره كرج فلا محل له اصلا و من لم يعرف الفارسي لم يحرم بكونه سمو

ابن الجوزي

ابن الجوزي

ابن الجوزي

ابن الجوزي

وحدوا
انزلوه

من ظهر الجلال فخلوا اجلا ثقيلا وخذوا حتى سار في يوم مسيرة ثلثة ايام فلما حطوا اطل
عنما مانت لهما ولكن فرد وبنه لكر وحل العبد فلما اصبحتنا احببت ان اسمع صورة فضائله
عن ذلك فامر الغلام ان يجدر على جمل كان غلاما بيضا كان يستحق عليه فخر فيهم الجمل على وجهه
وقطع جباله ولم اظن اني سمعت صوتا اطيب من ذرو وقعت على وجهي حتى اشار اليه
بالتسكوت **شعور** بنكر من الضمير راجع الى الله تعالى وكذا في قوله بر كلش ومن اخر
هذا البيان ان قوله بر كلش فقد اجهل مخرج بيني در خر وشت كما قال الله تعالى وان من
شيء الا يسبح بحمده ولا يدركه الا من معنى ككوشة الى له سمع نه بلبل بر كلش تسبحوا
لفظ تسبحوا ان وصفه كبيت والمعنى تبلى ليس العبد ليب علم ورد الله مستحيا فقط
معلوم بقربته المصراع الكس كه مخرج من تسبحوا زبانية الظاهر ان جمل الكلام
على ظاهره محلا على المبالغة المطلوبة بحسب المقام وصنعة الشعريين ان نفس الشوكة
لسان وتحتل اصلا لا مخرجها ان يكون المعنى للكل شوكة لسان تسبح ومن عكس
البيان فقد رجع المخرج وانما ورد لفظ خار لان من الصانع الشعرية ان يذكر الاشياء
المتناسبة كما اذا ذكر العبد ليب ذكر الورد واذا ذكر الورد ذكر الشوكة على ما صرحوا
به في عالم البديع ورسائل الاشعار ومن لم يعرف هذه الصنعة قال وانما ورد لفظ خار
فقط الى ذكر الترتيب مع الطيب في بيت واحد **حجرات** يكي از ملوك مدت عمرش سپهر
بشتمت اسين المهمله والباء الفارسية وبالبايا الاصل بعد التراب المعنى قام شد
محتسب وكن سپهرى كما ان جراتي ذكره زبشن الملك كنه مر كن عمر نو سپهرى وقايح مقامى
نداشت الى لم يكن له ابن يقوم مقامه في السلطنة وصيت كمر دكه بان تان الى بعد موته
سواء وضع موته في اليوم واليلة او الفقه قبل قدوم احد ومن قال يعنى در صبا 2
ان شب كه ملك مرده شد فقد قيد من غير دليل مختصن تختين بضمين يعنى اول كسى
كه از در شهر اى من بابه اندر ايد اى يدخل تاج پادشاهى بالبايا المصدر من اوياء النسبة

بما يورد

تسبحوا

بما يورد

ان لم يكن

بر سر وی نهید بکسر تین صیغه امر حاضرین نهادن و نفوذین ملکیت بدو و کند بضم الحاف
 و کسر النون جمع امر ایضا اتفاق اول کسی که از در شهر درآمدن داخل من باب البلد
 که ای بابا الوحده بود که در هم عمر تقه لقه اند و ضح و خرفه بر خرفه و و خنی ال کان
 فقیه المشاهیر الی کان دولت و اعیان حضرت و صیت سکن بکسر اللام را بجان
 آوردند ملک بضم الیم و خراین جمع خزینه بدو و راجع داشتند در ویش مدته مملکت
 راند بثلث سواکن حاضرین راندن تابعه از امرای دولت که دن بال الحاف الفارسی
 یعنی العنق از طاعت الی اطاعت او بیجا نیندازد الی بغوا علیه و ملوک دیار مهر طرف
 بمنارعت بر خاستند ای قاموا و عفا و من لشکر را راسته فوقع الهمزج و المخرج و الملک
 فی الجملة سیاه و ربطت بهم بغایتی بر آمدند و المعنی بالترک فرشته لر و قدیر الغضب
 الی اخلاط الباطن و هو یسما بمراد هیا و من لم يعرف العنق قال فی شرحه یعنی اجنحوا
 و اتفخوا و برخی الی بعضی از بلاد بکسر الباء جمع بلد بغایتی یعنی المدينه از قبضه انصرف
 او بدر رفت الی خرج درویش ازین واقعه غصه خاطر من بود ای ستم قلبه تا یکی از
 دوستان قدمش که در حالت درویشی فرینا و بود از سفر باز آمد الی تکل
 البلقه او را در چنان مرتبه دید و گفت منت خدای را عز و جل من العیان عین
 العیان الی افتخ بهما الکتاب که بخت بلندت باوری بابا المصدرقی که دای
 اعانک جدک الی اعلی جث صیرک ملکا و اقبال و دولت رهبر و دلی و و تکل تا کلت
 بضم الحاف الفارسی و بالباء الخطاب از خار و خارت از یای بر آمد الی خرج
 و بدین پایه ای مرتبه رسید الی مع العصر سیرا **عظمت** روی عن رسول الله
 علیه السلام انه خرج الی اصحابه ذات یوم فمرحبا مستبشرا و هو یضحک و یقول لمن
 یقلب عصره یمن و هذا یدل علی ان البسر الک مغایر الاول بخلاف العصر
 علیما مشهور من ان التکره اذا اعیدت تکره لکان التکره غیر الاول و المعروفه اذا اعیدت

الحمد لله

النخل فلما نظره اليها عزمه رضه قال ان قبضه كسري وامنوا انها يلبسون اطير واهتد رسول
 الله يوم في شمله من صوف وقد خيط باثني عشر مكانا بسعف ورفي نخل فلما دخلت قال
 قالت يا رسول الله لا ترضي ان عزمه يتبع من لباسه في كل البتة وجم يا محمد دع ابنتي لعلها تكون
 في الجبل السابق **س** اكره برهان كند بهرام كوري بالطاق الفارسي ويا الوحد بالتم ك
 قولان واعلم ان اللفظ كند لغرضه معنى الجعل بفتح الهمزة منها الرفعون فاعلم بهرام
 ومفعول الاول كوري ومفعول الثاني كند بهرام كوري نه چون باني سلج بفتي تن بعنه اطرا بهند
 رموري وذلك لان الاعتبار عند الله تعالى بالفقير وصدق لا بالغني الطاعن وتكبر **مطابق**
 يكن راد وشن بيا الوحد بود كه عمل ديوان كروي بيا الطمانه مد في اتفاق ربه شن
 بيا بفتا دال تم به زمان سديد كس كفت فلان راد بهر شده كند بهر ال مضمي زمان كشير
 ما رايسته كفت من اوراق خواهم كه من بفتح فضا را ال انظر ال الغضا الامم وهو الكلام
 شايع في الاستعمال ومن قال بعنه اتفاق فعلا من عمل بعنه از كان او بكي خاصه
 بود كفت چه خطا كره است كه ازديدن او ملو بيا الخطاب كفت خطاي نيست
 اما اهل ديوان را وقتي توان ديد كه معزول باشد فانه في اوان العمل مشغول بمصالح
 او ديوان و مشغول باحوال الانام و فارغ عن صحبت الاخوان فلا يشير لهم بالصحة
 بغير الخيال **فله** در بزرگ بيا المصدر ودار كير و عمل قد مر بيان ز اشنايان وراعي
 دارند لا سهر اقيم بالامور الديوانيه واهلته ارمهم بالاوله الغانيه روز رحا بزرگ
 و معزولان في وقت العجز و العزل در ددل بيشن دوستان آرنده طعنه من مهن
 الحكايه ان الايق للطلاب الآخرة ان لا يطلبوا المصاحبه مع اهل الدنيا بل ينبغي ان
 يكون الامر بالعكس **مطابق** ابو مهربان رضى و هو كنية رجل من الصحابه رضوان الله
 عليهم اجمعين وكان اسمه في الجاهليه عبد الشمس وعبد عمر و في الاسلام عبد الرحمن
 وسبب كنيته انه كانت له حتره صغيره يحملها وراها النبي و قال انت ابو مهربان فكانت

ابن سعد عليه

وعمات بالکینه سبب
وخبین و هو این کان و
سبعین سست و

بمنه الکینه وکان محبت ان بدعی بالشرک لم یحفظ البتة وکان احفظ الناس ببرکة دعائه و
وقد روی عنه عن خمسة آلاف وثلاثمائة واربعه وسبعین حدیثاً وکان في حیوة النعم
یواظبه كما قال هرزورج خدمت مصطفی صل الله علیه وسلم احدی بیاء الخطاب کفتم بالامم
زر فی بضم الزاء وسکون الراء امر من زار یزور زیارة غیا بکسر الفین وهو ان یالی احد
یوماً دون یوم وقیل ان یزور فی کل اسبوع مرة وقیل تغلیل الخ لطفه مطلقاً وذلک
انا یتحقق بان لا یالی فی کل یوم تزداد مضارح بحر فوم علی ان جواب الامر حباً فیسر
یعنی هرزورجاً تا محبت زیاده کردد تغیر المص یظهر باختیار الوجه الاخیر من
الاقاویل صاحب دلی اکفند بدین خروج بالیاء المصدر ان که آفتابست الی صاحب
فابق قیل من المقدمة غیر مستحی لانه لیس للشمس من اسباب الخس سول النور
شبهه اسم ای ما معنا که کسی اورادوست کرمه است ای نخند محبوباً وحق
آورده ای عشق کفند فاعله حمیه صاحب دل از برای آنکه هر روزی توان دید مکر
در زمستان الی فی الشتاء که محبوبست و محبوب **فقط** بدیدار مردم شد فارقت
عیب نیست فان الزیارة مستحیة و لیکن نه چند آنکه گویند پس الی الاکتار زید موج فان
کثرة الشاهدلة نوجب فذلک العزة اگر خویشتن را علامت کنی الا اولی ترک التفتید
لیذهب التامع کل مذهب ومن قیل بتقصیر خدمت و متابعت هو او موس فقد
خسر العات من غیر محقق و اعلم ان جواب الشرط محذوف الی معذور سلامت بیاید
شیدن زکس **حاجت** یکی را از یزور کان بادی مخالف در شکم الی البطن بیچید که کرم
و نوجه الی الخروج و طاقض ضبط آن نداشت الی بقدر علی ضبط نه اختیار از و نهاد
شد الی وقع الضراط منه کفتم الی دوستان مراد آنچه کرم اختیار نبود و نیزه الی ذهب
بر من شو شند لان الذهب انما یكون فی الافعال الاختیاریة و راجحی لعل رسید شما نیز
بکرم معذور در بد **فقط** شکم زندان بادست ای خردمند و هذا امر مقرر ندارد

این بیدار علی

هیچ عاقل با دور بنده لایکب چو باد اندر شکم آید فرو میل بالترک استغضای یوی بر حق
 بخرج که باد اندر شکم باریست بر دل هذا الكلام صحیح و ان كان في صورة المهر لایکب حریف
 ترش روی و ناسازگار را ای صاحب الذی هو عیوس العوج و غیر الموافق چو خواجده شدن
 اذا اراد ان یغاب دست پیشش مدارا لا انقطع مناسبه بین الطایفه یا لباب ان ستر
 العیب و التضمین علمای سماعه شین و قبول القدر من اخلاق الصوفیه **بیت** بدامن عیب
 زندان بوش زاهد لباس زهد پوشیدن چه کار است **حکایت** روی ان حاتم الاصح قدس
 ستر عالم یکن اصم و کما تزوج امراته و باشد المصاحبه فی لیلۃ الزفاف و وقع منها الضراط
 بلا اختیار فاعطی من لقمه التضمین ثلاثین سیخی المراهقه و عاش معها سنین کثیره فقام
 عالمها کالتی فی صم شدید و لهذا الستر و حاتم الاصح فاذا عرفت القصة و اطعته فلا تفتت
 الحما قبل انظار امر ان هذا الیس من هذا الکتاب بل سمعت من بعض المحققین انه قال ان
 رایت هذه الطایفه فی رساله الشیخ الغزالی المهر نبات و الطایف فاحفظا بعض الناسخین
 بهذا الکتاب استرهن علم ان کون هذه الطایفه مکتوبه فی رساله المهر نبات لاینا فی ایرادها
 فی کتابه هذا بل اکثر ابیانه و کلماته مما وقع فی بعض مؤلفاته کما سبقت به **بیت**
 کمن جاده خوبش پیر استی به از جامه رعایت خواستن و کون هذه الطایفه من المهر نبات
 لایناق ان باخذ العقلا منها النصح کما قال **بیت** نگویند از سر باز چه حرفی که نویند نیکند
 صاحب موش و وجود هذه الطایفه فی النسخ المقدمه یدل علم ان النص الطغری بعدا
 الکتاب و ذکر المهر لایفصح لیس عیب و انما ذکرها بعض الناسخین الخجاء و الاحجاء
 منه لیس بفضل کما قال الله تعالی لا یسخری ان یضرب مثلاً ما بعوضه فافوقها الایه
 قال المولوی **بیت** من بیت نبست اخلیبت مهر لایست تعلیقت
حکایت از صحبت یاران دمشق قد عرفت بیان ملائق بدید آمل بود انی وقع فی
 قلبی نکسار منهم سر بیا بان قد سر نادم و ترک الایس مع الایس و با حیوانات

المهر نبات
 و المهر نبات
 و المهر نبات
 و المهر نبات

اسم که فتح تا وقتی بیاء الوحد طرف که اسمیه قید فرنگ شد و در چند ق طرابلس
اسم بلد مشهور من تواجی الشاح في ساحل البحر وكان دار الكفر في ذلك الزمان وفي بلاد الفرنج
بانه بود انج بکار کل بکسر الطاف الفارس الطین بداشتند تا یکی از رؤساء جمع رئیس طب
بنتیختن مریته که با بنی معرفتی میان ما بود که در قدمی طرابلس و مریشا
ای طرفی و گفت ای فلان یعنی شیخ سعد این چه حالتست و چگونه گذار که گفتیم جوابه
فصل همی که حکتم از مردمان بکوه و بدشت قد گفت افر من الناس الى الجبل والصحراء
که از خدای بنودم بدیکری بهر دشت مثلا اکون مغارنا مع غیر الله فبما کن که چه عالم
بود درین ساعت مردمان که در طول بلاد ما مردم بیاید ساخت یعنی ساختن الی امری
ان احباب غیر الانسان **ب** پای در زنجیر نیست دوستان الی کون الی هر جل في السلسلة
عند الاحباب به براد به معناه الاصلی و من قال یعنی بهر فقد الی بقید زاید من عند
نفس بکار رخادنه که با بیگانگان بالظافین القارستین جمع ببلان ضده آشنا با امر که
یاد و من قال و هو الاجنبی فام یتمه لان الاجنبی ضده القریب در بوستان فلما رأی فی من
الطالة الکبریة بهر حالت من رحم آورد بدن دینار از قید فرنگ خلاص کرد ای کشته ای
بعشره دنا نیر و با خود جلب برد و خری بیاء الوحد داشت الی طالت لم یست در
عقد نکاح من آورد بطلبین بالظافین العزیز بطلق علی معنیها احدیها عقد النکاح
والآخر المهر المثل علی ماصرة فی الصحاح البعجی والمکراد منها المعنی الکی بقریته المثل ومن
لم یعلم التغضیل المثل بل اهل صد دینار چون مدی برآمدن فی المعاصرة دخره بدخول
بود و سبیه مادی یعنی طالت معاند و کذا نافرمان بود الی غیر مطیقه زبان درازی
کردن که گفت الی شرع فی الطالة اللسان و عیشت مر منقض داشت ای مکرر ساختن
کمرفت چنانکه گفته اند **ب** زن به بکسر النون للاضافة در سرای مرد و نگو بالاضافة
فی اللغظین هم درین عالم نیست و درخ او فان بینه بصیر هجرة جهنم سوا خلقه زینهار

مطلب
در بیان عذاب النار

بالباء از قرین بنابر بنابر بدون الباء کلامها کلمه تنزیه و تحذیر مکار قال خود اجد حاقط
 دل خراش می کند و در اگر گفته زینهار ای دوستان جان من و جان شما و یحیی ایضا یعنی
 الامان که قال حواجر حافظ المذکور **بیت** از لعل تو که یایم انگشتی زینهار صد مکر سلیمان
 در زیر تکیه با شد و من قال فی بیان المعنی که تعلل صاحب البحر و یحیی ایضا یعنی العهدة
 و یعنی العهدة ایضا فذکر بعضین قرین من المعنی الاصلی که صاحب البحر و الامان
 بقول الانور **بیت** تا حشر تکف نشود آفتاب اگر اید بنیر سایه خدمت برینهار
 و بقوله ایضا **بیت** دامن عمر تو از کمره اجل در عصمت بهار چاه تو را سبب فلک در نهار
 لا یعنی لانهما یعنی الامان الذی ذکرناه قتل و قتل امر حاضر من الوقایه یعنی الحفظ
 ربنا منصوب لانه منادی مضاف و حذف حرف نداء ای یاربنا عذاب النار نصب
 علی نزع الخافض ای عن عذاب النار و هذا المصراع اقتباس من آیه سوره البقرة اولها
 ومن الناس من یعول ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و ما لیه الاخرة من خلاق و منهم من یعول
 ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الاخرة حسنة و قنا عذاب النار و فی الایة وجوده و لا یسب
 بالقام ماروی عن علی رضه الحسنة فی الدنیا المرأة الصالحة و فی الاخرة الجوراء
 و عذاب النار المرأة السوءة یاری ای مرقة زبان تعنت بمعنی طلب الذلّة دراز کرد یعنی
 گفت مخاطبة الحق تو آن شخصی نیست که پدر من ترا از قید فرنگ بدید دینار باز خرید
 و بصد دینار و هو المهر المذکور جل بدست تو گرفتار کرد دقّ لو طلقک بلزم اداء حاکم
 دینار و لا قدر علیه فاقول ما فعل ابوک فی احسان و اجرا فعل اساءة **مثنوی**
 شنیدم کو سفندی را قدم تر بیان بهر که مرهون را بنید حاضر من را نیند فاعله ضمیر
 بزرگ و مفعول کو سفندی از دمان و دست کمر که بیاء الوحید کما فی قوله کو سفندی
 و بزرگ شبا آنکه کما و بالکاف القاری و ثلث سواکن یعنی التکلیف بر حلقه
 بنالید لکن روان کو سفندی از روی بنالید و قال بلسان الحال که از جنجال کمر کم

مطلب
در بیان عذاب النار

فلا عتق کفتم بلی بین
دینار باز خرید

در نبودن و خلصتغ من خربند و املا که ایاتی چو دیدم عاقبت کردم تو بودی فلک اطال
ایکن اطلقنی من جسن لا فرج و قد بقیودک **حکایت** یکی از پادشاهان غابدی را پرسید
و کان ذکر العابد اهل خیال که اوقات عزیزت چونی که زده کیف یمه گفت ای
العابد همه شب در مناجات و سحر در دعا و حاجات و همه روز در بند اضرجان
ای نه اخراج الطوائج و تحصیل نشقه العیال هذا هو المعنی و السیاق بذل علیه و من قال
ای اخراج الطوائج عن القلب فقد بعد عن معنی اللفظ و المفهوم من السیاق منکر
فرمود تا وجه کفایت او معین دارند من خزانته تا با خیال از دل او بر حیزد **مثنوی**
ای که قناری اسیر و پای بندگی المعین احدی با سر که پایوند و الآخر با سر که ایمن
با غلو و هذا هو المراد فکان عطف تغیر لقوله که قناری و الوال مکسوة للامانة الی
قوله عیال قد مره بیان و که از اد که بند خیال قان خاطر تغلبک کما قال غم فرزند و بار
جامه ای حمل الثوب و قوت بسکون الواد یعنی الزاد عطف علی جامه بارت آورد ای
یرجعل زسیه در ملکوت ای مره قال فی محلی را تصحیح اللمکون من الملک لانه مسموت من
من الترهبة مهم و زانفاق می سازم و انوی که شب با خدای پردازم ای ان انا خابطه
مع شب حرف الظرف عند وجه عقد نمازی بندم فی الخلقه طوچه خورده بامداد فرزندم
ای بخاطرنی صفت خاطر **حکایت** یکی از متعبدان شام در بیست سالهای عبادت کردی
بیاد الخلیفه و برکن در حسان خوردی پادشاهان طرف حکم زیارت بنزدیک او رفت
فلما وقع الملاقات گفت اگر مصاحبت بینم در شهر از برای تو مقامی سازیم حتی اگر خاطر
عبادت ازین بهیتر شود لکن و دیگران بهر کلمات انفس شما ان من لکما نکل مستغنی شوند
و یتفقون بها و بر اعمال صالح شما اقتدا کنند از این سخن را قبول نکرد و از فرار العبادت
انما یکون فی الخلق و العقل و العزله ارکان دوست گفتند فلما عهد باس خاطر ملکی را لاجل طایفه
خاطر الملک مصاحبت آنست که چند روزی بشهر در آید اگر صفای وقت عزیمت آن المراد ذکر از عهد

بنام خدای تعالی

وخصیفة الجمع للادب از صحبت اخبار کدور و پندیر و آنرا اندک را اختیار باقیست الی الکی
ان ترجع الی هذا المثلان آورو اندک خطایه که عابد بشر و در آمدستان سرائی خاصه الی اخره
ملک را از بزرگی او پنداختن الی اخره و اتقوا مقامی و نگشای و صفة لیستان سرائی و در آن
اسای لفظ اسای باله مقصود من اسای و هو اسم مصدر بالترک استلزام مصدر آساکشیدن
و بمعنی المثل بالفارسیه مانند کوسک آساکشی صیغه امر من آسودن و مستعمل و صفا
ترکیبیا که چنانچه فی **شعر** کلام سرخنده الضمیر الجمع الی ذلک المقام چو عارض خوبان فی
القون و التظاوت سببش صیغه زلف مکنویان فی الرای و الطراوة همچنان مع کونه
که لکن از ترتیب بفتح النون لفظ فارسی بمعنی الخوف بر و بجز و دمو بر و معروف و یعرف
الناس حتی البصی و العجز و من قال و دمو بر و مخصوص فی زمان بسیار یکون قریبا من
آوان قدوم التعلق الی الروم فعذاته بشی لا حاجة الیه و الحجاج الی البیان مثلا ان یقال
ان فی ذکر العجز و طفل و ایه صنفه بدیعه شیرنا خور و طفل و ایه موقوف یعنی ان و در
الاجز و سببه الطر و التظاوت و الطراوة کانه طفل نظر لم یشر به البین بعد **و** اما اینجا
جمع افعال جمع فتن بفتح فتن غصص الشجر فروعها طبع مرفوع علی الابد اعطینا جلنا رسولون
القم بالفارسیه کلتار و الجمله الطرفیه اعطینا جلنا صنفه افاضت علفه حاضر جرمول من
التعلیق بالترک اصله بفتح الشجر الاحضر متعلق بالفعل المذکور تار مرفوع علی انه قائم مقام
الفاعل و الجمله الفعلیه مرفوعه علی المثل علی انها خبر المبتدأ افاضت علفه افاضت علفه در حال الی
علم الغور یعنی همین جی الذاهد الی المقام المذکور کینه کی خوب روی پیش فرستاد
بای ازین یعنی ان نکل الجاریه کانت فردا من طایفه یقال فی حق کل واحد مناه
پان عابد قریبی و صفی ترکیبی مطابق صور فی طاروس زبیدی زب یعنی الزبیده که بعد از
دیدنش صورت بنده مرهون وجود پارسایان را شکستی لفظ شکیب بکسر تین
یعنی الصبر و الیا، اللوحه و هو فاعل بنده و همی ان الی کارسان الجاریه در عقبش

از برون

غلامی بیا الوحدت بدیع الجمال الی عجیب لطیف الاعتدال فی الخلق والخلق **میرزا**
 الناس حوله نصب علم الطرفیة منطقاً بقدر من نسبة جعل الی فاعله وهو مبتدأ سابق خبر
 والجملة الاسمية جارية بری مضارع مجهول من الارادة وهو مع الضمیر المستتر فیہ المراجع
 الی قوله سابق جملة فعلیة مرفوعة المحل بانه صفة سابق ولا یبقی مضارع منطوق
 من الاطلاق علی وزن لا یرى عطف علی قوله یرى ومفعوله محذوف الی لا یبقی الشراب
 ومن ظن الفعل الاول معلوماً والكسوة من المزیة وقال وحذف مفعولاً الضمیر للاختصار
 مع قیام القرینة الی هو سابق یرى هم الناس ولا یبقیهم الشراب فغیر سہل دلیل ازید فی
 نکشیة سیر الی لا یبقی العین من رؤیتہ همچنان کہ قرآن بقیم القاء الماء العذب مستقی
 بکسر القاف من به مرض الاستغناء فانه لا یبقی من الماء والخال انه یضرب عابد لقی لہ زیہ
 خوردن کہ فت وکسوة لطیف پوشیدہ الی شرع فی الحل الطعام اللذیہ ولبس التباس
 التلطیف کامر فی اول الحکایة الاولی فی قول المصنوع راہ شناس دادن کہ رفت و سقط
 کفین ومن قال چنانچه عادت کہ رفت فعداً خطاء واز قوا کہ جمع فاکرمة وشموم لطیف
 من الشیء الذی لہ رايحة لطیفہ خللاوت ومنتج الظاهر انہ لف وشر مرتب بافتن الفکر من
 معتد رفیعہ و فیما بعد اعنی قوله ودر جمال غلام وکبرن کہ نظر کردن فقید عقلہ وجسدہ
 وخر منہ ان کفتمہ اندر لف خوبان رنجبر یا عقلت بالاضافة فی التقلیل وکذا فیما بعد
 اعنی قوله ودام مرغ زیرک **بیت** در سر کار تو کردم ای صرفت لعل دل و دین با همه
 دانش مع جمیع العلم مرغ زیرک بحقیقت منہ امر ورتود ای الظاهر ان الیاء للخطاب
 فان جمیع مع لفظ نوشایع کما فی قوله تو کہ باد شمعان نظر دارم و من ترجی کونہ للوحش فعد
 غفل عند الاستعمال الشایع فی الجملة دولت وقت مجموعش بزوال آمد الی زالت
 دولت و قمت المجموع چنانکہ کفتمہ اند **فصل** ہر کہ اسم هست از فقیہ بیان بقوله ہر کہ
 وشیخ و مرید عطف علی فقیہ وکذا قوله و ز زبان آوران بکسر الفون للاضافة ولفظ

بما یستلزم

بما یستلزم

بما یستلزم

زبان مع لفظ آور وصف ترکیب جمع بالالف والنون وهو من آوردن بر او به اهل اللطام
 ومن به طلاقه القسان ولفظ المقصود ههنا الموحاظ لان اللطام في فتح جیل اهل الله الى الدنيا
 ویدل علم ما ذکرنا الاضافة الى قوله بان نفس بفتح الفاء وصف ترکیب ومن قال
 في شرحه یعنی سخن دانان لم یحقق اللفظ والمعنی چون بدینا ایما من البدن مستقیم
 بهایه نوما او من الدناءة ومن تأیید ادنی بلا تنوین والیا الاضافة دون ضمة الفوق
 او بمعنی الحقیق کذا فی مختار الصحاح ومن قال في شرحه یعنی في الجزء هر فتحة قسمه بر آیه
 فرد بالوال ویدونها بالترکی استغناء بعد ای مال وشرک الیا بعسل در بیان و التقدیر
 در عمل مانند بلا با زاید که معرفت في قوله بهر نحو درست ومن قال والمعنی در عمل
 بمثل کما تم نظیر ممر را فتحة ای بالزاید همچو ممکن فانه لا یقدر ان یخلص نفس من الایام
 کما ان الذباب لا یقدر علی تخلص نفس من العسل باری ای صفة ملکی بدین او رغبت
 کرد ووزان عابد را دید از هیات تحسین کرد بلی اسم مفعول من کرد بدین یعنی دو ملک
 و سرفه و سفید گشته من التلذذ وقریه مثل من الشغ و بهر بالش دیما الی الوسادة من
 الخیر تکیه زد کالتفتین وعلام بهری پیگیر بفتح الیا الفارسی و الحافی العریة بمعنی العریة
 بامر و حه بر طوس المروحة بالکسرة و الشکون بادبیر بالترکی بلیزه بهر بالای سرش
 استان کالتکبر بین المنهمکین في اللغات بهر سلامت حالش شادمان بالیا و
 المصدقی کرد و از هر دری بیاء الوحدة ای من کل باب سخن گفتند تا ملکی با کجام
 سخن في اخره گفت این دو طایفه را در جریان دوست دارم آنچه از احدی علما و
 الآخر زاد بالفهم و التمدید جمع را بعد را غلی قال الملک هذا اللطام و زبیر فی فیلسون
 ال حکیم جریان و بلی حاضر بود في المجلس گفت ای ملکی شرط دوستی آنست که با هر دو
 دو طایفه نگوئی بالیا المصدقی ای احسان می کنی نمی بیند بقوله علی را ز بلی تا دیگر نگویند
 و زکاد را ز بلی تا زاهد باشد **بیت** نه زاهد را درج باید نه دینار الحردانه لا یسبغ

القول بها المراد جوبسته مضارع من سدت بمعنى الاخذ زاحدا ويكره سدا لان
ذلك ليس بهذا المراد **قطعه** انما كسر سرت خوشت و سرت باخذاي مكانه ثان وقف ونقطة
در يون ان بغير خبر الوقف وبغير لغة السؤال زاحداست نظيره انكشت خوب
روي ويناكوش بالتركة في لاق توزي دل قريب وصف تركبت بالتركة لول الداي
في كوشوار بالثاني الفارسي بمعنى الفروغ وخاتم فيروزه جوهر معروف يقال له فيروز
الفرس فيروزه شاهدست بمعنى المحبوب كاتر **قطعه** درويش نيك سيرت و فرزند
راي را اي الذي فكره مبارك ثان رباط بكسر الراء هي المعاني الاول صومعة الصوفية وال
الزاوية البنية للسلطان والثالث ما بنى سكنه ابناء السنين والرابع ما يشد به
الواحدة في الوتيرة وغيرهما وال خامس ملازمة شغل العدة والسادس اطلال المسافر فاما
والمراد هنا المعنى الاول ومن قال في شرحه بمعنى خاتمه وتكميله وقف في كشد فقه انه
يقيد زائد كما هو عادة ثم قال ولمعاني اخر ليست بمراد ههنا وهو ان وظيفة
المشارح بيان المعنى لكثير الغائل ثم تعيين المراد وقد بين في بعض الالفاظ معانيها
ثم عين المراد ونسب هنا الوظيفة والعادة السالفة وانما اطنبا الظلام ليلا حفظ
الناظر ون في لفظ البيت ظلمة وفي معناه عملاء وليحصل الثواب لهم ولما في الجملة
بل من الجاهل ونقطة در يون كوشا في لفظ كوشيد التاكيد والبالغة ومثل ذلك مستقل
في التركة كما معنى بالتركة في اوله من قال لفظه كوشيد ههنا وهذا الاتحاف كثيرا ههنا
اللفظ وسياقك متلازمة في هذا الكتاب لم يدرا ان المعنى خاتمة في ذكره وان الاتحاف سموة
من السلف وليس لاحد اعتبار الاتحاف في كل موضع خاتون خوب صورت وبالكثرة
روي راسطة الوجه في اصل خلقه نفس ونكار وخاتم فيروزه قد مر بيان انفا كوشا
بسم تاملوا حست ويكره ما يدان اذا كان لا ما يستد المراد واطلب الفجر كوشا تاملوا
شاهدان ينبغي ان لا استمر زاحدا ومنه اصح البيت وهو المناسب للسياق هذا تعبير

(انما لا)

مورد

ما قبل **بیت** شیخ چون سائل بآل آمد مراد او میباشند سائل دینار زیر احوال و میرانست
 و من قال قوله هست همنار رابطه یعنی است و المعنی ناکه مرا چیزی دیگر خبر خدای تعالی
 باید است فقد عقل عن اللفظ والمعنی اما الاول فهو ان لفظ هست ینتظم معنی رابطه
 اعنی لفظ است فی کل موضع اذ معناه بالترکیه وارد در کافیل در خانه نان هست و اما الک
 فان تقدیر چیزی دیگر خبر خدای تعالی باید است لا یفهم من السياق والسباق ولا يدل
 علیه لفظ **حاجات** مطابق این سخن خبر مقدم بقوله بادشاهن را منتهی پیش آمد ای واقع
 در امر هم گفت اگر انجام این حالت بر مراد من باشد چندین درم را اهدان را بدیم بکسر الباء
 کما عرفت القاعده فی اوایل الکتاب چون حاجت من برآمد ای حاصل مراد و فانی درین
 بموجب شرط لازم آمد لاجرم یکی را از بندگان خاص کیسه درم بداد تا بر اهدان نقره
 کند ای یوزمه الیهم گویند غلام عاقل و مشیار و موبجی معنیین احدیها بالترکیه آتیق
 و میراد به من لا عقله فیه و آنکه بمعنی اوصول و القاهران المراد منها هو المعنی الاول و من لم
 یعرف المعنی قال فی شرح بقم الیها عطف تفهیم و ظن ان لامعنی لهذا اللفظ سواء **بیت**
 من ستم و چشم تو برابر مشیار بیاده که شود هست بود فعل یقتضی العقل همه روز
 بکمر دید بالکاف القاهر مع حاضر من که دیدن و المراد منها بالترکیه دو لافق و مشیار نکه باز آمد
 الی خدمه السلطان و درم را بپوش داد و تعظیما للملک و پیشین ملکی بیاد و گفت را اهدان
 را اینجا فتح گفت ای السلطان این چه حال نیست ای که من دائم من مشاییر الزمان درین شهر
 جگر صد را میدن گفت ای الغلام ای خداوند جهان آنکه را اهد است نمی ستاند الا حاجه
 الی القول و آنکه می ستاند را اهد نیست ملکی بخندید و ند جان را گفت چند آنکه مراد حق
 این طایفه خدا پرستان الی العباد و الرعا داراد است و اقر این شوق دیده را بسکون
 افتاد المعنی و وصف تر کبیتی الی این کسناج را اعدا و است و انکار قول و حق بجا نیست
 من كلام الملک لامن كلام المصنف **حاجات** یکی از علما در اسج را عبارت السقوف اکثر النسخ
 البوجه

ایضا لیس

ایضا لیس

را اهدان در کمر دید و جگر
 صد را میدن گفت ای خداوند جهان
 آنکه را اهد است نمی ستاند الا حاجه
 الی القول و آنکه می ستاند را اهد نیست
 ملکی بخندید و ند جان را گفت
 چند آنکه مراد حق این طایفه
 خدا پرستان الی العباد و الرعا
 داراد است و اقر این شوق دیده
 را بسکون افتاد المعنی و وصف
 تر کبیتی الی این کسناج را اعدا
 و است و انکار قول و حق بجا
 نیست

والاظهر یکی را از علمای راسخ پرسیدند که چه کوئی در نان وقف ای در حقه و حرمت
گفت اگر از بهر ای لاجل جمعیت خاطر و فراغ عبادت می ستانند حلال است تا رسید
المرق و اگر مجموع از بلاد نان نشینند ای بجهت قوت و سکون و الصومعه لاجل خبر
الوقف و اكله حرام لان الواقف انما وقف ليحصل به فراغ قلوب العباد **بیت**
ثان لفظ را مقدر از برای کنج عبادت ای لاجل السكون في زاوية العبادت گرفته اند
مرحوم صاحب دلان فاعل گرفته اند نه کنج عبادت برای نان ای ما اخذوا زاوية
العبادة لاجل الخيرة **حکایت** در رویشی بقای بیاء الوصية فيها رسید که صاحب آن
بعدهای موضع شخصی که رسم النفس بود طایفه اهل فضل و بلاغت ای جماعه من
اصحاب الکمال در صحبت او ای کانا حاضرین در مجلسه هر یکی بذکر بفتح اباء الوجه
و سکون الذال المعجی یعنی لطیفه نقول و لطیفه عطف تفسیری چنانکه رسم طریقان
باشند جمله معترضه همی گفتند در ویش را بیابان قطع کرده بود و مانع شد با نکر
دور غون و پور غون اولش اید و چیزی بخور و یکی از آن میان ای واحد من اهل
المجلس بطریق انبساط گفتند ترا هم چیزی بیاید گفت بجمع گفتی که حرف مرا را
در ویش جواب داد که مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست حتی اقدر علی الكلام
الکثیر البلیغ و چیزی خوانم و ایس در معلومات کثرت یکسبست از من غناعت
کنید ممکنان بر غیبت و ارادت گفتند بکوی گفت **بیت** من که رسد در برابرم ای رفی
مقابلتی سفره نان سفره قوه من که رسد مبتدا و قوله سفره نان مبتدا ثان و قوله
در برابرم خبره مقدم و هذه الجملة الاستتمية في موقع الحال ای حال کون سفره الخیر
في مقابلتی و لا اقدر علی الاکل منه همچون عزیم العزب من لا زوج له بر در کام زنان
فانه یتظر من بعد و لا یقدر علی المواقعة و هذا المصراع خبر المبتدا الاول همه ای هیچ
اخصار پسندیدند و سفره پیش او راند و فرمود من کلامه جوعه صاحب دعوت

ما یتسلک من انوار النور
و کشف الیقین و کشف الیقین
و کشف الیقین و کشف الیقین
و کشف الیقین و کشف الیقین
و کشف الیقین و کشف الیقین

در بیان کلمات و معانی

گفت ای یار زما فی بیا الوجوده توقف کن که برستان زانم جمع برستان یعنی جاریه
 و الیم المتکلم کوفته لفظ جامد مشترک فی الفارسی و التبرک اسم لطعام مخصوص بجعل
 من التیم بعد القطع الرقیق باجاء السکین علیهم را کثیره می سازند در ویشا سرورد
 و گفت **ب** کوفته در سفره من کو بهاش قد مر بیان قریب کوفته را بهذا اسم مفعول
 من کوفتن بمعنی القرح و اراد به نفس اذ وقع علیه آلام السفر تا ان یصل الی اخصر الخضر
 بلا ادا م کوفته است **ح** مریدی گفت بهی را بیاء الوجوده فیها حکم از خلاص
 بر حسب اندریم قد مر بیان فی نظایره از بسیاری لفظ از بعضی من الاجلیه و الیا احسنه
 که نیز یارم همی الی و اوقات هر نیز مرا از نزد ایشان ای من یحییهم و ذلک بهم تشویش
 حاصل می شود گفت کا فاخله ضمیر میر میر چه میراد به معنی میر که مجازا و ان استوار
 فی غیر ذوی العقول شایع لا منحصر فیهم در ویشا تقد ای الذین یزدونک من العفو
 ایشان را ای بدی بگویند و مدیونین کن فلا یجیون خوفا من مطالبته الذین و احتیاج
 من عدم ادائه **ط** روی ان قیس بن سعد بن عباد اطرا رجی روی الله مرض و قضا
 ولم یجد احد من اهل بلده فسال عن ذلك فقیل له انهم یستحبون ما عبادک لانک کلیم
 دیونا لاخیر مال یحول بیننا و بین اخواننا فامرنا انما فی البلد اعان لان لنا علیه
 حق فعدو مناه و قیل و حسب اکثر من مایع الف درهم و میر چه توانگر اند ای
 الذین یزدونک من الاغنیاء از ایشان چیزی بخوان که دیگر که دیگره الخاف الفارسی
 و کسر التال للاضافه الی قوله تو نگردد بغیرها ای لا یجوسون حولک لعدم ادائهم
 حقک و طوف بذل المال الیکل **ب** که که ابشر و هذا وصف تر کیتی من رفق بعضی مقدر
 لشکر اسلام شود و بعضی نسخ بود بفتح الواو کافرا بهم توقع ای من خوف
 اسوال بر فرد مضارع من رفقن المراد به بقر تا در بسکون الراء حرف ظرف استعمل
 بعضی الباء جین اعلم ان لفظ جین یکن المعان الاول اسم بلدی یقال فی تقر به جین و قد

در بیان کلمات

در بیان کلمات

وقد يطلق على مجموع المملكة. والتكليف المستقيم والثالث لمعنى المجموع والرابع
امر من جسد وقد يستعمل جملة. كخو عرق جين والمراد هنا هو المعنى الاول هكذا
نقلت من استاذي وسمعت بعض الناس يقولون بكسر الراء واختار الذي
 نصدي لشرح الكتاب وقال اي اية بانه واراد به جدوة ولا يخفى بمعنى
 روى فقيه بدر الكف الى قال فقيه لايه جميع ارباب سخنان بكسر النون للاضافة
الى قوله دلاويته وهو وصف تركيبي صفة لقوله سخنان فاضافة من قبيل اضافة
الموصوف الى صفة وهو اي قوله دلاويته بكسر الراء للاضافة الى قوله سخنان هذا
التحقيق في حل التركيب ومن قال وهذا المجموع المركب من الموصوف والصفة اعني
 قوله سخنان دلاويته مضاف الى قوله سخنان فقد ارتكب تلمظا خارجا عن القاعدة
 كما لا يخفى در من اشر على كنه بطلت انك في بنم ايشا نمر اكر دار بكسر الكاف البعثة
العمل المعتاد الذي يفعله المرء موافق كفتاراي لانه لا يرى لهم فعلا وعلما يوافق
قولهم ترك دينا لمردم امور ندای يعلمون الناس ترك الدنيا خوشتن
 سيم وعلة اندوزندای؟ يكتسبوننها ولا يعملون بها علما الناس عالمي بكسر اللام
 وياء الوحدة را كه كفت با شد بس فقط اي لم قول بلا عمل چون يكون يد اي يتكلم ويحفظ
 تكبير داي لا يوشا اندركس في احد لان كلمة اندر حرف بمعنى في عالم صرح به صاحب
 بحر الغرائب ومن قال اي لا يوشا في قلب احد فلانه قلن انه بمعنى لفظ اندرون
صلى حذيفة رضه يقوم فلما سمع قال القسوا اما غيري فاني رايت في نفسي انه ليس
في القوم افضل مني فطوون لغاتم عرف نفسه وزان العلم خوفا لا خيلا فذلك
 الصديق يستشفي بانفاسه عالم انكس بود بفتح الواو كه بد نكنداي لا يعمل عملا قريبا
نه يكونه بخلق و خود ينبغي ان يقرأ بفتح الخاء مراعاة القافية نكنداي ليس العالم
من يقول للناس ولا يعمل هو متوقف هذا معنى هذا المصراع ومن قال اي لا يفعل ذلك

المراد به

المراد به

المراد به

المراد به

المراد به

العالم نفسه بما يقوله الخلق لم يأت بعينه اللفظ **ص** **ت** قال عالم عوارة الدنيا بالزمن
 شيئا واحدا عالم يعمل بعلمه وتاثيرها جاهل لا يستكشف من العلم وتاثيرها على الازمنه
 حق الله تعالى ورايتها فقير لا يبيع الاخرة بالدنيا قال الله تعالى انما هم من الناس بالعبه
 وتسون انفسكم قيل ان شئكم كونها من البهائم لا شئيات **ت** عالم كذا مخرج بالالف
 المعرفه وصفه كبريتي مركب من لفظ كالم بعينه راندن والياء مصدرية كذا قوله وتو
 پروزي كند ان يرنه بدنه بكثرة الالكل او خويشتن كم است بضم الكاف الفارسيه
 ان هو نفعه ضال عن الطريق كذا راجع بالياء المصدر كند ان لمن يهدى الى سواء القيل
ص **ت** صحيح الرواية ان الالكل انه خيفه رة كان يشبه الال الطير فله **شعر** وغيره تنق
 ياتمه الناس بالتلق طيب بدوام الناس وهو مريض يذركفت في جواب ابنه الفقير
 ال بسمه بحد اذن خيال باطل نشايد ال لا ينبغي روي از ترميث ناصحان بترتاضفن
 الاعراض من ترميثهم وبطالت كرفقن در طلب عالم معصوم اي لا ينبغي ان يطلب
 عالم معصوما ولا تجرد ولا تسمع العلم من غيره وهذا از خوايد عالم محروم مانده بل
 التلايق ان تسمع العلم من كل عالم حكما بما قيل انظر الى قال ولا تنظر الى من قال **حش**
 همچو نايبي كه شبي بيا الوحد فيهما در وحده بفتحي الواد والحاد المهرله الطين
 المزوج افتاد وكفت ال سلمانان چراغی راء من فراد اريد كانه يريده ان يريه بالطريق
 رة فاجره بشنيد وكفت تو كه چراغ رانه بيني چراغ چه بيني والمقصود من التشبيه
 ان العلم سراج وانت كالا لاي لاسراء فكيف تمند لايه وحده بعلم كلامي يعلم ارتباط هذا
 الكلام بما قبله ومن قال ولا يذ صعب عليك ان ارتباط هذا الكلام بما قبله ليس بواضح
 فان التشبيه الذي ذكره بقوله همچو ان نايبي ال لا يخرج عن تكلف كذا لا يخفى على الزوق
 التسليم ينبغي ان يقال في شأنه تو كه چراغ رانه بيني چراغ چه بيني كذا لا يخفى على الزوق
 السليم هين مجلس وعظ كليه بضم الكاف الفارسيه والياء العزلة بحى العقيق آخرها

التوكان والآخرة تركه الا جق وقد يطلق على كل بيت ضيق ابنا، والمراد منها هو الاول
 بن زانست لانه انما نقدر ندبي بضاعتني مستاني الى لا تاخذ المتاع بلا ثمن واني
 اراد في بياد الوضوء بناي بيا الخطاب سعادتي ايا، لا لا وني برك بعثني بين و
 كالثانية **فقط** كلف عالم بكسر التاء للاضافة وهذا من قبيل اضافة المصدر الى فاعله
 لانه لفظ كلف بمعنى كفتن يكون جان بسكون الهمزة او به القبول در تانند بفتح التاء
 مفارغ من حاشن ومن حاشن بالتركيز بفتح الحاء او من حاشن بالتركيز فالحق بفتح
 كروا مرتبانه باطلست انك مدعي كويده مقول القول هو المصراع **ان خفته اي**
 نائم را خفته اي نائم آخره كذا بيد اراي العالم الغير العالم كالتام فلا يوفق النائم
 الاخر الى الجاهل وهذا القول باطل لانه لا يفتقر الى عين بقول فاجر كما قاله في قوله
 يؤيد هذا الذين بالرجل الفاجر واعلم ان المراد بقول المص مدعي هو الحكيم الساني
 وهذا المصراع الذي حكم المص بطلانه اخذ خفته را خفته كذا بيد اراي العالم اول هذا
 المصراع في كلامه عالم خفته است وني خفته وهذا بيت من قصيدته عرديا بكة
 كبره اندر كوشن اي بسمع وبقيل وني خفته است بوصل الهمزة بندهم ديوار الله
 الصادق من العالم الغير العالم ليس بادعي من الكتاب في الجدار **حكايت** صاحب
 دل بهر رسامه لتحصيل العلم زحانه وتركه التصوف كما قال بنكست عهد محبت
 اهل طريق را فلما فعل كذا كذا كذا بيان عالم وعابد في فرق بود يعنى ساجدة رجحان
 العالم على العابد تا اختيار كردن ازان الى من فريق العباد اين فريق الى فريق عليا
 را كفت فاعل ضمير صاحب دل آن الى العابد حكيم خویش بدري كذا الى يخرج زوج
 فنفس مقصور على نفسه وبن جهمي كذا كذا بغير غريق را لتخليص **حكايت** قال
 بعض اهل المعرفة حيوة البدن بالثروج وحيوة الروح بالقلب وحيوة القلب بالعقل
 وحيوة العقل بالعالم **حكايت** يعني بر سر راسي است خفته بود ورجام بكسر الهمزة لفظ

حریقه اختیار از دست رفته کتایبه عن غلبه سکر عابدی بر سر او گذر کرد و در حالت
 مستحضر او بفتح الباء نظر لا حاجه الی کتایبه لفظ کرده منا لما حضرت مر را جوان سر بر آورد
 الی رفع راسه و گفت و اذا امرتوا باللقوه متروا کراما اللغو ما یبغی الی یبغی و یطرح
 من قول او فعل و المعنی و اذا امرتوا الی عباد الرحمن یا هل اللغو متروا صر ضین مکر مبین
 انفسهم عن التوقف علیهم و اطووض معهم **حکایت** اذا را ایتنا فیصل من انیم یا تم کن سائرا
 و حلیم من اهلیم بالکسر و هو الایمان فاطمیم من لا یحکم العصب بسهوله یا من یقتح
 لغو لم لا تم کرمنا لتصیر اخطای الدین قال الله فی شأنهم حاق قال **حکایت** کتاب نای من
 تا فتن الی لا ترجع الی یارسا و زا هو روی از کنه کارای العاصی یخشا یندک اسم فاعل
 من یخشون و الیاء الی اخله علیها ^{منه الرجح} الطاف الفارسی مصد رتیه در روی نظر کن الی انظر
 الیه بالترخم اگر من تا جوانمردم اعلم ان لفظ جوانمرد بمعنی السخی و لفظ نا جوانمرد
 بمعنی الشحیح بکبر دار الی بالعلل الحسن و من قال بالعلل استیغ ففقد اخطا نو بر من چون
 بمعنی المثل جوانمردان گذر کن **حکایت** روی ان رجلا جاء الی بعض السلف شکایه
 عن جاره یعلم المعاصی قال له هل نسبت الی القیاح لاجله قال لا قال ادع الله یسک
 لاجله سبع لیل قال الله یسک یتوب علیه فان قطعت ذکلی و لم یتب علیه فاعلم انک مشرک
حکایت طایفه ازندان بانگارد روی بی بیاء الوحده بدر آمدند الی خر جو و سحان
 تا سزا گفتند و بزدند و برنجایند حاضر من رنجایندن بمعنی انجمل شکایت بیست و پیر
 طریقت بر دو کف جنین حالیه رفت و حکما وقع علیه من الادی کف الی شیخ الطریقه
 الی فرزند خرقه درویشان جامه رضا ست وجه که در بین کسوه تمکل به مراد کنده ^{عسیت}
 ندرویش **حکایت** در یای قراوان الی البحر الوافر مشو و بنره الی لایصیر مکدر ابسک
 الی بالقاء الخ فیه و فی بعض النسخ بسیل و هو واحد السبول عارف که برنجی تنک
 بفتح الی و ضم التون بمعنی الترقیق القلیل آجست منوز بعد التون **حکایت** که کز نند

لغو
 ۱۰۰

ان العبد

رسد تحت کفن الی اصبر علی الضرر الی اصل الیکل که بمعنی از کتاف پاک شودی فان الله تعالی
عفو یکتب العفو الی برادر چه عاقبت خاکست اما نصیر ترا با خاک شود پیش از آنکه
خاک شودی علیما بقوله عم مودیه اقبل ان تموتوا **خاتمه** قال بعض العلماء ثلثة اشیا
من افعال الکرام اولها یکتون الانفاق علی المساکین والمحتاجین والثانی یجوبون العفو
لضعفاء المسلمین والثالث التواضع والاحتمال عن اطلاق اجمعین **ک** ان حکایت
بشوی کبر الشیخ امر من شیندن و یکن اذا دخل علیه الباء نحو بشنو که در بغداد
اسم بلد مشهور لقبه به از الاولیاء را بیه مرادف علم بغتیین و بیه را خلافاً افاد
ای اختلاف و محضاً صراحت را بیه از کبر بغت الحاف الفارسی بمعنی از غبار راه و رنج
رگاب و ذکر لان حامل بشو اصل بر گاب کفست با بیه از طریق عتاب قال رفی
مختار الصحاح قال الخلیل العتاب مخاطبة الاذلال من توهم و خواجسته شایع
یعنی انا و انت مملوکا لکما کن و احد بشو بارگاب سلطانیم بیان لما قبل من زحمت
و من الی نفس بغتیین و من قال الی مقدار ساعه واحده فقد اخطا فی معنی اللفظ
و اخطا الی البالغة المقصود بحسب المقام بیا سودم حاضر منفی من آسودن بالترک
و کلمه الی الیغ المثلک لانا و سیکاه در سفر بودم و حاله فی الخدمة من تخرج از مودیه
نه حصار بمعنی القلعة و کونه مصدر را فی مثل هذا التركیب الفارسی بمعنی ان لا یعدن محکمات
و من قال یکتون ان برادر بمعنی المصدوق فی مختار الصحاح قال ابن السکیت حصر العود
یحصر و نه الی خیقوا علیه و احاطوا به و بابه نصر و حاصره و ابضا حاصره و حصارا
اشتری فقد استقر فی ارتکاب البعیدنه بیا بان و باد کبر دبعن کبر دبا کبر الحاف
الفارسی بمعنی با ستر که قصر غه و غبار و احوال قدم بغتیین من بسی بیشتر است بالباء
الفارسی الی استند تقدیم لان لفظ پیش بمعنی المقدم و لفظ تر بغتیه التفضیل و من قال
یعنی مقدم است فلم یأت بمعنی اللفظ بسی چرا عزت تو بیشتر است بالباء العزیز از بید

من غرض عقده بقوله تو به بکسر الاء للاضافة وهو يعنى عند بندها كان مد روى بها الخطاب
 بالكسرة ان جمع كينز وهو مرادف كينزك وجمع كينز كان يا سمعنا بوي كالتابن مؤلفان بدست
 شاکر ان وجهه ان گفت فاعله ضمير بهن ای قال في جواب الراءیه من سر بر آستان
 دارم الی راسه علی العقیده بانواضع نه چو تو ای مثلک سویر آسمان دارم الی لا انکته
 مثلک مهر که بهیون کردن افزاد الی انکته غیر موضوعه او انکته باطاحویشتم را که در
 اندازد انقی نفعه علی الصلح فیقع فی الحکمة بل یقطع عنقه فیه اصغی اللفظ ومن قال
 وقد مر معنا فی الوبیاجه فقد افترک علی تنقذانه لم یثبت هناك **ملاحظه** یکی از صاحب
 دلائل زوثر از بابی الیاء الاولی اصلیه والثانیة للوصل بالترک زور باز را دید که بهم بر آمد
 قدمه معنا فی حکایه یکی از باده شاطن و در خشم شش بلغم رخصه و گفت بالترک کوپوک
 بر دمان آوردن لالفظ التفرک گفت فاعله ضمیر یکی این را چه حالت کسی گفت
 فی جوابه فلان دشنام دای است او دای شده گفت اینا فرمایه قدمه تر یار نه حکایه
 در دوان عرب مهر از من بشدیدا نون سنگی بری دارد و طاق بلر سحنی غی آرد
نکته لاف سر بختی بایاء المصدریه و دعوی بکسر الاء للاضافة مردیه هین الیاء الاولی
 بله ارای استر که عا جرمندای حذف حرف نه انه نفس فرمایه صفت نفس و من لم
 یعرف المعنی قال صفة عاجز چه مردی چه زن لا تقاوت بین کوئی رجلا و امر اما که ترا دین
 بر آید تقدیر الحلا که از دست تو بر آید ای بونقدر دینی بیکه الوحدن شیرین کن
 هه اهو الرجولیه مردی بایاء المصدریه آن نیست که مشت بقم الیم بالترک یومرق الیاء
 للوحدن بزم بهر دینی **نکته** اگر خود بر در و بتخفیف الراء مضارع من دریدن پیشان
 بکسر الیاء الاصلیه للاضافة بیل ای جبهه الغیل نه مردست انکه دروی مردی بایاء
 المصدریه الی انسانیت نیست بنی آدم سرشت احاسم بمعنی الطبیعه او ماض بمعنی
 المصدر المجهول الی سرشتن بالترک بو غر خلق از خاک دار و فان آدم طم خلق من تراب

و اخذ و غط و ج و اخذ و
 بسفر الی بند و سر که دانی

این بیرونی علی

من سینه ای

اگر تا که بیا، النسبة نباشد آدم نسبت قبشی للمرا ان يكون حليها متحملا كما لتراب **حکایت**
 اولی ان جلایست الاصف بن قیس و یوحش فی الطريق فلما قرب من الحی توقف و قال
 للسامع ان بقی فی قلبک شیء غریبی لا یسمع سواها الحی شکر فنجی بک **حکایت** برز که
 را بر سر پدند از سیرت اخرا ان صفا گفت کینه ای الا در ان که ای شیء مراد خاطر
 یا را ان بر صفا چ خود مقسم دارد و قیل ان لاه بذل التروح خلاص غیره و حکا گفته اند
 برادر که در بنده خیزش است الا مقید بقید نفس و مشتغلی بهمانه نه برادرست و نه
 خویش است ای ایسحابی و لا قریب **حکایت** همرا مال الرفیق اگر شتاب کند ای لوی سنج
 جمره تو نیست لانه لا یوافق دل در کس مبتدا لا لا تعلق قلبک الا من که در بسته تو نیست
 پس قلب متعلق بک **حکایت** چون بنود خویش را بعضی القرب دیانت و تقول بکسر الواو
 فی استعمال اهل الفرس قطع رحم بمعنی القربانه مناهیه از مروت قرینه بکسر الیاء ایضا
 یا دارم که حدی درین بیت بر من اعتراض کرد و گفت بیان لا اعتراض حق جلد و علا در کتاب
 مجید و قرآن عظیم از قطع رحم نهی کرده است کما قال فی سورة النور و لا یاتلوا لوال الفضل
 منکم و السورة ان یوای اولی القرین و المساکین و المهاجرین فی سبیل الله و یجودنا و یوای
 اسقره فرمود و آنچه تو گفت منافق است گفتیم فی رد اعتراضه غلط کردی موافق
 قرآنست قال الله تعالی و ان جاءک من ضمیمه الشیبه للوالدین علم ان شرک فی حالس کل علم
 ای ان شرک فی حالس کل باسحقاقه الا شرک ان تعلید ایها فلا منظرها جواب ان
 ای فلا تقطع الوالدین فی ذکر فانه لا اطاعه المخلوق فی معصیه الخالق **حکایت** مزار
 خدایتان قریب که بیگانه از خدا باشد مریحون فدای بکسر الیاء الاضافه بکثر من
 بیگانه ای منی ما شنا باشد بالله تعالی و قیل فی السوره **حکایت** شو بهر خصم که خداون
 چون اولی جد اولدن فدای الا و شو بریاد ما شنا اولدن **حکایت** مخلوق بر روی
 یا و الوحن الطیف و صف در بغداد مریحون دخترش را بگفتش دوز و صف تر کیتی

بأنه كاشف دلی و الباء الموحدة و الهمزة و الیاء مراد كلف التفسير للفقیر
 سنك دل وصف تركیبتی چنان بكنزید فعل ماض من كزید فاعله ضمیر مراد و مفعوله
 لب و ضمیر قوله چنان مصروف الی قوله كه خون ایزو بكنزید ماض من بكنزیدن بالتركه طابق
 باعداد ان بد چنان دیدن الضمیر راجع الی و ضمیر پیش و اما و تعین العروس رفت
 و پدید آمدن و انما قال كذا طبیا البیه كانی و وایه این چه دنداست و ای قبله - هذا جند ظلال
 خطاب من خاییدن بالتركه چنانك لیسن الی شفة البنت نه انما است یفتح الهمزة
 و سکون النون و فتح الموحدة و الالف و النون علی وزن عطفان یعنی الجراب
 بكنز الیم بالتركه طهر حق و المراد به ههنا الجلد و انه بوع مطلقا بمزاجت المزاج
 بكنز الیم التلطف و التاء الخطاب موزا خطاب من المص الحظ من البق التسمع
 و هو شبهة تكلف بالنون النافیه فی النسخ الصحیح و هو المسموع من الاساتذ و
 من كتبه بالباء الموحدة لم یعرف المتن این كقار یعنی ما قلت من الطلایة علی سبل
 المزاج هنزل و هو المزاج المحض و الكلام الباطل بكفارا ای انتركه و جد بكنز الیم ضد
 الهزل از و پدیدار ای ارفع و قد كن یعنی لكن ان هنرك ما هو الهزل من الكلام و تأخذ
 منه النصیح و الطکر و اشار الیه بقوله خون بد در طبیعت كه شست ان تكن كما تكن
 مضغ الجلد فی طبیعة الاسلاف نرود بالراء المهملة و الواو یعنی مضارع منقذ
 من رفتن فاعله ضمیر خون بد جز بوقت مرگ از دست متعلق بقوله نرود الی الیاد
 من الیاد الآخرة وقت الموت و اعلم ان العبارة وقعت فی النسخ الصحیح بهذا
 الوجه و هو المسموع من الاساتذ و من كتب نه مذهب بالهال و الیاء بعد و بین المعنی
 بقوله یعنی ان طبیعت نه مذهب از دشش آن خون بدش را كه رسوخ یافته است
 در وی مكر بوقت مرده الی لا یتركه و لا یغارق الا بالموت ثم قال و فی بعض النسخ
 نه مذهب بالراء المهملة من رمیدن و هو الظاهر الاول كما لا یحقی فلیم یحقق المتن بل ظن

این عبارت

این عبارت

المتن المفتر معجبا **حکایت** کان فی بلد تشارجل کامل معروف بکنک شجاع یقول ان ابنا
 املا دختر و کتاب کلستان کما ان ابنا القری حرفوا کتاب القدری **حکایت** فقیر
 دختری داشت بیاء الوختره فیها بغایت زشت روی و صفی نه کبیری و بجای زبان
 رسید یعنی صارت مسخر با وجود جهاز و شفت الی مع کونها موجود بین کسی بناکت
 او رغبت نمی نمود لقیح و جری **حکایت** زشت باشد بیتی بیرون با حرکات الثلث فی
 الوال منسوب الی موضع و دیا بمعنی الیاباج و هو مترتب من بیرون الی جمیع که بود
 بر عروس قدر متربیان فی الیاباجه نازیا با ستر که بر اشقشقه فی الجملة بحکم ضرورت
 باضریبی بمعنی اعمی غشیه نکاح شد بسته فان الاعی بی قبح و جری او رن اند
 دران تاریخ حکمی بر ادب الطیب شتا و المقصود الکمال لان الکماله باب من الطب
 انما افرد بالتدوین کثیره مسائله کالغیر ایضا از سر ندیب اسم موضع فی الهند بر سید
 که دین نایب یان روشن کردی الی یفصح عیونهم و جعلها بصیرة فقیه را گفته چر ادا
 را انما للخطاب علاج نکلی گفت ترسم که بیانشود ای اخاف ان یصیر بصیر او و صرح
 را اطلاق دعه لرؤیته فصح و جری **حکایت** و هو فی الاصطلاح اسم لنصف البیت وقد
 اشتری بعض المصارع بلاضح مصراع البیت و هذا من شوی بعض الشیء بمعنی الزوج
 زن بمعنی المرافقه هنا زشت روی صفة لقوله زن نایبنا اعمی به **حکایت** کان لرجل بیت
 قبیحه فزوجها بضریر کالتی نحن فی صد بیانها و قالت ذات یوم لزوجها الاعمی لو کنت
 بصیر المراتبه فان وجهی کالبصره و خلق کالفضة و ذوابین کالذهب و خدی کالورد
 و شفتی کالتعل و الباقوت و اسنانی کاللولو و اسنانی کالمرجان فقال الزوج
 و ان لم یکن لی باصرة و لکن عقلی کامل فانک لو کنت کالقلب ما زوجتک بضریر مثل
حکایت پادشاهن بکشم حقارت در طائفه درویشان نظر کردی بیاء الحکامه یکی از
 ایشان بفرست در یافتن الی تظن و گفت ای ملک ما درین دنیا بجیش بفتح الجیم

این کتاب در بیان بعضی از معانی و اصطلاحات است که در کتب قدیمه مذکور است و بعضی از آنها را در این کتاب توضیح داده ام
 و بعضی از آنها را در کتب دیگر توضیح داده ام و بعضی از آنها را در این کتاب توضیح نداده ام و بعضی از آنها را در کتب دیگر توضیح نداده ام
 و بعضی از آنها را در این کتاب توضیح نداده ام و بعضی از آنها را در کتب دیگر توضیح نداده ام

بمعنی الهی که از تو کمتریم و بعینش الی حیوة از تو خوشتر بفرما و قلبنا علیک علی
 الکثیرة و بیکر که برابر ادکل نفس ذائقة الموت و بقیامت بهشتی که در دوزخ الجنة و در
 معیان تهبشون و تخشرون علی ما قوتون **شود** اگر کشور بکسر الحاف العزیز یعنی
 الاله ایم کشای بعض الحاف العزیز مجموعها وصف ترکیبی مثل طاهران و قوی الامران
 فی الدنیا و کبر در دین حاجت مند ناست ای فی شغل الفقر در آن حالت که خواهد
 این و آن جمع مردن بخوانند از جهان میسرین بالباء العزیز از کفین برده یعنی مردن
 چو رخت ای المذایع از ملکات ای من الدنیا برست خواجه بالترکی با غلغل که کبر
 که ای بالباء المصدرة خوشتر است از پادشاهی لان من کان حله اخف یكون سفره
 اسهل ظاهر در دین جامه زنن بفتح الزاد الفارسی او کسر یعنی الخلق بکسر
 اللام بالترکی اسکا است و معوی ستره براد به النجدة و حقیقت آن دل زدن
 و نفس مردن **فله** نه انکه بخود دعوی نشیند ای لیسن الصوف من یقعد علی باب
 الدعوی از خلقی باخدا و الهی که خلاف کند زن ای لو خالفون یجکل بر خیزد یعنی
 للمحرب بل الصوف خلاف ما ذکر فانه بین ان یکون صابرا حلیم و کبر و کبر و
 غلغل و العزیز بالترکی اگر طاعتن اشهد یوالله اسید استیک ذکر من طاعتی عازمت
 که از راه اسکن بکسر الهاء للاضافة بر خیزد بل الطارف هو الذی یرضی بقضاء
 الله تعالی طریق درویشان ذکر است لله تعالی و شکر علی نعماته و خدمت و طاعت
 کا قبل طریق ما خد عشق و ابتار و هو بذل ما یلکه و فناء عت ای الاکتفاء بالظیل
 و الرضاء بالقسم و توجید ای تفرید الحق و هو علی ثلثة اقلام الاول توجید
 الافعال و اک توجید الصفات و الثالث توجید الذات و توکل و هو الاعتماد
 علی ما عند الله تعالی و الیاس عمای اید الناس و تسلیم و هو الانقیاد الی اهل الجبروت
 و قال اهل التحقيق التوکل باریة و هو صفة المؤمنین و التسليم واسطة و هو

اشاد

صفة الاولیاء والتوفیق نایب و هو صفة اخف الخواص و تحمل و هو تجرع المران من
 غیر تعب هر که بدین صفتها موصوفست ای متصف بهن الخصال بحقیقت درین
 است ای صوفی اگر چه در قیاس است ای فی اللباس الفاخر لای تسوۃ الصوفیۃ اما
 هرگز کونی وصف نه کیتی و کذا اما عطف علیه من الالفاظ الالبته اعنی و نه غار و هو
 باز ای من کان صفة کذا و کذا روزگار شب آرد در بند شمعوات و غیظ طلیها و شمعها
 هر روز کند در خواب غفلت و شبان آخرت بخورد بفتح الراء مضارع هر چه در
 میان آید و لا یحترق من الشبها و بگوید هر چه بر زبان آید و لا یجتنب عن الطرافات
 رندست و بیار اگر چه در عباس است **نظم** ای حرف نداء و التادیل محذوف دروست
 بهر چه بلعنی خبریان از نقول بکسر الواو و زیر و ن قال فی الصحاح العجی بالفتح جامد
 ریاداری و العجری بالباطن هر چه صفت رنگ در مکرار الظاهر ان کلمه در زاید و المعنی
 لا تترك السفرة المنقوشة بسبعة الوان و یحتمل ان یکون بمعنی الباب و لفظه
 مقدر قبله و من عکس التقدير فقد رجع المرجوح تو که در خانه بور یا داری فلما یلیق
 بحالک وضع السترة الملونة لانه لیس فی بیتک متاع غیر طصیۃ المراد نقیصه لبس لباس
 الصوفیۃ ربما **نکات** دیدم کل تان چند دسته صفت الحکایه بطریق التوضیح بر کنیک
 بیا الوحده از کیهان بسته فلما رأیت مکه الکفعم چه بود بفتح الواو کیهان یا چه برهون
 تا در صف کل نشیند او نیز حرف عطف معناه بالمرکه دخی کذا فی بحر الغرایب و من
 قال بکسر النون یستعمل بمعنی ایضا فلم یعرف معناه بکسر یست کیهان و کف خاموش
 الالبکی و قال اسکت صحت نکند کرم فراموش ای الکرم لایستعصم صحت کرم نیست
 جمال و رنگ و بوی و کالورد آخر نه کیهان یا غ اویم من قبیل الاستفهام التقریریه فی غیبت
 حضرت کرم و هو الله تقا بر ورنه نعمت قدیم فلما جرت نعمته علی من قبل ارجو
 رحمة من بعد کرم منم و کرم منم منم هر چه لطفست امیدم از خداوند علی ما جرت

تو هو ایست

ایست

ایست

این کلام را که در این کتاب است
 و در کتب دیگر است و در کتب دیگر
 و در کتب دیگر است و در کتب دیگر
 و در کتب دیگر است و در کتب دیگر

عادت با آنکه بضاعت ندام قد مرتبان البضاعة في الدنيا جنة سر جارية طابغ ندام حتى
اشترى به ثوبا او جان كازين واند لا نذر رحم الراحمين چون مبيح و سبيلش ثمانه
وعجز رسمت الى عانة مفرقة كه مالكان كخر ميراي آندين بقدر رون على اعتقاد العبد
آزاد كنند جنس پير و هنر العانة معلومة **خلاصه** روى ان ابا موسى الاشعري لما مضى
مرضه الذي مات فيه وقد بلغ سنه ثمانين سنة ارسل وكيله الى سوق النخاسين
ليشترى له عبدا شيخي سنه كسنة حتى يعقده لوجه الله ويعتقه الله تعالى النار
كما قال النبي الخ من اعنق الله اعنق الله بكل عضو منه من النار فطلب الوكيل
في السوق عبدا مستافلا احد يقول له اين يوجد مثل العبد الشيخ الذي تطلبه
لانه ما من احد ان لا يعنق العبد ابا بالغ في السن فلما ايسر الوكيل جاء اليه وقال
ما وجدت عبدا كبيرا ولما اهل السوق سقمي بان قال اني مولى لا يعنق العبد الكبير
ابا بالغ في هذا السن فقال ابو موسى الهي سمع ما يقول وكيلي فاعنق عبدا كبيرا
في ثمانين من النار راى بار خدائ موبيع المولى كذا قال صاحب بحر الغرائب وكسند لطيفه
بشمه الانور الى بر اطراف دهر فرمان و وى به ابتداء دهر بار خدائ و من
قال اصله بارى حذف ياق للوزن في القهح الفارسيه بارى لفظ مشتري بين
لفظ العرب والجمع معناه الله خدائ فقد ظن هذا اللفظ اعني بار خدائ لفظا تركيا
ثم قال وفي الفصول العبادية معنى قوله بار خدائ بزرگ خدائ لان بار يلفظ فارسيه
بمعنى بزرگ انتهى فقد غفل عما في بحر الغرائب وهو صاحب اللغة وهو اول بالاعتقاد
على كلامه وما ذكره من المعنى هو المناسب بالسباق وهو انسب بالاعتقاد كقبي
آراي وصف تركيبي بمعنى مرتين العالم به بندا خود به بخشناي امر من بخشناي بيدن بمعنى
الترجمه الى ارجمه سعادتي حذف حرف ندائه و كعبه رضا كعبه حمدك اسلمك
الى مرد خدائ خدا كعبه لتصل اليه بد بخت بكون التاء مبتداء كعبه خبر كعبه تابد

اما قید بعد از بیان آنست که لغت
یعنی الاخری و الاخری فی
الاولی و الاخری فی الاخری
و یجب جعل الفاعل مفعول
و منه قوله یجب ان یفعل

مضارع من تافن یعنی الاعراض هنا زین در متعلق بقوله سر تابد ای اعرض عن باب
الذی که در ذکر نیاید ای لا یجد بابا آخر غیر باب الذی **حکایت** از حکیمی پرسیده
که از شجاعت و هو شوق القلب عند البأس و سخاوت و هو الجود کدام اینها
بهرست گفت ای الحکیم آنرا که سخاوت هست بشجاعت حاجت نیست
فالسخاوة و اما من کل الوجوه **حکایت** نوشته است ای مکتوب بر کور لعل القبر
بهرام کور بالکاف الفارسی فی اللفظین که دست کرم به که بازوی زور یعنی القوی
قطعه نمائند بسکون الثوب و التوالی صحن منقح حاتم طای ای صاف و لیکن تابا بدینا نه صحن
ثبت ای بقی نام بلند من ای اسم الطای بیگونی مشهور خانه بالسی، مذکور **حکایت**
روی من امانه معی کان رضیعا لا یصل ثدی لولم یکن صبی آخر یصل الثدی الاخری زکوة علی
بدرکن ای آخر چرا که فضلا از بفتح الراء المرهله و سکون المجر - شجرة العنب راجع
با طیان ببرد بضمین ای اذا قطعا یسترد هذا انکور کما هو محجب معلوم فالزکوة
نقص صوره و زیاده حقیقه **باب سوم و فضیلت فاعل** الفاعل بالفتح
مصدر فاعل یعنی من باب عام و قد مر بیان قریباً و فاعل یعنی فاعل عام باب فاعل
اذا سأل و منه قیل العبد حران فاعل و اطرحه ان فاعل و قیل من باع الحرس بالفاعله
ظفر بالعر و المرق **حکایت** هو المند ای سائل مغرر در صف بتشدید الفاء حره
بما انان طلبی گفت ای خداوندان نعمت آنها الاغنیاء اگر شمارا انصاف بودی
و مقتضاه اعطاء الزکوة و الصدقة بغير سوال و ما را فاعل و حجب الصبر علی القلیل
و ترکی السؤال رسم سوال ای هذه العاقلة از جردان برخاسته ای ارفع و الباء
للحکایة فی الموضعین **قطعه** ای فاعل تو انکرم کرد ای بالکاف الفارسی ای حبره
غیا که و رای تو هیچ نعمت نیست ای انما فی متهم جمیع النعم لیس و رای که نعمه
کنج بضم الکا ف العرفه یعنی الزاویه و هو المسوح من الاساترة و اطلاق الزاویه

و هو الصبر

در الصبر شایع کاسبی و بجهت آن که بفتح الحاف الفارسی یعنی خریدن و اختیار
 لغایت فانه اختار هر که را صبر نیست حکایت نیست **حکایت** دو امیرزان بودند
 در مصر یکی عالم آموخت الی تعلم العلم و دیگری مال اندوخت الی اکتسب المال
 الی الی تعلم العلم علامه عصر شد و این اشاره الی الی اکتسب المال و من
 وضع لفظ این مقام آن لم يعرف الاشارة و العارف بکفیه الاشارة طریز مصر
 گفت بفتح الحاف الفارسی مرادف شد پس این توانگر بچشم حقارت و اختار
 در فقیه الی عالم و من لم يعرف المتن وضع لفظ فقیر مقام فقیه نظر کردی و کفیه من
 سلطنت رسید ای وصلت الی السلطنة و توانمچنان که کلک الاول در مسکن بماند
 گفت ای برادر شکر نعمت باری بکار نیست که میراث بیغامبر آن یافتیم یعنی عالم
 تقیر من المقتن و تو میراث فرعون و مامان و هو و زریس یافتی و من لم يعرف
 المتن و صحیح المعنی قال رسیدی مقام یافتی یعنی حکم مصر **شعر** من آن مورم که در دنیا
 بماند ای آنکه ضعیف بضع الناس اقدامهم علم و برنگونی نه زنبور که از چشم
 بنا کند ای لا قدرته علم ازاء الغیر و قد وجد فی اکثر النسخ لفظ دستم مقام چشم
 و الاشب بالمقام ما اختاراه کما خود شکر این نعمت که از من ای این اشکر علی
 هذه النعمة که روز مردم از آری وصف تر کین نذارم لانه تفسیر للتابع و قبل
 فی التزج **شعر** بن اول مورم کاغذیله او الی و کولم آری بندن الکلیا لربو نعمت شکر
 ایدمی و لدن که کس ابلکمز بنم المدن **حکایت** در ویش را شنیدم که در آتش
 فاق بعضی الفقیر کلامی سوخت حکایت حال ماضیه و ظرف بر حرفی و دوخت
 کما هو عان الفقیر و سئل خاطر خود بدین بیت **شعر** بان خست فناخت
 کنیم و جامه دلوق عطف علی قوله بان که بار محنت خود و و اولی که بار شت خلق
 لفظ بار فی الموضعین بمعنی اخلل یکسر الحاء کس گفتش الا قال احد لهذا الفقیر

چه نشینی که فلان درین شهر طبع کریم دارد و کرم عظیم میان بخدمت ازادگان بسته و در
 یکسر الهام و الهام نشسته اگر بر صورت حال تو مطلع گردی باسد خاطر عزیزان مشت
 دارد گفت دکن الفقیه خاموشی که در پیش و فخر مردی به که حاجت به پیش کسی بر آن
 که گفته اند **قطعه** هم رفو بضم الهام معناه بالترکی پا و منه رفیع الثوب بالترقیه و بابه
 قطع دوختن به و الزام کنج **جمله** اتفاق العارفون بهذا الکتاب علی الله بضم الحاق الیوة
 فیه اما و عدته آنقا و اعلم ان الزام الشیخ و الزامه الاثنان کز بهر جا که رفو و
 منها و احسن الرقاق تلخ تا کتب به یکسر الهام الاضافة خواجگان الی خدمت تو مشت بجمع
 و المراد ارسال الرفقة الکتوبه الیهیم لطلب الثوب حقا که با عقوبت دوزخ بر این
 من جبهه التام رفیق پای مردم **مصابیه** در بهشت و بعضی نسخه مراد بالباء
 المصدرة بدل مردم **حقیقت** یکی از ملوک عجم طبع حاذق الی ساحر رامن خدق الصبی
 القرآن و العقل اذ امر و من خسره بغور بجمع استاد مطلقا فقد غفل عن الهام به بخدمت
 سید الکونین و الثقلین محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم فرستاد سال چند معناه بالترکی
 به بخدمت بیل و در دیار عرب بود کسی من الصحابة به بخدمت پیش او نیامد و معالطی از او
 درخواست لفظ و جمله التاکید روزی پیش رسول عدم آمد دکن الطیب و کلمه بکلمه
 الفارسی بعضی شطابین کرد که مرا برای معالجه اصحاب فرستاد اند هیچ کسی درین
 مدت الی الله المدیون الیه گشت فیما بین الی باربعین الشفات نکر تا خدمتی بیاء الوحده
 که بر من بند معین است بجان آرم عبارتی عن الاداء رسول الله عدم فرمود که این طایفه
 را قاع من هست که تا اشتراک غالب نشود چیز نگویند و هنوز که هشتا باقی باشد دست
 از طوام باز دارند کنایه عن ترک الاکل و فقال بدارند موضع باز دارند فلم یعرف المتن
 حکیم ای طیب گفت ایستاده بخدمت تندرستی پس ازین خدمت بهوسید و برفت **شوق**
 سخن آنکه کند حکیم آغاز ای حکیم بشرع فی الطام فی وقت یا سر انکشت سول فی

این نسخه از دست
 میرزا محمد باقر
 قزوینی است

این نسخه

این نسخه

در آن و بنا بر این و بوجه انامله نحو النعمه که زنا گفتنش خلل زاید الی بتولد الضر من عدم
 کلامه هو ا بیان المصراع الاول من البيت السابق یا زنا خور دشتن بجان آید او قرب
 من الموت من عدم کلامه هذا بیان المصراع الثاني من البيت السابق که گفتار نقد الكلام
 گفتارش حکمت بود حکم منفرع علم الاول خور دشتن تندرستی آرد بار بختی غیر
 حکم منفرع علم الثاني یکی توبه بسیار کرد و بار شکسته بپا اطمینان بپایان
 تا یکی از مشایخ بدو گفت چنین می دانم که بسیار خورده و عادت داری بیا اطمینان
 و قید نفس از مولی بار یکتر است فخر المصنف قید النفس بقوله یعنی توبه ای هر بدو
 الشیخ بقوله قید نفس التوبه **حکایت** روی من رجلی صالح انه قال حاشیعت قط
 الاغصبت الله او مهمت بالعصية ثم شرع المصنف حکایت کلامه و ذکر الشیخ و نفس
 را چنین که توبه و روی ای علی هذا الوجه الذي شربنا به زنجیر بکسلاند و آید زوری که ترا
 بدو در مضارح من در بدن **بیت** یکی بچا که می پیورید اشاره الی حکایت و تمثیل **حکایت**
 النفس چه پیورید شده ای صار مریضه خواجه را ای صاحب پیورید ای اهلک **حکایت**
 در سیرت اردشیر باطلانی اسم ملکی من الملوک اما سائنه هذا غیر اردشیر اسفند
 یا آمل است که حکیم عرب را پرسید که روزی بیا الی الوحده چه نایم طعام باید
 خور د فيه شب طعام انه لا ينبغي للسلطان ان يطلبوا حفظ الصحة فان به شیشه تدریس الملک
 اذ ذکر العلیل علیل گفت ذکر الطیب صدور سگی ای وزنه من الطعام **حکایت**
 می کند گفت ای الملک الذکور این قدر چه قوت بنشد به الزاد دهد حکیم گفت مهله
 المقدار بچک و عازا دخل ذلک فانت حامله یعنی تفسیر من المص ایا قدر تر ابرای
 همی دارد و هر چه برین زبان کنی همان **بیت** خورده و بشد ابرای زیستن خبر و ذکر
 که نیست عطف علیه تو معتقد که زیستن از بهر خور و زیستن **حکایت**
 بیکدیگر و دیگر ملکی و دخی ذکر ایلکی ایچون سن بولا معتقد که دیگر ملکی بیکدیگر **حکایت**

دو در ویش خراسان ملازم صحبت یکدیگر بودند و سیاحت کردند که قدر
 بیانیه فی اوایل الباب الک و من بینته هناك بما فی مختار القحاج و اعداد منا حیث قال
 فی مختار القحاج ساج فی الارض یسبح سبحا و سبحا تا یفتح الیاء ای ذهب فقد
 غفل عما ذهب بکی ضعیف بود که بهر بفتح الیاء و شیب افطار کردی بیا و الخلیة
 فی ثلث مواضع و آن دیگر فوی که روزی بیا الوحی طرف سه بار خور دی قضا را و فی
 بعض النسخ اتفاق بر در شهری بیا و الوحی شتمن جاسوس بالیا المصد رتی
 که قضا را حد نه هر دورا در خانه کردند ای جوسوها فیه و درش را بطل بکسر الحاف
 الفارسی بر در آورند ای بنوا بالطن بعد از دو هفته معلوم شد که نه گاهند
 در یکسانند فتحو الباب قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت بر در برین عجب
 مانند ای الناس حکیمی گفت خلاف این عجب بودی که آن بکین بسیار خور و وصف ترکیبی
 بود طاقت نه ندای بالیا المصدری اعلم ان لفظ نواجی لسان الاول یعنی حسن الحال
 و الفناء و التهنیة و آتای بعض العسکر و الثالث اسم آله الله و الرابع اسم مقام من
 مقامات الخوسق و الخا سابعی الدهن که فی بحر الغرایب و قال فی مختار الضحاج
 الفارسی یعنی النور و الظاهر ان المراد من المعنی الاول و الآخر من فتره بقوله یعنی نداد
 فلم یأت بمعنی من معانیه نداشت ای کم یصبر علی عدم حسن الحال او علی عدم النور و هلاک
 شد و آن ذکر ای الضعیف خویشتن و در وصف ترکیبی بود ای کان ضابطا لضعف بر عادت
 خود صبر کرد سلامت مانند **قلو** چه کم خور و ن طبیعت شد ای اذا کان قلته الاکل طبیعت
 کسی را ای احد بحسب الرضا یا ضمه جو سختی پیشتن آید مثل الجس مع عدم الاکل
 سهل کیرد و یقدر علی الصبر و کمر تن بر در سخت و وصف ترکیبی اندر فراخی جو تنک بالیا
 المصد رتی فیها یبند از سختی لمیرد قیل فی الترمذی **شوی** کشتی به خوا و لاجویک آنزه قتی
 کون کله آ جلفدن بولکلمه نکشت کن او کم تن بسلر اولوی جو طارلق کور و لاج

این سر مدح

این سر مدح

تو سختی

لیفتند از اولدی **طایب** یکی از حکا پسرش را نفل کرده از خوردن بسیار و عقل نهایی
 بقوله که سیره یا ایها المصدرة ای الشبع مرد را بخورد اردای بجهله مرصفا گفت
 ای پسر ای پدر که سنج لفظ که بکسر الحاف الفارسته و ایاه الاصلی یفید معنی الصدقة
 ای الجوع بکسر بضم الحاف ای یعقل نشین که طریقان گفته اند که بسیر من مردن
 به که که سنج **طایب** گفت ای حکیم آنداز نکه دار که قال الله تعالی کلوا واشربوا ولا تسرفوا
بیت که چه خدا گفت کلوا واشربوا و در عقبش گفت ولا تسرفوا **طایب** قال
 فی الکتاب حکى ان فارون اترشیه کان له طیب نصره فی حادق فقال لعلي بن اطمین وانه
 لیسنه کتابکم من عالم الطب شیخ و العلم علما ان عالم الابدان و علم الادیان فقال رفد
 جمع الله مع الطب کلمه فی نصف آیه من کتاب الله تعالی قال وما هی قال قوله کلوا واشربوا
 ولا تسرفوا فقال النصرانی و لایؤثر عن رسولکم شیخ فی الطب فقال قد جمع رسولنا
 الطب فی الفاظ بسیره قال وما هی قال قوله جم المصلی بیت الله ای واطیبه راس کل
 دواء و أعط کل بدن ما خرد فقال النصرانی ما نرک کتابکم و لایبکم جالینوس **طایب**
 نه چندان بخور کند ما نرک بر آید نهی فی المعنی عن کثره الاکل نه چندان که از ضعیف جانت
 بر آید نهی فی المعنی عن فله الاکل جم و جبالها لغه **طایب** با آنکه در وجود طعامست حفظ
 نفس و هو مستی ریح آورد بفتح الواو فاعل طعام ای یایه بالمرض که پیش از قدر
 بفتحتین بود بفتح الواو ای لو کان زایدا من المقدار لانه کل کلشکر خوری بتکلف زبان
 کند و هو مجرب و زمان خشک ای اجتر بلا ادام دیر خوردن ای بالجوع کلشکر بود **طایب**
 مرض رجل غافل و قال لانه بطریق التصحی لا تأکل طعاما الا مع الشکر قال الابن ما نرک
 فی ما لا کثیر حتی اقدر جم و ذکر قال الاب اسئل نفسك من الطعام ای ان غلب الاستهلا حتی
 یصیر کل الطعام لما شکر لم یز **طایب** و بخوری را گفتند ای قالوا لمریض که دست چرمی
 خواهد گفت آنچه دم بیج کوا بعد یعنی اجاب ذکر المریض یا ای اطلب ان لا یطلب خاطری شیخ

طایب
 بیان تفصیلا
 تا مردم مار

طایب

بیت محل کیش و شکم یعنی اذالان معدن و البطن متعلقین در دو خاست قام المرض
 سودند و در همه اسباب راسه الی لا ینفعه کون جمیع اسباب المعاش مستغنیه
 اذ القلب لا یمل الیهما فالنفسه راس کل عیش هذا المعنی هو المناسب بالتیاق و مع
 قال الی لا ینفعه کل معاجله بحربه بحربه صحیحه فقد الی بطلام غیر مناسب بالمقام وان
 تفسیر یقتضی انه اذا حدث مرض فی شخص لا ینفعه علاج اصلا و هو ابطال باب
 الطب کما لا یجفی **حکایت** بقال راوری چند بر صوفیان که در بکسر الکاف الفارسی
 آمد بود یعنی اشترک طایفه من الصوفیه طعاما مثل الارز و السمن فقال حق
 اجتماع دراهم متعدد علم و متهم و بیانه و مهر روز بقال طالبیست کردی و سخنهای
 ناخوشی گفتی بیاد الخطاب اصحاب الی الصوفیون ان رفعت قد مرتبانه خسته
 خاطر بودند و جز از تحمل چاره نبود اذ كانوا فقرا لا یقدرون علم الا و ان صاحب دین
 از آن بیان گفت نفس را و حق دادن بطعام آسانتر است که بقال را بر درم بکسر
 الال بمعنی الدرهم **فصل** ترک احسان خواج او سیر و احسن کا حتمال جفای توانان
 الی من تحمل اذ انهم کما قیل **فصل** غم و بیاضی به کردن جان و لا چند انکه چندانی نبرد طعام
 حرب و شرمن سلاطین زبان تلخ و ربانی نبرد بتنهائی کوشش بالکاف الفارسی بمعنی اللهم
 مردن به و اولی که تقاضای رشت قضا بان بالا اضافه و قیل فی الزمره **فصل** ترک احسان
 خواج بیکه کرد جوق جفا سن چکنی بتوانیک اثامید بیکه کرد اولی که تقاضای رشت
 قضا بیکه **حکایت** روی آن صا طامه بد کان فقال القضا بان ان خذ لی لحم سمینا فاشتره
 قال ذلک القضا لیسی دراهم قال القضا بان ان امر بک قال الصالح امر الی النفس
 اولی من امر الی قال القضا بید الامر الی النفس صرنا العجف قاله القضا الی الیکن جسد
 هذا ان یكون خذ الله و یوان العشر **حکایت** جو انمردن را و در جنگ تار جراحی بیاد الوصله
 فیما هو بالفتح و السکون رسید یعنی اصابعه جراحه بخوفه تمیته فی الاغلب کفقتش

این کلام

فلان بازگان نوش دار و دار الی عقل و دوا و نافع بطراحتی اگر خوابی شاید که قد روی
 بقتی بنویا الوجود الی مقداری سیر بدید و گویند الی بیرون آن بازگان بیخواب معوق
 ای مشهور بود **بیت** که بجای نانش اندر سفر بودی افتاب مرهون تا قیامت روز
 روشن کسی ندید چه خواب لانه لایفتج سفر نه حق نظیر الشمس جوائه گفت
 اگر نوش دار و خوابی لایکلو عن احتیالین دهد یا ندهد و اگر دهد فهو احتیالین اگر نه
 منعفت کند یا نکند بهر حال از و چیزی خواستی زهر قاتل است **بیت** هر چه از دوان
 جمع دون عشت خواستی بفتح الحاء از الواء رسمیه در تن افروزی و از جان کاستی
 پیاد الخطاب من کاستی بفتح الباء تنقص استعداد و حکیمان گفته اند اگر اب حیاتة المثل
 بقتی بنویا ب روی فرشتگان لویج ماء الحیوة مثلاً بماذ الوجود الی بکسر الهمزة و اما
 حکم دال العالم لایستریه و من آورد بدل العالم لفظ العاقل فقد جعل بعض لفظ دافا
 که مردن بوقعت به از زندگان **بیت** اگر حنظل باطباء الملهة و الطاء المعجبات
 ابو جهل فریورلی خوردست خوش خوی الی حسن اطلاق و العاقبة به از شیرین
 پیاد الوجود از دست ترش بختی روی عبوس الوجود قوله خوش خوی و ترش
 بوی وصف ترکتی و قبل النرجعة **بیت** یکم یک حنظل خوش خوی النداء الی سکر
 بوی روی النداء **حکایت** یکم علما حضورش بسیار داشت الی کما انت مرترقة کثیرة
 و کفاف اندک از بزرگان من اجل دنیا که حسن ظن بلیغ الی علم وجه البالغة در حق
 او داشت فاعله ضمیمه یکی از بزرگان بگفت فاعله ضمیمه یکی از علما ای قال لانه رجل
 عیال کثیرة و کفافه قلیل روی از توقع وی اشاره الی یکی از علما در هم کشید
 فاعله ضمیمه یکی از بزرگان و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد **بیت**
 ز بخت بسکون التاد روی ترش کرد حال من ضمیمه مر و پیش من مرهون مر و در عین
 بر و غیره قدمه بیانده حکایة المتقومة الی اولها دیدم کل نانه چند دست و ذکر تافیه

ابو جعفر

یار

ما ذکر صاحب بحر الفرایب ویتنا خطا من اخطا و فی العجب من الخطی من آنکه قال
 منافع البحر نیز حرف عطف بمعنی الواو و تلخیص کرد این بیاید الخطاب من کرد اینند بحاجتی
 که روی تان روی وضدان حال من ضمیر و که کار بسته نماید گشتان پیشان الیاء
 من نفس الکلام بمعنی الجمله و فی بعض النسخه فرو بندد کار گشتان پیشان آورد
 اند که اند که در و طیف او زیاده کرد و بسیاری از ارادت کم بفتح الطاف بمعنی
 ناقص پس از چند روز چون محبت معروف و برقرارند بدو لکن العالم گفت **شعر**
 بشن فعل من افعال الذم المطاعم فاعله و هو جمع مطعم بالفتح و الشکون اسم
 لما یطعم و المخصوص بالذم محذوف حین نصب علی ان ظرف لکنسب مضافا
 الی الذل و هو بالضم و التثنی بدخلة العز تنکسها الی تنکس است نکل المطاعم و الخطاب
 عام القدر بالکسر ظرف یطبخ فیه من نصب الی منصوب و القدر بالفتح المرتبه مخصوص
 من الخفض ضد الترفع و لا یحتمل ان المصراع الکافی مقام التعلیل للذم **تأمل** افزود
 و آب رویم گاست الی نقص فی نوائی بالیاء المصدر فی قدر فن معانی نوائی از حد کن
 بکسر التاء للاضافه خواست بالواو الی ستمه بمعنی خواستن الی من ذلک السؤال
 درویش را ضرورتی بیاید الوحدۃ فیها پیش آمد کسی گفت فلان ذکر همه شخص
 نعمت بی قیاس دارد ای محول اگر بر حاجت تو واقف گردد همانا معناه بالترکیب بکسر
 و امید و تلک و رویم قال فی البحر همان و همانا بمعنی واحد و الفرق ان همانا قریب
 الی التحقيق باین معنی و عا ذکر لیس بوظیفه الشارح در قضای ان توقف
 در قضای در و انداد گفت فاعله ضمیر درویش من او را ندانم الی الاخره گفت
 فاعله ضمیر کسی منت بفتح تین رهبری کنم الی ای او تو دستش بگیرت تا بمنزل آن کسی
 در آورد الی ادخله فی داره درویش یکی از بدست فرو هشت بکسر با و بالترکیب طودا غن
 آشقه صار ففتش و تند بضم التاء و سکون النون بمعنی الصعب نشسته و التامه ان
 کتابه

باید

خود را در کار

عالم

این

و این را در هر کجاست

کتابت عن کونه جوس الوجه سخن نگفت و باز گفتن ان اطرظ گفتن ضمیه الفاعل راجع
 الی کسی و ضمیه المفعول الی درویش چه کرده گفت عطا ی او ببقای او بخشیدم **قطع**
 مبر یقینی تنی من بردن حاجت بنزدیک ترش روی طفل الهی بقول که از خود بدش
 فرسود اسم مفعول من فرسودن و مبر یا لمر که بمعنی از کل و او صفیق و بیکه نکل و دیدن
 فاحمل علی ما هو المناسب کردی بالکاف الفارسی و من قال الی نصیر است متاذیان بود
 ظن فقد الی بمعنی من خند نموده ثم قال فی الصحیح فرسودن بمعنی استکه اما که در فقد ذکر
 احد معانیه اگر کوی غم دل با کسی کوی مرهون که از رویش بنقد الی الآن و بالفعل
 آسود اسم مفعول من آسودن یا لمر که دکلن کردی الی نصیر مستزکان عن مشاهدت
 وجهه البشاش و من قال بمعنی نصیر فرخا فقد ذهب الی مدحیه من اشیان المعنی من خند
 منف **علائق** خشک سالی بایا المصدرة الی القی طادر لکنه ریه بدید احدی طر حائل
 خان طاق درویشان از دست رفته بود شق الفقر و کثرة الفلذ و در مای اتمان
 بر زمین بسته الی لم یمنزل المطر و البه که و فریاد اجل زمین من الجوع با آسمان پیوسته
قطع غاندجانو راز وحش و طیر و مای دسور مرهون که بهر فلک شد بمعنی نرفت از آن
 نوای قد طرفت و من لم یذكر المعنی فیها سبق مع کونه موضع بیان فکرتما احد معانیه
 بقوله فی الصحیح الفارسی نوابغ النون بمعنی النعمه اخفاش فاحله شد عج
 که دود دل خلق جمع می شود الی نمی شود که ابر کردی بالکاف الفارسی الی نصیر سحاب
 و سیلاب بالفتح و سکون دیدن باران فی مبالغة لطیفة در چنین سالی کشتی
 بیا الوصل دور از دوستان دعا که سخن در وصف او تر کن ادبست خاصه الی
 خصوصاً که در حضرت بزرگان فان صیانه انسان فی محضرهم واجب و بطریق اهلان
 از سر آن در گذشته مع نشان بدخله بقول که طایفه ابر عجز کوبینا حمل کنند پس برین
 و دین اختصار کنیم که اندک دلیل بسیار الی بود بایا المصدرة فیها او الی الوصل

این کلام

این کلام

این کلام

وشتی بالضم و السكون و الیاء للوحدۃ لاخیر الی مقدار القبضۃ نمونۃ بالترکی اورنگ
کذا فی بحر الغرائب خرواری و فی خرواری فی الاصل حمل الخمار ثم اطلق علی الجمل مطلقا
ان حمل کان قایما فیہ اصلیه قطعه که شته یکشد آن محنت را شتری را بدان بنا مید
کشتی ای لغضا صند باشد چو جبر بغدادش الشین را جمع الی قوله ان محنت
اما فاعل باشد فهو آب و من قال الشین فاعل باشد فقد اخطا کما لا یخفی علی حد
بنائیل المعنی در زیر طرف آب و آدمی عطف علی آب بر پشت کنایه عن کون ذوالبینه
چنین شخصی که طرف بغتی بن ای بعضی از بغت او شید که در آن سال نعمت که کران
داشت قدمه مثل شکل و ستان را و صف تر کیتی جبر ادم الفقه اسیم و زر وادی
بیاء الحمایه ای کان یتصدق بها علیهم و مسافر ان را سفره نمادی ای کان یطعمهم
کرومی در ویشان از جور قاف یعنی فقیر بجان آمده بودند و صاروا مضطربین آنکه دعوت
او کردند و مشورت بمن آوردند سر از موافقت باز زدیم الی الامتنعت عن موافقتهم
و کفتم قطعه خور و شیر بسکون الی انهم خورن سک ای سون که بر سختی بمیرد اندر
غار ای فی الکفره تن به بچال که و کر سنگی هر چون بنه و دست پیش سفله مداران الکفره
بدان ای الذی للسؤال که فریدون شود بنعت و مال مرهون به هزار را هیچ کسی شمار
ولا یتبعت الیه پرنیان بفتح اباء الفارسی و النون الطریه المنقش و شیخ فعیل
بمعنی المفعول ای الثوب المنسوج الثمین بزرگاهل ای علی الجاهل لاجور و طلاست
و هو کل ما یطلى به و قد یقال بالیاء و یکتب به بر دیوار **حکایت** حاتم اسم رجل معروف
بالکرم متر بعض بیان قبیل هذا الباب طالی منسوب الی قبیل طالی را گفته از خود
بذر کتر همت در جهان دید یا شنید کفنگ روزی چهل شتر قربان کرده بودیم
با امر او عرب بکمر شته صحرا بیرون رفیم خار کتی بفتح الحاف العربیه و صف تر کیتی
و الیاء للوحدۃ را دیدیم که شته خار فراهم آورد ای جمع کفتم برهما فی بایاء الاصلی

این بیت را هم

بمعنى الضيافة خاتم جبرائيل

بمعنى الضيافة خاتم جبرائيل که خلق به سماط او کرد بکسر الخاف الفارسی آمد الله
 گفت **بمعنى** هر که نماند از عمل خویش خورد بفتح منت خاتم طای بنبره قال علی کرم
 الله وجهه **شعر** لتقل الصخر من قن الجبال احب الی من الرجال بقول الناس
 في الكعب خازن فقلت العار في ذل السؤال من اورا بالمت وجوالمردن به توار
 خود ویدم **سکینه** موسی ورویش را دیدار بدینک الی العری بدریکر بالخاف
 الفارسی بمعنی التمل اندر الی اندر یکل کما متر نان شل بود کمال فقره گفت
 فاعله ضمیر ورویش الی موسی دعای بکن تا خدان بکاف مر کفاف وهد قد تر بیان
 الکفاف فی الباب الاول فی قول المص وجه کفاف بتفاریق مجری دارند ومانیتن
 معناه مناک وفسره معنا بالفتاف قد غفل عما مضی فلان قال مضی عامضی که از لطافت
 بجان آمد موسی ودم وعا که حق تھا اورا دستگامی بیا الی الوجوه و دستگام بمعنی
 قدرت و من ذکره بالباء ولم یقرض به وقال بمعنی قدرت و مکنث فوق اهل هن
 اسیان بل اقل به اذا المراد نوع واحد و قطعه من القدرة و هو ارجاست آمد بعد
 از چند روز باز آمد از مناجات دیدش فاعله ضمیر موسی والضمیر امرار راجع الی
 ورویش که فتار الی مجوس و خلق انبوه بالفتح والسکون بمعنی اکثر بر و کرد
 بکسر الخاف آمد گفت موسی عم این را چه حالتی گفت خمر خورد الی شرب
 الخمر فان الطاق خوردن بمعنی استامیدن شایع فی اللغة الفارسیة و عربی فی تحار
 الصحاح العربیة سوء الخلق و رجل معرب بکسر الباء بوزن ندریکه فکسر و معناه
 فی العرف بالمر که غوغا کرد و یکن را کشته بضم الخاف العربی الی قتل احدا الکنون
 قصاص می کنند **بمعنى** کمر به مسکین اگر بپرداخته الی لولیان للهرة المسکینة جناح
 تخم کنجشکر بضم الخاف و الجیم العربی العصفور از جبران برداشته فلان قد یجد
 الضعیف قدر فی ذل الضعفاء کا قال عاجز باشد که دست قدرش را بد خلاصه البین السابق

بمعنى

بمعنى

بر خیزد و دست عاقلان بر تابد مضارع من تافتن یعنی یوزیمم موسیوم حکمت
 جبران آفرین وصف ترکیبی اقرار کرد و از تجاسر خویش آن جرأت علی الدعا له
 استغفار قول بگو و بوسط الله التزق لعیان لبغوا فی الارض بر خوانند آن قراء
 مضمونه **الآن** الایة شریعت علم نبی عدم **شعر** اذا خاضک اخاض انقل من الطوض
 یعنی شروع و اصل ورود الماء و شروع و کلمه ما اما استغفامیة فذا یعنی الذي و
 اخاض صلت و المجموع خبر ما الی شیء الذي اخاضک او کلمه مامع و الاسم واحد علی
 الی شیء فمربوط او اجله الفعلیة خبره الی الی شیء اخاضک ان جعلک خاضعا مقصور
 فی الخطر یعنی بین الاشرف علی السلاک و يجوز ان یکسر الطاء للقافية فی ملکک و اطاردان
 اخذ فی وجه متعلقان بقول اخاضک فلیست الفعل لم یطر بقراء بفتح الطاء للقافية
 علی الاول و یکسر علی **انکسر** سفله الطاء من کلامه را مقدره چو جاء بالجمیع العرف
 آمد و سیم و زرش الی اذا جاء المنصب و الفضة و الذمب الی الذي سبیل یکسر السین
 الممثلة و الکسرة المختلة للباء و هو الضرب بالید علی القفا یقال له بالترکة سلمه
 و من قال اللطة انه تضرب علی وجوه الصبيان عند الاساءة فارغ الادب فقد استحق
 ان یقال فی حقه سبع خواجه کجفت سرش از غفلت عن لفظ سراین مثل آخر نه حکیم
 ز دست استغفار انگارنی و المشار الیه هو المصراع **انک** سور همان به نباشد پیرش
 هذا مثل فی الجمع کما ان قوله لیست الفعل لم یطر و یقال فی التکرار **فر کج** نکل فتادی در
 زوال **حکمت** پذیرا **حکمت** است و لیکن **پسر** کرمی دارست یعنی ان فی ابنه
 حرارة اما ذانیة او عرضیة فیضیه الفصل و لهذا یمنع من کلمه لا یجوز و من لم یعرف
 معنی کرمی دارست قال یعنی ان ابنه خارج المزاج لا یناسبه **الحل الفصل**
 انگس که توانکرت نمی کرد اندا الذي لا یصیرک غنیا او مصاحبت نواز تو به متر
 و اند فیل فی الترجمة **یت** اول کس که سخی بای قلمه خیری سکه یکن بیلور و سندن

این بند

این بند

حکایت اعران العرب کل من هو ولد اسمعیل و مع سوا کان ساکناً فی البادية
او الامصار او القرى و قول الجوهري هم سكان الامصار غیر عرضي و النسبة الى العرب
عری و اما الاعراب فهم سكان البادية خاصة و النسبة اليهم اعران قال الاعراب ليس
بجمع حرب بل هو اسم جنس و البادية لفظ المص للوحدة لا النسبة یعنی واحد من الاعراب
را ویدم در خلقت جوهریان بصره ای در جماعتهم او سوفهم حکایت می کرد که وقتی
در بیابان ای در المغانه راه کم بالضم کن بودم و از زاد معنی بالاضافه و اعلم ان
الزاد طماع بنحوه للتشویع لفظ معنی ما یدخر فذكره مع زاد یعنی المبالغة في النفي
یعنی از جنس زاد هیچ بامن چیزی غافل بود و اطلاق لفظ معنی علی الامر المهم و الشیء
المستوع من المال و الزاد شایع كما یقال في النثر معنی سوا که مبدرفاذا فرغ من المعنی
فلا تلتفت الى التصعب من لم يعرف معنی لفظ معنی و فایده زیادیه و دل بر مبالغه
نهاده که ناکه مقصور من ناکه بمعنی فایده کلفظ ناکه بان کسبه یا فتم به از مر و ایدای
اللولو مهر کنز آن ذوق و شادی و فراموش نکنم که بنده استم ای ظننت ان في ذلك الکین
کندم به ریاست و به بالسر که قاور لکن بغدادی و من قال قبل و ته و هو معروف عند
اجله فقد بعد من معنی اللفظ و المعروف فی البلدان السبعینة عن العمر ان ان اصلها اذا
ارادوا السفر یقولون اطنطه الشویب فی الکین او الخراب لاجل الزاد فی الطريق
قالا اعران الواجد ظن ان ما فی الکین هو الزاد من اطنطه المعهونه و باز مر مرش
تکنم ان تلحنی و نا امیدی که معلوم کردم که مر و ایدست **فصل** در بیابان خشن
ای در المغانه السابیه و ریک روان که الرمل جاری و من قال یعنی جریه بمانت
یعنی اللفظ ايضا تشبه را در دمان چه در بضم الدال چه صدق اذا اللولو لا یدفع
عطشه لا یصدف مردن توشه یعنی زاد کو اصله که او اشاره الى مردن توشه
فتاد یضم الفاء ما ض من فتاد و هو مرادف افتاد فاذا سمعت التحقيق فلا

حکایت
اعراب و النسبة اليهم
الاعراب

این کسب می

این کسب می

این کسب می

Handwritten notes in Urdu script, likely a continuation of the text from the previous page, discussing the importance of the 'Khat-e-Munawwar' and the role of the 'Munawwar' in the 'Khat-e-Munawwar'.

الحمد لله رب العالمين

1941

100

فما تلتفت الى طالع لا يلبس الزباني طوبه بركه بدا وچه خرف الى لا تفاوت بينهما و خرف
بفتي نيل طار و الزمان المعجني بالتركة شقيب ومن قال اداد به سقى باره فقد
زاد من عند نفسه وقيل في الترجمة **فقط** قوري يازيل و اقتر قوم و صومرا غرق
در ندر يا صدف چو ايا قدن دوشه از قسرا از قوش غفلت انك نه زرنه خرف **چون**
يكی از عرب الى واحد منهم در بيا باله بيا والوحدة از خابت ششكي گفت **شعر**
باليت قبل ظرف لقوله افوز ميتي فعيلة بمعنى الموث يوما بدل من ظرف والمراد
باليوم مطلق الوقت لانه اقترن بفعل غير متد ومن لم يعرف العادة قال اليوم
زمان ما بين طلوع الفجر الى غروب الشمس وقد يطلق في مطلق الوقت وهو
المناسب ههنا افوز ان اظهر عيني بالضم والسكون الى التقى الى بالفتح افوز المراد
قبل ان اخون اموت ندر بجر طار بدل من ميتة تلاحم ركبت صفة ندر وهو تعادل
من اللطم بالتركة طابحه اورحق وتلاحم الاسواح ضرب بعضها بعضا واختار الماض
للتفعل لانه وقع فاعل نصب باخترانه جواب التقى الى اصبر ان اساء فربني بكسر
القاف **شعر** همچنين در قاع بمعنى صحرا وهو معروف بسيط اي جسوط و طويل
ومن فسر القاع بالاستوى من الارض جعل لفظ بسيط صفة كما شفة سافر كما
شده بود ان ضل الطريق وفي بعض النسخ راه كم كره بود كما في الحكاية السابقة
وقوت بشديد العوا والمفتوحة وقوشش بسكونها تمانن و درمي چند بالتركة
بفتح **شعر** شام زرشا نهای كف پای سگات همانند كدای كه بيا بد درمي چند
برميان داشت بسيار بركه يد بفتح الحاف الفارسي بالتركة دولاندي را ما بجای
نبرد و بسختي هلاک شد المات بالشد طایفه بر سیدان و لكن المنزل و در
نهاد بد بيش رویش نادر و برخاک این کلام را بنشسته **فقط** كرهه زرقه
بشديد الزمان للوزن جعفری و هو دینا ركبه مشهور بالخالصة و ارد فاعله اول

المصدر الاخير اخرج مد بكسر الهمزة في قوله اي زاد به تكثيره كما بالالف الفارسي
 بمعنى اخطو اي لا يرفع خطونه يعني لا يبعد رجلي ان يخطو خطوه هذا هو المرام بحسب
 المقام ومن قال وقد يقرأ بالالف العزة بمعنى المراد فقد بعد من المراد در بيان
 يكون السنون فقير سوخته را مرصون شلغ بخت به كه نقره اخام الى الفضة الصلبة
حاجت هر كه لغز مستعمل يعرفه كل واحد ومن قال بمعنى اصلا فقد حلل المستعمل عنده
 از دور زمان ننايلين بودم الى ما وصلني منه الم حتى يقع مني امين لاجله وروا از
 كرهش اسع مصدر من كرهه ان يفتح الف الفارسي درهم تكثيره والمعنى بالتمه
 بورشتمش ايدم مكره وقتي كه بايم برهنه بود و استطاعت الى قدرش باي بوشني
 براد به المعنى الاصطلاحي بالتمه با بوج نداشتن اي لم يكن له قدرة ان كثره الله اس
 بجامع كوفه در انواع اي دخلت فيه دلتك حال ككون رجائي حافية يكي را ايدم كرماني
 نداشت سپاس و شكر نعمت حق بجاي آوردم الى شكرت على نعمه الله تعالى وصحة
 رجلي و بره كفتي يا ايها المصدرتي صبر كردم **مرغ** و قد يراد به الجاهد به بيان
 اي الطير المشوي بفتح مردم سبر بالكسرة المحمولة كما عرف كثره اي كثره ست از بهر
 شدة بشد يد الرأ الوزي برخواست بمعنى اقل من ورق نبات على سفرة مملو من
 الطعام لان المتع الشبعات لا يعرف قدر الطعام وانك را مستلما بمعنى القدرة
 في جميع استمالاته ومن قال في اكثر استمالاته فقد اخل بالبيان وقد مر هذا اللفظ
 قريبا ولم يتعرض به هنا وقد رت عطف تفسيره نيست الى الذل ليس له قدره والم اراد
 به الشخص الجايع شلغ بخت به بيانست قيل في الترتيب **قطر** توف كشيكي
 او كندل بشتن قوش خوان ارا سنده ترو دكم دراو كه جيج نعمة الى اير مز مرغ
 بر يان كه شلغ در **ملاط** يكي از ملوك با تني چند از خاصان بيان لقوله تني چند
 در شكار كما هي بزمستان بكسرة الراء والهم الى في الشتاء از عمارت دور افتاد

اي كرماني

آسمان و

اي كشيكي

بجانه و دهقان ز کیک
 انجا کردن هم انجا خیمه
 زمین بجم و انجا خیمه

ای وقع بعید امن العرآن سب در آمد ای دخل القبل خانه دهقان قدمه بانه ^{سنت}
 في الباب الاول دیدند ملکی گفت شب الجار و یج نازحت سرما بعن سرما البر و سکون
 الراد فیها باشد یکی از روز را گفت لایق قدر باد شاه باشد انجا بجانه دهقان را
 خبر شد ای وقف علی اراده الملک ان یمنزل بینه و کون الوزیر ما نعاما حضره الطعام
 تزیین کرده و پیش سلطان برده بطریق الهدیه و زمین خدمت بهو سید و گفت
 قدر بسکون الدال و کسر الراد بلند سلطان بدین قدر بعثتی من نازل شد ای بالمرکه
 الحق اولمرایدی و لیکن بخواستند که قدر دهقان بلند شود ملکی را سخن گفتند او
 مطبوع آمد ای قبل طبعه طام الدهقان شبا ناه ای وقت الشام بمنزل او نقل کردند
 باعدادان خلعت و مفت بخشید ای الدهقان و در رکاب ملکی قدمی چند بالمرکه
 بر رخ اباقی ^ب انگشت که مرا گشت بجور و سخی چند کاش از نه تابوت من ابد قوی
 چندی رفت و می گفت ضمیرها را جع الی الدهقان ^{نقد} ز قدر شوکت سلطان نگشت
 بفتح الکاف الفارسی چمن که با الفتح بعن ناقص از التفات بهمان سرای بسکون
 السون و التقیر بر سرای بهمان بالمرکه قویق اوی دهقان فلاح کوشه دهقان بسکون
 فلاح و التقیر کامر بافتاب رسید غلده بقوله که سابه بر سرش افکند چون تو
 سلطان ای سلطان مثلک ^ک که ای مبول ای سائل محوف را و مبولی بخاف القاس
 ان بصیر مثله حکایت کند که نعمت وافر داشت ان کان له مال کثیر یکی از ملوک گفت
 می نماید مبول ای میر که حال که کران قدمه بانه داری بیاء الخطاب و ما را مهمتی
 بیاء الوحده هست اگر برخی بعن بعضی کامر رخ آخر الدیاجه آزان دستگیر کنی چون
 ارتفاع ولایت ای حاصل المملکت رسد ای وصل و فاکر ده شعله الی بودی ذلک الدین
 گفت لایق قدر بهر رکوار خداوند جهان باشد فاحله ضمیر لایق دست مال چون من کوا
 بودن بعن التلوث که چو فرامهم آورده ام بعن قدر جمعه جنبه جنبه گفت غم نیست

که بکار آن می‌دهیم و در بعضی نسخه‌ها بشتری دهیم که الجیشات **للتجین** **نحو** قالوا عجین
 الکلس العجین فعل بعین المفعول بالستر که خبر الکلس بکسر الطاف و سکون القام
 بالستر که الجوه و عجین الکلس من باب جرد فقیقة لیس بطاهر قلنا در جوابهم شد
 بالسین المهرله من مدد التثنية شقوق جمع شق بالفتح البصر بنقدیم الراد المهرله
 علی العجی ملام وزن المذهب ای اخلاء و قیل فی التزجیه **نحو** و بر آنکه آجلی یعنی ظاهر و کلام
 بزاریدر که سیورز آنو کله مستراح **نحو** که آب چاه نصره در پاکست بالباء الفارسی
 جرد و مدره می‌شود چه پاکست بالباء العزله مشیدم که سر از فرمان ملک باز زدای امتنع
 عن امره و حجت آوردن گرفت ای شریع فی ایلاء الدلیل و شوق چشمی کردن بالستر که
 یوز سنه لک و حشر لک ایکن ممکن فرمود تا مضمون خطاب یعنی ما احمره الکلس من اقال
 بزر جرد و تو بیج مستخلص بفتح القام کردند یعنی اخذ و اعنه المال الثامور بالفتح و الغلبة
نحو بلطافت چو بر نیاید کار شرط سر به در هر منی کشد تا چار جزا و هر که خوشتر
 نبخت بدای من لم یترحم لنفسه که نهی شد کسی قاعله بر و مشاید ای لولم بر حشر
 آخر فهو یلیق به و قیل فی التزجیه **نحو** لفظ چو نگه حاصل اولیه کار آخر اول هر منی
 بوزر ناچار مهر که کند و به اتمیه هر منی تیرار اول که اتمیه عزت **نحو** بزار گانه
 را دیدم در زمان سیاحت که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بند و خد متکا عطف
 تفسیری و در بعضی نسخه‌ها بغیر او و فیکون من فیدر اضافة الموصوف الی الصفه
 شجره در جزیره اکتش اسم مکان صراحت **نحو** خدیش بر د بضم الباء و همه شجره یا را
 احید بالستر که دکنه رمدن از سخنهای پربش آن گفتن بین کلامه الخفیه که فلان با ناز
 بفتح الهمزة و سکون النون ثم الموحدة و الزاء المجریه یعنی شریکی فلان بستر که تا نیست
 و فلان بضاغت ای قاشق بمنه و سنان عطف حانه علی جمله و این کافه قباله بفتح
 الطاف مکتوب قاضی فلان زمین است و فلان جیران من المال او اجتماع فلان

در این کتاب
 از کتب معتبره
 است و در این
 کتاب
 از کتب معتبره
 است و در این
 کتاب

ضعیف است ای کفیل بالمال اوضان الذکر که کما کفیع که خاطر اسکندر ربه دارم که مهوری
 خوشست و کما کفیع که کرد یار عرب مشوشن ثم عدا الاسفار المتعدیه الواقعة
 في المسافة البعيدة سفرًا واحداً حيث قال سعد یا بک سفره بیکر در بیشت ای در
 نیقی و فدام فکر ای اگر آن کرد شود بقیست عمر بکوشن بشیم و ترک تجارت کن
 کفیع هم کما کلام المصالح که ام سفرست کفیع ای التاجر که کرد و بقیقی الطافین المومنین
 یارسه چین خواهم بردن شنبدم که ای کما خلیع کفیع دارد هم سفره عظیمه در سفره عق التاجر
 جزء سفره از کما کما سبب جینی بروم ارم و هم از و خطره و بیای روی بکشد هم سفره بعید
 و یولاد همدل کلب و هم سفره شد بد و ابکینه بالمد و کسر الکاف الفارسیه یعنی کاروان
 طبع یعنی و هم سفره خطره و بد بالفتح غار مناع ابلق پیارسه کل واحد من من الاغفار
 ان یشترک بالکون بالعلم الطویل و علق التاجر سفره واحد او قدر یغف عمر اطویل و
 هم سفره از کما کما و از آن پس ترک تجارت کن هم بد ترک سفره لایزال کلب الدنیا
 اذ قال و بد کما بشیم چندان از آن مایه کولیا ای الفکر الفاسد و و خواند بکون النون
 که پیش با لیا الهی ای زیاده طاقتش نمائند بکون النون کفیع ای سعدی تو نیز سخن
 بکون از آن که بد و شنید کفیع **رباعی** که شنیدستی استفهام که در صحرای غور بستم
 الفین البیض اسم مکان یا رب لیا الفارسیه و سکون الرادای فی السنة السالفة سالارک
 سید واحد و تاجر صاحب الملک و قد بقا ابالیا الهی و کسر الراء للاضافه الی سالاری
 و معنی بار سالاری سالار باری و من ظنه صحیحاً تخلفه توجیهه بیفاد از ستورای من
 مرکب کفیع چشم تنگ بالاضافه و بنیاد را وصف ترکیبی والمراد به اهل الدنیا کما هو
 مهور الظاهر کتاب در من اللفظ که کور من قال بعض من یحب الله ینا و یطیع فیما فکده یعنی
 من همد نفه یا قناعت بر کند یا خاکن کور **حکایت** سالاری را شنیدم بخجل چنان
 چنان معروف بود که حاتم طای به سخا کان فی طرف خلاف ظاهر حالش بنعت آریسته
 انیا

در این کتاب
 از کتب معتبره
 است و در این
 کتاب
 از کتب معتبره
 است و در این
 کتاب

این کتب

این کتب

لكثرة ماله وخت نفس جلی بکسر اللام المشددة الى خلق محمدا در باطنش متمكن
 اليثبت و تقرر که تاخ را بجان از دست نراند الى لا يبيع خبزه واحدا بروج و كبره
 انج صهرية را ببقه نشو اخي بيا الحكاية سابقا و لاحقا وهذا مضارع منق من مؤلفه المتن
 او خشمق و سکن اصحاب کرم را استخوان بنید اخي مع کوننا محلی الاحسان في
 الجلة خانه او را کسی نهیدی در کشان یعنی مفتوح الباب و سفره او را سر کشان
 لامسا که علی وجه البالغة بیت در ویش بجز بوی طعامش نشیدنی اعلم ان لفظ
 نشیدنی مستعمل بمعنی بوییدن في اللغة الفارسية مجازا شامیدا و کذا استلزامها
 فاذا عرفت التحقيق فلا تلتفت الى ما قيل انه لا يشترک و الی قول من قال ان هذا کنایة
 عن کمال امسا که بحيث یسمع الفقیر رایحه طعامه من البعیر مرغ از پیش بابا الفارسی
 و کسر السین منافی الی قوله فان خوردن او ریز مجیدی الی لا یلتقط الطیر کثیره اطیر
 من بقایا سفرته قبل في الترتیبه بیت در ویش یکی قو قنی ایستد را بخو قو شام کنک
 او و غنی و یرمدی الحق نشیدم که بدر بای مغرب ای فیه راه مصره مقول مقدم لقوله
 بهر کمره ای تو جالیه و خیال فرعون بآباء المصدين در سر عطف جمله علی جمله قوله تقا
 حتی اذا ذکره الفرق یرید المصن بآباء بعض الآیه الواردة في قصه فرعون ان حاله وقت
 کمال فرعون و تمام الآیه و جاوزنا بنی اسرائیل البحر فابعثهم فرعون و جنوده بغیا و قرا
 حتی اذا ذکره الفرق قال آمنت انه لا اله الا الهی آمنت به بنو اسرائیل و انما کلمین
 الآن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدين نالایه باد مخالف که بکسر الطاف الفارسی
 گشته بهر آمد مرشد بقول نشیدم که بدر بای مغرب چنان گفته اند بیت یا بمعنی مع طبع
 بکسر العين للاضافه لقولنا ان الخطاب به کندی دل شکایه عن الطبع که بسا از کسر
 اباء با سکه دوزله و قوشله یعنی موافقت ایدوب مقبول اولایه قد بقاء سازد بانون
 النافیه با سکه دوزیم و قوشلمیه شرط بالفهم و السكون الرجح الموافق کما قال

این سینه نقل

خواجہ حاکم بن کشتی شکستہ انیم الی باد شرط بر خبر باشد کہ باز بینم آن یا راستار
و من لم یعرف معناه قال ضرب عن الترحیقال لہ بالترکہ فویر زعمہ و فنی نبود لایق کشتی
الی نصیب دست دعا و بر آوردن خلق بقول نا لہ باد منی لغت کرد کشتی بر آمد و فریاد
و قائل کمر دن کمر فن قال الله تعالی فاذا رکبوا فی الفلک الایة منصد بطام مخدوف دلف
علیه شرع حال المشرکین سابق الی مع علی ما وصفوا به من الشکر فاذا رکبوا فی الفلک
دعوا الله یخلصنا من الی لاشین فی صورت من یکلمن دینہ لله تعالی المؤمنین حیث
لا یذکرہ الا الله تعالی دست نضره چه سود الی لا یتفع بنی محتاج رالان وقت
دعا بر خدا الی یرفع الیہ وقت کرم در بقل بذقین الی الابط **قطر** از زر و سیم راجع
بیاء الوحده برسان الی المحتاجین خوبستن هم نسی بر کبر الی خدانت منعت بر صرف
مالک الی الطوائج البیاض بعد ما تصدق بہ چونکہ ابن خاند از تو خواہد ماند الی بقی
وانت تموت خشتی از سیم و خشتی از زر کبر الی افرض جدایہ بیتا من لبنات
من فضة و ذهب فلا تصرف مالک الی تربعین البیت و تذمیب بل الی النصدق و النفع
اورن اندک در مصرا قارب در و پیش داشت الی لمان لہ فی المهر و رثہ فخر آہ
بیعت مال او توانکر شدند الی صاروا اغنیاء جامہای کہن بمرکب در بند و خدیج
الحاء البحر و الزاء الشذوذ ثوب سواد هر بر و طمہ شعرو اسم حیوان یسی الثوب
المتخذ من وبر فاخره ایضا و قیل اظہر صوف ظلم البحر و قیل ان ذلک الحيوان غنم البحر
و دمیاطی متاع لطیف معروف بپریدند القیاء در آن صفتہ یکی را دیدم از ایشان
ای ماورثتہ بر باد پایہ البیاء الاخرہ للوحده والمراد بہ الفرس السریع فی المشی روان
ان یدمب و غلای بیاء الوحده بری بیکر دریای اود و ان صفتہ مشہد من دویدن با قود
گفتہ **فقر** و ما کہ کثیر باز کردیدی بالکاف الفارسی الی لورجع البیت حیالیمان قبلہ و ہو
و هو من یعلق بہ الشخص من الاقارب رة میراث سخت تر بودی بیاء الحکایتہ

وارثان را زمر که خوب است و ند با ستر که خصم و قوج سابقه معرفتی الباء سببیه
که بیان بود آستینش بکشیدم و کفتم **بگو** ای نیک سیرت و شرفی بن
بمعنی مقبول هر گاه اصل که آن تکلفی بخت بضم النون و الحاف الفارسیه بمعنی المنکر
که در بکسر الحاف الفارسیه کرد بفتح الحاف العزله الی جمع و نحو رد بفتح الیاء
للفاقیه و من قال للوزن فقد اخطا و قيل فی الترتیب **بگو** ای بیدار صو که قومه ای
سر سر جمع اید و ب پیوسته و کن اولی نام **در حکایت** حیاء و ضعیف را مایه بکسر الیاء
قوی در دام افتاد ای و وقع فی شکت و طاقت ضبط آن نداشت ای لم یقدر علی ضبط السکة
مایه بر و غالب احمد و دام از دستش منید الصباد در ربود **بگو** شد بفتح فیت
غلامی فاخله که آب جوی باضافه آب آرد عند آب جوی آمد و غلام بهره ای جا آمد
کثیرا و غالباً ذهب بالظلام دام مهر بار مایه آوردی بیا الحطایه مایه این بار رفت
و دام ببرد و کذا الامور فی الدنيا بسدر بد العبد و تدبیر دیگر حیادان در بیخ خورند
و سلا متشن کردند ای و نحو الصباد المذکور که چنین حیدی در دام نواختند و نتوانست
نگاه داشتند ای لم یقدر علی حفظه گفت ای برادران چه توان کرد و مراد روزی ای رزق
نمود و مایه را همچنان روزی حایت بود **در حکایت** صیاد در روزی در دجله مایه بگیرد
و کذا و مایه ای اجل بر خشکی نمید **در حکایت** دست و پا بهر یلای ای شخص مقطوع البید
و المرجل مهرار پای با ستر که قرقلا قلو دید کلمه ای جانور را بکشت بضم الحاف العزله
ای قتل صاحب دلی بر و بکشت و عالم انه قتل ذکر الشخص و گفت سبحان الله نصب
علی المصدر بینه بفعل مقدر ای استج بعنی انتر الله تنزهها و يستعمل فی مواضع النقیب
با صبر پای که داشت چون اجلش فرا رسید از دست و پا نتوانست که بکشد **در حکایت**
چو اید زنه بفتح الباء الفارسیه و سکون الباء بمعنی العقب دشمن بکسر النون جان
ستان و صف ترکیبی بنده اجل سکون الایم پای مرد وانی با اضافه فی اللغظیل مراد

در حکایت

سوره النور
ای که در
انجم

فصل في معرفة

نحل

الاسم نسبة بر سر ای جعله عامه

و هم که دشمن بیای علی التوائ رسيد لفتلک کان کیا فی بفتح الخاف العرقه ای قوس
 منسوب الی ملوک کیا ن شاید کشید و اعلم ان ارباب نوارج الخ جمع قسواء
 الملوک الماضیه من تحت ایلان علی اربعة مراتب الاول ملوک بیمن داوان اولهم
 کیومرث و آخرهم کیاسوس و التاملوک کیا ن اولهم کیخسر و آخرهم اسکندر
 بن داران و الثالث ملوک اشکانیان اولهم شابور و آخرهم بهرام و الرابع ملوک
 ساسان اولهم اردشیر باکان بن ساسان کما ذکر سابقا و آخرهم یزدگرد و المعنی
 اذا أجزک و جانا العدو لفتلک لا تقلد علی الدفع **نحل** ایلانی را دیدم سبیل و طیم
 و خلقی در بر ای علی ثین ای کثیر الثمن و مرکب تازی ای فرس عربی در زیر ای ركب
 علیه و قصب هو نوع من الاقش المنسوجة بالابریم یشد به الرأس
 بستی قصب اندر سر ای دوست بلشتی زر سبوسه به مار ای دوست **نحل** ستان
 مصری اسم نسبة بر سر ای جعله عامه فی رأسه کسے گفت مخاطبا الی ای سعدی
 چگونگی بینی این دیباي معام علی وزن النفعول من افعال الثوب ای جعله ذاعا یفتی فی
 و هو قطع من الثوب یخاط فی تنکبه و هو من الجوز فی زمانه بن حیوان لا یعلم ان الجمل
 کفتم فی جواب خطی بیا الوحد زشت که باب زر نوشت است **نحل** قد شابه
 بالور ای بینی ادم حمار فاعل شابه و التنکبه للتحقیق علی منصوب هنا بتقدم اخفی
 جدا بدل من عجله خوار جمله اسمیه صفة جدا اطوار صوت الشور **نحل**
 بادی نتوان گفت مانند این حیوان فیهم تقدم و تأخر للوزن ای نتوان گفت این حیوان
 بادی مانند مکر دراه بکسر الدال بالزکاء اذ اذ اسمع من الاساقفة و قيل بضم الدال
 و تخفيف الدال للوزن و اصله یشدید الدال واحدة الدرايع و لا یخفی برونه اذ اذ
 بحسب المقام و دستاوی العمامة و نقش بیرونش من الصورة البشریة بکسر الدال
 امر من که بدن بفتح الخاف الفارسی درجه اسباب و مکل و هستی او مرهون

که هیچ

که هیچ چیز نباشی و در بعضی نسخ بنا بر حلال جوشیدن قلیه در ترجمه رباعی بر آن آمده
در دیکه او حیوان حکم را می دهد و در بعضی نقیض است ای یوری ان قوا سباب و
ملک و وار لفظی حلال کوریه سن سن هیچ آنکه حکم قانی **نقص** شریف اگر متضیف
بکسر العين من الضعف بالفتح والفتح ضد القوة کذا فی مختار الصحاح و من قصر
على الفتح فهو من ضعفه شود خیال منه ای لا تصور که یا یلما و هو مراد ف بالکاف
یعنی الجذر الذي يوضع عليه القدم و یعنی المستراح و یعنی الممرتیه کذا فی بحر الفوائد
و المراد منها المعنى الآخر بل قدش ضعیف خواجده شد و المراد انه لا بضعف قدره
و راستا سیمین بیخ زربند سر چون کان مبر که یهودی شریف خواجده شد ای
لو کان لی یهودی عقبه من الغنۃ و سماره من الذهب لا ترفع من ان یرفع شأنه و قبل
فی الترجمة **نقص** شریف اگر چه ضعیف او لا صحت من خیال الملة که بوجده مرتبه سبل
ضعیف او له که کن اگر کنش استکن التو ان ابله میخوبه لو کان التو یهودی شریف
السه که کن **مطالع** و زدی که ای را گفت شرح نداری ای قال سارق سائل لا تنجی
که از برای جوی بیاء الوحی سیم ای لاجل الغنۃ الغلیله کما یشرکه دست پیشت
صبر نی ای خیس درازی کنی گفت فاعله ضمیمه که **است** دست دراز و وصف نه کین
از نی بفتح الباء الفارسی و کسر الیاء الاضافه و فی بعض دست درازی با بقاء المصدر
و فی بلا لفظ از یک جنبه سیم ای لاجله به که بپرند بشد بد انرا بدانگی و نیم ای بدلق
واحد و نصف **حایت** مشت از فی المراد به معناه الاصطلاحی ای الشخص القوی
الذی یقال له زور بازو احکایت کنند که از دهر بخانق ای من الزمان الطیر المساعد
بالکمال بکان احد بود کتایبه عن کمال الشکایه و از خلق با کما الملهه فخر ای واسع
کتایبه عن کثره قالا کل و دست بکسر التاء للاضافه شکل بفتان آمدن لاجرم شکایت و
فی بعضی نسخ مشورت و هو بعید پیش بدر برده و اجازت خواست که عزم سفر دارم

و حیات الطیر ای به زور بازو و جی
و هو سیم که در این کتاب

ای قصه سفر قطعا تا حکم بفتح الحاف الفارسی بقوت بازوان جمع بازو دامن
کافی بالکاف العزق و باء الوجد بکف آرم **بیت** فضل و جنه ضایعت تانما بند
فینقی ان یظهروها لئلا یكونا ضامین عود برانش نهند مشک با بند فالاسب
ان یوضع العود علی النار و یسحق المسکن لیمظهر کمالها و هو الرأیة الطیبة پدرت
ای پسر خیال محال از سر سبز کن ای اخرج الحبال الحالی من الرأس و بانی قناعت
در دامن سلامت کشت بفتح الحاف العزق ای اقع که بهر مکان گفته اند دولت نه
بگو شید نش چاره کم جو شیدن ای لا یحصل العولة با جلد فاما لعلاج قلة الغلطان
ای القناعتة بالقلیل من الطعام و قیل العلاج قلة الاضطراب **بیت** کس شواند
که هست دامن دولت بزور ای بالقوة و التمر کوشدن بالکاف العزق اسم مصدر
من کوشیدن فاعل است و سیم بکون التین ما یختضب به بالتر که راستی
و قول من قال الوسمه بفتح الکی من و سیم اذا اشرقیه بسمه و کس لا یناسب المقام
برابروی گوئی **شون** اگر بهر بفتی بن سر سبیت مهر دو صد با شد مرهون مهر بکار
نیاید جو بخت بد باشد ای لو کان فی مقابلة لقل شعر ما ینا کمال لا ینفع اذا طان دولتک
معودة فیمنه چه کند ای ما یفعل زور حنر و صف و فاعل کند و ارون بخت الواس من
نفس الطامة و وصف ترکیبی ابضا بدل من یعنی بحسن طالع بازوی بخت که بازوی
سخت یعنی قوه الطالع اولی من قوه البدن پسر گفت ای پدر فواید سفر بسیار
هینر بقوله از تر هست خاطر ای من سرور و جذب فواید ای النفس و دیدن عجایب
من الآثار و شنیدن غرائب من الاخبار و تفرج بلدان بالضم و السکون جمع بلد و کاوش
باطار المهرله ای الکلماته خلان بالضم و التثنیه جمع خلیل و تحصیل جان و ادب و تربی
مصدر رجعی مال و کماسب ای زیاده منها و معرفه یاران ای حصول المعرفة بهم و تجرب
روزگار ای چنانکه سالکان طریقت گفته اند **بیت** تا بدکان و خانه در کردی بالکاف

این سید عالمی

الفارسی و یا، الخطاب ای مادام کنت فی الدکان و البیت مرهونا یعنی مادام
 لا تخرج الی السطح هرگز ای خام آدمی نشوی قاعلی بقول هذا بر و اندر جهان نظری
 کن کما قال السیاحون **یعنی** اگر خواهی که در عالم بخندی لوندی کن لوندی کن لوندی
 پیش از آن روز که جهان بروی ای قبل از شروج من الدنیا پدر گفت ای پسر شافع
 سفر برین لفظ ای اسلوب که بیان کردی در شهرست و لیکن پنج طایفه راست
 و من آوردی المن قبل لفظ پنج باء الصلة و بعد لفظ راست فقه ارتکب لاسند که
 اول ای الاول ای من تکل الطایفه بازرگانی بیا الوحدة النوعی را که با وجود
 نعمت و مکنات ال قدرت غلامان و کنیزان قدمه بیا نه فی حکایت الهایه و من قال هنا
 جمع کنیز که کذا قبل و قال فی البه کنیز و کنیزک لاجلها لفتان یعنی جاریه و لعل قوله
 کنیزان جمع کنیز و اما کنیزک فهو جمع علی کنیزه کان فقه اظهر عدم شاکه و لهذا آورد قبل
 و قال و لعل فی المقال دلاویز و صف نه کیمین و شاگردان چاکر داردای
 له من الخدام هر روز شهری و هر شب معانی بیا الوحدة فیها در هر خط از نعیم
 دنیا منتفع و منتفع می شود **یعنی** منع بکوه و دشت و صحرا و بیابان غریب است
 لانه هر جا که رفت خیمه زد و خواجگان با لوا و سرستیه ای محل النوم و الاستراحت
 ساخت فی ان المنع من الامور و انرا که هر مراد جهان نیست دست رس ای من پس
 له وصول الی ابدان در زاد بوم خویش ای فی الموضع الذی ولد فی و وطنه
 الاصلی و قدمه بیان معانی لفظ بوم فی قول المصردر شوره بوم خمس طریقه است
 و ناشناخت ای غیر معلوم و دم ای الک من تکل الطایفه عالمی بکسر اللام و یا الوحدة
 کالسابق که بنطق مصدر جمعی یعنی بتکلم شریفین اباء سببیه و قوت بشهریه
 الواو فصاحت عطف علی مدخول اباء و کذا قوله و ما به بلاغت ای بسبب
 من الامور هر جا که رود بگذشتن اقدام نمایند اناس و اکرام کنند **یعنی** وجود

تسلیم

بسیار

بسیار

مرده و انما مثال زریتند بدالرااء للوزن و كسرة اللام اضافت و هو كل ما طلبت
به كذا في مختار القمي و من قال ههنا و اللفظ في الاصل ما استوعب الشئ و قد قال
في قول المص لا جورد و ملاست به ديوار في مختار القمي الطلي كل ما طلبت به فقد
نقل عن احد قوليه و اعلم ان معنى لفظ زرطلا لا يتركه بالذات و هو المراد به
الذهب الخالص لان اللفظ يتخذ منه كمره كما كره و قد رويتمش و انشد فان
الذهب انما ذهب رواجه بزر كز ان نادان بشهر و اقل ان شهر و افتح الزاد
لفظ واحد و كان بعض سلاطين العجم في اوائل سلطنتهم يريدون اظهار نفوذ سلطنتهم
و يامرون ان يكتب اسمهم على الاوراق الصغار كضرب الدراهم و يامرون الناس
ان يقبلوا تلك الاوراق في بيعهم كالدرهم المضروبة و الناس يقبلونها خوفا من قهر
سلاطينهم و اسم تلك الاوراق شهره و اما ند مضارع من ما شئت بمعنى المشابهة
فالصهي ان الابن الجاهل للرجل العظيم مثل تلك الاوراق يعامل بها و يقبل في البصرة
كمر و دربار غير بشيئ بل هي شتاند لانا ليست بذا هم مضروبة من فضة خالصة و قيل
ان اللفظ المذكور مرتب من لفظ شهر بكون المراد و لفظ و ام اللفظ و امعان احد
بالمر كمر و قد يكون زاي اللفظ كيد او التحسين للفظ و قد يطلق على المطعومات
مخوخون و او قد يكون بمعنى بالي للمصاحبة و لعل و اهرنا اما بمعنى باز او زاي و يفر
من الاول ما قيل شهره و افتح المراد لفظ واحد في الهميلوي يستعمل بمعنى مكتوب الحاكم
سوح اي الثالث من تلك الطائفة خوب روي اباء الثانية للوحدة كمر و روز صاحب
د لاني بخالط او ميل كند فان حسن الصورة مقناطيس القلوب و صحبت را
غنيتم شناسند و خدمش راحت و استدال بعدونه نعمة او منة على انفسهم كمر
اند اندك جمال به از بسياري مالي و كمر اروي زيارهم و كمر اي خسته است و كمر
بكسر الخاف الفارسي اي مفتاح و درماني بسته **لفظ** شامه ال محبوب انجا كمر و

بنايه لاف

مراد به الذهب الخالص لان اللفظ يتخذ منه كمره كما كره و قد رويتمش و انشد فان
الذهب انما ذهب رواجه بزر كز ان نادان بشهر و اقل ان شهر و افتح الزاد
لفظ واحد و كان بعض سلاطين العجم في اوائل سلطنتهم يريدون اظهار نفوذ سلطنتهم
و يامرون ان يكتب اسمهم على الاوراق الصغار كضرب الدراهم و يامرون الناس
ان يقبلوا تلك الاوراق في بيعهم كالدرهم المضروبة و الناس يقبلونها خوفا من قهر
سلاطينهم و اسم تلك الاوراق شهره و اما ند مضارع من ما شئت بمعنى المشابهة
فالصهي ان الابن الجاهل للرجل العظيم مثل تلك الاوراق يعامل بها و يقبل في البصرة
كمر و دربار غير بشيئ بل هي شتاند لانا ليست بذا هم مضروبة من فضة خالصة و قيل
ان اللفظ المذكور مرتب من لفظ شهر بكون المراد و لفظ و ام اللفظ و امعان احد
بالمر كمر و قد يكون زاي اللفظ كيد او التحسين للفظ و قد يطلق على المطعومات
مخوخون و او قد يكون بمعنى بالي للمصاحبة و لعل و اهرنا اما بمعنى باز او زاي و يفر
من الاول ما قيل شهره و افتح المراد لفظ واحد في الهميلوي يستعمل بمعنى مكتوب الحاكم
سوح اي الثالث من تلك الطائفة خوب روي اباء الثانية للوحدة كمر و روز صاحب
د لاني بخالط او ميل كند فان حسن الصورة مقناطيس القلوب و صحبت را
غنيتم شناسند و خدمش راحت و استدال بعدونه نعمة او منة على انفسهم كمر
اند اندك جمال به از بسياري مالي و كمر اروي زيارهم و كمر اي خسته است و كمر
بكسر الخاف الفارسي اي مفتاح و درماني بسته **لفظ** شامه ال محبوب انجا كمر و

حرس و غرت بینه ای یعقلونه و بر سر اند بقرش الضمیر راجع الی شاهد بر عا در
 خویش فاعل بر اند پرتابا الفارسیه و تشدید التاء للوزن طاموس بر او را می صاف
 دیدم ای گانوا و ضموه فیما کفتم این منزه لث الظاهر ان التاء من نفس الکلۃ یعنی
 المرتبه و من ریح کوننا للخطاب فقد ریح المرحوج از خود رتوی بینم پیش بابا العزیز
 گفت فاعله ضمیر پرفاوس خاموش ای اسکت که مهر کس که جماع دارد من گانوا النوع
 من اخصی مهر کجای پای نهد دست ندارد من پیش بابا الفارسیه ای لا یلتعنونه و لا یزفونه
بابی چون در پسر موافقت و دسری بابا الفارسیه بود اندیش نیست ای لا یم
 که پدر از وی بری بود بعد بری یعنی بینا رطلی حاضر بر ع کتب اللغه و توفال
 یعنی مشیری و منقطع بود فاعل یانت باصل معناه او کو مهرست کو امر من گفتن و قد
 مرتبان فاعله ذکر صدقش در میان مبائن و فی بعض النسخ مباد و تشدید
 التاء بنج را ایتیم فی الانسان من لا اب له و فی الطیور من لا ام له و فی الجماد ما لا یظفر له
 همه کس مشترک بود و راجع الی الرابع من تلك الطائفة او رای ای شخصی له صوت
 حسن که بخبر ما دودی ای بخلق منسوب الی داود و هم ای بصوت حسن که داود و هم
 آب از جریان مصدر و صرع از طیران بتقدیم الیاء علی المراء و من عکس فوق غلط
 باز دارد ای بسک **باب** کان داود و هم حسن الصوت بالنیاحه و تلاوة المربور
 حتی کان یجفع الانس و الطیور لسماع صوته و قبل کان کل من یجلب الای من الجائر
 پس بوسیله این قضیت باضافه و سبب دل مردمان ای قلوبهم صید کنند و ارباب
 معنی بناد دست او یعنی ندیم شدن او رغبت نمایند **شعر** سعی ای سما علی مرفوع تقویر
 بالابتداء الی حسن بغنی بین الاطالی جمع اغنیه خبره من استقامه مرفوعه محلا بالانباء
 و اسم اشاره مرفوع محلا خبره الذی حسن یا حیم و تشدید الهمزة بغنی من
 و الحوصل مع صله صله ذال کتاف مفعول حسن و سکون الیاء لضرورة الشعر و التانی

جميع شئيه من الاصول ما كان علم وترين وانشاب ما كان علم ثلثه او تارو المقصود
 من جميع الاصوات الحسة الطلقة علم ثغرات الآلات الصانعة **طالبت** سئل
 الجنيده قدس سره ما بال الانسان اذا سمع الصوت الحسن اضطرب قال ان الله تعالى
 لما خاطب النذر في البشاق الاول بقوله الست بركم ناداهم بصوت حسن فاستوفوا
 طوبى به سماع ذلك الكلام الارواح فاذا سمعوا الصوت الحسن خرجهم ذكر ذلك
فقد چه خوش باشد آواز نرم و خرين بالترکه اينچه بکوش حريفان مست صبور
 بالاضافه في الالفاظ الثلثه به از روی خوبست آواز خوش خلقه بقوله که ان خلق
 نفس است و اين قوت روح هو اول من حظ النفس بهنچ من تلك الطائفة بيست
 وري بياد النوح و لفظ و رجاء اداة نسبة و قد مر بيان معانيه فعيه بيست و ر
 صنعتمو که بسی باز و کفاح قد مر معناه حاصل کند تا آب روی از بهر ثانی رکنه
 نشود الى لا يبال الناس لئلا ينصب ماء الوجه لاجل الجفم چنانکه خرد مندان گفته
 اند **فقد** که بفرم بين بآباء المصدر في رود از شهر خوشتر من هوون کفت و سختی نزد
 بالانتميات پسندوز و وصف ترکیبی فاعل رود و فاعل نبرد علی التنازع بالترکه
 اسکی و رختخايع بآباء المصدر ايضا فقد از مملکت ای من المملكة المعونة بقرينة
 خرايع که سنه خبده مضارع من خبيد ن بعني خفتن ملکن بکسر الهمزة فاعل فقد
 و فاعل خبيد کانت بق وهو مضاف الى قوله نيم روز فلا يكون 2 قوله نيم روز
 ظرف فقد او خبيد کاظم بل هو اسم مملکة چنین صفتها که بیان کردم من قول الاب
 لابنه در سفر موجب بکسر الهمزة جمعیت خاطرست و داعية طبيب عيش الى الباعث
 حين البعث اما انکه ازین جمله به بهره است الى لا نصيب له منها بخيال باطل و جهان
 بود بل بضيع نفعه کا قال و دیگر کشت نام و نشان نشود چنانکه گفته اند
فقد مهر آنکه کرد من کیتی بالظرف الفارسيه فيها بکين مفتوح ابتداء الصلة و کسر اللام

العزیز او بر خاست بلا و او ای قام بغیر مصلحتش الی خلاف مایستفاد رهبری با بیاد
 انصردری کند ایام ای الزمان و صوفاعل کند کبوتری که دگر آشیان گنواهند دید
 بالنون انما فیته و المعنی بالترک بر کو کرجن که دخی یواسن کورمه که کد رفقا همی
 بر دشمن بالفتحات تال بسول دانه و دام بهر ملک بر سر کفشت جوابه ای بد قول حکارا
 چگونه مخالف کنیم که گفته اند و قول احکام و هذا الظلام الی رزق اگر چه مفقوست
 با سباب حصول آن تعلق الی الباشرة با سباب حصول شرطت قال القیمة
 قد تكون مشروطة بالباشرة و ملا اگر چه معدرست از ابواب دخول افه از راهب
 قال الله تعی و لا تلغوا بایدیکم الی التملک **حکایت** ان قوما شکوا الیه علیه السلام و لما اذعم
 فقال تحولوا فان من الغرف التلق و الشرف مواناة المرض **فقد** رزق اگر چند لغو
 فی الاصل سوال عن العدد یعنی کم الاستغناء و قد يستعمل بعضی چند الی بعضی که اخری
 به کان برسد الی الشیء شرط غفلت جفتی از دروازه الی طلبه من الابواب
 و رجه کسی نه اجل گنواهند و المعنی بالترک که چه که اجلسه اولسه که کدر تو مرود
 و مان از دروازه و قبل فی التزمک **فقد** رزق اگر چه که به کان اید شود و شرط در استیجی تر که
 که چکیم نه اجل کشی او کمر سن و ارب از در اخر نه کتبه در بین صورت که جنم من ظلام الابن
 بایمل دمان قد مره بیان فی آواخر الباب الاول بنرم المراد به المجدوم بعتة بلا توقف
 اصلا کما عرفت فی حکایه ملکی زاده کوناه و من کم يعرف الاصطلاح قال فی شرحه الی آخره
 ثم قال کذا سمعت لعمد معرفته و با شیه زیان بالنزاه الفارسی یعنی المهبی بنی و افکنم
 نقوی و شیخ علی مصلحت است که سفر کنیم علیه بقوله که ازین پیش با لیا العزیز بفاق
 به نواحی مغارح **فقد** چون مرد در فساد جای و مقامی خویشی از خرج منه دیگر چه علم خود دهیم
 آفاق جمیع اطراف جاه اوست ای محک شب هر توانگری بسر الی بیاد الوحی فیها حتی
 رود لوجود بیت در دین هر یکا طرف مکان که شب آید سرای اوست و بقیة البیتین

این کتاب از خطای
 و غلطی است و در بعضی
 کلمات و عبارات
 اشتباهاتی
 مشاهده می شود

علم ما وقع في بعض النسخ او ارفاق و حکن و منزل جدا جنت ان بطریق التملک
 هر جا که می رود همه ملک خدای او است فلذلك ان یسکن فی کل موضع این یکف و همت
 خواست و پذیرا و دایع بنفج الواو که دکانها هم المضاف و روان خدای و حسب نظام
 ای و وقت رفتن شنیدند که می گفت **بیت** هر روزی صاحب کمال که بخش بنا شد
 بکام المصلح مراحم بجای رود و بیرون از موضع کشتن می انداخت تا نقدیر الطام نامش
 ندانند فتح الضمیر و ادخل علی لفظ که للوزن تا بر سبعا و حسب و وصل بکنار آن که سکن
 از طبابت ای خفته و بر سکن می آمد و آوای صوت الما بفر سکن عربی طرح
 و موسیقارانی عشر الف خطوة می رفت **بیت** سه یکن بالکاف الفارسی بالترک قورچ
 و مولف کتب من لفظ سهم یعنی الیه و لفظ کین فانه اذا فاسمته ان که مرغان و هو
 الاوز کسره الهمزة و فتح الواو و تشدید الزا بالترک آوردن و معنی قال یعنی مثل البطل
 و الاوز فتدبر که معنی اللفظ و الهمز منه قال و قد یقال المراد به هو الاوز فقط و هو
 الا و فی مقتضی الفتح در این بودی فیها لفظ کسره یا سوج الا سوج الاحقر آسما سکن
 ای بحر الرخاء از تبارش الضمیر راجع الی آب در بودی بیاء الخطاب فیها که و می بفتح
 الکاف الفارسی یعنی طائف مردمان را دید که هر یک بقدر اضاعت بفتح الخاف لفظ طریقه القا رست
 زیاده زر در مصر کسره الیم و فتح الباء بالفارسی کشتن کذا کاه شسته و رخت سطر
 بسته قلی را هم کونک جوان را دست خطابست سبب الفقه زبان شاد کشتاد
 ای مدح الملاح و نضرة الیم چندا لکنه زاری که دیاری بالباء المصدرة فیها لکنه
 و گفتند ای اهل السیف **بیت** زر شواله خطابست که کفی بر کس زر و ای انظار
 المرام بالقوة و زر موری بر و محتاج نه بالهمزة المفیدة معنی جاد الخطاب ملاح
 و مروت از و بکنده بکنه دید بالکاف الفارسی الی رجع و گفت **بیت** زر ندان توان
 رفت بر نور از دریا لا ینفع القوة و در نه بکوه الهاد مرد بفتح الیم و الهاد الهمزة

بجا

چرا باشد و المعنی بالترک اونی ارکلی قوتی له لور زیر یک مرن یار فلما قبل له هذا القول
جوان را ازین طعن دل بهام برآمد معناه بالترک کوی کل فرشتی خواست که از استقام
کنند الاستقام جوانان نیز و المعاقبة کشته رفته بود فلما بعد رطل الاستقام آواز داد
ای نادانی که اگر بدین جا که پیوسته ام قانع شوی خطاب للملاح دروغ نیست
فلا سمح کلامه ملاح طبع کرد و کشته را باز کرد و اینو متوجه من کرد دیدن **بروز**
مضارع من دوختن شتر به قتیقین و سکون الیاء لفظ عرق یعنی غلبه الحری و اهل العرق
لا یقرؤن الیاء و یقرؤن حوشه قد مترجم باشد در مطایبه سر منکل زان در آرد طبع مرغ و
ماهی پسندای بد خلهای القید چنانکه دست جوان بر پیش و کمر بیان ملاح رسید و را
بگوید در کشید و نه محاسبه الیم بلاتاء فی آخره لفظ فارسیه و العرقه محاسبه و معنای مایل
و توقف و من قال یعنی نه پاک و بلا محاسبه فقد خرد الشیء بنفسه بلا محاسبه و کوفت
بالکاف العرقه بارش ای قرین الملاح از کشته بدر آمد ای خرد من السیفه که پیش
ای مظاهر است که همچنان ای گام ملاح در رسته بالیاء المصدر ای غلظت و بدینست که باید
ای اعرض مصلحت آن دیدند که با او مصالحت کنند اذ الصلح خبر و با جرحه بضم الهمزة
کشته ماصحت الماصح السامیه و شامحو اساموا اگر ا فی محض الفحاح
و من خسره بقوله یعنی جو رمردی فقد ماصح **شون** چه بفرستد استهزیه ای الیاء
الفارسیه معناه بالترک فرقت و چکن جینی تحت یاز ای اضر که سیدی بالیاء الفارسی
بیندود بر یکسر الیاء کارزار بکون الیائین بینها زوال بطلق الفریق باب الحرب و
المراد من کینه لطافت کن ایجا که بنی سینه قدم معناه بنزد بشو بدلترا و قریب
القاف و تخفیف الیاء یعنی ابر شیم و بنشد بدلترا معرب سرح رایتع نیز بان الکسوة
یعنی الخاد بشرین زباج و لطف و خوشی بالیاء المصدر فیها انواع ای تقدیر که بلی
بویکی یاء الوحده فیها کشته خطاب عام بعد ماضی لغیر تقصیر هم الذی مضی در قد مش

بمن سید فتح

ایا سید فتح

افتادند ای اهل الشفیه و بوسیله چند بنفاق لایبالا خلاص بر سر و چشمش دادند
 ای قتلواران و عینه و بکشته در آوردند ای اذخول فی الشفیه و روان شدند ای
 مضوانا بر سید بستی و بقی السیر و الماء و بیا الوحی ای و صلوا الی عود که
 که از عمارت یونان در آب ایستاد بود ای بقی منصوب بصلاح گفت گشتی را خللی
 بیا الوحی هست یکی از شما که دلاورتر است بقی الاشی و مردانه و زورمندار
 الملاح بعد از تفریح باید که برین ستون رود و در میان گشت بگیرد تا عمارت کنیم
 الخلل جوان بغرور دلاوری ای الشی خه که در سوادشت از خصم دل آزرده یعنی شادان
 القلب شدند بشید و لم یختر منه و قول حکما را کار نظر مودای لم یعمل بوجوب قول که گفته
 اند هرگز از بجای بدل رسانیدی اگر در عقب آن صد راحت رسانای تطیب قلبه از یاد
 بآباد الفارسی بقی العوض آن یک ریج این میباش که بجان از جراحت بد را بدای
 بخروج فصل الترم من الجراحة و از آزار با کذا اسم مصدر و بجای صیغه امر و یستعمل
 صفة فی الترم کتب مثل قولهم دل آزار در دل بماند **بیت** چه خوش گفت بکناش
 با خیلناش بها اسمان لرجلین نصح احدهما الآخر بقوله چو دشمن خرسید دل آزار
 به الایزاد هنا این میباش ای من ملکافه بالشر و قبل فی الترم **بیت** نه خوش و بدی
 بکناش بد و سفته چو دشمنان ایخته که اوله امین **قطعه** مشوا اینرا که شکل دل کردی
 بالکاف الفارسی چو درست دلی **بیت** آید قوله مشو جزاء شرط مقدر و الشرط
 المؤخر ای قوله چو درست اه تفسیر لذلک الشرط المقدر و من قال مشو جزاء مقدم
 لشرط المؤخر ای قوله چو درست اه فقد چو تقدیم اجزاء علی الشرط سنک بر
 باروی حصار مریز علیه بقوله که بود که حصار سنک آید ای یجمل ان یقطع من بحر و یقع
 علیک چندا که مقود بکسر الیم و سکون القاف زمام گشتی بر مساعدش پیچید
 و بر بالای رستون رفت بیا خدا شفیه من اجرای صلاح زمام از گشتی بشد

نیمه

الفاء حنة و هو الراحة و تخفيفها فارسي بمعنى الراحة و التمام قال في البحر كرف
 ايا و كوكبي و من لم يعرف هذا التحقيق قال في شرحه بفتح الفاء الشدة في الاصل و هي
 بقية بالتخفيف في الاشهر و هو المشهور من الظاهر العجم در بود و كشت بر اند بجان و در آنجا
 حیران باشد روزی دو بلا و سخت و بد من اجوع و عسر التفرار و سختی کسبید سوم
 روزی ایوم الثالث هو ایش بالواو المرسی که بیان گرفت هذا هو التمهيد الفارسي
 و من كتب بلاوا و قال في شرحه ای خاب که بیانش فلم يعرف قاعده الكتابة الفارسية
 و وضع المصن بلسان القلم لعدم علمه و باب انداخت یعنی لظنه النوم لم يقدر على
 اماك نفسه فوقع في الماء بعد از شبان روزی بعد یوم و لیل بکثرا افتاد از
 حیواتش رمقی یعنی تن بقیة الروح مانع بود جبارت عن کمال الضعف و قوت
 الموت برکن درختان ای و رقی الاشجار خور دن گرفت ای شرع في اكله و یخرج
 بکسر الباء العری کیا مان یعنی اصول النبات بر آوردن للاكل تا انکه قوت یافت
 و قدر علی الشی صریحان نماید و برفت ناشد و کسر سه و نه طاقت شد لعدم
 الماء و الزاد تا کما بهر جاهی رسید في الطريق قومی را و بدبر و کسر الخاف
 الفارسي آمده بود نذاجل شرب الماء و شربنی بیا و الوحده به پستیزل ای
 بفلس واحدی آشتا میدند ای گانوا شربون جوان را پیشین نبود آب طلب
 کردند من الذين يخرجون الماء من البئر باب کسر الهمزة مصدر رای یأني ای امتناع کردند
 قال شابت لعدم صبر دست تعدد دراز کرده و تنی چند از فر و کوفت ای ضرب
 علی الارض مردان غلبه کردند و بی محابا بزدند **ط** پشه بالباء الفارسي و تشدید
 الشین و هي البقعة جوهر خطا که ثمرت برزند پیل را فان الضعفاء اذا اجتمعوا
 حصل لهم القوة بانه مردی و صلابت که اوست فيه تقدم و تأخر للنظم ای او که با الله
 مردی و صلابت است و من قال یعنی که در اوست فقد قدر لعلنا من الخارج بلا حجة

ایه سیدان علی

بجای

ایه سیدان علی

من چنانکه از آنجی که در چرخ جو بود بفتح الواو اتفاق مرهون شصت و نه بان را قدمه حنانه
 قریباً بد را نند مضارع جن دریدن پوست مفعول بد را نند فاعل الخلام تقدم و تأخر
 ای بد را نند پوست شصت و نه بان را یکم ضرورت در کار روان افتاد ای وقع عقیبهم
 و برقت شبگاه بر رسیدند بفتح ای که از دزدان در حفظ با طاء المعجم بود کار و بکار
 و ایضا نرا دیدن بر اندام آستانه و دل بر هلال نمان طوفهم من السراق و گفت اندیشه
 مدارید یکی که منم درین میان ای فیما بینم پنجاه مرد را جواب دهم ای اقایم و دیگر جوانان
 هم یاری دهند فلما قال هذا الخلام مردمان را بلف اول قومی شد ای حصل لهم فوج
 القلب و بصحبت او شادمان گشتند بفتح الخاف الفارسی و بناد و آبش و شکر
 کردند ای بذلوا الزاد و الماء جوان را نند معن بکسر العين بالا گرفته بود و قریب
 من قریبته لغوی چند از سر اشتنا و تناول کرد ای الک و دمی چند و بعضی نسخ قدحی
 چند از آن اشاره الی قوله لغوی چند بیاشامید تا بود دروشن بیازامید
 ای سکن و خوابش در بود و وحفت ماضی من خفتن بمعنی النوم لا الاضطجاع فقط
 بیدار مردی بخت و جویان دید در کار و آن بود و گفت المرفقا ای یاران بسکون النوال
 من ازین بد رفت شتاب بفتح الباء و سکون النوال و فتح الراء و القاف لفظ فارسی
 معناه حارس بقال نه بالترکه و دندار و من قال بالترکه قلا و ز فاح بآت بالحق القاف
 بالفتح اندیشنا که نه چنانکه از دزدان یعنی خوف من حارسکم استند من السراق
 چنانکه حکایت کند آورد حکایتی که عریض را در می چند بود و شب از لوریان جمع
 لوری قال فی الصحاح الفارسی طبر مشهور و طائفه مخصوصه والمراد منها هو الک
 و من قال یعنی دزدان فعدای بمعنی من عند نف تنها خوابش بزدی خوف
 مناسفتهم یکی را ز دوستان نزد خود آورد فاعله ضمیر عوب تا و حفت تنهای
 بیدار را و اشاره الی قوله یکی منصرف کرده اند بالترکه و دندار شبی چند و جهت

ای قدمه حنانه
 عن طلبة الجوع و حنان
 صبر و طاقت از دست نشانه

بیدار مردی

و در این
 و در این
 و در این
 و در این

او بود و در كل الشخص چند آنکه بر در میان الضمیر را جمع الی عرب و قریب یافت الی اقطع
 بر و یقین و سفر کرد ای قریب با چو دان عرب را دید ندید یار و کمر یار بکسر الطاف
 الفارسیه صفت مشتبه من کمر بستن گفتند حال چیست مکان در میان ترا در بر و بضم
 اباء الی اخذ السارق گفت لا والله ای مال اخذ السارق بدر قریب و قریب هرگز این
 زمار ششم الی لا اخلو من الخمر من الخمر تا بدانستم آنچه حصلت اوست الی فاعلمت خمری
 و المراد ان احترق من الخمر و الظاهر عدم زخم دندان و معنی بیاد الوضوء بهتر است
 و قد عرفت لفظ و معناه و خطا من خطا و قال المخطی من یعنی بدتر است فاعلم
 قوله بدتر است بشد بد التاء و اما خفت همنا للوزن فینبی ان یقال قوله هذا بدتر است
 که ناید ضارع مجهول و القایح مقام فاعلم ضمیر شمن بکشم مردم الی ظاهر ادوست
 مفعول ثان لناید الی ضمر العرق الذي يرى صدیقاً اشتد من ضمر العرق الضمیر کفته
 تحت اطلاق الیه الیه آورد و اما کانت هذه الکلمة المعترضة شرع فی اصل کلامه
 چو ناید ای یاران بکسر النون من که این جوان مهم از جمله اوردان باشند و بجای یاران
 المصدر رقی و العیار معروف فی العرف و من قال فی محنته الضحی یقال رجل عیار
 الی کثیر الطراف و الحركة فقد اصعب السهل در میان ما تعیب یعنی مخلوط و مستور
 شوب باشند و من قال فی المصا و النجیة خطر آمیختن و بی همنا عبارت عن کون مرتبه
 الخال فقه سهی فی عبارت و الاصح ان یقول و بی عبارت عن کون مخلوط و مستورا
 مطلقا تا بوقت فرصت بسکون التاء و الکما یاران را خبر کند الی سر قفایه السرا و بین
 مصالحی ان می بینم که مر و اللفظ مر را بد ما خفته بگذریم ای خبر که ناخا جوانان
 راند بر پیر استوار و محکم آمد و مما بقی بالباء للوحدة النوعیة از مشت زن در دل
 کمر خند خن کونهم خالین رخت بر داشتند ای رفیعو المتاع و جوان را خفته بگذر
 بگذر استند ای سر کوه ناخا انگاه خبر یافت که افتاب برکتی یافت الی اینته من نومه
 شد

باید بدتر

باید بدتر

باید بدتر

و بر اینهم

این سینه

چنین اثرات حرارت الشمس علی کشفه سیر او در من النوم و المار و ان را در بدست و کبر و بزرگ
 بجای نبرد نشسته و نه نوا در عزت معناه در محله و من سترک البیان در مرضه قال ههنا
 في الصحاح الفارسيه في باب الفتح لفظ فارسيه يعني النور والنعيم وبالضم اسم مقام من
 المقامات المذكورة في الموسيقى وفي بعض الكتب لادبها بالضم وبغيره من بعضها ان الخليل
 بالفتح انتهى كلامه والمراد ههنا هو المعنى الاول واما النوى العزلة الذي هو جمع نواة
 النمر فلا ينطبق له بهذا المقام هذا الكلام وماضيه كلام صحيح انه لا يتعلق بهذا الكلام
 بالمقام كالا يفتي علم دوى الافهام روى بهر حال و دل بهر حال نهاد و با خود همی گفت
 من ذا حجة تني اى من الذى يكلمنى ويخبرنى وزعم علم صيغة المجهول فعل من الزمائم اى خطم
 بعض علق الزمائم على رأس العيس بالكسر جمع اغييس كيهن جمع ابيض ومن الابل والواو
 للجمال وقد مقدرت والمعنى من ذا الذى يخبرنى وبوقظنى والحال انه خطم العيس للظلم
 وقيل في محارر الصحاح زعم اى نفخ في السيرة فالمعنى من الذى يكلمنى وينزل كبره اشارة
 غنى والحال انه قد اذهب بالعيس وسبقت بالسرعة فنبئت منفردا ما بمعنى ليس
 للخراب خبره سؤل الخراب اسما سمى وهو في اللغة من يوشى بصاحبه
 درسته كند با طربان كسى فاعل كند كه نابون با سنده بطربت بس فيل في الزمائم
 طربيه خشونت شو كه ايد كه طربت چكوب كورمدى خبره و شر او دين سخن شانه
 الى مضمون البيت بود كه با و شاه را در صيدى از شكره يان دور افتاد بود و بعض
 فرحيوان و طلبه ابن سلطان و اهرى فرس عقيب فوقع بسبه بعيدا من جنود بالى
 سرش فرار سیدای فوصل فوق راسه و ابن سحنا شنيد و در میانش نظر کرد
 فاعله ضمير باد شاه زاده صورت ظاهرش با گنیز و مطهر دید و حالش پریشان
 فلما رآه كذا كذا بر سیدش كه از جای و بدین جایكه مقصود من جایگاه چگونه افتادى
 یعنی كيف وقعت في هذا الموضع بهر چه قدم تر میان قبیل الابواب از آنچه بر سرش

مرد را و نگر خبر از يك
نور حال كه در هر كجاست

كه نشسته

که شسته بود اعادت کرد المراد به حکایت ما وقع علی رأسه من الشدائد علی زان را
 بزور هم از شکست و نشت داد علی ما هو المعنا و معتقدی بیا، الوجه مهم را
 او که در پیش رویش باز آید بدین بدن بالا خاشاکه او شادمان شد و بر شکست
 حاشی شکست گفت فلما اصابه شهابا نکه از آنچه بر سر او رفته بود ای وقع علیه از حالت
 کشته بیان له وجوه علاج فی آنجا و در ستایان عطف علی علاج و قدر بفتح العین
 المعنی و سکون الدال المهرله ترکی النوا الوفاء عطف علی جور کار و اینان با پیری
 گفت فلما سمع ابوه ما حکاه پدر گفت ای پسر گفت استقام انظارتی در وقت
 رفتن تهنی در ستان را دست دیرین بسته است فلا یقدر علی الشجاعة و بیجا شریک
 شکسته **ب** چه خوش گفت آن تهنی دست سلحشور مقول القول هو المصراع
 آن جوی زان الذهب مقدار شصت و نه از بیجا من روز الحاق بشدید الفون
 و هو التخل و بقا منها بالتخفیف للوزن پسر گفت ای پدر تا رنج شیری کیج بر نه ای
 ای لانه فویع لا یصل و تا جان در خطر شری بر دشمن طغنه نیاید و تاواند پیریشان
 گفتی خرم بر کبری کل ذلک اقول خطره و آخره نفع و خیر نه بینی که باند کن حانه رنجی
 که بر دم بفتح اباء و به نشی که خوردیم چه عایه نوش حاصل کردیم اعلم ان بیان
 نیست قدمه فی قول المص و کمر که نداری طاقت نیست و اما نوش فرمودی علی خسته
 معان اسم مصدر بفتح الشرب و صیغه امر ما نوشیدن و وصف نه کینی اوار کتب
 مع غیره کو نوش دار و بفتح العسل و غیره من الاثر به الطلوع و بفتح شجره صنوبر
 ابد الا من لفظ نوثر باز از الفارسته و المراد هنا هو الرابع **ب** که چه بیرون زر زرق
 نتوان خورد و بفتح الحاء المعافیه و رطل کاهل شاید که دیگر خواص که اندیشه
 کند گام نکل بفتح تین و بالنون بعد الهمزة که نساج و صواتع دید کله جان نور
 هرگز ننگه فاعله ضمیر غواص و بفتح الدال و نشدید المراد للوزن بفتح اللؤلؤ که غایب

در حدیث معتبر

قدمه قهرمانان و ارباب بکنند با طعم الفارسی و المفتح و معتز و الرباجه **کتاب** میکانیک
 بکسر الحاف و زبیر بن ابی النخاع میخیزد که نسبت لاجرم تخلف بار کمرانی کند **فصل**
 چه جور دستفراهم انظار میخیزد و المفتح و السكون ثم بالترآء المجهه العربيه
 غضبه کلوب و بشتی صرصر برخی درین کار میباید که کلهف و المفتح لائل الاسد
 القوتی شبتا في قهر الکلهف عالم بخروج الى التصيد باز کسر الزاء للاضافه افتاد را
 ای الساقط و القاعد چه قوت بسكون الواو یعنی الغدا بود بفتح الواو
 هذا استفهام انظار ای ایضا فالفتح لا يكون للبازي القاعد عن التصيد قوت کز
 در خانه صید ضوای که دای لوم بخروج من البیت للتصيد و ترید التصيد فيه دست
 و پایت چو عنکبوت ای مثله بود فلی ذکر الابن فوايد السفر بدر کفت ای بستر
 نوبت في هذه الكرة فکله تر یا وری بالیا، المنقوطه بنقطتين من تحت و فتح الواو
 یعنی معا و نش که دفا عله ضمیر فکله و اقبال بسكون اللام رهبری قرینه للتابع
 تا کلت بفتح الحاف الفارسی و التاء للخطاب از خار و خارت و التاء للخطاب ایضا
 از پای بدر آمد ای خرجه قید لها و صاحب دولتی و جوا بن سلطان بنور سید و
 بهر تو بکشید و اعطاک مالاً و ترجم کرد ای ممکن و کسر حال تر ای الکسار حال تنقیر
 و هو طلب الشئ بعد ما ضاع و الباء للوحدۃ جهر کرد ای شد ما انکسر و اصلح حتی استند
 و چنین اتفاق نادر افتد و بهر ناد حکم نتوان کرد کما قبل التاء در کالمعدوم **فصل** صیاد
 نه هیر بار شغالی بیا، الوحده و هو لفظ فارسی عربیه ابن آوی یقال له بالسر که خر بفا
 منه چقال ببر و بضم الباء الاولی و فتح الثانیة افتد که یکی روز بکشتن الضمیر راجع
 الی صیاد بخور و قبل فی الترتیب **فصل** آوجی چقالی نیچ بر او لایه مهمه بهر کون
 برا خور آوجی قبیلان دخی دیش **فصل** چنانکه یکی از ملوک پارس فی الزمان الماضي کلین
 بکسر الهمزة و الحاف الفارسی قضی الحانم کمرانی به قدمه بر انکشتن داشت ای کان

از خطای دست
 بانی خطای دست

في خانه قصص كثير الثمن باند از سر حکم ندرت با نتي چند از خاصان کما هو الشأن
 السلاطين بصلح بفتح الهم وبقره بالمد وکسر الهمزة اضافت شينوار کما قل جراحه
 حافظ في وصف **ب** بلاء ساقی باقی که در جنت نخواست خواهی یا فتن کنا آب در کنا
 باد و کشت مصلی را بهی و ن رفت فاعله ضمیه کی بود مود کما انکشتی را بهر کنه
 غصه ای علقه فیه مشهور چنانکه نصب کردند تا چه که تیر از خلعت انکشتی بکماله
 خانم اورا باشد ای صار ملکه اتفاق چهار صد حکم انداز سکون الهم وصف تیر بیتی بود
 آدی حکم و بدعی انه بصب شاطلة الهمی که در خدمت او بودند پیدا خند لاصابة
 جمله خطا که دند مکه کود که بیا الوصوة بر بام ای علم سطر باد بکسر الهم با ستر که بیا
 به از یک تیر از هر طرف انداختی بیا الطلایة باد صبا الظاهر ان التقيد بالصبا اتفاق
 تیر اورا از خلعت انکشتی بکسر را نید فلما انقذ سمع منه انکشتی را بول بقیته
 اشاره ای کود که از راجه بابا المصدر و هو في الاصل بمعنى الرخاء والمراد هنا الاتقان
 داشتند علی ما و علی الملک و نعت فیما سن دادند من لفضله علی الرماة الکثیرة بر
 بعد ازین تیر و کان را بسوخت لئلا یخلف بالمری مرة ثانیة گفتند که چرا چنین کردی
 و کان عاقل گفت تا رونق اولین بر جای ماند **ف** بفتح الطاف الفارسی و سکون
 الهماء مخفف من لاه بود بفتح الواو ای قد یقع کنز حکیم روشنا رای وصف تیر بیتی
 صفة حکیم بر نیاید ای لا یخرج درست تدبیر ای قد یغلط لاه باشد که کود که نادان
 ای الصغیر جاهل بغلط بالفتحات بر مهدف بقیته تیر **ص** در ویشی
 را دیدم در غاری بیا الوصوة فیهما شسته و در بفتح باب بروی خود از جهان
 بسته لا خیر الا علی الناس بالکلیة و ملوک و سلاطین را در چشم همت او شوکت تلافی
 لا استغناء **ف** هر که بر خود در بکسر الهم سوالی کثرت ای فیه باب السؤال علی
 نفه تا بیکر نیازمند بود بفتح الواو ای بصیر محتاجا الی ان یموت از ماله اطرح

بعد از رو بادشاهی کنایه بگوید که در دفع الحاق الفارسی قدس معناه و کسر
 النون لاضافه به طبع لفظی طبع اما وصف لفظی که در قفسه مجاز و جالبه او
 صفت موصوف محذوف ای کنه دل مرده به طبع بکسر بود ای بکون خالیایی از ملوک
 ان طرف اشارت کردای طلب و قال که توقع بکسر اخلاق عزیزان است که باطن
 و ملکی با موافقت کنی زیرا بدالملک ان یانی العزیزه المقامه و یا الملک من طعامه شیخ
 رضا و ادای رضی بکه اجابت دعوت سنت است لان البتة مع اذا دعی الی طعام
 اجابه دیگر روز ای خدا ملکی بعد رفتن بر رفت ای ذهب الملک للاعتدال الحی
 العزیزه عابد خاست ای قام و ملکی را در کنار گرفت قدمه بیانه و خطا من اخلا
 فیه و تلفظ کرد علی خلاف عاده چون ملکی غایب شد ای راجع من مجلس یکی از
 اصحاب پیر سید شیخ را که چندین ملاطفت کنی با و شاه خلاف عادت بود در بیان
 چه حکمت ای کم یکن عادت کن تعظیم اهل دنیا گفت فاعله ضمیر شیخ ششیل
 بیت مهر کرا بر ساطع پیشی زیاد ب اکل نعمه واجب آمد بکشد مشرب بر خاست
 و قد وجد فی بعض النسخ قبل هذا البیت حاجت آنکه پیش میر و وزیر
 پشت خم می کنند و بالا راست و قد وجد فی بعض النسخ بعد البیت السابق
 چون مقامات خیر نتوان کرد عذر بکار که بیا بدخواست ^{ششیل} کوش تواند که
 همه عمر بکسر الرأوی بفتح الواو نشنود او آردف و جنگل و ن و کذا دین شکید
 بکسر تن ای العین نصیر زناشای باغ و از مایه کل و سرین نوع من الورد
 یکون اصغر و احمر سر آرد دماغ ای یتم زمانه و کذا که نبود باش انگل بالمد
 و الکاف الفارسی به بفتح الباء الفارسی ای لو کم یکن و ساق ملت بریش
 الطیر خواب توان کرد و المعنی بالشر که او یحیی او لور و من قال یکن ان ینالم لعل
 فقد ان بمعنی غیر معنی اللفظ چه بکون الرأ بشد از زیر سر خیزد و الجملة حائیه ای

بن سید شیخ

بن سید شیخ

هو الطیر
 و انما شایع و انما هو
 ان لا یطعم من ان لا یطعم

بخصوص النوم حال کون الحز و سادة تحت الرأس و در طرد حشر و نه نبود در لیسر مضروب
 و هو من بنام معکل ملک فراش پیشوا بالباء الفارسی دست توانا کرد در اغوش لفظ
 مرکب من لفظ در و من لفظ آغوش و جعل اسم واحد اسم مصدر معناه بالترک
 قوی حق خوبستن یعنی المضارع بالترک الی الحکم او لور کند و قوی معکلون ابن شکم نیز پیچ
 بالباء و الجمع الفارسی صفت من پیچیدن بالترک دولاشق و المراد به الامعاء و من
 قال و هو اشاره الی الامعاء فلم يعرف الاشارة صبر ندارد که بسازد مضارع محمول
 من ساختن پیچ فالعج بالترک دوز له پیچد و من قال یعنی موافقت کند و منتظم الاحوال
 شود فلم یأت بالتحقیق الحقیق **باب چهارم در فواید و اسوش الی فی فواید یقین**
 من فکر کفیه و کف فکره فهو انفع الناس و قيل الحکما ملکوا الحکمة بالضم و النکرة و
 قيل انکون عظمی بلا شوکه و قيل سلامة الانسان فی حفظ اللسان و روى ان رجلا
 وقف علی لقمان فی مجلسه فقال له السأ الذي تترعی معی فی مکان کذا قال لی قال
 ما بلقل ما اری قال صدق الحدیث و الصمت طم الا یقین **طایف** یکی از دوستان
 گفت استماع سخن گفتنم مبتدا بعلت آن اختیار افتاده است خبره و بهن بقوله
 که در اغلب اوقات در سخن نیکی و بد افتد ای لایق احسن فی کل وقت بل بفتح
 مخلوطا و دبیل دشمنان جز به بد نمی آید فان عیونهم ناظره الی القبح گفت مخاطبا
 الی ای برادر دشمن آن به که نیکی نبیند فیما یرام لطیف **س** هنر چشم عداوت بر اثر
 عیب است و المراد ان العدو یرى الکمال عیا عظیم کلس سعدی و در چشم
 دشمنان خاست قبیل فی الترحمة **س** هنر چو چشم عداوت عیب اولور اولور
 نه که سعدی چو کلد رعد و کوز بند دکن **س** و اخو العداوة ای صاحبها و قرینها بنظر
 لایتر بصالح خبره الا و یلمن ضمیمه الفاعل راجع الی قوله اخو العداوة و غیره المفعول
 راجع الی صالح و التمرز بالفتح یعنی الاشارة بالعين و المراد به الطعن بکتاب اشهر

این کلام

این کلام

بفتح الهمزة وكسر الشين صفة مشبهة من اشترى بالكسر يا شير بالفتح اشترى
ای بطر و تکبر و هو وصف قوله کتاب والمعنى لا يمر من فيه بعض لرجل صالح الا وهو
يطهنا بانه كتاب متکبر **توریکس** اثر او کیتی فیروز وصف ترکیبی الی منور
العالم چشم خور بدل منیر او به عین الشمس در نیاید ای لا بدخل و فی بعض
النسخ زشت باشد چشمت مو شکل کور الکاف للتصغیر الی الفارة الصغیرة العیاء
والمراد الطفاش والمعنى لا تری الشمس عینا طفاش للعدا و **حکایت** باز رگانه
را هزار دینار لفظ عربی یا فیه مبدلة من نون بدل علیه یحی وجهه بالنون الی دنانیر
وقد شاع فی الفارسی علی معناه الاصلی وقد یراد به جنس الاثنان خسارت اقتاد
فان المال غادر و راجع پسرش را گفت ای قال لابنه نیاید که این سخن را با کسی در میان
نهی یعنی لا تغفل هذا اطیر لاحد گفت ای پدر فرغان تراست نکویم و لیکن مرا بهر فائده
این مطلع کردان الی اجعلنی واقفا که مصحح در ثمان دانستن چیست گفت
ای اجابه ابو نه نامعین و شود بینه بقوله یکی نقصان مایه و هو مراد ف
سر مایه و من قال بل مقصور منه فخذ حکم من عند نفسه و دیگر شمانت همسایه
فد متر بیان الشمانت **تکون** من گفتن اندک بمعنی اندک بل مقصور منه که ای قال
فی کوه که بضم الکاف بلا و او خویش باد شمانان الی لا تغفل مع نفکس بالاعداء که لاجل
گویند ای بقولون لاجل و لافوق الالباقه العلی العظیم استغرابا و خبر ناشادی
کنان حال من فاعل گویند و هو ضمیر شمانان **حکایت** جوان بیاء الوحده خرمند
صفته که از فضایل خطی و افراشت و طبع لطیف چند آنکه در محافل جمع محفل یعنی مجمع
دانشندان نشسته هیچ سخن نگفتی بیاء الحکایه فیها باری پدرش گفت ای
قال ابو نه مره ای پسر تو بنماز آنچه دانی چرا نکویی گفت نه سم که پرسندم ای سبالموت
و من قال ای سأل عنی فام یعرف معنی اللفظ و لم یعرف ایضاً ان السؤال متعده بضم

این سوره علی

فتون

این سوره علی

قال الله تعالى فاستلوا أهل الذکر ان کنتم لاشعلون انما یجوز انهم وشر مساری برهم و
 بعض النسخ یفرسار شوم **قوله** ان شید که صوفی بیاء الوحده بعد الیاء
 الاصلیه الکسوف من کوفت بالوار مستفی من کوفت من بالطاف العزیزه زید طرف لفظ
 ی کوفت کوفت تعلین بفتح اللام نشیه فعل فی لغة العرب وکسر اللام یس نشیه
 فی استعمال الفرس والترک ومن غفل عن الامر الشایع المستفی عن البیان قال یضاد
 فی لغات الفرس خویش للاحکام کسر الهمزة یعنی چند مفعول کوفت استنش
 کرفت ای اخذ که سر بیکی بیا الوحده قاعل کرفت وقد عرفت معنا ما که بیان فعل بر شوم
 ای علی دانی بنی نداده من بستن فلو سکت من ضرب السماء علی نعلیه سلم من تکلیف
 الفاند ووقع فی بعض النسخ **کفته** نذار کسی بانو کارای لا یترض کن احد و لیکن جو
 کفتی دلیش بیار **کتابت** یکی را از علما معبیه مناظره افتاد بایکی از ملاحد یعنی الله
 علامه و با او بحث بر نیامد ای بیقلب علیه سپر پیداخت ای ترک الحیاله و بر کشت
 بالکاف الفارسی ای انصرف کسی گفتن تو با چنان علی و ادب و فضل و حکمت با
 دینی برید القائل ذکر الکلمه بر نیامدی گفت قاعله ضمیر یکی علم من فرآست و حدیث
 و گفتار مشایخ و او بدینها معتقد کسر انقاف نیست و غی شتود ای لا یقبل و مر شید
 کفر او چه کاراید بل لا یشی فی ان اسمع کفر **کتابت** آنکس که بفران و خبر القابله یعتقد
 ان یزاد به خبر الرسول ای الحدیث و المحل یعتقد التعمیم و من قال یعنی اخبار انبیا و
 اولیا و مشایخ فقه جزم من دلیل قاطع زو شری خطاب من رسیدن آنست جوابش
 که جوابش ندی خطاب من دادن **کتابت** جالینوس اسم حکیم مشهور ابله را دید
 دست در کمر بیان کسر النون و ان شید که زو و در حقش که گفت اگر این دانا بودی
 کار او با نادان باین جایکه مقصود من جایگاه یعنی الی هذه الدرجة نرسیدی **قوله** دو
 عاقل را با شیدان لا یکنون لعاقلین کین و بیکارای بغض و حرب قد مر بیان لفظ بیکار

و معناه و من قال بفتح لا يكون بين كل عاقلين تباعد و حرب فلم يأت بفتح اللفظ
 ثم و انما يبيد الوحد سبب في ذلك لا يبعد عالم باسبب ما ريعن مع رجل خفيف سببه
 لان لفظ سار يفيد الكثرة و اصله زار و هو موضوع للكثرة و بالالف مثل كثرار و
 يقلب زار و سينا و جوابا اذ كان ما قبله حرف خلق نحو خسار و جوار و في غيره
 كما في ما نحن فيه اكر نادى ابو حش حش كويده في مقابلة العاقل حرد مندش بزي
 دل كويده الى العاقل بسقيه باللام كويده و صاحب دل نكه دارند موى الى كفظان شعرا
 و احدا بحيث لا ينقطع و هذا كناية عن كمال الموافقة و هم يدون بالتركة شوبكه كذا في
 بحر الغرائب و من قال في شرحه همیشه فلم يتحقق معناه سر كشته و از رح جويين بيا
 المصدر فيهما بيان لقوله هم يدون و لفظ از رح في الاصل بالمد و سكون الراء المهملة
 بعد الراء الموحدة المفتوحة التعظيم و منها يقرأ بفتح الواو العاطفة و سكون الالف
 للوزن اكر بر مهر و جانب جاعلا نند الى التي اصمان اكر زنجير باشد الى فيما بينها بكسرة
 بالكاف الفارسي مضارع من كسلاندن و هو متقد و من قال و هو و منها بفتح كسختن
 فقد جوز كونه لازما وليس كذلك لکن یکی رازشست خوي داد و شنام قد مر هذا اليتان
 في حكاية سمر مارون تحمل كره و كفت الى خوب فرجام قد يتا معناه مناك بتر زام
 كه خواهي كفتن الى قد مر تا معناه و خطا من اخطا فتذكر كره و انم غيب من اجل
 من نذاع و تا وجدنا البتين المذكورين في بعض النسخ هنا و ردنا بها **حكاية** سبحان
 بالحاء المهملة و الباء الموحدة اسم رجل معروف في ديار العرب بالفضاحة و البلاغة
 و اسم ابیه و ايل بالياء التثنية حذف لفظ ابن لما عرفت را اداة مفعول هنا و فاضح
 في نظيره ناه الله الى و صفوه بانه لا نظيره في الفضاحة صاع به سر جعي بيا و الوحدة
 فيها سخن كعني بيا الحكاية و لفظ را كمر تر نكر و البيا آن لا لا وليان و اكر مهال معني
 نكر اتفاق افتادى به عبارت و كمر بكعني و من قال في عبارة الحسن و اكر مهال لفظ في

ان السبب

الوجه لفظ زار و سار

ان السبب

ان السبب

ان السبب

حكم انكر

ان السبب

مقابلته میان معنی قائم بفرق اللفظ من المعنی و از جمله اداب ندمای ملوک یکی اینست
 قدومه بیان اندام **شعور** سخن که چه دهنده وصف ترکیبی و شیرین بود بفتح
 الواو و سزاوار تصدیق و تحسین بود کلود صادقاً حسناً چو یکبار کسب می نمود پس
 بالباء الفارسی که جلوا چو یکبار رخوردند پس بالباء الهندی بفتح فقط فاذا لما ان
 اكل اخلوا صرخه في العادة فالظلام اللذی یترک یبقی ان یصدر منک مته و قيل في الترجمة
شعور چو سوز که چه دهنده و شیرین اولاً استیذان ایانه و تحسین قلا چو هرگز دین
 و یکبار بنده که جلوا چو بند قوا مغل بنده **حکایت** یکی را از حکما شنیدم که می گفت
 هرگز کسی بجهل خود اقرار نکند ای لایعنه ف احد بجهله عکر انگس که چون دیگری
 در سخن باشد هنوز تمام ناکرده کلامه او سخن آغاز کند فانه بجهله بجهله **شعور**
 سخن را سرست ای خود مند و بن عطف علم سرکا ان للشجر رأساً و عرقاً که کلک للظلام
 رأساً و اصل میا ورنای من اوردن سخن در بیان سخن فاصبر حتى يتم الكلام الآخر
 خداوند بجهله صاحب تدبیر و فرستک بجهله الکمال و موش بجهله العقل نگوید سخن
 تانیند خاموش بجهله خاموش صرخه بحر الفرایب به و استشهد بهذا البيت و من **بجهله**
 قال مقصور من لفظ خاموش فقدا دعی من عنده و قيل في الترجمة **شعور** سوز که
 اولاً و آخر و اربعین سوزی را سینه قوی که صقیل شوق غفل و تدبیر و اوقی
 و از سوزی اندوه سوزی که دکن دور لار **حکایت** شنی چند از بندگان سلطان محمود
 گفته حسن میمندی را و هو وزیر که سلطان امر و ترا چه گفت در فلان مصلحت
 گفت فاعله خیر حسن میمندی بهر شما هم پوشید تا ندای یقول لکم گفته فاعله خیر
 بندگان نمود دستور بفتح الهمال هو الدفتر الذي فيه قوائم الکل ثم نقل منه ال صاحب
 ذکر الدفتر بفتح وزیر کبیر مملکتی آنچه با تو گوید من الاخبار الخفیة با مثال ما گفتن روا
 نداده ای لا یقول لنا گفت با اعتماد انکه دانکه کسی نگویم پس چرا می پرسید

بیت نه مهر سخن که بماند بگوید اهل غنا حست الفنی مهر و فخری المصراع **مهر**
 بشترید المراد شاه مهر خویشین منشاید با حست ای لا یبقی لاحد ان یلعبت به **مهر**
 بافتار ستر الملک خانه سبب **المهر** **حکایت** و بعد از بیع مهر ای بیایه الوجود و البیع
 قد یطلق علی الشراء و من الاخذ باده و هو دم فالعین کسبه فی شرا بیت مهر و دا
 جهودن کفتم من از که خدا یان جمع که خدا و مهر و صاحب البیت که مهر فی حکایت
 مطرب فی قول المص که خدا را کفتم که بهر خدا و من لم یعرف العین سکت هناك و
 قال منایکان که خدا من یتوکی امر البیت و ده خدا من یتوکی امر القرية و لفظ که خدا
 مضاف الی قوله قد تم این محکم و صف این خانه چنانکه هست فی نفس الامر ازین
 بپرسش فی اعلم باحواله بحر بالحد المجر و المراد المله امر من خریدن بکسر الحاء فی الاصل
 و قد یفتح که هیچ عیب ندارد ای استیفاء خانه لا عیب فی اصلا و من ظن ان لفظ
 الجز بالجم و الزاد و قال فی شرحه بعض ازین بپرسش از او صاف این خانه غیر ازین
 و صف که هیچ عیب ندارد ثم قال لانه یستلزم ان کونه غیر معیب مشهور معلوم
 للملک احد حیث لا یحتاج الی التفتیش فقد غلط فی المعنی اذا غلط فی اللفظ یستلزم
 الغلط فی المعنی کفتم بحر الکه توهمایه اویچی و هو عیب عظیم **فقط** خانه را که چون
 توهمایه است مضمون هذا المصراع مبتداه بفتح الدال و یم بسکون الهمزة
 سیم که عیار بفتح العین ای المفضوش از زرقه تقدیم و تأخر یعنی و یم از زرقه
 ان سیم کم عیار باشد و مضمون هذا المصراع خبر لیکن اتیبت بشند بد الیم و قد عرف
 وجهه فی وجهه فی اول الکتاب و الوزن یقتضی التثنید و ما قال که استصفت من
 بعضه الکمل اعرف بانه لیس منهم و آری باده النسبة که استصفت فی قول المص بکی را
 بلطف امید و ار که داندن باید بود و المعنی بالستر که لیکن امید لو اولی که که پس
 از مر که توهمایه را زرقه قبل فی الترجمة **فقط** به او که قو کشفی سن اول سن اول و یم

مهر

الجز بالجم

الکمل

سیمیم بخیار ذکر لیکن اتقدا کاد و تارخ بن که سن او بیچاره هزار ذکر **حکایت**
 یکی از شاعران استن امیر دزدان و رئیسهم رخت و شنا گفت طعانه فرمود ای
 امیر دزدان تا جاد اش بر کنند بفتح الحاف و بعضی نسخه مستند و از دیگر
 الدال بند کردند بضم الحاف ای یا خدوون ثوبه و جز چون من القرینه سلطان بغی بن
 و الحاف الفارسی جمع سک در قفای او افتادند خواست از او الشاعر تا سنگی
 بردارد بعد دفع الطالب زمین رخ بسته بود ای کان انجدت الارض خاخر شدای
 لم یقدر علای رفع الخ کف این چه حرام زان مرد مانند بشیر ای اهل القرینه که سک
 را کشان اند و سنگ را بسته و ما قال الشاعر من اللطیف **از غرض** بشنید و تجزید
 استعجی با کف ای حکیم از من چیزی بجواء کف جامه خودی خواهم اگر انعام مرمان
بیت استعاره بتخفیف الیم بود بفتح الواو آدمی بخیر کسان جمع کس مرا بخره نو
 اتقید نیست بشنید الیم شر مرسان **مصراع** رضیا من نوالک بالرحیل النوال هو العطاء
 والرحیل اسم من رحل یرحل رحله و کلمه من یعین البدل ای رضیا بالرحیل بدل نوالک
 سلار دزدان را ای کبیرهم و کبیرهم و کبیرهم بر و رحمت آمد جامه اش بفرمود و قبا
 بالمرکه او که احب قفان و بوسنیم یعنی الف بفتح الفاء بران مزید کرد و دری چند
 بداد فی الحکایه فضیله القناعه من وجهین احدهما انه لو قنع لم یسلب ثوبه و طمع
 سلب و انما انه لما قنع بثوبه زید علی و فیها فائده السکوت فان سلب ثوبه اما وقع
 بکلامه **حکایت** ملجهم بکانه خود در آمدای دخل فی بینه مردی بیکانه را بد فیه باز
 او هم نشسته فلما راه المخرج و شام داد و سقط کف و فتنه و آشوب عطف
 تفسیر بر خاست ای قام صاحب دلی برین واقف شد و کفست **بیت** نو برادج
 فلک بفتح الهمزة و سکون ضمه الخفیض و ههنا بقره البوصل الهمزة للوزن چه دانست
 چیست من الطوالت التي تنزل منه چه ندانے که در سرای تو کیست من الاشخاص

وفي الخاتمة فائدة السكوت فان النجم رفع صوته وقع الغفاحة **حكايت** روى
 ان رجلا دخل بيته وراى رجلا اجنبا جالسا مع امرأته فاراد ان يرفع صوته قال
 ذلك الرجل الاجنبي اصبر يا الرجل انصح لك فانك لو افضيت هذا السر بلغ ملك
 ان تطلق امرأتك الخيلة فيلزمك المداومة من فراقها وان سترته لا يطلع عليه احد
 فتأمل الرجل ساعة فقال اخرج من بين ياملعون **حكايت** خطيبي كبريه الصوت
 خود را خوشن آواز بنداشت يعنى كان خطيب قبح الصوت ويزعم انه حسن
 الصوت وقر يادنه فالتزم به دأسته بناء على ظنه ان الناس يتلذذون بصوته كفتى
 يعنى لو سمعت صوته لقلت في حقه نصيب صوت الغراب وانما تسمى بغراب
 البين الى غراب الفراق لان الحرب كان يزعم انه اذا خرج المرء من داره وتقيه فهو
 دالى غم الفراق بينه وبين مطلوبه ويريد ان اطلق ان اوست ان في موضع يخرج اصواته
 منه والمراد ان صوت الخطيب المذكور كصوت الغراب المزبور يا ابن ان انك
 الاصوات الى اقبح الصوت الحمير در شان او **حكايت** اذا نطق من باب ضرب الخطيب
 القاهر ان اللام للعهد ابو الفوارس بدل منه او عطف بيان اذا اريد كونه كنية للحار
 كما جار مع المحرور خبر مقدم صوت مبتدأ مؤخر والجملة الاسمية جواب اذا اي
 صفة صوت يقال جده البناء اذا كسر وضعضض اصطر بكسر الكهنة وفتح الطاء
 المهله وسكون الحاء المعجمة قلعة من قلاع فارس والعنه اذا رفع الخطيب المذكور
 صوته يله من فرط قوته وخشونته اصطر فارس مع استحكامه ادا الصوت القوي
 له تأثير في هدم البناء ولهذا استعان في هدم الحصون باصوات البوقات **حكايت**
 ديد بالياء عم الاصل الى اهل القرية بعثت جاهلي كه داشت ان سبب منصبه
 مي كشيدند واذ بتشن مصلحت نديدهند الاذنية علم وزن الهلية بعني الابداء نايكي از
 خطباي ان اقليم كه باوي عداوت نمائى داشت كاهي معروفه بين اهل الجاهات

يقال نعب الغراب اذا
 صاح غراب البين يعنى
 الباء وسكون الياء نوع
 من الغراب

حاج آقا میرزا محمد باقر
مدرس علمیه نجف اشرف
محل توفات

بارها پیرسیدن او آشن بود گفت چنان دیدم که سزاوار خوش بودی معنا
بالتی که سنگ بر خوش آوازکی واریش و مردمان از نفس بفتی تن بود در راحت بودند
برید از علی خلاف حال که فی البغلة خطیب اندرین طنی پندشید ای تنگتر غیر مسلم گفت
چه مبارک خوابیست که دیدی که مرا بر عیب من مطلع گردانیدن معلوم شد که آواز نا
تا خوش دارم و خلق از نفسم در رنجند خبر الرویا تعبیر احسانا جبه استقل من
الاضق نوبه کردم که دیگر خطبه خوانم جز با مستک **فقط** از صحن دوستان
بر بزم بکسر آب مضارع سنگم من رنجیدن که اسمع ما الاسکانة و من قال و يجوز
فتح اباء یعنی در بزم کما مرف قوله بر و زشب پره او بجمع بر کما مرفه الوبیاجنه
قوله پشت باب فقد و هم القبیح حسا و کان محتاجا الی مثل هذه الروایا کافلا
بدم حسن نمایند آلی کو بضم الطاف العزیز بالتی قتی دشمن شوخ چشم اراد به
الطبع او الجنس بقریته الرديف الاخر و جالاک هذا المصراع مرهون تا عیب مرا
من نمایند و التحقيق ان الذي ينبغي على عیك هو صد بقل **صاحب** کان عمر بن الخطاب
رضی الله عنه يقول رحم الله امرا اهدى الينا عیوبنا و کان اصحاب النبیه دم كملوا فلیوهم
هدایا فیما بینهم بیریون الاصلاح **صاحب** یکی در جامع سحاریه بنطق بعض بخرجه
بالکل فآزای اذان گفته بیاء الطایة با و از بیاء الوحده که مستمعان را از وای
من ذلک الصوت بفرقت بودی لغضا عته و صاحب مسجد امیری بود عادل و نیکو
سیرت کواشتن الضمیر المستتر راجع الی الامیر و ضمایه المفعول الی یکی که دل آزرده
کرد و بالکاف الفارسیه گفت ای جوانمرد این مسجد را مودنان قدیمند که مهر یکی را
از ایشان ای لکل واحد منهم بیچ دینار در دار بکسر الهمة ای وظیفه است و تزان
دینار در هم تا بجای دیگر روی بفتح الراء و کسر الواو و مکنون الباء للخطاب برین
اتفاق افتاد و برفت بعد از مدتی بیاء الوحده و فی بعض الشیخ در کفری پیش

شعده عییم صند و کمال پند
لان نظرهم بعین الارادة حارم
کل و با حسن نمایند

امیر باز آمد و گفت ای خداوند به من جیف کرده ای که بده دینارم از این بقعه میر بهیال السجده
 روان کرده ای آنجا که رفته ام ای الآن راضی اند که بیست الی شصت دینار می دهی و منم که بجای
 دیگر روح قبول نمی کنم فلان آنم علامه امیر بخندید و گفت زینهار نستانج که به پنج
 دینار هم راضی شوی **ت** به بیست و بالتر که کسی نخواست مضارح منقذی من خراشیده
 از روی خارا بپنج اجر الصلت لا یبغی المتاع الخیر کل کسر الطاف الفارسه بپنج الطین
 مفعول خراشید چنانکه با نکل درشت کسر التاء الاضافه نوی خراشید فاعله با نکل درشت
 دل مفعول خراشید **ت** تا خوش آوازی با نکل بلند قرآنی خوانده سلطان صاحب
 در بر و بگذشت و گفت فاعله ضمیر صاحب دل ترا شاعر ای الوظیفه التي تؤدی
 الیک کل شهر چندست گفت فاعله ضمیر تا خوش آوازی هیچ ای لا وظیفه ای گفت پس
 این رحمت بخود چرایی دهی ای برفع الصوت گفت از بهر خدای خوانم و المعنی بالترک
 الله ای چون او قورح گفت از بهر خدا خوان **ت** اگر تو قرآن بدین نظم بفتی بین ای علی
 الاستلوب خوانی بیاء الخطاب بهر کی بضم الباء الاول و فتح الثانیه رونق الی حسن
 سلمان الیاء مصدریه **ت** در عشق و جماله **ت** العشق قرط الحب و قیل لا یکن
 تعریفه و انما یعرفه من ذاقه کما قال مولانا الرومی **ت** هر چه گویم عشق را سز و بیان
 چون بعشق آیم نخل باشم از آن و حد الشبَاب من البلوغ الی خمسة و ثلثین و بعد کلمه
 الی خمین و بعد شجوخه و قیل الانسان فی الرحم بسی حبیا و اذا ولد و لید او اذا
 مضی علیه زمان قلیل ستمی طفلا و بعد حبیا و بعد مراحم و بعد خلا ما الی ان یبلغ
 سبع عشره سنه ثم منه شباب الی اربع و ثلثین ثم منه کمال الی احدى و خمین ثم منه
 شبحا الی آخر العمر **ت** حسن میمندی را گفتند که سلطان محمد و چندین بنی صاحب
 جمال دار دای که غلمان کثیره بپلاچ که هر یک بدیع ای عزیز چنان اند چگونگی است که با
 هیچ کس از ایشان بیله و بختی ندارد ای کس لا احد منهم میل و محبة چنانکه با ایار

ای لایحی الذی کان له الیه که او را زیاده صحت نیست گفت فاعله صفتی بعد از هر چه
 در دل فرود آید ای کل شیء بدخل فی القلب بالیحیة القلب در دیدن کونایه **بیت** هر که
 سلطان مرید الی حب او باشد فذلک الشخص کمر هم بد کند بگوید مانند کما ورد فی اخیر جبل
 بافتی بگوید و بقیع و انکر را پادشاه بیدار الی برق السلطان کش از خیل بکسر اللام
 لاضافه خانه الخیل فی الاصل الفرسان والمراد به کبار البیت تنوار و مضارع منفتح من
 نواختن الی لا یلتفت الیه احد من کبار اهل بینه و بعض السخی از خیل و خانه
 بالواو العاطفة فالمراد من الخیل اهل العسکر و من خانه غیره **فصل** کسی بدید
 انظار اگر نظام کند الی صورت یوسف عدم نشان صورت یوسف بالاضافه فی العظمان
 و بعد بنا خور الی غیر من حسنه بالغنج و کمر بچشم ارادت نگه کند فاعله ضمیه کسی در دیو
 ای الشیطان القبیح فرستد اینضمیه راجع الی کسی غایب فعل مجهول ضمیه المستتر
 راجع الی دیو بچشم کمر و الی کمر و به بتخفیف الراء الملائکة المقربون و منها یقر الی
 لفظ کمر و به بتشدید الراء الموزن **فصل** گویند فی القصة خواجرا بنی الهمزة للوصف
 فیها نادرا حسن صفت بنده بود و باوی اشارت الی بنده بر سبیل مودت و دیانت نظم
 داشت فاعله ضمیه خواجرا یکی از دوستان گفت شکاریه من العبد در بیخ اگر این بنده
 من با چنین حسن و شمائلی که دارد فان جمال فی الغایة زبان دراز وصف ترکیب و ادب
 بنودی گفت فاعله ضمیه یکی الی برادر چون اقرار دوستی یعنی محبت کردی توقع خدمت
 مرا غلطه بگوید که چون عاشقی و معشوقی الیاء مصدریه فیها در بیان آمدن مالکی و ملک
 و الیائی کلاولیا یا بر خاست الی ارتفاع و النعم بل انعکس کما قال **فصل** خواجرا بنی
 برکات رحمت الی المولای مع الفلاح الذی وجهه لاجل جو در آید الی دخل یازی بالیاء
 الاصلیه و خذل عطف علی یازی چه عجیب که جوان مثل خواجرا نگردد فاعله ضمیه بنده و
 فی بعض النسخ جور کند و بنی الی خواجرا کشته بار ناز الی جل الفصح چون بنده ای بتبصر

المولى على مثال العبد وجون كالعبد الصابر على المشاق وقيل في الترجمة **خواجه**
 چون جن بگفتی قولی اجله كلی شادی یه وایله خنله خوار تا رایل بقول افندلی کین باز کونا
 چکه بو چون بنده **خطابت** پارسای را دیدم بحسب شخصیه یا لولوه غیره اگر قمار الی
 اسیر و رازش از پیرن بهر ملاحتد اظلا افتاده لعدم قدرته علی کنوان العشق چندانکه
 علامت من اللوم للکفالة من القول دیدی من الحبيب والرفیق و غیرهها و غرامت
 من الفراق الی الشتر الدائم والعذاب کشیدی نکر نصانه و هو الاشتیاق فی العشق
 نکر دی و کفنی **فقط** گوته مقصور من کوتاه نکریم زدا من دست ای بدی و در خود
 بزنی بهنج نیزیم الی و لوضه بنی بالتیغ الفارح بعد از نوملاذ و میجام قدره بیانها
 فی حکایه دزدان عرب و المیم فی الک الملتکام نیست و یبغی الحسب ان لا یرجع الالاطیب
 همه در کلمه در بعضی باء الالصاف نوکر نیزیم از قدره بیان نوکر نیزیم الی ان فرست فلا افر
 الا انیک باری ملامتش الضمیر راجع الی پارسای کرده و کفتم بیان الملامه عقلی نیست
 راجه رسید که نفس خسیست غالب آمد فان حب غیر الله من الوسوسه من النفسانیه
 و غلبته از مایه بیا الوحد بفکرت فرورخت بالمرکه فکر طالده و کف **بیت** هر جا
 سلطان عشق آمد تا ندمه چون قوت باروی نفوی را بالاضافه فی اللغظین محل فاعل
 نماند پاک دامن لغت مثل دامن چون بالاماله بفتح کیف زید یکسر الزاء و فتح الیا و مضارع
 من زیستن ای کیف بعیش طاهر از بل بیچاره فاعل زید و فتاده تا کربیان در و حل
 بفتحین الطین التلذذ **خطابت** یکم رادل از دست رفته بود کفایت عن تعلق القلب
 بالخبر و حبه و نکر جان گفته ای قاله فعلا الی بلسان الحال او قولاً الی بلسان الحال
 و من لم یعرف المعنی قال فی شرحه کرده تم قال و له نظایره فی هذه اللغة بل فی هذا الکتاب
 هذا و هو افتراء حقیقه و لو حمل علی المجاز لا وجه للتخصیص بهذا اللغة و بهذا الکتاب
 و سطح بصره الی الشیء الی ارتفع نظر او جانی خطر تا کن لکونه ابن السلطان کا سیمیه

بفتح المبین و باطال الملامه
 اسم مکان من فخر و

به و ورطه مملکت الوردی یعنی الی مملکت فالاحافه بیانیه نه لغت که مصور شده که بلام
 آید بالکاف الفارسی ای لم یکن لغت بنصیران بانی با جنک با صغری که در دام افتد **ب**
 چو در چشمش شایه با صغری محبوب منا بناید زرت اناء الخطاب و الخطاب هو العاشق
 والعین اذا لم یلتفت المحبوب الی دینار که زرد و خاک یکسان غایب معنای روح مجبور برست
 الی هماسیان عندک انما العاشق من حیث عدم التوصل به الی المطلوب یا ران بنصیران
 الباء یعنی مع کفنه الی قالوا الی ازین خیال محال و هو الوصول الی هذا المطلوب بحسب
 بالنون بن الجیم والباء الی تنقذ کن که خلقی ای جماعه کثیره هم بدین هو سن که توانی
 اسیرند و پای در رجیم کتایه عن الابتلاء القوتی بنا لید و گفت **فقط** دوستان کو
 بضم الکاف الفارسی تاکید و قدمه بیانیه و التقدیر دوستان را کوا ای قل لم یضغ
 مکتبه و من لم یعرف المراد قال لفظ کو معجم را ید که مراد بیل و هو یعنی انسان العین
 وقد يستعمل یعنی الصين مطلقا و الظاهر انه محمول علی الحقیقه و من قال الی دلیل دل
 فقد تخطف براد است قال ران قد یرک بانار ما جنک جو بان و صف تر کیتی بزور باز
 و کشف بکسر الکاف العرقه و سکون التاء بانتر که یخرن و سکون الفاء للوقوف فیجوز
 اجتماع الساکنین فید و شیمان را کشف بضم الکاف العرقه و خوبان دو ست
 الی الحباب یقتلون الضعیف و قیل فی الترمیمه **فقط** دو ستله و یکن نصیحتی الی سون
 بن الکن کوز لرح اراد تنی جنک ابد نکر کو جلد قوتله قتل ایدر لرح عدوی دو ست بنی
 شرط محبت نباشد الی لیس شرط المحبة بانذیه جان بالاضافه و سکون النون
 ای بفکره و المراد خوفه و سکون اللام مفعول مقدم لقوله کمر فتن فی قوله ازهد
 بکسر الیم یعنی المحبة هنا و کسر الراء بالاضافه جان سکون النون بهر کمر فتن **مشو**
 نو که در بند خویشین باشی الی مادام بکون فی ندر بیک و بخاف من مملکت عشق
 بازی دروغ زن بانی معناه با لمر که عشق باز لغی یلان او رجی اولاسن فقوله عشق

بازی مقبول لقوله دروغ زن ومن لم يعرف المعنى قال يقع در عشق بازی که شاید
 بدوست راه بردن المراد به هو الوصول اليه شرط یا رست بالباء المصدر في المراد
 بالمحبة الصادقة وطلب مردن **رباعی** خیرم با جاء المحبة ای اقوم چو نماند بکون
 النون والوال ای لم یبق یستثنى بالباء العزلة ازین تدبیرم والمراد من القيام هو
 الانتصاب وعدم الفراق فظم ارمه شمشیر زندیا بستم لقتلی که دست رسد که
 استثنی کیم کفایت عن الوصول وجزاء الشرط محذوف ای فیما وقعت من الخطر
 ورنه قدمه في اول الکتاب بروج بفتح الراء والواو بر استانش میرم فالعشق
 الصادق لا يخاف من الموت متعلقا شئ را که نظر در کار او بود ای بنظر و ان
 علمه وحاله وشفقت بر روزگار او عطف علی ما قبله بندش بالباء الفارسية دادند
 ای نصحوا له وبندهش بالباء العزلة زیادند ای قید و وسودی بباء الوحدة نداشت
 اصلا ای لم یففع له قابله **تأیید** در داکه طیب في ذکر لفظ درد و طیب صنوبر
 می فرماید من اكل السکة والمراد بالصبر الشئ المعروف بالمرارة ای یا امر الطیب الکروین
 نفس حریص را شکرم باید **شعری** آن شنیدی بباء الخطاب استفهام که لشاهد یاد
 الوحدة بنهت بفتح الباء وضمن النون والراء متعلق بقوله می گفت با دل از دست
 رفته را می گفت ای گمان بقول محبوب بالا ضفاء لعاشقه تا ترا قد خوریت باشد
 مرحون پیش چشمت چه قدر من باشد مجموع البیت مقول القول پادشاه زان
 را که مطلع نظر او بود خبر که دند ای قالوا له جوانی بر سر این میدان مداومت نماید
 ثم وصفوه خوش طبع وصف ترکیبی وشرین زبان وصف آخر سخنهای لطیف
 و کتلهای غریب از وی مستفهم کما هو عادة العشاق چنین معلوم می شود که شود
 بباء الوحدة لفظ شود یکی المعینین احدیها باستر که طور لو و الآخر بالترکه او را که
 باغی سپیدن ایل بری بر نه فارشور **رباعی** که عدالت کند ندبیر عالم نباشد در جهان

در بیان خط مقبول

هرگز نشد و شور کذاغ بحر الغرایب و قدیراد به اظلم و الاضطراب و المراد من الغایب
 الاخیر و من قال یغی غیبة عشق فیه ان یغی عن غیبه و قد وقع فی الغیبة
 و الورطه فی قول المصی شور بختان بآرزو خواهند در سر دارد و سوزن در بحر
 الغرایب سوزنا هم صدر من سوختن و بجای ایضا صیغه امر و وصفه بکینیا و
 المراد مناهو الاول در دل لفظ دارد و سوزشید بمعنی المحنون و المقحبه قال فی التمام
 الفارسی بالکسر و ان اشهر بالفح صفت الالمجنون و المقحبه من نایب فلما فصلوا
 حاله پشردانست ای علم ابن السلطان دل او بخته او ست ای عاشقه و این کمره
 بلا یغی الطاف الفارسی بمعنی الغبار به انکلیخته او ست مرکب بجانب او راند
 فی المبدان جوان چون دید که شاهزادان بنزد او عزیمت بکسر ایم للاضافه آمدن دارد
 بکمر بست ای یکی و گفت **بیت** انکس که مرا بکشت باز آمد پیش من ای جاء بین بدلی
 ما نا بمعنی بینه مناکر دلش بسوخت ای احترق قلبه بر کشته بفتح الطاف المعرفه
 خویش ای رجم مقتوله چند انکه ملاطفت کرد فاعله شاهزادان و بر سیدش که از کجایی
 ساله از من ای سلطان و چه نام داری ای ما اسمک و چه صنعت داری فلما ساله ابن
 السلطان جوان در قهر بحر موت چنان غریق بود که مجال دم ای نفس بقیه تن
 زدن نداشت **بیت** اگر خود صفت سبع بفتح السبع الملهه و احد من السبعه کالتین
 و احد من الثمانیه و صفت سبع کتابة عن تمام المصحف و ذلك لان القرآن لما قسموا
 القرآن فی زمن الحجاج الی ثلثین جزءا قسموا ایضا الی سبعه اقسام و قول الناس
 بالترک بدلی مصحف عبارة عنه روی عن السلطان العاطلین من ضم القرآن علی هذا
 الترتیب الی ذلک کرم ثم دعا یقبل حاجته یقرأ یوم الجمعة من اوله الی سورة الانعام
 و یوم السبت من سورة الانعام الی سورة یونس و یوم الاحد من سورة
 یونس الی سورة طه و یوم الاثنين من سورة طه الی سورة عنکبوت و یوم الثلاثاء

این اسم نه علی

ملک
فایان اندر سوز

ملک
فایان اندر سوز

انما قاله لیس فی کماله
بمعنی معانی کسر

اینجا سید طبع

اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع
اینجا سید طبع

من سوره عنکبوت الا سوره زمره وشم الاربعاء من سوره زمره سوره الواقعة
و یوم الطین من سوره الواقعة الی اخرها از هر نحو ای خطاب لعل احد چو استغنی
ای صرت عاشقا متحیرا الخ الخ فی بالیا فی اخرین اصطلاح العجم و من لم یعرف
قال ان اسمی هذین الحرفین هو الباء و التاء بالمدة و فی بالیا غلط شهور بذاته
فان العشق یورث الخیره و قیل فی التریحه بیت اگر قرآنی از بر او قیاس چو عاشق
من الف بی بلیمه سن شهره ان کفنا که با من سخن چیده انگونه که ما هم از خلقه درویشا
هوا کال اللطف و التلطف بلکه خلقه بکوشش ای عباد با شام مثل هذا من الجیب
خاصه من ابن السلطان یملک العاشق انکه بفتح الخاف الفارسی و سکون الراء
بقوت استیناس بالفارسی انس که فتن و کسر التین للاضافه محسوب از میان
تلاطم امواج محبت بالاضافه فی العظیم سر بر آورد و گفت **بیت** عجب امواج
خطاب المحبوب که وجود من باند مضارح من مانند تو بکفتم اندر آید و سر سخن
بضم التین و فتح الحاء اللغافیه تا ندکا اول این بگفت و نعره بزد و جان نسیم
که **بیت** عجب از گشته بضم الخاف العربی باشد بدخیمه دوست قار و موقع التین
عجب از زنده که چون بالامالته جان بدر آورد ای آخری روح سلیم بضم مقول
حکایت یکی از متعلمان جمال را بختی بضم الحاء داشت و معلم از آنجا که حسرت
است فان المیل الی الحسن خاصه الحسن البشری دون الحيوان با حسن بشره او
بفتح تین ظاهر جلد الانسان میل داشت حاصل الكلام ان المعلم کان محباً للحسن
الکلیج بتأثیری که غالب اوقات او درین سخن بود که **فصل** نه انجمن بنوشتم
ای بهشتی روی بامن و جبهه و جامل الجنة که یاد خویشتم در ضمیر می آید فان
کمال العشق شیخان غیر العشوق فیلمر منبیا ان النفس زودیت نتوانم
که دیو بر دوزخ مضارح من بختن هكذا وجدنا عبارة المتن فی السجده الثانیة

ومن قال

و من قال بدل بر دو زخم مضارع من دو خلق هكذا و هو ناجية الجن في الشيخ بركم
 فقد اختار النادر و كرم مقابلته بين كرمي ايداد العاشق بيرج شامه العشوق
 على كل شيء كما قيل **يد** و بدلت خوبه که خود ساج نیست باد شاهی که همه بکنم
 خوشست باری پسر کف ای قال المنظم مرة للعلماء انما نکر در آداب در رسم
 اجتناد و بذل جهد میکنی در آداب نفس بکون الفاء مع نظری فرمای که اگر در اخلاق
 ناپسندی بیا، الوحدة الی خلق غیر مرتضی بینی که مرا آن پسند بد نماید چهل و پنج
 بر این مطلع که دان تا تبدل آن مشغول شوم فان تبدل الخلق بضم الخاء ممکن دون
 تبدل الخلق بفتح الخاء گفت ای پسر این سخن از دیگری پرس که آن نظر که مرا باست
 جز هنری بینم **بین** چشم بداندیشی بالاضافة که به کشف باد بفتح الخاف العری
 من کندن دعاء علیه عیب نماید هنر من در نظر یعنی در نظرش قدم الشیخ للوزن
 که هنری بیا، الوحدة و اری بیا، الخطاب و موقفا عیب هر چون دوست بیند
 بحر آن یک هنر فان عین العدو ناظره الی العیب و عین الصديق ناظره الی الکمال
حکایت شبی یاد دارم که حجر یار عمر بنرم بریده به کعبه ارد و در آمد ای
 دخل چنان در اختیار از جای ای من مطالب بر آمدم ای گفت که چرا غم باستی
 گشته شد ای انظمی **سری** ای ای لبلاطیف ای خیال من بگلو ای یکشف
 بطلعه ای بوجه الدجاء ای الظلمة مفعول بگلو و هذا المعراج مع قوله شکفت
 بکسر تن و ضمین اسم مصدر من شکفتن آمد از شکم که این دولت از کجاست
 واحد من ثانی البحر الطویل و يقال کثرة الخلق و من اراد معرفة الاوزان والصانع
 الشعرية فليطالع کتابنا المستی بحر المعارف بنشست ای فهد ذکر الطیب
 العربیز و عتاب آغاز کرد که مراد در حال که دیدی چراغ را بکشتی فلما عاتبی
 کفتم کان بضم الخاف الفارسی بر دم ای فلنست که اقباب بر آمد ای طلعت الشمس

ابن سید

ابن سید

و نیز فارسی که گفت آنکه **قطعه** چون که از آن رجل ثقیل بر پیشش شمع آید مرمون خیرش
 الضمیر راجع الی کمر از و لفظ خیر از مرمون خاصیت ای تم اندر میان جمع ای فیما بین الجماعه
 بکس مفعول مقدر به خبریه المتعجم الی آخره ذکر الرجل الثقیل و من قال فی شریه قول
 المصنوع خیر من الضمیر راجع الی کمر از و هو بحسب المعنی مفعول بکس فعدا ركب مثلاً
 لیس فی قاعه العرب و البع و رانی لو کان الجانی شکر خذل ایست شمر بن لب
 و صفان ترکیبان استنبش بکبر و شمع بکس ثقیل فی البزجه **قطعه** بر ثقیل کیست کلمه
 شمع او کند و رانی اول اران سن اول ذکر شکر خذل ایست شمر بن لب دون بکس و
 شمع سوید **خطاب** یکی دو سیه ارا مرمون اندیش بود گفت فاعله ضمیر یکی کما به خطاب
 المصدر بقی که مشتاقیم گفت الله الصدیق مشتاقی بالیا المصدر ی به که مفعول **مفعول** ویرانه
 بالتر که کج کلک ای ظاهر سرست و صف ترکیبی و لا کان انتر السکر اغلب فی القول
 و الحواس الحاربه فی الرأس یوصف بر الرأس زودت ان و الخطاب ندیم دامن ای
 دامن از دست آن منیدی معشوقه که دیر دیر بیند اختیار معشوقه دون معشوق
 للضرورة آخر کم از آن که سیر بیند معناه بالتر که آخر اند کم میدر که فوق کوره لمر
 و هذا المعنی ظاهر کن یعرف الفارسی و قال من لم یعرفه یقال آخر کم از است بالتر که
 آندن کم میدر آخر مکرز احققه بعض اکمل هذا الكلام فامتنع فی کیف استصعبه و ان
 یعنی اسئل الی بعض الکلی و اطال ان لم یستین معنی لفظ المص **حکایت** شاهد که با حجاب فغان
 آید از زیاده العاشق یحکا کردن آمد است بحکم بسکون المیم الی البسته فقول از غیرت
 و مضاق مفاعله من الضد و هو مضاق الی یاران فانی باشد کلام مستقل و فی
 بعض النسخ حکم انک از غیرت و مضاق اما فیکون الكلام 2 مشتاق **شعر** اذا جئت فی فقه
 بقم الراد و کرمه و سكون الفاء الجماعه الی تراخى المراه السفر و زورج متعلق بکس
 و ان جئت فی صلح ان للوصل و الواو اما للعطف علی المخذوف ان لم تجز او للحال و معنی

اشترط مسلخ عن ان فانت محارب جوابه و ان قيل في الترجمة **تجن** كقولهم
كل من زيارته اگر چه صليح كورس و ان محارب **تجن** يك بالباء العربية الباعل
على لفظ يك نفس كبريا تحت الاختلاط بار باختيار عمره و ان بسى فانك خيرت
وجود من يكشد بضمين كشد كفت فاعله ضمير بار كمن شمع جسم الی سعد فان
اظهر مر از ان چه كه پروانه خوشتن بكشد قيل في الترجمة **تجن** جوهر نفس فرشته
باروان اخيان او دمن غيرة و ارنغ اوزن و پير كولي ايندي كه بن شمع جمع
الی سعدی بكانه غصه كه پروانه كند زن و پير كولي **تجن** يا و دارم كه در ايام پيشين
الفي الايام الكاضية يربدان هذه القصة وقعت في ايام الشباب من و دوسته بياد
الوحدة يربد المحبوب چون دو با و ام سفره در پوسته عجانة عن كال القارنه صحبت
داشتيم تا ماه اتفاق بالسكون سفر افتادای سافر الجيب پس از مدتی كه باز
آمدای جاء عتاب آغاز كه دای شرع في العتاب كه درین مدت قاصدی بیاد الوحدة
بالفارسية بیک نفر ستادی انی لتقصه احوالی كفتیم در بیخ آمدم كه دین قاصد
بجمال نوروشن كند و دمن محروم كاقیل **تجن** ی نوشتم نامه و برنامه ی هر چه
كه چرا پيش از من مشتاق بسند روی **تجن** یار و برینه الی قدیم مرا كو بفتح الحاف
الفارسی بغید التاكید كما عرفت فيما سبق و من قال معي فقد غفل بربان توبه مد
نهای من دادن یعنی انك لا تغدر علی ان تا مری بلسانك و انوب بطلا علی غلله بقوله كمر
توبه شمشیر خواهد بودن معناه بالمره كه بكا توبه فلیج ایل اولاجی و كلد ر شك
لفظ شك بمعنى الغبطة و الیم للتكلم و من قال یعنی غیر تم فلیج یات بالمعنی الاصلی آید
كه كسی سیر بسكون الرء و الكسرة المجهولة بمعنى الشبهان نظر بسكون الرء و در توبه
كنه ان اغبط ان احد ابظر اليك شعبا نا و المعنی هذا الذي ذكرناه و من ظن ان لفظ سیر
نظر و صفی نه كیستی فقد اخطا باز كویم في نفسی كه نه ای لا يكون الامر المذكور كس سیر

تجن

تجن

نخواهد بود نه لای شیع احد من مشاهیر جماعه کما **حکایت** داشتند که را دیدم
 بخت شخصی بیا و الدعیه بیه کمر قمار و راضی از و بخت را ای لای طلب من دگر طلب
 غیره الخلاج جور و اوان بر دی و تحمل نه کران کردی قدر خفت فراوان و نه کران باری
 بطریق نه بختن کشف دایم که نه در بخت این منظور یعنی محبوب غلظی و غرض
 نقض نیست و بنای این محمدهت بزرگ بفتح المراء المیع نه النون النافیه
 اذا دخلت الفعل و غیره انصلت کونداست و غی دایم و ادا م نه دخل علی شکت
 یا ای و من قال هنا مقصور من نیست فقط اخطاء و لم یعرف ان صاحب بحر الفراب
 قال ان لفظ نه حرف نفی و الراء فی آخره ماء علامه با وجود این معنی ای فاذا کان الامر
 که لکن لایق قدر علما بناسد صدور را مترجم کردند قال عم اتقوا مواضع التهم و جور
 نه ادیان بردن گفت فاعلم ضمیر دانشمندی یا رعایا از دامن روزگار مبدار که
 بارگای مرا را درین مصلحت که نوکوتی من شرک الموده لاجل التهمه و الاذیه اندیش
 کردم صبر بر جفای او سستتر نماید که صبر از و ای مشاهیر جماعه کما قال و حکیمان گفته
 اند دل بر مجاهد نهادن براد به تحمل الاذی آسانتر است که چشم از مجاهد من بر کم فتن
مثنوی انکه نه او بسم نشاید برد و لدی لا یفتح الا نعام بدونه که جفای کند بیاید بد
 ای بینی التحمل به هر که دل پیش و لیری دارد ای من یکون قلبه عبد محبوب یعنی تعلق
 به قلبه ریش در دست دیگری دارد ای طینه بد العیر و هوا طیب و قد وقع فی
 بعض النسخ هنا آموی یا لیسکن اصله یا لا یسکن سعاه بالترکه چلبه و یولار اصله در
 کردن ای نه عنقه نتواند بخوبی تن رفتن یعنی لایکن ان ید حسب این شر بد نفس روزی
 از دست بالوا و بین الوال و التین بمعنی الطیب و بلاوا و یجمع موا لید کا ظن گفتش
 ز نماز یعنی قلت بوجاه من الايام مخاطبانه الطیب الامان منک و من غلط فی اللفظ اخطا فی المعنی
 جیث قال یعنی کفتم از دستش و قد يقال معناه گفتش که ز نماز از دست تو ای

نه بختن غای

بن کبریا غای

بن کبریا غای

العصمة والامان من يدك هذا كلامه چند از آن روز که درم استغفار ازای استغفرت الله
مراد من ذلک اليوم وبعین نکلند وعلیت زینهار از دوست یعنی لا یطلب العا شق
امانا من العشوق دل نیاورم بر آنچه ظاهر اوست ای رضیتا بارادته که بطلع نهر
خود خوانند شرط آخر او داد جواب **للمشرطین حایب** در عین خوان یعنی اول جواب
بالباء المصدری چنانکه افتد و دایج جمله معترضه باخوش بپسری بیا الوحدی
سر بفتح التین و تخفیف الراء و سترک بکسر التین و متدبد الراء و یا الوحدی
داشتن ای کنت احبته حکم آنکه خلق بفتح الحاء الملهله و یا الوحدی داشت طیب
الاداء والمراد ان کان له صوت حسن و خلقی بفتح الخاء المعجم و یا الوحدی ایضا
و لفظ داشت مصدر علی معناه کنه مجهول والمراد ان کان له خلقه حسنة
کالبدر ای کلفتی اذ ابدای ظهر و من قال یعنی المخلوق فقد اخطا ثم ارتکب التعبدیر
حیت قال یعنی قد کان له اعضا المخلوق حسنة کالبدر **المیرابیت** آنکه نبات
غارضش التضمین راجع الی قوله خوش بپسری آب حیات میخورد المراد من النبات
في هذا المصراع هو الذي ينبت علی الارض وفي المصراع الاخير هو السكره و شکرش
بفتح الشین المعجم و الحاف العزیز براد به شفقت نکه کنه معناه بالترک نظر الیهمون
لانما الغایب قال في الصحاح الفارسیة فی بیان معلوم امر الغایب ان علی لفظ
المضارع بعینه وکن یفرق بینهما بالقراین هر که نبات میخورد و من قال ای
بنظر الاستغفیه فان طعم النبات ینکر شفقه احیاب تناسبه بینهما فی الذرة فایعبر
اللفظ بالقرینة فاخطا فی المعنی اتفاق بخلاف طبع برید طبعه از و هر که دیدم
که نه پسندیدم و ما حسته دامن از و در کشیدم کنایة عن الانفصال والانقطاع
و سهره بضم الیم بالترک بوجع مرورش سکا بکسر تا بمعنی المحبة منها برچیدم براد به
ترک التعلق و اخذ القلب منه و کفتم **بیت** بر و هر چه می بایدت پیشتر کیز و ضرر

عشره و ربوای بر اند بفتح
النون فیها شرطه

این سید عالم

این سید عالم

البحر

على ما ذكره من ستر ما ندرك الى لا تراها فحق لان ستر استحق كناية عن المدافعة كما ان
لفظ باش خورشيد في الشركة طبارا من علمه ومن لم يعرف المعنى قال يعنى باماسه
الى لا تراها ستر خورشيد كبر واذ به من ستر استحق كناية عن كبره
البيت الآتي بيت ستر به الى الطفا من كبره وحل اقباب خواجده ومعه رونق
بازار اقباب بنامه مضارع من كبره من كبره الانتفاص اين بكفت وسفر
كبره وپريشاه او درمن انتره فندت بضم التاء فعل التكمال زمان منصوب
على انه مفعوله الوصل مجرور على انه المضاف اليه والكرا الواول الى حال جاهل والجملة
حالیه بقدر متعلق بجاهل لزيد العيش من قبيل اضافة الصفة الى الموصوف
والعيش بالفتح الطوية قبل ظرف جاهل المصائب جمع مصيبة وقيل في النجدة
بيت زمان وصله بنردم كنهه جو بلزم ايش لزيد قدره عيشه مصيبه او لادله
بيت بازار باله وسكون الياء امر من آمدن ومراكبش بضم الكاف العزة كبره
مردن الى الموت قد امك خوشتره كه پس از تو زندگانی بالباء المصدرى كبره وقد
كنت على هذا الظلام اما شكره ومنه باري جل وعلا پس از من باز آمدای
حيي من السور الى طوق داودى بيا النسبة الى الصوت الذى كان له كصوت
داودى منغية عن جمال يوسفى الياء كالاو بزيان آمل الى انتقص ويريب
الى تقاضى رخصه اشاي دفته جواى مثله بكسر الباء وسكون التاء السفر جل كبره
بفتح الكاف الفارسية لواء الوصية نشته اراد به الشعر الناعم ورونق بازار
حشش شكسته الى انكسر متوقع بكسر القاف الى يبرجوه كبره كبره كبره كبره
كبره الى قرب من الى طرف وكفتم بيت آن روز يرا دبه الوقت كبره خطا همدت
من قبيل اضافة الموصوف الى الصفة بود يرا دبه الشعر الذى ولد به وقيل يرا دبه
ما بدا تحت شحمته في اوائل ظهوره رخميه وهذا الزاوان سورة لطافه الحاسب صاحب

البحر

نظر به بد المص به نغف از نظر بر اندی براد به الطمانه اسرور بهامدی بصلحی ^{ناله} الفهم
 راجع الی صاحب نظر کشتا اصله که اش و الفهم راجع الی قوله خط فقی و خط اشانه
 الی الشعرات الثابتة فوق الشعر الناعم الاصلی لقوله بر شانه و قبل هذا اشانه
 الی شعرات الشارب والذقن واغترض القائل علی كلامه بقوله وانت خیر بان
 الانسب ان يقال وكسره بدل ضم كما لا يخفى ^{شعر} تارة بما زاد او وقت بغليتين
 واحدا لا وراق والتاء للخطاب زرد شانه ای اصغر دیکل ای القدر با کسر منه لان
 من نادر کاش ماسد بدل النطق چند خراسی و کتبه کئی بیا، الخطاب فیهما
 دولت پاریندا علم الی لفظ پار بیا، والفارسیة السنة الماضية بالسنه کلمه بلور و پارینه ما
 کان فیها بالسنه کلمه بلور و فی تصور کئی فان تکل الدولة قد زالت پیشتا کئی و کز طلبکار
 شت و فی بعض النسخ که قنارست ناز به ان کن که خریدار تست خریدار بمغن
 مشتمی و قبل فی الترجمة ^{شعر} تارة بما را و رقل اوله زرد جو لکی قومه کادیم
 اولدی سرو نیچم صلیان و کبر ایده سن ابلور و ک دولتی فکر ایده سن شول کش
 به و ار که طلبکار و د تازی الاقل که خریدار در ^{شعر} سبزه در باغ کفنه اند خوشه
 فیہ تقدیم و تأخیر ای کفنه اند سبزه در باغ خوشه و المراد من سبزه ملجیه الجیب
 و من باغ وجهه دانان کس که این سخن مفعول مقدم لقوله کوید و اشانه
 الی قوله سبزه در باغ خوشه ای یعرف ذلک القائل مضمون هذا الكلام والمص
 لا یرضی به یعنی اداة تغییر از روی دلبران خط سبزه هذا الی تمام البيت بیان للمصراع
 الاول دل عشاق فاعل لقوله پیشتر جوید و قوله خط سبزه مفعول ای قلوب
 العشاق تطلبونه طلبا قویا ومن قال و مجموع قوله از روی دلبران آه مفعول
 دانند فاعل یعرف الاشانه ولم یعرف البیان من المبتین بوستان تو کلام ابتدائی
 الی آخر البيت والمراد من البستان وجهه الذي بنت فيه الشعر کذا یفتح الثاق

اینجا سبزه در باغ

اینجا سبزه در باغ

این است

انوار العاطفة موی بنا کوشش مفعول بکنی الی بقیاع ذکر الشعر و العائل المذکور علی فقه
 عیان الحق افاد الحق بقوله یعنی اگر بکنی موی بنا کوشش را و صبر کنی بر محنت کنان
 او بی نظم است تقدیم و تأخیر بحسب المعنی هذا الملامه فانظر فی ظلامه کیف غلط
 و ارتکب التلطفات الباردة ثم قال فی کثیر من النسخ ورنکی علی معنی و اگر صبر کنی
 بالنون النافیه و لا یحیی ان ارتباط قوله موی بنا کوشش علی ما قبله لا یخرج عن التکلف
 ۲ هذا الملامه فانظر فی حاله کیف وقع فی الخط اکثر و لم یصب الحق اصلا بل هو
 ایام تلویح الحسن بمراد یعنی تنهی من الدوله کردست بجان داشتی همچو
 تو بر ریشته الی لو قدرت علی عدم خروج و حور و حی که تقدیر است علی عدم خروج
 حیثیک نکره اشتی تا بقیامت که بر آید و لکن لا اقدر انا علی عدم خروج و حی و است
 تقدیر علی عدم خروج حیثیک **سوال** کردم و گفتیم حال روی ترا امر مهون چه شد که
 موجه بر کرد بکسر الحاف الفارسته ما الی حول القمر جو شیده است اسم مفعول
 من جو شیده ن بکنه گفتند انچه چه بود رویم را ای لا اعرف ما وقع لوجهی عکس تمام
 حسنی سیاه پوشیده است اعلم انما الناظر فی هذه الحکایه ان الابیات التی اولدها
 الص فی فتح حلیه المحبوب فی غایه الحسن و لا یقدر احد علی اتیان مثل هذه الابیات
 فی المذمه المذکوره کما لا یحیی علی المص **حکایت** یکی از مستغریان بکسر الراء المراهله بغداد
 المستغرب و المستغرب هو الذی لیس بعرب خالص بر سیدند که ما مفعول فی المرد
 بالفتح و السكون جمع امر و هو الذی لا حلیه له لصفه سنا گفت لا خیر فیهم یعنی تعبیر
 من المص تا خوب و لطیفند در شیه کنند و چون درشت شوند نطق کنند و دست
 نمایند **بانی** امر دانکه که خوب روی بود لفظ خوب روی وصف ترکیبی تلخ
 گفتار و شند خوی بود و کذا لفظ تلخ گفتار و لفظ شند خوی چون بر ریش آمد و بخت
 شد یعنی رفت مردم آمیزه و مهر جوی کلاما وصفان ترکیبیان بود و قیل فی السمره

این است که ما در این کتاب
 در بیان این امر که
 در این کتاب آمده است
 در بیان این امر که
 در این کتاب آمده است

چون یکن بوزله خوب شیرینده اجی سوزلو کن ایل غلط ایله رجون صقل ظله
 کین لحنه اول آدمه قارشو رختت ایدر **خطاب** یکن ما از علما پرسیدند کسی باماه
 روی یزد به الحبوب در خلوت نشسته و در ماه بسته و رقیبان خفتان المون
 و نفس طالب الحجاج و شهوت طالب و لامانع چنانکه عرب گوید التمر با نفع
 هو قاعل من البسج و هو ادراک النعم و التا طور بالطاء المملکة حافظ الکرم غیر مانع
 هیچ دای که خطاب لذلک العالم بجلت پیر همین کاری ای الزم از و سلامت بماند
 گفت ذلک العالم اگر از ما روی نماید سلامت از بد گو یان نماید **نعم** و ان سلم الانسان
 من سوء نفسه هذا شرط من سوء ظن المدعی بسلم و هو جواب الشرط قدم
 فاؤه و دخل علی متعلقه و هو قوله من سوء الظن و قيل فی الترتیب **بیت** اگر چه پیش
 سلیم اول نفس شریک و لیکن قدر تلخیص مدعی نیستند **بیت** شاید پس کار خود را
 بشخصن ای علی حاله باسلامه و المراد هذا و من قال بعینه تا که خود را اصلاح می کند
 فلم یعرف المراد لیکن نتوان زبان مردم بستن قیل فی الترتیب **بیت** یا ر که کشی گفتو
 یلمه اسم و نور اما که بو خلقک و لنی با غلبه او **خطاب** طوطی با بایشن احدهما
 اصلیه و الاخری للوحدۃ را باز ای کجا حمل می بر جوی بر دومی گفت این چه خلعت
 مکر و هست و هیات محفوت ای مفوض و منظر ملعون و شمایل جمع شمال بالکسر
 بمعنی اطلق ای اخلاق ناموزون و بنادی الیه بقوله با غراب البین ای غراب المرق
 کما مر فی حکایة الخطیب یا لیت بینی و یکن بعد المشرقین ای بعد المشرق من المغرب
 فطلب المشرق و یجتمعا ان یزاد بعد شرق الصیف من شرق الشتاء **بیت** علی
 الصبح بروی تو مهر که بر خیزد ای من قام صبا حاورانی و هر که صبح روز سلامت
 برو ما باشد لست آتکل بد اختری بیا الوحدۃ چون تو در صحبت تو بایستی با الخلیفه
 بالستر که کرک اید و لی مقصود من و لیکن چنانکه توبی در جهان کجا باشد ای لا تطیر لک فی

الناظر

کدر قصص بالصاعد و
 بالسنن فارسی کردند
 ای صیغه ماضیه و هو
 الاطوبی از فتح مشاهد
 او اشاره ای قوله راغی

الفصحی که از عجب من هذا انکه غراب الذبح و طوطی بجان آسمان بود بجان خدا نال
 لاجل کثرت ای قائل لاجل و لافوق الالباب از که در بن بفتح الحاف الفارسی اسم صمد
 کیتی همی نالید و دستهای تظا بن بر یکدیگر همی مالید منا طیرنا و می گفت ابنا چه بخت
 نگوشت و طالع دون بفتح الدز و ایام بوقلمون قدر معناه در الیابجه و المراد
 بایام بوقلمون اللازمه المتعبره التلوته لایق قدر بکون الال من انسج بیا الحلیه
 که باز ای در دیوار باغی بیا الوحده فیها همی رفیق **نظم** یا سارا بس ای بختی این قدر
 بختی زن دانسته بگوید که بود هم طوطی را زن دان ای در سکل صحبتهم و قیل فی الترجمة
 زاهد اولان بویستر زن دان که اولاهم طوطی را زن دان تا چه گفته مخفف من کناه که دام که روزگار
 معناه بالترکه که روزگار بنی بعقوبت آن اشارت الی قوله کنه در سکل صحبت چنین اهلای
 اشارت الی طوطی خود رای و صف نه کیتی احدی الیائین للوحده تا جنس فصیح غراب
 الیم یا فیه بالترکه بر من سوز **نظم** که تا تو یافه زین سال مگوی بدست که کراه کشی
 میوک در ای لفظ در ای بختی معنی احدی الجرس و الآخر معنی ا دخل الی امر من لفظ و
 در احدی و الم ادمها هو المعنی الاول و شبهه بالجرس الذي یكثر الصدا بالاطل و من
 لم يعرف اللفظ غلط المعنی حیث قال بفتح باطل رای و مراد فکر چنین بند بلا متعلق
 بقوله روزگار بعقوبت آن مبتلا که است **نظم** کس نیاید بیای دیوار معناه
 بالترکه که کلنه بر دیوار دینه که بران صورت احدی التائین للخطاب نظام بفتح
 نقش کنند لغضا و جرمی که تراد بهست باشد جای شرط دیگران و وزخ اختیار
 کنند جزا و قیل فی الترجمة **نظم** که دیوار دینه کلنه که سکل صورتی نظار اید که
 که سکل سیرک او جرمی اولور که غیر طامو اختیار این لم این مثل بختی تن لکلام المصن
 بران آورد ای آورد نه لاجل امر تا بدانی که چند آنکه دانای عالم را از نادان ای جاهل
 نفرست نادان را از نادان احد چندان یار دبه اکثره مطلقا و حشمت **نظم** را احدی

فوقه فاه صفة العظا
نعم جلیلة فی فانه علی الصفة
یستفی ان یثا شفی

الذکر الرفیق هم دران بیان مبالغه کرده بود در جود هذا الخطاب و سبوت بینه
القاء و سکون الواو صحت قدم ثانی به و خطای خویشی اخترا ف لم یکن ولا سعت
هذه القصة معلوم کردیم که از طرف او هم بالفهم و استکون رغبت هست و فی قوله
هم اشارت الی ان الرغبة قد كانت حاصله یعنی ایضا این بیتها فرستادم و صلح کردم **معلوم**
نه مراد در میان عهد و وفا بود یعنی ایسین قد کان بیننا عهد و وفا استقامت ما انما تارنا
جفا کردی و بد مهری نمودی الیاء المتطرفة فی الخطاب و المتوسط مصدریه بیکبار
الیا بالکلیه و من قال اولاً مرة واحدة فله مرادف لفظ باری ثم عرف خطاء مرة
واحدة فقال یعنی بالکلیه از همان دل در توبه تمام الی ترکست جمله الی نیا و ما ربطت
قلبی بشئ سوا و انما ربطت قلبی بکلی فقط ندانستم که بیکردی بالخلاف لغارسته و بالخطاب
من نکردی یعنی الرجوع لا یعنی الی و من قال یعنی اعراض کردی فقد فسر بلازم
معناه لایبزدی یا لیا المصدر یعنی لم اعلم انک ترجع علی سر بها جنوزت که صلح
است الی لو کان لکن الآن رأس الصلح بازای ای است الی ثانیاً و من قال ارجع الی ثانیاً
فلم یأت بالکلیه کما ان محبوبتر باشد که بودی قبل فی الشرح **فقط** ارا من بزم بوفیه لا یجان
جفا بدوب و فاسد لوق فلاسن بختی کو کلمی منسا که ویردم بلیماد و دوش تر طو نکان
اگر صلح است بر بکلیه و کلمی که اولدن دخی مقبول اولاسن **یکی** راز به صاحب
جاء الی المرء امره اذ غلبه بود در گذشته از همان الی ماتت و ما ذر فون الی الصبر فبانته
فین انما یبهر فرتوت الی الحرف بعلم صدق بفتح الصاد و کسر عا سر المرء اذ فی بعض
بعلمت لایمن و ما رینا فی نسخة بسبب لایمن در خانه ممکن بماند مرد بسکون الدال
از محاورت با خدا المله الی من مخاطبة بجان رنجیده کنایه عن کمال التذلل و حکم صدق
از محاورت با خدا المله الی من مخاطبة با طیم العزیز چاره ندید که لفظ چاره شایع فی الاسن
و ایزاد الیسیان بان یقال یعنی مجال خلاص لغوی یکی ازین طائفه گفت چگونه در فراق با عزیز

برید به زوجة الف مانت گفت تا دیدن زن بر من چندان دشوار نمی آید که دیدن مادر زن
شده کل تباراج بالترک کل عیال رفت و خوار بانه و کراکنج برداشته و عاری بانه
 برید به آورد و اکثر زوجة و بالشوکه و اخیته آنها دیدن مفعول مقدم بقوله دیدن بزرگ
 بفتح الراء قدمت بانه في قوله و عودت بانه بر تارکش سنان الی المرح دیدن مضمون
 هو المصراع مبتداء خوشتر الی احسن از روی دشمنان دیدن مضمون هذا المصراع
 خبره واجب از هزار دوست برید بعضی بریدن تا یکی دشمن بساید و بدتر که
 تا به دشمن سلا کمر کمر کور علی حفاظت باد دارم که در ایام جوانی بالباء المصدری
 گذرد استم بکوی و الباء الاخری فی الوصله و نظر داشتیم با ما روید الباء الاخری فی الاولی
 حاصل المعنی کنت عاشقا فی ایام شبان و کنت اطوف محلة الجیب در ایام نوجوانی
 که در سن احر و در لی بالفتح المرح الخان و هی باللیل آب دمان را بخوشا بندد الباء
 و الخا بالعمی متعده من خوشیدن و هو لازم بالترک بور شقی و قور بقی که از آن بوالعجب
 و المعنی ان ذلک الزمان کان فی غایة الخارجه کثرت المطوبه اللعابیه فی الغم من شدة
 حرارته و من قال بفتح السون فلم يعرف اللفظ و سموم من بفتح السین الملهة المرح
 الخان و من فی النهار مفر السخوان را بخوشا بندد الباء و الجیم متعده من خوشیدن
 و هو لازم بالترک فیتمق و المعنی ان ذلک الزمان کان فی شدة الخارجه کثرت بطنی مخ العظم
 قال ابو عبیدة احر و باللیل و قد یکون بالنهار و السموم بالنهار و قد یکون باللیل و ضعف
 بشرت تاب ال طافن اقصاب مجبیه بالفتح نصف النهار عند اشتداد الحر یا و دم
 لاجرم التجا بانه دیوار که دم مترقب و منتظر که کسی رحمت حره نمود از من برید
 بفتح الباء الاول و فتح الثانیة بعضی بزیل و باید بالباء السبیه و یاء الوصله انش من
 فروشا اندال بطنی تا لاء از تارکی بکسر الباء المصدری و جلیتر و هو ما بین الباء الطایع
 و باب الدار فارسی مترقب و کسر الراء للاضافة الی قوله خانه روشتا فی جمع الضیا

بحذف

ویدم جماله بدل من روشنایه و المراد به صاحبه که توصیف به که زبان فصاحت از بیان صاحب
 الی حسن او عاجز مانده بضم الباء و فتح النون چنانکه در شب تاریکی الی الی البیاض الظلم
 صبح بر آید الی بطلع بآب حیات از ظلمات بدر آید الی بحر قدحی بیابان الوحدی برف
 آب بسکون الفا و صف ترکیبی بالترکیه فارسی صومثل خون آب یعنی قائلوصو
 بردست و الجملة حالیه و شکر بر آن رکنه بود حصول اللذات العذله و بقرق بفتح
 البین و المراد الملمین بر آید ندامت بطلبش الضمیر راجع الی قوله برف آب مطیب
 بفتح الباء المستتر که ده الفا حل صاحب جماله یا فطر چندا ز کل رویش در آن
 چکید اسم مفعول من چکید لطلبیه منه الجملة شراب اژ دست نگارینش بر کمر فتم
 و بخوردم یعنی بنوشیدم فلان احدیما بستند مکان آخر و عمر که شسته از سر گفتم
 ظم بالقصه لا تعطش لفظا و معنی بقلبی و هو القم الصوبه المستکنه الجانب الاسر
 من الصدور سنی قلبا کثرت تغلبه اولانه خالص البدن من قلب النخله ای تمها لا یلایس
 من الاساعه الی لا یغارب و کلان بیزله رشف الزلال الی مقده و هو ان السمر الرشف
 بالفتح و السكون مرفوع علی انه فاعل یسبغه و الزلال الماء العذب الصافی و لو للوصل
 شرب بخور متصل بقوله لا یلاد و قبله فی النسخه **بیت** کولم صومسز در راه قاندریه
 زلالا که بن چمدن کتر لرا بچرسم و فی مدام **فقط** خرم هذا القل یوصف به المكان المزین
 بالآء و الکلا و یوصف به الزمان **خو** روز تو همچو عبید خرم باد و یوصف به الشخص
 الذی به فرم و سرور و یلحق به المصدریه بقال خرم و یراد به معنی المنزاهت و العفره
 کزانه بخو الغریب و الایا همنا فالمراد به من له سرور و کلامه ترا فی قوله طالع راز ایدمان
 کونما راز اید شایع و من فسر بقوله شادون فقد اخطا ان فرضه یعنی مبارک طالع را که
 چشم بفرمان بکشد فی الیم للوزن بر چنین روی او فقد یعنی اخذ بلا و او مهر با مداد الی
 کل صباح سن منی بالاضافه بیدار کرد و بالالف الفارسیه یعنی شب الی السکران

الذي سكر من اطرو ونام فانه يستنقذ ويفيق في نصف الليل مست ساقى بغير من سكر
 من جمال الساق فانما يفيق روز محشر اي يوم الحساب بامداد صباحا فاذا عرفت المعنى
 الصحيح المصريح فلا تلتفت الى ما قبل اي بامداد روز محشر **حكايت** سالا سلطان محمود
 حواري مشاعلا سمى ملك باخطاني بمرادى مصلحتي صلح اختيار كره دیر بدان جلد واحد
 يجمع كما شفر بالطاق العز وفتح الغين المبع اسم بلون در آمد م الى دخلت
 فيه بمراد دیر در ضويع بالياء المصدر في بغايت اعني الى ونهايت جمال چنانكه و امثال
 او گفته اند **رباع** معلمت بشديد اللام و ناء الخطاب مهم متوحى بالياء المصدر الى الطوبى
 دهرى آموخت لا الاول على آوى بجنين شكل و نحوى ماضى من آموختن بفتح التعليل جفا
 و ناز و عتاب و مستمرك بالالف الفارسيه و الباء المصدر في آموخت لا الاول من آدم بجنين
 شكل و ضوى و قد و روش بفتح الراء و كسر الواو اسم مصدر من رفتن كما عرفت نظيره
 و هذا المصراع مرهون بمراد ام مكر ابن شبنم از بهرى آموخت ماضى من آموختن
 بفتح التعليل فان آموختن بجى لازما و متعديا مقدمه كخور محشر كى بالاضافه بفتح كتاب
 المقدمه الذي الفه الز محشر في الضحى فانه كان يقر ا في ديار البعج و در دست الى
 في بين و همي خواند ضرب زيد عمر الما بفرق عمر و عمر و بالواو في حالة الرفع و الجرح
 و لاجابة الى الواو في حالة النصب لان عمر غير منصرف لا يدخله التنوين و عمر و منصرف
 يدخله التنوين و يكتب الالف و به بفرق و كان المتعدي بفتح الدال عمر افتاح سمع
 محاضره زيد مع عمر و من هذا التركيب كفتح الى بمراد رزم و خطاي صلح كره دیر و قد
 اشتهر بين الناس و زيد و عمر و رخصومت هيجان باقیت استغناء فلا سمع و لكن
 المحبوب من الطيفه بجنه بد نجب و مولد بمرسيد كفتح خاك شمر از و كان اشتهار
 كون شيخ سعدى من تلك البلده كفت از سخنان سعدى چه داری كفتح **فهر** بفتح
 علم صيغة المجهول للمتكلم الى صرحت بتلى سخوى بكون احاء و الغنم غلط بصول

الى يحل مضافا حال من فاعل يصول على متعلق بقوله مضافا ويحذف ان يتعلق
 بقوله يصول كزيد المضاف بمعنى التثنية منصوب المحل علم انه صفة مصدر محذوف الى
 يصول صولة زيدا في مقابلة العرواى كصولة عليه طاعة ذيل حال من ضمير يصول
 وهو يرجع الى كحول الى لا يرفع رأسه حال كونه على جرة ذيل الى لا ينظر الى احد بل يش
 على الدلال والتكبر جارا ذيله على ما هو عادة المتكبرين وهو يستقيم الرفع من
 عامل الجرة استقام انظارى وفيه ايما كالا يخفى وقيل في التزمه **قوله** جو نحو او قور
 كوزى سودم اول ايد رحله بنم اوزارمه صانك شوايد ايد رعمه او جرابه ركن
 اكين بشين رفع المتركه رفع اولورى رواه مبعج عامل جرة حتى باطا، المعج، ويا
 الوحدة بحى كعينين احد بهما بالتركه جوماق والاخر بالتركه بهما واما قال في شعره
 بمعنى زمان قليل فلم يات بمعنى اللفظ حقيقة بانه شبه قروص وكفن غالب
 اشعار او اشارة الى سعدى درين زمين بمعنى في دكايارنا بهر بان فارس است اكر
 يكون الى كجوانى بنهم تر ديكره باشد كاورد في الجرة كالم الناس على قدر عقولهم كعلم
قوله كطبع تر انا موس كجودالى منده حصل لطبع كل ميل الى النحو صورت عقل ازال
 ما محو شد لا شغلا ك بغير تا الى حرف نداء والتنادى محذوف الى الى جيبى دل خشان
 صفة للتنادى المحذوف كالكور بدم مؤصيده كبعج الكصيد ما بنو مشقول ونوباطم
 زيد فيه ايما لطيف باعداد ان كخرم سفر مصممة ان مقدر شد مكر كسى از كاروايان
 الى احد من رفعا شاكفة بود شى كه فلان مشير الى سعدى ديدم كه روان
 صفة مشبهة من دويدن امد الى وتلطف كرواظهر اللطف وبرود الى الفراق
 تأسف خورده چندين روزا ك فى سرة اقامتكم فى هذه البلدة چرا الكفتى كه منم
 بعنى سعدى تا شكر قدوم بزرگان را الى لاجل شكر بحى الكبار بخدمه ميان بسنى
 كعلم **قوله** با وجودن زمن او از نيامد كه منم فان النجم يضيئ عند طلوع الشمس

ابن كيد للعلم

گفتا چه شود که درین بقعه الی این البطله بر آسایج احدی الباشین للخطاب تا از حد
 احدی الباشین للخطاب مستفید شویم گفتیم نتوانیم بکلم این خطابت **خدا** بر آنکه دریم
 اندر کوهسار بیابان الوحده فیها و لفظ سار بفتح السی و کثرة کافه فی اوایل باب چهارم
 فحاشی که در اینها و ما فیها بعباری الی توطئی فیها چرا گفتیم فیها تقدیم و تأخیر للوزن بشهر
 اندر نیاید بیابان الخطاب که بار بند بالا اضافه از دل بر کشاید فان فلک بقیده و ذلک حمل علیه
 بکفت ایچا پیر رو یا ن تفرید لفظ نخر بفتح النون و سکون الفین و الزاء البقیین جمع
 لطیف چو کل بکسر الطاف الفارسی بسیار شده الی کثر الطین بیلانی جمع بیل بفتح الباء جمع
 مضارع من لفریدن این کلام گفتیم و یوس بر سرور و که دیگر دادیم که هو المصدا
 عند و داع الاجته و داع کمر دیم **یوس** دادن برود دوست چه سود الی فایده
 فیهم در آن خطبه کردنی بدرد و بالیاء الاصلیه المفتوحة و الدال المهملة التکثره کما قال
 صاحب بحر الخراب فی بیان لفظ بدرد و که دن سفر کیده بکمر به الحرق و سفر کیدان
 کنه بر نل قلاتر اسن قالک دیکل **اسن** بکفت این و آب شتر رود که دیوسیدش
 از مهر و بدرد کرد و قبل تفتیح بالیاء العریة الزاید علی اصل الكلمة و ضم الدال و من الاحمال
 بجد و ان قال صاحب بحر الخراب فی بیان لفظ درود اسنکل سلام معنا سب
 گویند الی لاند و داع باران کرد و افرق عن الاجتیا روی ازین الی من اجله نیمه سرخ
 الی نصف وجه و زان سوزردان نصف الآخر **سفر** ان لم است انا یوم الوداع
 بفتح الواو اسم نایب مناسب التودیع و بالکسر مصدر وادع تا شفا تحتر اغیر
 او حال بمعنی تا شفا لا تحبونی فی المودة منصفاً بکسر الصاد الی عدا و لا و قبله التکثره
بر که ایرق کوز بن اولیم تا شفدن بو عشق ایچند بنی صکنه که منصف او **مطالت**
 حرقه پوشی الی رجل فقیر در کاروان حجاز همراه ما بود الی لاند رفیقنا یکی از اشراف عرب
 مرا و اصد دنیا بخشید بود تا نفقه خیال بکسر العین کامریا نه کند تا لاند الی علم العقلة

این کلمه در معنی

در دال خفاجه بالجیم العربی اسم قبيلة من بنی عامر بر کاروان زندان اخار و اعلم
 و پاک بر دندال اخذ و اما لیم بالحلیة باز رگانه کرم و زاری کردن گرفتند ای شریخوا
 فی البکاء و التضرع و قریباً بذا لن خواندن **بیت** که تضرع کن و کمر خراب خطاب
 عام در د بکون الدال زر باز پس گواهد داد معناه بالسر که او غریب النوی
 که و صکر و بر جکر دکلدر فاذا عرفت المعنی فتعرف ان لغتاً از مفعول داد افلا یبذل
 ان مضاف لغتاً و زوالیه و من اخذ فی قوله ارکب الکرکة کما لا یجفی مکر آن در ویش
 خرقه پوشی بر قرار خود ماند بود بینه بطریق العطف التفسیر به بقوله و یفر
 در وینا من کفتم مکر آن معلوم ترا میراد بالمعلوم حال الرجل بر دندال لکن علم حال
 الاوای گفت بلی بر دندک بیا الناس و لیکن مراد آن معلوم چنان المعنی بمعنی الناس
 بنوده که بفارفت آن خسته دل باشم بنا بدال لا یبقی بستان اندر حیزه و کس بالواو
 العاطفة و من ترکها فذل مفعول بستان که دل برداشتن از رفع القلب
 و قلعه کار بست مشکل خیل فی التمریة **بیت** که کمر با خلق بر نهند به دل کو کل فو بتر
 اندن چونکه مشکل کفتم موافق حال نیست آنچه نو گفتی من مضمون البیت که مرا
 دیگر جوائی بالیا، المصدری با جوائی بیا، الوحدة اتفاق محالطت بود و صریح
 مودت بین کیفیت مودت به بقوله بستان بقی که قبلاً چشم چال او بودی بیا، الحکایة
 و سود سر مایه هم وصال او لکمال حس و میل قلبی **قوله** مکر ملائکه تقدیر الملائح
 مکر ملائکه باشد نظراً و بر آسمان و کمر نه بشتر هم چون بکس صورت او در زنی بلالون
 لتصح القافية اعنی آدمی و لفظ زنی بمعنی زمین و من کتب بالنون فلم یعرف القافية
 گواهد بود معنی المصراع الآخر بالسر که انک یوزی کو کج کلکید بر او لحق دکلدر بود
 الباء للقسیم و الباء، الوحدة الی حق جیب که حرامست خبر مقدم بعد از و اشارة
 الی دوستی صحبت ابتدا مؤخر و من قلن الباء مصدریه فقال بمعنی بحق مودت که منفرد

این کلمه را علم

بیت 7

این کلمه را علم

این کلمه را علم

شده است در میان ما فلم يعرف الحق که هیچ نطفه چو او الی مثله آدمی نخواهد بود
 اثبت بالبیت الکلی مضمون البیت الاول تا کلمی یعنی تا کلامه بانی وجودش بکل اجل کسر
 الخاف الفارسی فرورفت فاعله ضمیر بان والمراد انعامات وودود غرق من افراق
 ازدود عاشق بالذین ای من قبیلته برآمد الی خرج وظهر روزگار بر سر خاکش الی علم
 قبره بجاورت باطمینان که در **غایت** مات حیث لاحد من العشاق و قد علم قبره ایاما
 کالمص فی احد من الشیوخ فحفه القبر وادخلت العاشقین بین التراب فوصل الی الحجة
 المستترة الا فی شوقه فتنفر قلبه منه وذهب من قبره وازجمله بیتها که در فراق او کفتم
 بکل این بود **فلم** لاکش بالترک کما شکی لکان روز که در بانی نوتند یعنی رفت خارجا اجل فاعله
 شد دست کینتی بنزدی بیاء الطایفة شیخ هلالک مفعول بنزدی بر سر اعلی رأس والمراد
 ایشی کنت متنا قبل ان ادرك هذا اليوم کما یقول تادیرین روز جهان مفعول مقدم بقوله
 ندیدی به نوتندی چشم فاعله ای حرف نداء و التادی محذوف کما عرف من بر سر خاک
 نوح علی من الهیة که خاکم بر سر اما جملة حالیه او دعائیة یدعو علی نفسه بالهلاک **فلم**
 انکه قرارش الضمیر راجع الی الطیب وهو مفعول کمرفتی فاعله ضمیر قرار و خواب عطف
 علی قرار تا کل و سر بنفشانه کجست الی الطیب الذی لکان لایاخذہ النور والنجوم
 فی موضع الا بعد نشر اوراق الورد والنسرین علم فرشته و من قال الی الطیب الذی لکان
 لا یقر فی موضع ولا ینام فی مکان آه فایم يعرف الفاعل والمفعول کمرشتی کینتی
 بالخاف الفارسی فیهما یعنی دوران الفکر و هذا الی اسنادا لحوادث الی الحکایات
 الفلکیة مجاز مشهور و لا حاجة الی ان یراد به ان بدوران الفکر مقدار اعین الزمان
 کما قبل کل رویت بضم الخاف الفارسی برکت فاعله ضمیر کمرشتی خاریبان بالترک
 دیکن دیکنی والمراد شجرة الشوک بر سر خاکش الی علم قبره برست بالنقم فاعله
 ضمیر خاریبان وهو ماضی من رستن بالترک بتمک بعد از سفارقت او عزیم کمردم الی قصه

ابن کثیر

وثبت جرم قدمه در دیباجه که بقیه زنده دارد یعنی اطمینان فرشتن مومنان در نور و
مضارح مشکام من نور بدین یعنی محمد بن و تحریف الدال و الیاغ مستقبلان للتخفین
کلاغ کن فیله و کمر دیکر الطاف الفارسی و الماد منها حول الشیء مجاست کمر و بقیه الطاف
الفارسی من کمر بدین یعنی الدو لثان **فصل** سود در پانچک بودی فان البحر کثیر الشفع
که بودی بهم موج الی خوف الفرقی صحبت کل خوش بدی تحف من بودی که نیست
تشویش خار فانه موم و دش و مومها یعنی البیلة الماضیه و قد کنی یعنی المنکب و
الفرق بینهما بالفراقة بالضم المعلومه والمجهوله کما قبل یو جدی کتب اللفه چون
طاس ای مثله مزارید من ناریدن و المراد بهما بالترکه کونکلی و قواغق اندر باغ وصل
لانگفت مع الحیب ابن زمان اندر فراق یاری پیچم چو مار قبله از ترجمه **فصل** جوع
ایدن در بان اقی او که که خوف موج صحبت کل خوب ایدن که او که تشویش
خاد و وصل با غنچه یوردم دون که طاس و ش فرقتند بوی کلیم بوزمان مانند مار
حکایت یکی را از ملوک عرب حدیث لیل و بجنون بگفتند و شورش بفتح الشین المجهله
و کسر الماد اسم مصدر یعنی شورش بدین بالترکه قر شقی و مرشد معی بفتح الازا و مشوبا
و معنی یعنی بولشقی و موم طعنه من قبیل المعنی الاول کذا فی المعنی الغریب و تقبیل یعنی
الاخیر بالقلب یعنی کول بولشقی عامه فی الصحاح الفارسیه فلیس بصحیح حال
او اشاره الی بجنون که با کمال فضل و بلاغت سردر بیان نماند است لاطیو لکانت
البحر و زجاج بکسر الزاء بالترکه دیز کن اختیار از دست داد و لم یکن نقه بضم نون
الضمیه المستتره راجع الی یکی و البارز اخذ الشین راجع الی بجنون حاضر و رند و ملک
کردن که قوت ای شرح فی التوییح که در شرف انسان چه خلل و نقصان دید که کون
جوانی بابا المصدری که فنی بیاء الخطاب و ترکی عیش آدمی گفتی یعنی کمر دی
قدمه نظایر بجنون نیالید و گفت **شعر** و رب صدیق کالمه رب همدان لکن کثیر

الى التفتيش كثير من الخلق لانني من اللوم الى غير لي في وادعا الى في محبة الطيبة ومن قال
 الى في محبة ليلى وعشق فاحبب فانه هذا البيت من عزل المص كما اعترف في الغافل
 الم يرفا ضمير الغافل الى المستتر في الفعل راجع الى صديق وضمير المفعول الى البارز
 راجع الى الطيبة لما عرفت انما يوافق للفعل فتوضح من الايضاح فاعلم ضمير
 الطيبة ايضا وهو منصوب باضمار ان جواب الاستفهام الى فتظهر وتبين في الى
 لاجلي خذل منصوب تغذيرا مفعولا ويروي فيوضح بالياء التي تامة فاعلم
 ضمير صديق وقيل في السبعة **بيت** بني عشق في دو ست ملاحت قلدي كور مدبري
 پوزن تا اين خذرم روشن **قلو** كاش لانا ن كه عيب من جسته في جگر رويت الى
 و **بجستان** يد يد ندك لانا النوبة راين وجه يوسف فقطعن ابد يهن مقام الان في
 تا بجای شرح در نظرت مرهون پنجره موضع الحال دستا بر يد ندك اي حال كونه
 و اهلين عن الغم لانا النوبة الا في قطعن ابد يهن تا حقيقت معني الى حالي الطيب
 بر صورت دعوى الى دعوى العشق الصادر عن العاشق كواهي بالياء المصدر
 و ادع بيا الطالبة فذلك الذي لمتني فيه تفصيل ان رايها لما راودت يوسف في
 على نفسها لامر اسوة في ذلك و قلن امرأة العزيز عشقت عبدا الكنعاني فلما
 سمعت باغيا يهن دختي و هيات لهن متكاوا اعطت لهن واحدة منهن سكتنا
 وقالت ليوسف اخرج عليهن فلما راينه عظمت و جبرن في ذلك الحسن الفائق
 و جرحن ابد يهن من فرط الدهشة و قلن حاشن لله ما هذا بشر ان هذا الا ملك
 ملك كرم فقالن ز ليخا فذلك الذي يتن في فيه الى فهو ذلك العبد الكنعاني الذي
 يمتن في الافتنان به قبل ان يتصورنه كفي صورته ولو صورته في انفسكن وقت
 الملامة العذرتن ملكن را درول آمد الى خطر بباله كه جمال ليلى را ماله كند اي
 يري و جراتا داند كه چه صورست كه موجب بكسر الجيم چند بن فتنه است بفرمود

طلب کردند ال طلبوها در اجاء حرب جمع حتى بمعنى القبيلة بکبر و بید و بفتح ال
 الفارسی و بدست آوردند بمراد به انه وجد و ما و پیشه ملک در صحن سراج به نشند
 لیتظر الیها الملك ملک در مہیات او نظر کرد فلما نظر تنحصر دید سیه نام ال السواد اللون
 ضعیف اندام در نظر من الضمیر راجع ال الملك فقيل له بکلم انک کثیر من خدام حرم
 او ال الملك بحال از و من لیلی پستی باباء العرب یعنی زیاده بود و بزرگیت پیشه
 بالباء الفارسی بخون بغراست در یافت ال فرم ال الملك 4 بخون حسن بید
 و گفت ال ملک از در یک چشم بخون بحال لیلی نظر بایست کرد قد و جد یعنی شخ
 من الابیات **شعر** تر ابر در من رخت بیامد خطاب ال ملک و لعل من بکافور رخت
 من یکم محمد در بید هذا مع چون که با او قصه می گویم همه روز حصول اطوار دو چیز
 را بهم خوشتر بود سوز ال الاحتراف **شعر** ما موصولة مترصلة من ذکر بیان ما الی
 بکسر الحاء المهملة و فتح الیم الموحی المحفوظ و يقال لمنزل الجیب حی شنبه الی
 الظبی بسمی بکسر الیم الاول و فتح الیم الثانی الة السمع اعنی ال اذن لو سمعت ورق
 بالفتح و استکون جمع و رقاء کمر جمع حمراء و هی ال الورقاء اسم جماعة شبه لون الون
 ال ما د الخ و قد وضع الظاهر موضع المفعول ال اصل ان يقول ورقه و ذکر الوضع اما
 لصحة الوزن و لا سئل اذ بد کر صاحب من الصیغ و هی رفع الصوت معی و معنی
 البیت ان الذي مر باذی من ذکر منزل الجیب لو سمعت ال ورق الی سکنة الخ الی
 صاحب معی من شوقها و التلذذ ما یا معنی اسم جماعة لا واحد له من لفظه متقوم
 و مرط الحان بالفتح و التلذذ جمع خلیل و هو الصديق فاقولوا جمع امر حاضر للفظ
 اسم مفعول من عافاه الله المراد به من وهب الله له العافية من اسقام العشق
 و اعلم ان المصراع الاول تم بالمعاق و بهذا المصراع الی بلقطه و قطع الكلمة الواحدة
 بین المصراعین شایع لست ندری ال لا تعلم انت ما بقلب ال ما المنصق

بقلب التوقيع بفتح الجيم المستقيمة الى المعلوم وقيل كمثل ان يكون البناء للنظر فيه
دون الالتفات الى المستقيمة قلبه والمناصب بالمقام البيت **التي** تندرستان را باشد
در درشت قدم تر بانه جز نامد روی بیا، الوحده ومهدد بالتر که در دوش نکویم
در درشتی لانه بفهم حال گفتن از زنبورال من اندا النخل بمحاصل بودای غیر مفید
بایکی مفعول گفتن علی تضرین سخن اخطاب او النخل در شتر خود ای نه جمیع عمر
تا خورق ای لم یذق نبشی قدم تر بانه ای ایلام النخل فانه لا یبسط به تا شرا حال باشد
محمود من ای مثل حال حال ما باشد تر افسانه پیشی ال پیشی نو سوزن باد دیگری
نسبت مکن لانه او اشارة ال دیگری نکل بر دست ومن هر عضو ریش فان الید الصبیحة
لا تاتر من الملح والعضو المخرج بنا لم منه **حطاب** قاضی ممدان اسم بلد مشهور
را خطاب گشت که بانعیند پسری ولان جمیلا سر خوش بفتح اخطا العافية بود ای لکان
یخبه ونفل الشی در آتش کلام مستجمع روزگاری بیا، الوحده ال زمانا ممتدة ال طلبین
شاهنوا ال متخیر بود و بویان صفة مشبهة من بومیدن حال مترصد ال مترقی و بویان
صفة مشبهة من جتن و بر حسب بغنی بن واقع کویان یعنی بجای ما وقع علی
رأسه **یاعی** در چشم من آمدان سهی سرو بلند لفظ سهی بکسرین یعنی الاستقیم
یوصف به سرو قدح منالوزن بر بود بالقم من ربودن ولم ردت متعلق بر بود
و در پای فکند و حقیر این دین شوخ ال مطبوع میکند بفتح الکاف دل مفعول
گشت بکند و بجمله مفید محبوسا حواهی که بکس دل ندی دین بند بفتح الباء
الاولی ال لا تنظر ال احد و اخطاب لمن القی السمع وهو شهید والمراد انه احفظ عینک
عن النظر ال الحایب والانتفات ال محاسنهم لئلا یتعلق قلبک بهم **یاعی** از یاد تو
غافل نتوان کرد بهیچ معناه بالتر که سنه اکفدن غافل ایللی بلک اولی بنی هیچ فاذا
عرف العنی فن قال یعنی غافل نتوان کردن بهیچ حال لم یعرف العنی سر کوفته بالکاف

العزائم ما راجع شواهم که هیچ کس از حقیت المصروفه علم را سر الابد و علم جمیع الاعضاء
 مشبهه مع الحکایت که در گذران ای طریق من الطرق پیشه قاضی باز آمد لفظ باز
 لتاکید طرف یعنی بعضی ازین معامله و من حب القاضی ایاه بگوشتن الضمیر
 راجع الی پسر رسیدی بود و زاید الوصف بر کجی و منه دشنام بکسر ای که کاش
 بغیر حتر از داد و ستد قدمه بیان گفت و سئل بهر داشت لیضرب القاضی و هیچ
 ازین حرف متوجه نگذاشت الی تم بیکر ششامن الامانة قاضی بایکی از علما مشبهه کعبان
 او بود گفت **بیت** آن شاهدی بیا الوصی و ختم که من بینین انظار ذلک الحجب
 و غضبه فان فيه حلاوة و ان عقد عطف علی قوله شاهدی برابر وی ترش شیرین
 فيه تقدیم و تأخیر ای عده ترش برابر وی شیرین فاذا عرفت المعنی باز که نام ظاهر الی
 المعنی الخلو و خصوصه قول من قال فی شرحه و بین آن عده را که برابر وی ترش دار که
 اگر چه ترشت از غضب ولیکن شیرینست فی حد نفسه در بلاد بکسر الباء جمع بلد
 عرب گویند مثل سائر ضرب احب زینب احب فاعیل بمعنی المفعول و المصدر
 مضاف الی الفاعل و المفعول متروک الی ضرب العاشق **بیت** زدست توشت
 بر دمان خوردن یعنی ضرب کن بید کن المضمونه علی فی خوشتر که بدست خوشتر مان
 خوردن ثم قال القاضی لرفیقهم همان الی شیه از و قاحت بفتح الواو ای قلیه اخیاء
 او بولی ساحت باخاء الممهله الی جوری اید او رد که نظیر اید شامان بکون النون
 مبتداء سخن بصلابت گویند فی الظاهر و باشد که در زمان صلح جویند **بیت** انکور نو آورده
 ترش طعم بود الی العنب الذی لم یضج بکون مترا و زری دو صبر کن که شیرین که در مراد
 القاضی هذا الطام ان هذا الغلام یظهر اخنونة و الکمرات لعدم تضج و شدت فی طبیعت
 و بالصبر یبین قلبه و یحصل منه الکرام این بگفت مع رفیق و لم یسند قصدا الی الحکمة
 باز آمد قدمه سابقا و همنا باز آمدتغ چند از عدول جمع عدل بمعنی عادل که ملازم

این کلام علی

او بود و خداوند آفرین خدمت بنویسد تا قطع القاضی که با جازمت مستحق و ابرام
 در خدمت بگویم اگر چه ترک آن بدست و بنویسد آن گفته اند **بیت** نه در هر سخن بحث
 کرد و او است السی مصروف اما بقية المصراع خطا بعد ابر بنظر آن که فوق خطاست
 خبر و قبل از المصراع **بیت** نه هر سوزن بحث ایلمکه در و اخطا در او و او را در و فوق
 خطا اما حکم آنکه جوابی انعام خدا و ندی ال انعاما تکل السابقة ملازم روزگار
 بند گانست ال لا یفکر منا مصلحتی که بنده و اعلام نگنند نوعی بیا الوحدان آر
 خیانت باشد فجب علی الدلالة علی ما هو خیر لکن فقال لو طریق صواب است
 که پیرامن بعضی حواله این طبع و هو الوصلة بهذا الغلام نکر دی بالکاف الفارسی
 و یا اخطاب بالترک و لا یجیه سن و فرش و لع بفتی بین شدة الحرص در موردی
 بالترک هر صد شکلی و و سن و المراد ترک الحرص که منصب فضا یا یلماهی بابا
 و کاف الفارسی بین بعضی الحرف الذي يوضع علی الشئ و نحو و بعضی المستلزم و بعضی
 المرتبة و هی المراد هنا و الیا للوحدة ینبع است بفتح الیم بعضی مرتبة مانعة
 لا یرقی الیا کل احد تا یکنایه شیعی ملوث نکر دال ال لا تجعله ملوثا بالذنب الشیعی
 حریف اینست که دیدی اشاره ال الغلام الذي في صدره بیان و حدیث اینست که
 شنیدی اشاره ال شتمه فلیس فیہ احتمال الوصلة فالاولی تر که **شکل** یکی کرون
 نه آب بسکون اباء و روت اباء المراد به مصدریة بسیع بعضی الذي صدر منه ترک الادب
 مرار چه غم دارد از آب بکسر اباء و روتی کسی مراد هم ان الغلام العیون قد اعتاد
 ترک الادب و الغضا ح فلا بیان من فضا حکم با قد متر بیان فی الدیبا ح تمام بگویند
 بالاضافة پنجاه سال مرهون که بکن نام رشتن کنند یا مال فتکاف ان یفیع اسهل
 الملیح بهذا الفعل القبیح قاض را نصیحت باران بکمال عبارت عن کمال الوفاق فی
 الا خلاص ال نصیحه الا صدقا المحکمین پسند آمد ال جاء مقبولا و بر حسن رای و حفظ

وقال ايشان اقرين كره و حتم و گفت نظر غير از در معصيت حال من و اصلاح
حالي عين صوابست لاشك في كونه محروبا و مستلحا جوابه و لكن شرط و لو ان
حب بالظلم يؤول الى وقوع ان حتما يؤول بالظلمة بمعنى ان غلبت كراهة قول
المصطفى سمع الله لمن حزن افلا كثر يا يفتري به مما لا فتر احد و ان يعجز العين المظلمة و
الزال السجدة مما لم من العدل و هو الكرامة و في بعض النسخ بفتحين و التال الكرامة
على وزن الدخول جمع عدل بمعنى العادل و هو مناسب لقوله تنج چند از عدول است
ملاحت كن مرا چند انكه خواهي و في بعض النسخ نصيحت كن كه نتوان مشتت از
زنكي سياهي بالياء المصدرى تعليل و المعنى بالشركة زير ابو يوسق او كثر زكيد نامر لقي
ابن بكفت قال هذا الظلام و كان را من اعوانه بنفخص الى تفتيش حال او اشارة
الى الظلام بهر انگيخت بالكاف الفارسي يعجز سقطهم عليه يسعوا في تميز قلب
الظلام الى القاض و نفت نه كره ان يعجز الكاف العز في بركيت و صرف اليه كفت
اندهر كزار در ترا و ست اي كل من اخرجه الزجرب من الكيس و وضع في الكيرال
للو وزن و الاعطاء زور الى القوة در بار و ست المراد به انه يصل الى مراده و انكه
بر و نبادست رس و صف تركيبي ندارد اي من لم يكن له القدرة على الريادة و
دنيا كس ندارد كسبيته على وصول مراده و من قال يعجز صاحب تصرف نشود
اصلا في قال كه اسمعت من بعض اصحاب الكمال فقد سمع معنى لا يفهم من اللفظ اصلا
بهر كه زرد يد سر فردا و رد معناه بالشركة هر كه كه التون كوردي باش
آشف اندردى و رترا زوى آهني دوشن است اي لو كان ميزا نا حديد المتكبد
و المراد ان من رأى ذميا يحيل و ان كان كالحديد في الشدة و الصلابة في الجمل يبنى
خلوة بيا، الوحلة فيها يستره مع الطيب و هم در ان شب شجده يكون
اطاء المهرله بالشركة نايب و سوبا ش را خبر نند كه قاض مبتدا، همه متصرف

ابن سينا في

شراب در سرفه موضع الطلح و شامه و در بر عطف علی بن المخبوب در صمد
 از تنغ کفنی خبره و بترنم کفنی **خبر** امشب در صمد النبیه مکر بوقت بکون
 انما نمی خواند بکون العنون ابن خروسی اشارت الی نوع عشاق بس بالیاد
 الفریز ذکره ایچ مفعول منور از کنار قد مرتبانه در حکایت پادشاه زاده
 بختی و بوسه ایچ مفعول منور از کنار بالا ضافه و در بعضی نسخه بستان بار درج
 بفتح الحاء کسوی تابدار و وصف ترکیبی من تا حق چون الی مثل کوی بالخلاف
 الفارسته بالترکه طوب عاج غنم المفعول در رخ کالاقول جولان بالفارسته من اخشب
 المخبی رأسه و هو الذی بضرب سکه کفره حین الملاحیه بقال له بالترکه چو کن
 آهوس اسم شجر اسود شدید بکرم که چشم فتنه خوابست زینهار و در بعضی نسخه
 بکشم که دوست بختنه است در کنار بیدار باش تا سرود و در فوس بفتح
 الفاء و هو یستقل بالالف فی اقله بکون الفاء علی ثلثه معان الطیر و السحریه
 والحب و قدیر ادب معنی العبت تا نشوی زمسجد اذینه بالذال المعجم یوم
 ابطه والمراد هنا صلوة الجمعة ففتح مسجد اذینه هو الجامع بانکه صبح الی اذان
 الفجر یا زرد بکسر الراء سرائ بکسر الیاء انا بکل یرید الملک عربو کوس الی صوته
 المریب لانی معنی لفظ عربو فریاد و فغان و هذا البيت مرهون لب مفعول مقدم
 لقوله برداشتن والمراد به شفه العاشق بر لبی بیاء الوحده والمراد به شفه
 العشوق جوال مثل چشم خروسی فی الطیر و الصفرة صفه لقوله لبی ابلل بود
 و يكون حاقه برداشتن فاعل بود الی رفع العاشق شفه عن شفه الجیب
 بکفنت متعلق به یهودی خروسی فانه یصح قبل الصبح قاضی درین حالت
 بود الی الوصله ظاهر و الفضا حه باطنا که یکی از متعلقان در آمد ای دخل
 علیه و کفنت چه نشینی خبر امر من خاستن الی قم تا پای داری معناه بالترکه یا غل

به شکر و حسن و کرم
 به شکر و حسن و کرم
 به شکر و حسن و کرم
 به شکر و حسن و کرم

صبح

اوله في الما بقدر ما قد ذكر كبر من كبر كبحني كره وذا ان في جبر نو دقي بيا والوحدة
 الى التسمية كره تدا نوبلكه حتى الى ما هو الواقع كلفته انه تا مكر اين انش فتنه كره
 معنوز اندك مية با سبب تدبيرى بسبب ما تدبير فر وشتا نيم بالستر كره وبتو
 عبادا كره اچون بالا كيد دار تفع فاعله ضمير انش على بفتح اللاح شر مفتح
 تحيين اللفظ كيد قاضي يستمع فركه كره وكلف **طرح** پنجه در صيد كره وبيع
 رالفظ ضيف بايا التخيانية الساكنة بين الصاد والظين المعجيين المفوضين بفتح
 الامد ومعنى المصراع بالستر كره پنجه سن صيد اور مشي ارسلانه جه تفاوت كند كره
 لايد مضارع من اليبدين بالستر كره اور مكي روى در روى دوست كن بكار اراي اكر تا
 عدد وشت دس مكي فايد مضارع من خايدن ملك بفتح اليهم وكسر اللاح راجع
 در ان شب ال في نك البسلة اكره دادند الى اخبروه بهذا القول كره در ملك بالفتح ويكون
 توجيبن منكري بفتح الحاف وباء الوحدة الى ذنب فضيع وهو المسجوع من
 الاساندة ومن قال او كسر ما وهو الانسب لقوله من اورا الح كالا حتى اخبره من
 عند نفسه وهو غير مناسب لقوله حادث شد است علم ان الفكر بكسر الحاف بمعنى
 العاصي غير مشهور چه فربا في حق من صدر منه هذا الذنب وهو القاض كفت
 الى الملك من اورا اشارة الى القاض از جمله فضلا، عصر بعض زمان و بكانه دهر ان فركه
 ميانم فيه تنبيه علم انه ينبغي للسلطان ان لا يعتقد الظل خبر سمعه في الزمة باشر كره
 معاندان در حق او بغرض خوض بالمعجيين في اللغطين كره باسند ان شرعوا
 فيه فيه تنبيه علم انه ينبغي للسلطان ان يكون له حسن ظن في حق العلى ارض بظهر
 الحق الصريح اين سخن در سمع قبول من نيايدان لا قبله والمراد بعدم القبول
 تأخير الامر بالعقوبة وفيه تنبيه علم ان الاستيصال في امر العقوبة مذموم
 مكره انك مخفف من انكاه معانيه كره وبالطاف الفارسيه كره حكما كفته اند

ابن ابيد نيل

گفت مراد خدمت سلطان بیک سخن باقیست ای بقی کلام ملوک برسد
 آن چیست گفت **قلعه** باستین ملائی یا ایام المصدوری که بر من افشانی
 خطاب للملک و صفی المیده گفتا به عن الترتک و الاغراض طبع مدار الی الانطاع
 که از دامن التتاد للخطاب مدارم دست الی لا الترتک ذیلک من یدری اگر خلاص
 محالست ازین کینه که مراست فانه ذنب عظیم یوجب العقوبة بدان
 کرم که نو داری امید واری هست لائن متنازع الکرم فیبرج مثلک العفو
 ملوک گفت این لطیفه بدیع و عجیب آوردی و این نکته اغریب گفت خطاب
 للقاضی و لیکن محال عقلست و خلاف شرع و نقل که امر و فضل و بلاغت
 از چنگ بالجم الفارسی و کسر الحاف للاضافة عقوبت من بهمان مضارع
 رماندن یعنی التخلیص مصلحت ان بینم که ترا از قلعه بشیب بفتح الباء
 التاینه للصلة و شیب باکسره مخفف من شیب بفتح النون یا الترتک
 اینست و یعنی زبر و یعنی سرکشته و قد یعطف علیه لفظ تیب علم طریق الاتباع
 و المزاوجة فیقال شیب و تیب لایقال فی العربیة حسن بسن و فی الترتک قرن
 قوزن و المراد هنا هو المعنی الکا بیندازم تا دیگران خبرت کیم ندمن عقوبتک
 گفت ال خداوند جهان خطاب للملک پرورده نعمت این خاندانم ظالیق بک
 ان تبادر فی قتل و نه ترمان این کینه کرم ام دیگران را بیندازنمان خبرت کیم
 لما قال القاضی من اللطیفه ملوک را ازین سخن خنده آمد و بعفو الباء سبیه
 از سر خطای او قدمت الخلام فی لفظ سرور گذشت کلمه در التاکید و متعنه ان
 اه حناد او را که اشارت بل دلالت بکشتن او کرم بودند گفت ال خاطرم
 الملک همه حال بفتح الحاء المراهله و نشد ید العلم خوشنید ال کم ذنوب
 کثیره تحملون اطعمه به عیب و بیکران مزید قیل فی الترتک الی که کند و عیقل

نکته ۱

حال سق غیر یلر عیبیه طهغه اور مقفل **حکایت** مشهوره جوائی بیاد الوصیة
 پاک باز وصف ترکیب من باختی و پاک رو بفتح الرآء وصف ترکیب من رفیق
 بود در میدان عشق کز پاک کبر و روت بیاد الوصیة در کمر و کمر الخاف بفتح
 الهمین بود کتایه عن الابتلاء بحکیمه چنین خواند **حکایت** در خیال اعظم مرمون
 بکر دایه بکسر الخاف الفارس موضع في الماء يدور فيه الماء والياء للوصیة در
 افتادند با هم الی العاشق مع المعشوق جو ملاج آمدن الشین راجع الی جوة
 نادرست کیمز لیکلیصه مباد بالترک اولیه لاندین سختی بکیمز و ذلک الشابت
 همی گفت از میان موج و تشویر بالشین المعجم بمعنی الجمال هذا هو السموة
 من الاسانفة والموجود في كتب اللغة الفارسية فلما تلتفت الی ما قبل من ان
 تشویر همی لفظ غریب بمعنی الاشارة والی ما قبل من انه بمعنی شوریدن بمعنی خلط
 کردن والی ما قبل هو عطف تغیر لوج والعجب من شرح کتاب گلستان
 باللغة العربية قل ان لفظ موج حتی علی من يعرف العربية حيث قال ويقال له
 الی لوج البحر تلزم مرأی بکذا رودست بار من بالاضافة الی اللفظین کیمز فان تخلصه
 افع من تخلصه درین گفتن جرمان بیرونی برآشفقت ماض من اشفقت وهو
 بالترک دلور مک و بمعنی قر شقی وهو المراد هنا شنیدن که جان می داد
 وی گفت مقول القول هو البيت الآخ اخذ قوله حدیث عشق آران بقال
 منوشن بالفتح والتکون نهی من منوشیدن بضمین بمعنی شنیدن که در سختی
 بالیاء المصدر کند باری فراموشی ثم بین المص حصه القضية چنین کردند
 یاران زندگان في الزمان الماض **حکایت** روی عن محمد بن عبد الله البغدادی انه قال
 رأيت في البصرة شاباً علی سطح مرتفع بشرف علی الناس وهو يقول من مات
 عاشقاً فليمت هكذا الاخيرة عشق بلا موت ثم رى نفسه فحل ميتاً زكراً فقال

در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب

غلام خوش
 غلام خوش
 غلام خوش

ای بجزیب العمل بشنو تا بدانی شریک الهی بقوله زلزال را افتاده بنفسه و لهذا قال
 که سعدی راه رسم عشق باری نمره چون چنان داند که در بغداد تازی با شاهان و سلاطین
 بهنج لسان العرب انما شتهه به لان اهل بغداد يعرفون العربی الفصحی کایم فون
 لسان الفرس ثم بین العشق الطبیعی الی العشق الاصطناعی و الاراضی که دارای دل
 درو بغداد الی اعقده قلبک به دیگر چشم از همه عالم غریبه و بدها که لا تنظر الی غیره **حکایت**
 روی عن محمد القدسی انه قال دخلت دار الشفاء فی بغداد فرأیت شابا مقیدا
 مغضوبا فقال لی یا محمد اما ترى ما یفعل الحق به قل له لو جعلت السموات السبع
 غللا فی حنقی و الارض السبع قیدا رجلی ما التفت عنی بقلع طرفه عین اگر
 لیل و یحسون رنده کشته ای لو صار احب من لان کشتن بجنایه الصبر و لا یستعمل
 بجنایه الکیفونه کذا فی بحواله الغراب و من قال یعنی انها لو کان فی قید الحیوة فقد
 اخلا حدیث عشق از بنی دقتی من کتاب کستان نوشته الی لعل واحد منها **حکایت**
 اگر بخون توانی سر از روضه بیرون کردی نشنیدی سالها پیش من و عشق
 جنون کردند **باب ششم در وصف** بالفتح ضد القوة و القم فی لغة **حکایت**
 قال اصحاب التواریح اول من شاب ابراهیم عم فلما رأی شعره یقشع فی
 لحیه قال ما هذا یا رب قال الله لک نوری و قاری فقال رب زدنی نورا و قارا
حکایت باطایفه دانشمندان در جامع دمشق مرتبانه بحث بیا و الوضو یعنی
 رفت و بعضی تسبیح می کردند و المعنی المراد واحد تا کما جواب از درای طایفه
 باب الجامع در آمد الی دخل و گفت درین میان الی فیما بینکم کسی هست که فارسی
 داند فلما سألهم اشارت بلی کردند گفتیم لسانک چه حالتیست و بعضی تسبیح
 خبر من گفت بیری صد و پنجاه سال ای شیخ کبیر قد بلغ سته و خمسون
 سته در حالت ترع است و حال الاحتضار و بزبان فارسی چیزی می گوید

ابن السیوطی

لانه عجم و مغرب و اکره ما که در الایبیه معلوم است لانا عرب اکره بکرم قوم
 رجه شود که نایب من المشی بالاقوام الصبیحی مزد بالضم و اسكون لمع الثواب
 یا بفتح ثواب من وافق با شد که و هیتی بیا و الودن کذ چون بیا لیس فی
 رسیدم فلما وصلت الی و سادته این بیت می گفتند **فقط** وی چند کفتم فی تقوم
 و تاضیه بر آرم بکام الی فی تحفید المرام در بجا که بکرمت ماضی مجرول می کر فتق
 را مانقی و لم یساعد العمد در بجا که به ضوان الوان عمر الی علم سفره النعم
 المتلونه للهدی خور بودیم گفتند بس و ما ضلوا ان الامل مستوفیا مضی
 این بیت یعنی الکلام المتقوم فیتا ول البینین بحرته علم وجه الترتیج با شامیان الی
 الذین کانوا عند المختصر همی کفتم تعجب می کردند من ظلامه هذا فانه يدل علم التامین
 مع طول عمره کا قال از عمر دراز و تاسف او به حیوة دنیا قال البتة نعم انما غاب
 ابن آدم یشتب فی خصلتان الخرص و طول الامل کفتم چگونگی در این حالت
 الی شریع الروح کفتم چگونگی **فقط** بذرین خطاب که چه سخنی بایا المصدون
 همی رسد بکس بیا و الوحی که از دماغش بکون النون و الشین للوزن بدری
 گفتند بقیع الکاف الکاف او فتحوا الی بحر چون در دای ستان اسنان قیاس
 کن که چه حالت بود بفتح الواو در آن ساعت مرهون که از وجود غیر مرئی
 بدر رود جائ الی خرج روح من بدنه کفتم تصور مرگ الی فکر الموت از خیال بدرکن
 الی آخرجه و و مع را به طبیعت مستورا مکره ان که فیلسوفان الی الحکماء و فی
 بعض النسخ وصف قول فیلسوفان بلعظ یونان کفتم اندمراج اکر مستقیم
 بود بفتح الواو اعتماد بقارانشاید الی لا ینفی الاعتقاد علی البقاء و مرصن اکر چه
 مایل الی مخوف بود دلالت کلی به مملاک کفتم ثم قال المصلی اکر فرمایند طیب
 بجوانیم نامعاجله کند که به بکون الهاء شوی گفت میراث **شود** خواج

در بند اولی در غیر نقش ابواب است قد متر بیان ابوابی و اول کتاب خانه از باب
بست بالباء العزیز الی من انشاء و بیاضت فلا وجه للنقش والعزیز اذا حرب
المزاج لا یفقد العلاج دست بر هم زدن بطریق التاشیف طیب طریق تعلیم الی
چون حرف بفتح الحاء الموحدة و کسر الراء الملهمة صفة مشبهة بالترک ہو قامش یفقد
او قاتل حریف بالمهملین فلا یباسبه علاج بهر مردی بیاء الوحیة حکایة زنج
می نالید من الم مفارقة الروح من البدن بهر زن ای المرأة العجوزة ومن قال الزوجة
فلم یأت بعین اللفظ صندلش شجر معروف فانه کثیر اما یحکم باء الورد بهی مایله
علم الراس والقدم لرفع الصواع او الحرارة چون مخطط الی تکتل شد اعتد الی مزاج
بسبب المرضی القول او المهرج نه عزیمت واحد العزایم و بهی بالفارسیة افسون
ایتر کنه نه علاج **خط** بهر مردی حکایت می کند که دختر کی بیاء الوحیة خواسته
بود و تر و جتها و خانه و حجر بطل بضم المای الفارسیة آراسته و کلون بالواو
تشد و دین و دل بهر بسته لفظ بود مقدرة الموضع التلثة و شماری
در از کفنی بیاء الحکایة و بدل الی جمع بذلة بالفتح والتکون و لطیف عطف
تغیر کفنی مثل یا کفنی تا باشد که وحشت و نفور و کید و فاعله ضمیر دختر
و مواسست پذیرد یعنی ستانسی معی و از ان جمله شئی می کفنی لیا که بحث
بلندت یار بود بکون الواو و چشم دولت بیدار بینه بقوله که بصحبت
بهی افتاد که بکته ضد النی و جران دین و صف ترکیبی کرم بالما فی الفارسیة
و سر و کسر الدال روزگار چشید اسم مفعول من چشیدن نیک و بد از مود
فی الدنیا حق صحبت بداند بکسر الباء و شرط مودت بجای آورد مضارع من
آوردن مشفق اسم فاعل من اشفق و مهر بان عطف تغیر خویش طبع
و شیرین زبان و صفان ترکیبیان **شوی** تا توانم دلست خطاب للبکر بدست

ایضا

مطلوبت لطف و عدم
تغیر الی مزاج

آرم كتابه عن كمال الرعاية وريازاربع مضارع من آزدون وابتاء الخطاب الجيم
 للمنتكلم نيازاربع بفتح النون مضارع منفي منه ومن قال بكسر النون وسكون
 الراء بفتح النون الحاجة فقد اخطأ اذ لا يوجد القافية وهذا اليتان من المثوبات
 كمر جوطوطي الى مثل شكر بود بفتح الواو خورششت الماء للخطاب وخورش
 اسم مصدر بالسر كيشن وقد يراد به الطعام وهو المراد من ان لو كان طعاما كل سكر
 لا يبخا جان شيرين خدای پروختن الى فعلی تحصیل السكر ولو بتقدير الروح القذير
 كمر قنار آمدی بدست جواب محجب بكسر الجيم اسم فاعل من اوجب الى متكبر هذا
 هو المختار في الاستعمال وقال في محم را القويح واوجب بنفس وبراءه علم عالم يستفاد
 فهو محجب بفتح الجيم والاسم العجب وخيرة راي بكسر الخاء المعجمة الى ضيق الفكر
 سر نیز و سبکی بای وصفان ترکیبان که مخرج جوابی بنزد بالباء الفارسية والراء
 العربی مضارع من یجتنب وهر حظ رای ز ندای لا ینظر رعا رای واحد وهر شیب جای
 خستد بیت للبلبله في مكان وهر روز باری کیرد و قاداری بالباء المصدر
 مدار از بلبلان چشم فيه تقدم وتاخير وقاداری از بلبلان چشم مدار الى لا نترقب
 ولا نطع الوقای من البلبان وهذا المصراع مرمون که مخرج بهر کل دیگر سر نیز معناه
 بالسر که که مخرج بهر غیر کل اوزر ایر لیه لر اعطاء بفرایمیران بعقل وادب زنگار
 کنند سر بهر مقتضای جریل و جوابی ر خود بر سر بیاء الوحی جوی امر من
 جستن وفرست شمار و عد غنیمه الى صحیته که با جوی خودن الى في الصاحبة
 مع من با ویک في الفضيلة کم بفتح الالف الفارسیة وهذا هو المسموع من الاسانید
 ومن قال بفتح الالف العربی فقد غلط کفی بفتح الالف العربی روزگارای
 از زمان عمر که گفت فاعله ضمیر بنیر بنیر بنیر بنیر بنیر بنیر بنیر بنیر بنیر
 قلبه وکان بخرج ای غنمت که دلش در قید من آمد و تعلق به و حید من شد و گشت

این کلمه نادر

این کلمه نادر

وكنيت علم هذا الظن ناكه مخفف من ناكاه نفس بفتح ثين ويا والوحدة سر صفة له
 اردل پرورد بر آورد ای اوست بالهرون والشد من قلب المتاع باللام الكثيره
 وكنيت چندین سخن که گفتی در سر از وی عقل من و ران بکسر الواو مصدر کما توازنه
 آن یکی سخن نذر دای من الكلمات التي تكلت بها لا توازن في ميزان عقلی و ران
 كلام واحد سمعته که وقتی ای در وقت من الاوقات شنیدام از قبیل و بعض
 نسخ قابله خوبش و الكلام المسموع هذا که زن جوان را با لنگه که که کج خاتونه
 اگر تیری در بهلو شنید به الا اولی که بیری شنید **سحر** لا رأت ای جنب ابهرت
 الم وجه بیری بیری بعل ای زوجه شناسمفعول رأیت و اراد به آله الرجل کا رخی
 اسم تفضیل و الطاف بمعنی النمل و هو من الرخوة و هي بکسر الراء و فتح التین و
 الاسترخاء ای رأت شیا لابنا مثل ارخی شقة الصایم شقة المصاآله الشیخ شقیف
 الصایم في ضعفه و استرخائه و اصلها شقة لان تصغیر شقیفه و اجمع شفاة بالاء
 تقول جواب لما وانا جئی به مضارعاً طلبة الحال الماضية و قد قال قبل ان لما
 یرد المضارع المعنی الماضي كما یرد ان المصدرية الماضية المعنی الاستقبال فقد قبل
 الباطل لان ذلك لما التی هی من حروف الجوارح لا كما الذي هو طرف هذا اشارت الى قوله
 شفاة بمعنی قید لقوله میت خبره و ضمیر راجع الى البعل و حاف في قوله انما كلفه
 و الرقیبة معناه بالفارسیة افسون للتأییم خبره و اراد بالتأییم الة الشاب التا
 بحرك الاول لذكر الشاب لا للمیت الی لذكر الشیخ **رباعی** زن کتر اصله که از بهر معنی
 عند هنا و کسر الراء لا ضافه مرد الی الرجلین رضا بهر خبره و و ذلك بعد الم طاع بس
 بالباء المعزیه بمعنی الكثير فتنة و جنک زان سرا بهر خبره و و حذف یا سرای للقافية
 و الوزن بیری که رجای خوبش نتواند خاست مرمیون الا بعضا استثناء عن آخر
 المصراع الاول کبش حرك یا ای بالفتحة الشین عصا بهر خبره و تقدیر عصا عصا

گفت

این خبر است

که بر خیزد اراد بقصدا آتیه در جمله اهلان مواخفت نبود بعد مساعده الآتیه
 بخارفت انجامید معناه در الاصطلاح وصل الی الفارقة ومن نظر الی المعنی اللغوی
 قال یعنی آخر شد چون حدیث حدیث برآمد الی حصول و تم عقد ملاحظه بسند باجوات
 بیاء الوحده شد باینکه ضرب کما مر و من قال فی بیان بعضی دشوار فیه ظن انها مر و فان
 و لیس که لکل لان دشوار باینکه چشکل و المراد به آنه لان شایا شدید الخصوصية و ترش
 روی الی عبوس الوجه و ثلث دست الی صفر الید و هو کما یبغی عن الفقر و بدخول و صف
 ترکیبی لا الاول جور و جفای و بد نظر الی المراتبة الشایة و ریح و عنای کشید عطف علی
 و شکر نعم حق همچنان می گفت که اهل الله که از ان عذاب الیم الی موم او ذوالیم
 شد و بتالی بر صوم الی خلصت و ذلک العذاب معاشره الشیخ الفخر القادر علی الجماع
 و بدین سخن متقیم و هو مصاحبه الثابت القادر علی الجماع بر سیدم قلای یوجده بعض
 النسخ **باین** جور و تند روی الیاء الاخیره مصدریه بارت یعنی الصبر و رت
 باء بکشم که خوب روی بیاء الخطاب **قطعه** با تومر اسوختن اندر عذاب مرهون
 به که شدن بعضی الصبر و باد کمر در بهشت و کذا بوی بیاز از دهن خوب روی
 مرهون نظر یعنی الظاهر تر للتفضیل آید که کل از دست زشت قد و جده اکثر النسخ
قطعه روی زیبا و جامه دیبا نوع من الخیر عرفی و عود و رنگ و بوی و هو حسن رف
 التشریح الی الله زیست زبان باشد و یلیق بهن مرد را کبر و خایه زیست بسن فان
 الشوق یقبله بالتمه و لو کان فقیر **حکایت** مرهون پیر بودم در دیار بکره فیه منق
 سیاحتی که مال فراوان داشت الی کان له مال کثیر و فرزند خوب عطف علی ش
 فیه اشاره الی ان المصنوع کان ضیف لیا متعده و ذلک المصنوع فیه لیل من تکل الیاء
 حکایت کرد که مراد عر خورشید بحر این فرزند بنون است الی لم یکن له ولا غیره
 در حق درین وادی زیارت گاهست و موضع استجابه الحاجات که مردمان حاجت

خواستن انجا روند و بستیاب حاجاتم بشمار در پای آن درخت بحق نابذل ام
 و نضره عت الیه تا مرا این فرزند بخشد است که حکای صاحب البیت من الطایفه
 شنیدم آن وصلای سنی که پسر ای ابنه یاران آهسته و خفیه می گفت
 چه بودی ای یقینی که آن درخت را بدانشی که کجا است این مهر و دعا که در می تابم
 بپیر **ع** خواجسته دل کنان صفت مشرب که فرزندم عاقلست که حال آباء
 و بر طعنه زمان که پدرم فریفت و کمال حال آباء **قطره** سالها بر تو خطاب طام
 بگذرد که گوهر موهنی نکلنی سوزی تربت پذیرد ای جانب غیر ایکن بعن اکل لانه در
 قبر ایکن تو بجای پدر لفظ جان میخ چه کردی خیره بعضی نسخ بجان پدر را نهی
 فلا اقیام تا همان چشم داری از پست **طایفه** روزی بیا الوحده بغر و رجوان
 بالباء المصردی سخت را تو بودم آن گفت ذامها با شدت و السرعه ما شیلای سیر
 اسفر شبا که بیای که بوم با لانه که بیلک و یحست ما ندان لفظ بودم مقدر بر پیر مرد
 بیا الوحده ضعیف صفت مردی از پس ای عقیب لاربان همی آید با لانه که کلو را بد
 و گفت چه خبری بیا، الخطاب خبر که نه جاله خفتی است با لانه که یا نفق بیدار کلار
 گفتی جواب چون بالاماله روم بفتحتین الکیف ادعیه که نه پای رفتن است
 فیه صفة التبریع گفت شنیدم که گفته اند العقلاء رفتن و نشستن الی خطه
 فاحظه به که دویدن و گشتن بمعنی کیخین و کل واحد منها بالطاف العارسته
 فصیح و بالطاف العزیه شایع معنا هما الانقطاع و الانفصال **قطره** ای که
 مشتاق منزله بیا الخطاب مشتاق نهی من شتافتن بقلب الغاباء
 فی مستقبلاته بنده من بالباء الفارسی لار بند بالباء العزیه الی اعمل بصحی و
 صبر آموزای نعلان الصبر یعنی لاشعول اسب تازان ای فرس عزیز و دوتن
 بفتح التاء و الطاف العزیه با لانه که اکل صخر ادعی که عزیزه شوط و طلق ویر لیر
 و بوکر مل

و یوکر مک و یملک که آنرا بحر الغرائب و من قال یعنی اطله فلم یأت بمعناه رودشباب
ثم یبحر احاسنة اصیفة ی رودشباب و روز قاتلانی **اولی حطاب** جوائی
بیاء الوحی جنت و لطیف خندان و شیرین زبان صفات لقوله جوائی در
طیقة اعشیرت ما بود ای کان من اصحابنا فی العاشرة که در دشت هیچ نوع نیامد
بیاء الطایفة و لب او اشارة الی جوائی از خنده فراهم نبودی ای کان ضا حطابا
کبش لم تنضج شفتیه الی الاخری روزگاری برآمد یعنی مضی زمان که اتفاق ملاقات
نیفتاد و ما را نیامد بعد از ان اشارة الی روزگاری و بدست تغییر راجع الی قوله
جوائی زن خواسته برادره تزویج و فرزند آن خواسته یعنی حاصل اولاد هیچ
باباء العرب نشاطن بریل الی انقطع نشاط بالکلیة و کل هو یسکن بهر مرتبه
بفتح الباء الفارسی و سکون الراء الفارسیین بالترکیه صولش چو بختش که این چه
حالتی یعنی آن قدر تغییرت حال که گفت تا کودکان بیاردم و دیگر کودکی باباء
المصدری نکره **فم** ما ذاقه جعل اسما واحدا یعنی آن شیخ مرفوع المجل علی انه
مبتدا الصبا بالکسر و القصر خبره و معناه با ستر که او غلامی و موهما خود
من الصبا و هو من المیل الی الجمل و تغییر الاول به من المیل الی الجمل کما لا یخفی علی العالم
و الشیب بالفتح و السکون مبتدا غیر فعل فاعله مستتر فیه راجع الی الشیب
کثر کسر اللام و شدید الیم مفعول غیر و هو الشعر المسترسل الی المنکبین و جملة
غیر خبره و کفی فعل بتغییر الزمان الباء و زایل فی الفاعل تدبیرا غیر یعنی الانذار
و هو الاصلاح علی وجه التخفیف و اسناد التغییر الی الزمان مجازا و التغیر حقیقة
هو الله تعالی و محل الجملة الفعلیة نصب علی الطایفة بتقدیر قد و اسما مریکمر
علی تغیر الصبا فی زمن الکبر و یقول ما هذا الصبا و الحال ان الشیب الذی
هو تدبیر الموت غیر لون شعری و کفی تغیر الزمان لونه تدبیرا **جوائی**

نعم

بیشتر

در تفسیر

کتابخانه ملی افغانستان
کابل

لقد كنت في يوم من الأيام في طريقك إلى

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً
والعلماء أئمةً يهتدون بهم
والعلماء أئمةً يهتدون بهم

خردیت بكون ایاء، المصدری و تاء الخطاب للوزن یا و آمدی بیا، الحکایت
 که بچای بود که بیا، الخطاب در اعوش من جالطه بالترک قو چی نکر دل جواب انرا
 الکه کور درین روزی جدا الیوم الی صرحت فی یا جرحین جلاله شایسته منه که تو بترسد
 و من پیران مقول القول **حکایت** نوا نکر ل بچیل را پسر ای بیا الوصله فیها رگور
 بود بكون الواو له کان مرصفا و من قال الی صرض فلیح یأت بمعنی اللفظ بکیحوا ما نشأ
 الضمیر راجع الی ذلک الغنی البخیل گفتند ارشاد النجیر مصلحت آنست که از بهار و
 ال اجل اجکل ختم قرآن کنی یا بذل الی عطاء قربان باشد که خداوند بشفاد هدایتی
 مثل برخی لفظا و معنی باند پیر و رفت بالترک فکر طال دل گفت ختم مصحف
 بحضور سبب کونه حاضر اولیتر و فی بعض النسخ ختم اولیتر که مصحف
 موجود است و کلمه بفتح الخاف الفارسی و تشدید اللام بالترک سوره دور
 بالفتح بعید صاحب دلی بشنید و گفت ختمش بعلت آن اختیار افتاد که قرآن
 هر سر زبانت و زر در میان جان **شعر** در بقا که دن طاعت نهادن مرهون
 که نشأ الضمیر راجع الی که دن همراه بودی دست دادان بکسر التاء الی لولمان لوضع
 عنق الطاعة بید العطاء، قرینه میرید ان ذلک الغنی البخیل وضع عنق الطاعة
 و لکن التامی انتم توافقه بدیاری چو خرد کل بکسر الخاف الفار
 بماند بفتح النون و را محدود بخوامی صد بخواند لانه بطرف اللسان مناسبت
 من الخکایت بالباب آن حب المال بزداد فی الشیوخ **حکایت** پیر مردی را
 گفتند جرات کنی ان لم لاتر و فی گفت با پیر زمانم الغنی بنا شد الی لا یحصل
 الی انس بالنسوة العجایز گفتند زن جوان بخوان چون مکنست مثل قدرت لفظا
 و موقع داری گفت ذلک الشیخ المنصف مرا که پیرم با پیر زمانم الف بنما شد الی
 لا انس لے بمن او را که جوان باشد بمن که پیرم چون نکر بالامالة بفتح کیف دوستی

صورت بنده استقام انكاري ای لا یحقق المحبة **قطعه** شنیده ام که درین روزها
کهن بختین پیری الی شیخ واحد کبیر خیال بسته به پیرانه سران وقت **الشیخ**
کما قال خواجه حافظ **بی** ای دل شباب رفت و بخیدی کل زخیش پیرانه سرکن
منری شکل و نام یاد او قال مولانا جامی **بی** جامی آخرین جوان باز بچه طفلان شد
خود بگو پیرانه سر این عشق ورزیدن چه بود و حق قال الی مع کونه شیخا فقد فر
بغیر معناه که کرد جفت بفتح الجیم العز و سکون الفاء بفتح الی و ج خواست
دخترک الکاف للتصغیر و کسرة المضافة خوب روی و گوهر نام و صفای نرکیا
جوانی مثل درج بالفتح و السكون بفتح الحقة الی بوضع فیه الجواهر کما عرفت
فی الطایفه الی اولها نین چند از روندگان گوهرش الضمیر راجع الی دخترک از چشم
مردمان بنهفت بفتح الباء الصلة و ضم النون بفتح الی کفه جواهر مستون و
من لم یعرف الروح قال محمدرضا جش از چشم مردمان بنهفت و قد فرمه هتاک کفه
مروارید چنانکه رسم عروسی بود بفتح الواو و مینا بود بسکون الی لم یکن فیه قصور
و لی بحله باطاء الملهة اول عصای شیخ جفت الی نام کان کشید و نه بفتح النون
النافیه به مدی بختین که توان دوخت بفتح دو و خن مکر بسوزن یولاد بالابرة
من احدى القوتی جاعنه مشکفت بفتح الی و ضم الکاف الفارسی بالکسرة کسب و قش
حاصل معنی البیت انه لم یقدر علی ازالة الجارتم بدوستان کله بکسر الکاف الفارسی
ال شکایت آغاز کرد و بخت ساخت من جمله شکایت مهذا که فایان پند صاحب
بحر الغرایب بعد اللفظ او و بری متصل یاز لوب بر لفت او کسدر هذا عبارت
ومن قال فی شرح کله واحده بفتح المال و الرزق فقدا خطا من ابن شوخ دین و هو
مثل شوخ چشم پاک بر رفت بختین ماضی من رفت بفتح الی میان شوهر بالفتح و سکون
بفتح زوج المرأة وزن جنک و ختنه خاست چنان مرهون که سر بخت و قاضی کشید

لفظ سر منا یعنی المنته و بالترکه اوج و لفظ کشید ماضی مجهول و من ظن ان لفظ سر
 یعنی الرأس و کشید ماضی معلوم قال اما النوع و هو الظاهر و لکل واحد من احوال
 گفت مریون پس از خلافت و ششعت یعنی بعد الخلفه و الشاعه قال سعد
 کناه و خیر نیست گانه علقه بالصرح الکتابه که دست بطرزد لکن شیخ مریون که در
 سفت بمعنی سفتن فيه ابراج لطیف **باب مریون در بیان شریون** و بیان استخوان
حکایت یکی از وزیران پسر بیاء الوحدۃ کوند صفتی قد مریون بیان فی قضیب رشت
 پیش کسی از دانشمندان فرستاد لتعلیم که مریون را شریقی بیاء الوحدۃ کن
 مکر عاقل شود مدت مدید فعیل بمعنی المفعول تعلیم الضمیر راجع الی پسر
 کرد فاعله ضمیر کسی مؤثر نبود الی تعلیم پیش پذیرش الضمیر لالاول کس فرستاد
 فاعله لانتایق که این عاقل نمی شود و مراد یوانه کرد **حکایت** چون بود بفتح الواو
 اصل جوهری بیاء الوحدۃ قابل مریون شریست را در روانه باشد استخوان هیچ
 صقل بالفتح و السکون هو الصانع الذی یزیل صداء السیف هذا فی لفظ العرب
 و اما فی استعمال العجم فهو اسم للصفة المذكورة و من یعرف الکاف صرعا الاول
 کوند اند کرد بمعنی کردن آهنی بیاء الوحدۃ را که بد کمر باشد فی حد ذاته سکری بر یکی
 صفت گانه لفظ گانه و کوند بمعنی النوع مشون نهی شستن که چو تر شد بلید بابا
 الفارسی بالترکه مریون لفظ تر اولا بمعنی الرطب و ثانیاً بمعنی التفضیل باشد
 و کذا فرعی اگر عکله شرفها الله بر ند بفتی بین چو بیاید هنوز خربار شد **حکایت** حکیمی
 پسران را الی لابانه بند و نصیحت می داد بمقوله جانی جمع جان پدر مریون آموزید
 الی تعلیموا الکمال که ملک و دولت دنیا اعتماد در انشاید الی لایبقا بالا اعتماد
 و جاء الی المنصب از دروانه فی البحر شهر سواقی و فی الصحیح الفارسی قلعه
 قیوسه پدر سرود الی لایخرج المنصب و الحکومة من البلدة و القلعة الی الغربة

خرج توان کرد و بدو بسکن آید روز اراده الزمان القليل **حکایت** یکی از فضلا
 تعلیم ملکی را که کینه بیا اطمینان و ضرب بکسر آید و الاضافه به حکایت ضرب
 الذي لا توقف فيه ولا رفق زدی و حق قال و یجوز ان بسکن آید علم عدم الاضافة **این سخن علم**
 بجهت ضرب را به توقف فعدا رتکب التقدير و یبذرم فی الاستدلال فی کلام الکهن
 فان الضرب يكون مطلقا فلا وجه لقول زدی و زجره فی قیاس کردی الی جفا کثیر **پس**
 از این طایفه با لیا اذ الصدري شکایت پیشی بدر بردای من معنی و جامه از من در دامن
 الی الثوب من جسد العالم برداشت ای رفعت بدر را دل بهم برآمد ای انقبض
 استاد را بخواند السؤال و گفت بر پسران آحاد رجعت چندین جفا و توبیخ را
 بالفارسیه سرزنش را وائی داری که پسر مرا بفتح انک تو ذی ابی اکثر من ابیاء
 ابناء آحاد الرعیة سب چیست فلا سأل الملک گفت ای المعلى سخن باندیش
 باید گفتن و حرکت پسندید باید کرد همه خلق را فان الادب ممدوح و ظل
 احد خاصته الی خصوصاً بادشاهان را غلله بقوله که هر چه بردست و زبان ملوک
 رفته بفتح الرأ شود ای بعضی بر آینه بفتح البسته با فواء گفته شود ای بزرگرف
 افواء الناس و قول و فعل عوام را چند الی بقدر قول و فعل خواص اعتبار نباشد
فقط اگر صد عیب دارد مرد و بیش و فی بعض النسخه اگر صد ناپسند آید در پیش
 رفعتا نشی یکی از صد ناپسند عدم التفات الناس الی احوال الفقراء و کمر یکی
 ناپسند آید ز سلطان الی لو صد رفعل غیر مقبول من السلطان و فی بعض النسخه
 اگر یکی بزرگ کوبید بادشاهی از اقلیمی با اقلیم رسانند و لما طان الامر کذلک پس در
 تمهید اخلاق التمهید بالتحقیق و الاطلاق جمع خلق بضم الهم و سکونها النسخه
 و کسر القاف للاضافه الی قوله خداوند زاده طان انتم الله نبانا حسنا اجتناد ازان
 پیش بالآء لغرض باید که در حق عوام **فقط** هر که اسم در هر دیش بفتح اباء

المصدری ادب نکتہ مرہون در بزرگی آباء کلا اول فلاح الی الفوز والبقا و
 النجاة وهو اسم والمصدر افلاح کذا فی مختار الصحاح وقوله من قال الی النجاة من الآم
 الافعال الشیعة کلام من عند نفسه از و بر خاست الی ارتفع و زال چوب ترا
 الی العصا الرطب چنانکه خواہی بیج امر من پیچیدن فانه سهل الی انفعال شود
 شکل الی العصا الیابس جز با تشد را ستوف بعضی نسخ وجد هذا **نسخه** ان الفیض
 جمع غصن بفتح الفین المعجم و سکون الصاد المهملة فرع الشجر اذا قومتها بالتشدید
 الی اذا جعلتها مستقيمة اخذت الی استقامت و یس سم ضمیر الشان ینفعل الخلیف
 الفعلیة نصب علی انما خبر لیس التقویم فاعل الفعل بالخطب متعلق بالتقویم
 ملک را حسن تدبیر ادیب الی المعنی و تقریر سخن او پسندیده و مقبول آمد خلعت
 نعمت بخشید و یا یکا هشت الی مرتبه از آنچه بود برتر کرد ایند **کتاب** معنی کتاب را
 بضم الطاف و تشدید التاء یعنی الکتاب و الکتاب و الکتب و المعنی علم الاول بالترک
 بر یاز جملہ معنی و علم کتاب بر کتاب معنی و علم الثالث بر کتاب معنی دیدم
 فی متنہ سیاحت در دیار مغرب ثم ین صفة روى و وصف ترکیبی و کما ما بعد
 هذا بیان قبح صورته و تلخیص گفتار هذا بیان قبح کلامه و بدخول هذا بیان قبح
 اخلاقه فی ذات و مردم از ازا هذا بیان خبیث باطنه فی ذات و ناپر هیز لار هذا بیان
 قبح باطنه الی اموال الناس کہ عیش مسلمانان بدیدن او الی سبب رؤیتہ شہ
 بفکرت و سکون الکام مقصور من تباہ و هو یعنی العیش و الفاسد کشیع یعنی الکاف
 الفارسی و بیاء الخلیف و خواندن فراشتن دل مردم را سیه کردی فیہ تبی علی ان
 فی صوته کراهت جمعی بیاء الوحیة پسرا پاکیزه عن الذنوب و التلوث و دختران
 دو شیزه الی البنات الابکار بدست جفا او که خنار علم و دهنه زهره خنار
 و زیار الی گفتار لفظ یار و یار الی یعنی الحاقه و الحال کذا فی بحر الغرائب و من قال

اینجا خط

ناتر ش

سمعت من بعض الکمل اتم قال یاران بالالفین والبیاضین اللحن یتین بعضی چارما
 گفتار در حضورش فقد غفل عن بیان اهل اللغة وسمع القریب من الحق الاصلی
 وزعم معنی اصلیا که مخفف من کلام عارض بالترکی یوزن اکی باء واما قال فی شرح
 الی رخ فقد اخطا سببین بکسر النون للاضافة یکی رامن الفلاسفة طبایع یا یحیی العارفی
 زدی بیاء الحکایة وکلام سابق بلویین فتح اللاح المستدق وسكون الواو وکسر الراء
 فصیح وفتح اللاح معروف ویکری را شکسته کردی کلام هو المعتاد الفصح شخیرم
 که طرف بفتحتین بمعنی بعضی از حیثات و حیثات او مطوم کردند ای الناس بزد
 و بزدند من دار التعلیم و مکتب خانه را بمصلح دادند پارسی به بدل من بیاء الوحیة
 فیها ویکل مردی حکیم و حلیم که سخن جز حکم ضرورت نکفت کلام هو مقتضی اطاعة و
 موجب آزار کسی بزیادت نرفتح کلام هو مقتضی اطاعة و کلام الی التعلیل را بیست
 استاد سخن الی مهابة العلم الاول از سر بدر رفت ان خرج و معلم دوین بختین
 بمعنی ثانی را اخلاق ملک بفتحتین دیدند دیو بکسر الواو بکسر که شوند لایاب الخوف من
 قلوبهم و بافتاد حلقه و اشارت الی معلم دوین ترک علم کردند و بعضی الشیخ از علم
 مجروح ماندند و در اغلب اوقات و فی اکثر الاوقات بیاضی و لعب عطف تفردی
 بشهید بیاء الحکایة و لوج درست ناکند ای قبل اتمامه در سر یکدم / شکسته
 استاد و معلم بواو العطف و فی بعض الشیخ بلا و او فیکون بدلا چو بودند آزار
 الی لا یكون مودیا بالضرب والتادیب خرسک بکسر الحاء المعجی و فتح السین وسكون
 الحاف العربی لعب مخصوص بلعب به الصبیان یقال له بالترکی اوزة اشک کذا
 فی بحر الغرایب و قبل الحاف لبس من نفس الكلمة بل هو ظرف التصفیه الداخل علی
 لفظ خرس و المعنی ایو جق بازند کلام در بازار لعدم خوفهم من المعلم بعد از دو هفته
 بر در بکسر الراء الی باب آن مسجد کند که درح ای مررت به معلم اولین را دیدم فی دار

التعليم که در خوشی کردن ای سَلَوَ اقلید و بعضی النسخه دل بر خوشی کردن بودند
 ال طالب قلمهم علیه و بفتح خویش آورده و منصوبه و مقامه انصاف بر تحمید
 و المراد به البالفخر فی الضحیة و الاحول کتبان کفتم هذا القول که البلیس را ذکر بار
 ای مرتبه آخری معلی ملائکه چه اگر دند و لا قلت هذا الطلام هناك پیر مردی جریان دین
 بشنید و بخندید نتیجتاً من کلامی هذا او کفتم نشین که کفتم اندای السلف حکایت
شوق یاد شامی پسری ابنه کتب دادای للتعلیم لوح سیجیشتن بکون
 النون و الشین للوزن به کتار المراد به الابطرها فان لوح حروف التاجی لابیاء
 السلاطین یصنع من الغضه بر سه لوح او نیست و بعضی النسخه نوشته
 بز بفتحی الی کتب بالذهب جور استاد به که هر یکسر المیم پذیران من مجتبه
حکایت پارسا زاده را و بعضی النسخه پادشاه زاده و الصبیح هو الاول نعمت
 فی قیاس الی المال الکثیر از سر که بفتح التاء و کسر الراء بعضی النسخه کما ان جمع علم
 بالفتح و التثنید علی قاعده الفارسیه و اما الاعلام کا وقع فی بعضی النسخه فجمع
 علم قانون العربیه بدست افتادای وقع فی بن بطریق الارث فوق و تجور
 آغاز کردای شرع فیه و مبتدای بالیاء المصدری من التثنید و هو الاسراف بیشه
 گرفت الی اتخاذ الاسراف ضرفه فی الجمله جیمه زیلیا، الوحده فانداز سایه معانی
 و مشککه بفتح الحاف الخفقه که نکر دبل فعل جمع التامی و مسکه بکسر الحاف
 که کجور دبل شرب الی مسکه باری ال مرتبه بنصیحتش کفتم قائلاً ای فرزند دخل
 بفتح الممله و سکون المعی هو الذی یأی ال المراد ویدخل فی تصرفه من الخارج آب
 روانست و عیش آسبایی کردان وصف من که دیدن بالکاف الفارسیه یعنی خرج
 فرادان و کثیر مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد حیث لا ینقطع و یکنی مضارفه
نظر جو دخلت التاء الخطاب نیست خرج امسته نکره ان لا اشرف فیه که ملاحظان

جمع ملایم بشد بد اللام بالفارسیه کشیدند و می گوید سرودی بیایا الوحد و معنی
 سرود با شمر که این نوشته اگر باران بگوستان آنرا در الجبال بنارد مژجون بکلیت
 الوحد و جمله که در دای بیضی شکل رود آن را وادیاب لایا فی عقل و ادب بیست
 کثیر بود و لعب قدمه بیانها فی الباب الاول فی الحکایة التي اولها یکن از ملوک عرب
 ومن قسره هناك و اعاد مناعله و جرحا لغ بعضه الخ الفة فکانه نسی ما قدمه و آخر **این سرود علم**
 بکوار که چون نعمت و مال سپرد بضیق شود ای بق و بشن سخن بایا المصدر
 بری بفتح ایاء الوحد و یاء الخطاب و پیش پای خورن ایان لالا و یان بکلیت
 الذکور المعهود از لذت نای و نواش اسع مصدر یعنی نوشیدن و صیغه امر و بعض
 الفصل و قد یكون وصفاته کیت و المراد به هو الاول این سخن در کوشن بناورد
 الی یسع کلای هذا و یقبل و بر قول ما اعتراضی که دو کف راحت عاجل ای
 حاضر و موجود را بشوین آجل یعنی غایب و آن منقض علم صیغه المفعول الی
 مکنز که دن خلاف رای خردمند است **خداوندان** لام الی اصحاب المرام و
 نیکبختی بالیاء المصدر لا عطف علی لام چرا سخن خور از بیم سخن بایا المصدر
 فیها برو بفتح ایاء امر من رفتن شادی که ای یار دلخوار و وصف شکرین بالتسلی
 گوئی نور اندر بج غم فردا شاید خوردن امر و در کافیل **سخن نا آمل** خوردن
 بنقدم رنجی دارد همان آن به که با فردا انوارم کار فردا را تکلیف آن خصوصاً که
 در صدر صفه مروت نشسته ام و عقد ای قید فتوت یعنی سخا بسته فالایق
 فی القیام بالبدل و ذکر انعام بکسر الهمزة در افواء عوام افتان یعنی آن مذکور بالا انعام
 فی افواء الانام **هر که علم بفتحتین شد** بسخا و که مکنایه عن الاستمرار ببندید
 که نند بر درج الا لا ینقی که آن بیضی القید علی الدرهم و یسکه نام نکوی بایا المصدر
 چون برون بضیق علم ما صحی صاحب النصح الفارسیه مستند از خرج و ظهر بکوی

بالخاف العزة بمعنى الخلة. وربعين الباب تتوان. که سندی بروی والمعنی بالترکی
 فیو بی با غلیو بلم سن یوز و المسجوع مر الاساقفة ان المراد وجه الخطاب فی قوله
 سندی و من جعل قول المصبروی مضافا الى لفظ صحیح کس فلم یعرف الخطاب ویدم
 که نصیحت نمی پذیرد یعنی همان کلام المصبر و دم کرم بالخلاف الفارسی من در آهن سرد
 و هو قلبه الفاسخ اشترک کند ترکی مناصحت که دم ان ترکست نصی و روی از صاحب
 او که دانیدم ای احضرت عنه و یکج بقم الخاف العزة سلامت بنشستم و قول حکمرا
 کارستم ای علیت بقولهم که گفته اند بلیغ امر من التبلیغ ما علیک ما هن موصولة
 فان لم یقبلوا فاعلیک ما هن نافية و قد یجعل ما هن استفهامیة و التال واحد ای
 فان لم یقبلوا ما یلقیهم فلا علیک اوفاتی شی علیک اذا ما علم الرسول الا البلاغ **فصل**
 که چه دای که نشنوند ای لا یقبلون بکونی امر من کففتن هر چه می دای خطاب عام
 از نصیحت و بندگیان لقوله هر چه می دای نزد باشد ای سیکون که خبری سراسر باشد
 بولایق پس مفعول مضمون المصراع اکما بدو یا اوفاته اندر بند وصول التکلیف من عدم
 قبول النصیحة دست بردستی می زند که در بیخ غریبون نشنیدم حدیث دانستند
 ای ما قبلت خبره پس از حدیث بیاء الوحیة آنچه اندیشه کرده بودم و گشت افکرم
 از نکت حالش بیان لقوله آنچه بصورت بدیدم ای رایته فی الواقع و الخارج که بار بار
 برهم می دوخت فی البیاس لفقه و لغویة اندوخت لقلته فی الطعام دلم از ضعف
 حالش بهم برآمد بالترکی فرشدی مروت ندیدم در چنان حالت ریشی دروشتی بلامت
 خراشیدن و لکن پاشیدن بادل خود گفتیم **فصل** حریف سفله با کسر و سکون ال شخص
 اند و من قال فی شرحه ای بخیل و ناکس فلایات باصل المعنی در پایان مستحقه ای فاضر
 سکن نیندیشد روزشکل دست بیایا، المصدرة ای لا ینفک من الفقر در خست مبتدا
 اندر باران جمع بار برفشاند بفتح النون خبره مضارع من افشاندن بالترکی سکل

این خبر را

این خبر را

و صا و رمق برادر به انتشار زمستان ای در الشتاء الاجرام به هر یک مانند لاسراف
 فهو خسران **حکایت** پادشاهی پسری بیاد الوصیة فيها را با دیب و معانی داد و گفت
 بهتر بشناس الضمیر راجع الی پسر چنان کن که یکی از فرزندان خود و الله را پسری به تعلیم
 این سالی ظرف بقوله بروسی کرد و لم یفقر فی تعلیمه بحالی نه سید من العالم فی زمان
 ادیب در فضل و بلاغت و فی العلم و المعرفة منقول بکسر الهاء شد نه مکن را استعد
 الی ادیب را مواضع و عتاب بان علی حازمه الملک کرد و گفت و عهد را خلاف کرد
 فانک انت من اسعی فی حق ابی جبر امر نکل بتعلیمه و شرط و قاجای بنای و دی گفت
 اجابه الی ادیب الی مملکت تربیت بکشت و لیکن استعداد مختلف **حکایت** که چه سیم و در سنگ
 آید همی و هو من جنس الارض از همه سنگی نیاید و ز سیم قال العلم انما يكون فی الانسان
 و لا يكون فی کل انسان بر همه عالم همی تا بد سیریل اسم کو کوب یعنی و له تا غیر الله
 و ذلک الکوکب انما یبری فی دیار الجی ز و ما ذکره المصنعی علی المبالغة جانی انبان
 الی حراب می کشد جانی ادم و لا یمنع فی کل موضع بعد استعداد کل جلد بگونه او یا
حکایت یکی را شنیدم از پیران مرید الی مشایخ الطریقه که مرید را می گفت بطریق
 النصح و المعرفة چند آنکه تعلقی خاطر بکسر القاف و التراء للاضافة آدی زاد الی ابن
 ادم بر وزین بالیاء الاصلیه اکثر به وزی و الی الرزاق بودی بمقام از ملا که
 بر کوشش **حکایت** فراموش نگذاری **حکایت** اینک این در آن حال مریدون که بودی
 نطفه مه فو ان کنست انت التی السور و مدعوشه الی بلا عقل روانست داد
 و طبع و هو خلق الذی جعل علیه الانسان و عقل و ادراک و کذا اجمال و نطق
 و رای و فکر و عطف تغیر و هویش و هو اما بعض العقل او الروح و التکثیر للتفاوت
 و الکثرت مرتب کرده به دست **حکایت** فان ترتیب الاصابع امر عظیم و باریک
 مرتب ساخت ان ترتیب اخضر من الترتیب كما عرف فی موضوع و من قال

یعنی مرتب که در آن تفتیشی از عبارت افتد غفلت بر دوش و ترتیب الاصاب
 اعجب من ترکیب المعصدين علی المنکین کنون یفداری ای ناچیز هست مریهون
 که خواهد کرد دنت بالستر که سینه است که کرد روزی بیا، الوجد: فراموش و بختل
 ان يكون تقدیر الطلاق که خواهد روزیت کرد فراموش و المعنی: بالستر که سینه
 رزقی او نشد که کرد و فاعل خواهد ضمیه این **و** اعراض را دیدم که با پسری
 و بعضی النسخ پسرای گفت باقی تصفیه این و التصفیه من لا شقاق لا
 للتخفیه انک مؤول بوم القيمة ای شال في ذکر اليوم عاذا ان نسبت ای غنا عملک
 انه خیرام شتر ولا يقال ای ولا شال بن ان نسبت ای عن نسبی استریح خمیس
 یعنی ترا خواهد پرسید که هست چیست نگویند که پذیرت کبست کا قال الله
 فاذا نفع في الصور فلا انساب بينهم **فهم** جاءه کعبه را که می بوسند بآباء العز و البن
 المهله مضارع من بوسیدن و بعضی النسخ بآباء الفارس و الشين المعجم
 و الاول الظهار و نه از کرم بکسر الحاف العز بیله بآباء الفارس ای ما دود الفز
 نامی یعنی صاحب الاسع ای مشهور شد و من قال اسم فاعل من الفوف فقد اخطأ
 با عریزی نشست و هو الکعبه روزی چند مریهون لاجرم همچو او کرامی الی محترم
 شد کما قيل **کرامی** دار پیران کنن را که در پیر کا بولای این سخن را و من لم يعرف المعنی
 قال کرامی منسوب الی کرام خلاصه الحکایة ان العبرة بفضيلة المرأة نفس دون
 شرف نسب و اصله کما قيل **فهم** بنسب نیست نسبت مردم هر کس را
 بنسب خود شرف نیست شرف در رجوع خویش است نه که با کوه از حد نیست
و در تضایف حکما آورد اند که کثرت قدمه التحقيق فی بیان عند قول
 المصنوع انکشت در سوراخ کثرت و من لم يعرف یتنه مناک بوجه و منابو جآخر
 را و لاد مریهون نیست ای لا یولد من بطن امه علم الوجه المعاد چنانکه دیگر چو کما

این کلام در کتاب
 التمهید فی شرح
 التمهید فی شرح
 التمهید فی شرح
 التمهید فی شرح

این کلام

این کلام

این بیهوده است

را همانا ولاده معلوم بکلی احتیاجی است و هو القلب ومن لم يعرف التحقيق
 الحقیق قال فی مختار النقیح الحاشی ما احتضنت الی انکسرت علیه الضلوع واطمع
 حاشی وبقال حشو الوسا لی ما غنما من الوبر وخیمة مادر را انما اورد صیغه اجمع
 فی قوله بجورند و قد ذکر لفظ کثر ذبح بالافراد لانا لکمراد به هو الجنب و شکش را بدرند و
 برون آیند ولادتها بهذا الوجه وراه صحیح کسیرند و آن پوشش که در خانه کزدم بستند
 امر آنست الی بقیة جلود الاموات باری الی مرة کما مر غیر مرة این نکته را کثرت
 بزرگ است کفیع گفت دل من الی قلبی بصدق این حدیث و ظلام کواهی الی شهادت
 می دهد و جز چنین نشاید بود با ستم که و بوی کسیرند غیر او و لغت بر مر و من ایوسف
 المعنی قال یعنی بغیر ازین نکته که می گوی حمل نتواند که د این قصه را که در حالت خردی
 بالبناء المصدری یا مادر و پدر چنین معامله کرده اند ای اساف و ایهام ذکر قوله پدر
 استطراد لاجرم در بزرگ چنین مقبول آیند و محبوب ظلام استمرای الی غیر مقبولین
 عند الناس فاطحة من القصة ان الولد الذی ابغض ابو به فی صغره لا یبصر مقبول
 الا نام فی کبره **نظم** پسر را پدر رویت کرد قاتلا گای جوانمرد باید کیری را حفظ
 این بعد از اشاره الی البیعت الی غیره که با اهل خود وفا نکنند و لا یعمل الجهر فی حق
 اصله شود و دست روی و دو لقمه کلامها و صفای ترکیبان **حیف** که در هر
 گفتند کانه من نتمه الحکایة چرا بهر مستان الی اشتاء برون می آید گفت بنابستان
 الی فی الصیف چه در مستان بنابستان **حکایت** فقیر در ویشی از حقیقت
 رجل فقیر حامله من الحمل یفتح الحاء بود مدت حمل بسرا آمد و قرب وقت الولدان
 و در ویش را در همه عمر فرزند نباشد بود و گمان شد بدلا اشتیاق الی الولد گفت
 اگر خدای عز و جل مرا پسر دهد جز این خرقه که پوشیدم ام ای غیر باسی
 هذا امر چه ممکن نیست ایشار و بذل در ویشانی کنم شکر اتفاقا زنده پسر

این بیهوده است

بنا بر این که این بیهوده است

آورد و اولدت ابنا فظهر مرأته شادمانی کرد و سفره باران الی الفقه آذانی لکانوا
من اصحابه بوجوب شرط الی بحسب علم بنیاد و الطبع پس از چند سال از سفر
شام باز آمد و محله آن درویش گذر کرد الی امرت محله و از کیفیت حالش بگریه
گما هو العناد بین الاحبة گفتند بنزد آن شخصه درستی الی بحسب نایب الی کفعم سبب
چیت گفتند پس شن فخر خورده است و عربی که در قدمه عین من الکلمات و بیانات
فالباب الثالث فی الحماة التي اولها موسى وع و خون یکی رکنه الی قتل احد اوار
شهر که رکنه خوف من القصاص بدر را بعلت آن الی لاجل ابنه گرفته اند اخذ و سلسله
در کردن بفتح الحاف الفارسی و بند کمر الی بکسر الحاف الفارسی الی القید الثقیل بر
پای ناکه اند کفعم این بار را او اشاره الی ذلک الفقه حاجت خواسته است از قول
عز وجل **نظروا** زنان بکسر النون للاضافة باز در آن وصف ترکیبی و اما اخره لانه اعتبار
المطابقة غیر لازم فی غیر العرب كما يقال فی الزک یو کلی خورنکر و من لم يعرف من
النکته قال و اما اخره للشعر و عبارت مسامحه اذا ورد بدل للوزن لفظ الشعر
و قال فی الحاشیه لان الظاهر انه يقول بارداران و هذا فی لغة العرب اذ يقال النساء
الحوامل الی امر و شیار قدمه بیانه فی الباب اکث فی الحماة التي اولها مطابق
این سخن و من لم يعرف المعنی قال فی شرحه بالضم و اسكون ضة اشکر ان اکثر
وقت ولادت مار زاینده بدل الولد از ان اشاره الی مضمون المصراع اکث الاخر
برهنه نزدیک و منند مریون که فرزند ان تا هموار ای غیر موافق زاینده **طریق**
طفل بود که بید بالطفل هنا الصغير مطلقا الی کنت صغیرا بزرگ را بر سیدم از بلوغ
الی من امارته گفت در کتب مستطورت و فی بعض النسخ در مستطورت کتب
آمده است که سه نشان دارد پیشه بقوله یکی پانزده سالگی بفتح اللام
و لفظ کی بغیر معنی المصدریه و قدمه بیانه فی الباب الثالث فی الحماة

این سخن

این سخن

اولاً یکی از حکای و لفظ پانزده بالباء الفارسیه فی قوله والباء الساکنه فی آخره یخرج
 خمس عشر و دوم احتلام و سوم در آمدن الی خروج مول زکاء بفتح الزاء العریضه الفارسیه
 اما در حقیقت یکی نشان دارد و نیمه بقوله آنکه در بند ای فی قید زکائی جقی غریب
 بیشتی بالباء العریضه از آن باشد که در بند حفظ نفس ای علامه البلوغ فی الحقیقت
 بکون المرء فی قید رضا الحق ازید و اغلب من کون فی قید لذت نفس و هر گاه در و این
 صفت موجود نیست من نمیکنی فیه مثل الصفة محققان سکون النون بالیغ شمار
 الی لا یغنون بالفاء یقول اهل الفقه ثلثه بیه نا بالیغ و یقولون ابضا که اخته
 بصوت آدمی شد قطر آب قیمه تقدیم و تاخیر تقدیر قطره آب بصورت آدمی
 شد که چلی روز نشی قرار اندر رجحانند القمار یعنی المستقر و یزاد به المستقر الی بقی
 مستقر راخ از ترجیح اربعین یوما اگر چلی ساله را الی کن بلغ اربعین سنه عطف الی آب
 نیست مرمون بتحقیقش شاید آدمی خواند قال رسول الله ص من جاوز الاربعین
 ولم یغلب خیر شراً فلیتوباً مقصود من التار و قال علیه السلام من اهل الله استین
 عاماً فقد اخذ من **جواز المردی خیر مقدم و لطفست عطف علی جواز المردی آدمیت**
 بشدید الباء مبتداء مؤخره فی اکثر الشیخ جواز المردی و لطف و آدمیت فی بکون
 المصراع مضعولاً مقدماتهین نقشی سیولاً الی النقش الحالی عن الکمال مبتدأ
 نهی من پنداشتق منزه باید که صورت می توان ساخت لم یحس ساختن بر ایوانها
 ساختن بر ایوانها و الظاهر ان التقدير بر در ایوانها و يجوز ان یکون لفظاً و زاید
 از شکله ف بکسر الشین المعجمه و سکون النون و فتح الطاف الفارسیه و سکون
 الراء المکمله بالشرکة زحفره و زکاء بالراء و الطاف الفارسیه جواز را
 بنا شد فصل واحسان مرمون چه فرق از آدمی با نقشی دیوار لای محو و الضمون وجود
 فیه بدست آوردن دنیا منزه نیست یرید بیان الفضل یکی را که توان دل بدستار

حکایت سائل نزار و جدال در میان بیادگان حجاج بن یوسف الخادم جمع الحجاج افتاد که
 وقع النزاع فیما بینهم و داعی یرید به المصنف در آن سفر مع بیان بود یعنی کنت انما و ان
 انهم السور اجلا انصاف در سرور و نوحی مهد که افتاد بیادگان و الحق انما وقع النزاع
 علی راس الامر و وجه هذا کفایة عن النزاع الكثير و الجدل العظیم و دافق و جدال
 بدادیم و قال الله تعالی الخ اشهر معلومات فی فرض فیهن الخ فلا رشت و لا فوق
 و لا جدال فی الخ و المعنی انما قد خالفنا مضمون هذا الآية الکثرة کجای شین و وصف
 ترکیبی و کجای بفتح الخاف و الجیم العربین یعنی الخففة و معنی بکسر الجیم و تشدید
 الفاء باعدیل علی وزن فعیل بالترک و نکدش خود می گفت ای کمال یعقول لمن یعادل
 فی الخففة الاخری یا للعجب بفتح اللام التعجیبه و هو المسحوق من الاساثره و المستقل
 فی السنة العرب لانه ینادی العجب من علی نراج قولهم باللام و هو ما لغز فی التعجب
 و من قال و قد یکسر اللام علی ان یتكون المنادی کذا و فایعنی باقون ابینوا للعجب ای
 للتعجب یعنی ان یقال فی شأنه یا للعجب که بیادگان علاج یرید به بعض الایات الشارح
 ان یضیع من عظم الغیل چون عرصه بالفاء الملهه یعنی عبدان شطرنج و قیاس کلام
 العرب ان یقال فی الشطرنج بکسر الشین لا یفتح لان من مذهبهم انه اذا غربت الاسم
 الا بفتحی رد الی ما یستعمل من نظایره فی لفتح و زنا و صیغه و لیس فی کلامهم فعلی بفتح
 الفاء فوجب کسر الشین من الشطرنج لیسحق بوزن جرد حل و هو الضم من الابل
 و من لم یعرف هذا التفصیل و التحقیق قال بکسر الشین و الشمر بالفتح کذا فی التصغیر
 علی ان الکسر علی لغة العرب و هذا الکتاب فارسی و مصنف عجمی بر سر بردن یقطع
 قرآن می شود فتره المصنف بقوله یعنی به ازان می شود که بودم ثم رجع الی کلام کل
 القاطل و بیادگان حجاج مبتدا عرصه بادیه ای میدان بر تیره را بر سر بردن مثل
 السابق و بشر بالتشدید و قد مر تحقیقه و تفصیل فی الباب الاول فی الحکایة الخ

ایضا لیرد الی

ان کسر الی

کتاب الفقه المأثور
در بیان احکام و عقوبات
و غیره

اولا پس بر آن روئد که در اینجا خطا و من الخطا و قال المخطی و هنا وقد تحققت
به شرح فلان شمس ما قرح و آخره شکر و لهذا و قد هو ان الجدل قوله بتر شکر نه خبره
از من بگویند امر من گفتن که حرفش در قوله بگویند ببار در بلفظ و خوشی حاجی اصل حاج
بالتشديد فقلت احسن حرف التضييف يا كذا في تقضي البازي و كسر الياء للاضافة
مردم که از این بفتح الحاف الطارسته صفة مشبهة من كثر يدن ركب مع حرج والمعنى
المرد بالتركة كذا و لا يحى ومن لم يعرف المراد قال يعنى حاجى دل آزار و مردم که نه در
گویند بفتح الحاف العربى اصله که او استین خلق باز از بعد الالف می در در تخفيف المراد
علم الاصل حاجى توثيق بل شکر سن حاجى از برای آنکه مردمون پیچان خارجی
و باری به بد بفتی ثین فیه اینام **باب** هند و یاء الواحده نقطه بفتح بفتح النون
و سکون الفاء و الطاء المهملة عربی مشهور و بآیات مقام الطاء فارسته و نه که از آن
بآیات المصدري و لغو نقطه انداز وصف نه کیتی مثل تیر انداز همی آموخت حکمی
گفت نه که خطا به المهندی خانه بلا اضافة السین است بفتح النون و کسر الیاء
الاولی الاصلیة و اما الیاء الثانیة مع النون فلما فاداة النسبة و حصول الشئ
تماما خلا فی کما عرفت في قول المص چه زنده پیش باز رو بین چنگ و المعنی
ان کلبیتا من القصب و من لم يعرف التحقيق و الحق قال خانه نبین است که از
ساخته شود و هذا مثل قولهم خانه چوپین لبین بنی من الخشب الصوفی و کذا
کلام ازین و کمر سیمین و خودها بازی نه اینست فلا بد من رعایة المناسب
و اصابة الحق و لهذا قال **بیت** ناندان که سخن چنین جواب است مکنون و الا يكون
عکس کعلی المهندی المزبور من غیر مناسبتة و آنچه دان که نه بگویند جواب است مکنون
تقدیر نه بگویند جواب سخن مکنون اذ لا نصيب الحق و تضعی العمل فاذا عرفت التحقيق
الحقیق لا یذهب علیک قول من قال و لا یذهب علیک ان هذا البيت قليل الناسبة

این بیت را

این بیت را

این بیت را

لما قبله بل ينبغي ان يقال المصراع الاول في حقه وان يقال المصراع الثاني في حقه **صاحب**
 مردی را در چشم خاست ان حدث الشخص وجع العين **بیش** بيطار بفتح الباء وكون
 اليا ورفعت الطب العلاج فاطلا كمراد واكن فكل طلب منه الدواء بيطار از ايجد چشم
 جبار بایان كرده ان يضع في عيون الدواب ودر ديدن او كشيده لانه كالمه منحه كور
 بالطاق العود شد ان صار اعني حكومت ان خصوصت **بیش** داوران حاكم ویرادر القلن
 بر دند لطلب الارش حاكم كفت برو مخاطبا ان البطار **بیش** تاوان باناء الفوقانية
 ان ضمانت نیست علقه بقول ان ان خبر بودی بیا اطمینان **بیش** بيطار نه قتی من صور
 القصص ثم **بیش** اقصه بقوله مقصود ازین سخن آنست كه هر كه نا ازموده را ان
 لرجل لم یجرب كاربزرگ فرماید بآنكه ندانم بر د بختی نبیند دیکل خبر دمنه ان بخت
 الی و سخن فقه الفکر مشوب كرده بالطاق الفارسیه **قطعه** نه مد فعل منعی هوشمند
 فاعله و كسره الی الاضافة و روشن رای وصف تركیبی بفر و مایه الی و الی الاصل للامكان
 فاعله مفعول نه مد یوریا بانی وصف تركیبی ان من **بیش** اطمینان كمراد فقه
 یافض اسم فاعل من یافض بالترکیه و قبیح است لا یقره الله له للوزن و الی يجوز اثباتها
 كما عرف في اوایل الكتاب و من قال یقره یوصل الالهة فلما نطقه لفظا عربیا بترندن
 بالفتحات و سكون النون و الضمیر راجع الی یوریا بانی بطار كاه حیران الی الموضع
بیش فی الخیر **صاحب** یكن از بزرگان پسر ییاد الوحد شایسته باشین المعجزة
 ثم **بیش** الالهة داشت ان كان لاحد من العظماء ابن مقبول و من قال یعنی و له فلم
 یعرف معنی لفظ **بیش** فان یافض فاعله ضمیر **بیش** بر سید مدتی ضمیر المفعول راجع
 الی یكن كه به صندوق تر **بیش** هذا الضمیر راجع الی **بیش** چه نویسیم كاهو المعتاد
 في قبور الكبار كفت ایان كتاب مجید ان القرآن **بیش** بآباء العزیز یعنی قدرش زیاده
 و في بعض النسخ شرف و رتب **بیش** از انست في الحاجة الی تعذیر قدر كه روا

بيطار بفتح الباء وكون
 اليا ورفعت الطب العلاج فاطلا كمراد

انما

بيطار

باشند بر چنین جایان نوشته اند بقوله که بر روزگار سوق بفتح القاف الملهمة اسم
 مفعول من سودن کرد و بالکاف الفارسی الی نحو و من قال محو شد فلیم یعرف المضارع
 من الماضي و خلاصه بر و کذا نداء لیکرون علیه و سلطان جمع سکن بر و شاستند بالمعنی
 یعنی بتولی کنند و من قال بالجمع - ثم بالملهمة فلیم یعرف اللفظ فاین المعنی که بضرورت
 چیزی می نویسد بشیر الله ان کتب شیء علی صندوق القبر لیس با مرهات این دو بیت
 کفایت می کند و ابینان من لسان الیت **فقط** و ما بفتح الواو و سکون الاء لفظ
 فارسی مشهور بستعلی محل الاستغراب و شهرته قرب من الزکاة و لهذا شعر
 بیان در الباب الثالث فی الطحایة الی اولها مال داره را شنیدم فی قول المص
 و ما که که مرید باز که دیدی و من لم یعرف الفارسی و فلن انما محتاج الی ابیان تسع
 بیان در میانک و لا بلغ هذا المقام قال و لعل مقصود من و اما فی مختار الصحاح لوانحیت
 من طیب شیء قلت و اما ما اطلبه هذا الكلام فحجت من كلامه فقلت و اما که هر که فرست
 بیان در الباب الاول فی الطحایة الی اولها ملکن زوزن فی قول المص صلح با دشمن
 اگر خواهی مهر که که ترا و من لم یعرف لیبان در میانک قال هنا بفتح الحاف الفارسی
 و سکون الاء الاصلی مقصود من لاما یعنی مهر و قن هذا الكلام و یلیق ان تقول فی حق
 انه اخر ابیان من و قن که مهر عادت مهر که یعنی مهر و قن که سبزه در بستان مرهون
 بد میدی یا الطحایة یعنی لانت عاوی فی مدعا حیة اذ اظهر انبیا الاحضرة البسائ
 چه خوش شد دل من هذا من لسان الیت که قلنا آشفنا و من قال فی شرح یعنی اگر
 در بستان دنیا مهر زمان سبزه من بد میدی یعنی آن پسر من ظاهر شدی فقد غفل
 عن السباق و السباق خاصه عن قوله بکذا رای دوست تا بوقت بکار مرهون سبزه
 یعنی دیدم بر کل من بالکاف الفارسی **حکایت** پارسای بربکی از خداوندان نعمت ای علی
 احد من الاعیان که ذکر کرد ای مرتبه و دید که بند ما را دست و پا استوار بفتح الهمزة فوالله

بمعنی حکم بسته و مغلوب است که در باب لغت است که ایدردی پارس گفت ای پسر
همچون تو ای شکر مخلوق را و موجود خدای عزوجل اسیر حکم تو که دانی است
و ترا بر وی فضیلت نهی است فانه صیغه است و او را که علیه شکر نعم حق تعالی
آراسته من آوردن و چندین چهار و امدار فانه تجاوز عن العدل نباید مضارع منفی
من است یعنی لا ینبی و قول من قال کلام فی موضع الاستماع یعنی هل یجوز و هل لا یجوز
ان یكون الامر خدا فی یوم القيمة لا ینبی ان یغفوا به که در ادبیات این بند از توبه
بکسر الباء و سکون الهمزة معناه شایع و قد مر یازده و من قال هنا یعنی بهمه شایع
یعنی که سکون که بهمه باشد و قد وقع فی بعض النسخ از جهل انکه مظلوم است از توبه
طلب کند ذلک العبد و تودر آن وقت مغلوب وی شود ای هنا و جد فی بعض
النسخ و شمساری بالباء المصدری بهی بفتح شمساری بهی بنده مکینه خشم بسیار
و المعنی لا تغضب علی العبد کثیرا جورش مکن و دلش بسیار از کلام الضمیر بی بر جهان
ای بند او را توبه درم خریدی بیا، الخطاب آخر نه بعد از آخر بدی لفظ آخر
یستعمل فی سان اهل الفرس للتاکید و المبالغة این حکم و غرور و خشم تا چند ایام
الموت المجازی است از توبه بزرگتر خداوند معناه بالسرکه وارد در سندن اول و ورق
افندی ای خواجده ارسلان و اغوش و همان اسمان لعبدین که ایقال فی السرکه شمر
و خوشقدم فرمان ده و صف نه کیتی و کسر الهمزة للاضافة خود مکن فراموش ای
شمس آیه که او من صیغه امر او من قال یعنی قوت دهند خود فقد اخطا
در خبر است خبر مقدم از بیغامبر علیه السلام که بزرگتر خبر در روز قیامت
ظرف للحسنة آن باشد که بند صاحب بهشت برند و خدا و فلذا سقی را بدو رخ
و صفه اجله مبتداء مؤخر **فصل** بهر غلای که طوع بالفتح و السکون بمعنی النقاد
خدمت است مرمون خشم خدمت آن نهی می رانند و طیره مراد ف خشم

این بند

این بند

این بند

مکیده فی الكلام تاکید که قضیحت بود هر روز شمار فی یوم الحساب و هو یوم القیمة
 بنده آزاد را غیر مفیده و خواجه در ترجمه **حکایت** لکن محمد بن النکدر اذ اغصب علی
 غلامه قال ما اشتهی بیک **حکایت** سالی بیایا الوحدی از بلخ پاشایان
 سفر بودای سافرت معلوم و راه از حرامیان در خطر قافیه سفر جوان نیده
 و قد عرفت معناه فی الحکایة التي اولها زور آرمای و من اخطا هناك اخطا
 هنا حیث قال ان بهر سبیل قلاوزی همراه ما شدخ و صفه بقوله سیر باز و صف
 ترکیبی و کذا جمیع العطفوات علیه من قوله چرخ انداز معناه بالتمیز که از
 و سلیخ نور لفظ مستعمل فی اللغة الفارسیة و الترمیزیة و بیست و زواری زاید الفوت
 که بده مرد نتوان ای بعشرة رجال اقویا مکان او بفتح الحاف العزیز الی قوله
 زه بکسر الزاء المعجم و سکون الاء و تره القوس نکیر و ندی و فی بعض النسخ
 کردند و من اختار فقد ضیع البالغة المقصودة بحسب المقام زور آورانی
 جمع زور آور و هو و وصف ترکیبی بمعنی القوت و کسر النون للاضافة الی رول زمین
 یزاد الدنیا پشت او را ای ظهور در مصارحه بالتمیز که کورش هر زمین بنا و زند
 قاعله ضمیر زور آوران اما شمع الی ذو نعمت بود یعنی کان اعتاد بالشمع و سایه
 پرورق بالتمیز که کونکده بلفظش و من آورد بدله سایه پرور فقد غلط اذ
 معناه بالتمیز که کونکده بلفظش کما یقال تن پرور بالتمیز که تن بلفظی نه جمان دین
 و یفر کمره و لم یکن مجرب الامور و در عدد برادیه الصوت المطلق مجازا کوس
 بالاضافة فی اللفظین دلاوران جمع دلاور بمعنی شجاع بکوشش او نه سید الی
 لم یسمع و بقرق برادیه اللعان مطلق شمشیر بالاضافة سواران جمع سوار
 بمعنی را کب ندید **ب** شمعان الی لم یقع و لکن الشخصا در دست دشمن
 اسیر و مجوس بکسر دشت بفتح الاء الفصل و کسر الحاف الفارسی بنا و بد النون

این سیر

این سیر

این سیر

التافیه و الباء العربیة الی لان لم یطر حوله باران نیز و لم یکن مجرب الحرب اتفاقا
 من و ابن و لانا سالتین در بی هم با نتر که بر سر مزار دینی و آن صفت مشبهه من و آن
 الی کتاب السابوقه و المسارعة مهران دیوار قدیم که پیش از آمدن الی کلمه مترجیدار
 حقیقی بقوت بازو بیفکند فاعله ضمیمه حیوان و مهران در حجت عظیم که دیدن بزور
 سر بچه الی بقوت راس الکف بر کنده بفتح الطاف العربی و تقاضا کنان کفغ لاخر الی
 بقوت **بیت** بیل کو بضم الطاف العربی بالترکی قنی و من قال یعنی کجا ست فقد غفل
 عن المعنی فانه بالترکی قانی و لابد ان یقال فی حقه **ح** معنی نه اینست کجا میروی تا کنی
 بفتح الطاف و کسر الاء و بازوی عطف علیه و کسر الباء للاضافه مردان پند برید
 الی معنی شیر کو کالسابق تا کنی سر بچه بالاضافه که دان بفتح الطاف الفارسی
 صفون که داندن و المعنی بالترکی ارسلان قن تا بچه اوجی دو نذجی ایای کوی
 و من اور دلفظ که دان معنی مردان و بالعکس و اور دلفظ کسند مصرعین فام حقیق
 لفظ المشق فاین المعنی و اعرب من هذا قوله و قدیر و کمر دان بضم الطاف العربی
 جمع که د بجمع الشجاع فانه من این ثبت عند من الروایة مادرین حالت بودیم
 فی الشیخ که دو هند و از پس بالباء الفارسیه سنگ بیا، الوحده الی من و راو جر
 سر بر آوردند و لانا مختفین و راء و امکن قال ما که دند که هو عاق قطع
 الطريق در دست یکل چوب و در بفل و بکری و فی بعض النسخ آن ذکر کلوخ
 کوی بیا، الوحده فیها و کلوخ کوب بضم الطافین العربین و سکون
 الحاء المعجم و الباء العربیة الیه یشبه المدرو من قال و ضعی الطافین الفارسیین
 و الباء الفارسیة فقد اخطا مرار فی موضع اما و الا فان لفظ کلوخ بضم الطاف
 العربی که معرفت فی الطایفه الیه اولها یک از بند لانا عمروست و قد صرح به دکن
 القائل هناك فنیع ما قدمه هنا و اما ثانیاً فان لفظ کوب من کوفت بضم الطاف العربی

این نیز

این نیز

این نیز

صحره به ارباب اللغة و اما ثالث فان فاعلفظ كوفتن تبدل باء في مستقبلااته
 و الباء حذفت في جميع المستقبلات كوكوب و كوبند و سيركوب و جوان را كفت
 چه پايه بياه الخطاب من پايه دي بياه الفارسه يعني لا تشع استوقف **سوار**
 امر من آوردن آنچه دارند بياه الخطاب زمردي بياه الصدرق و زور عطف عليم دي
 كه دشمن پاي خود آمد بكور بالظاف الفارسيه يعني القبر و من قال يعني بغيره
 فقد زاد الضمير من عند نفسه تيمر و كان را ديدم از دست جوان اخلاص خوف و لرز
 به استخوان و من اورد في المتن ديدم كه كان ارد سنش بيقتاد و لرز به استخوان افتاد
 فقدا تركب الاستاذك و سود الترتيب **ب** نه مهر كه مولى شفا قد بغير بلا و عطفه
 في النسخ الصحيحه و من قال اكثر النسخ اليه رئيسا بالواو فلم يعرف ان العبرة بالقوة
 لا بالكثره جوشن بسكون النون ضاى و صف تركبتي من خايدن و الجموع من قوله
 تيمر و المعنى بالتمركه و كذا رصركه قيل يار جوشن چينجي او قل بزر و رمله جنك
 آوران بدار ديان و المعنى بالتمركه جنك كتنور بجيله جمله مع قوته دوته اول اباي جان
 جز آن نديدم كه رخت و سلاح و جامه رما كه ديم لاجل الرحلين و جان سلامت
 بدر بر ديم **نسخه** بطارماي كران بكسر الظاف الفارسيه يعني الثقيل و يرا دبه العظيم
 مرد بكسر الدال كارد بيل بسكون الراء و صف تركبتي فرست قد مر في سبب التاليف
 كه شبهه شرفه قد مر في آخر حكايت مشتمل زه در آرد بزر بر ج بفتح الطاء المعجم و شبهه
 المعجم للوزن و في الاصل بنحيف و هو من بفتح حلقه كند جوانا كه چه قول بال
 و بيلتن با شدا ان يكون عظيم الجثه و ذا المراهه بجنك دشمنش از هول مثل الزواف
 بكسر مضارع من كبحتن متعد يا و غير متعد و هنا غير متعد بيوندان يقطع
 مضطر و معنى المضارع الاخير بالتمركه دشمن بجنك انك فور قودن او زلور
 الى و من يعرف معنى لفظ بيوند هنا قال في شرحه بفتح الباء الفارسيه قيد بغيره

بنا سوار

بنا سوار

بنا سوار

بنا سوار
 بفتح الطاء المعجم و بفتح الظاف

بنا سوار

الحمل برة بكون الراء مقصور من راه آسون نکر کند رفتار **که** مره دور ویش
 که بارستج بالا ضافه فی اللفظین فاقه و فقر کشید و یس علیه حمل من انقال
 الونیا بدر مرک ای الی باب الموت مهمانا یشب که سبکبار ای خفیفه اطل آید
 والفتح بخلافه کما قال وانکه در نعمت و در راحت و آسایش لانه عطف تغییر
 زیست ماضی من زیستن مره دشن زین **همه** یعنی ان مفارقت من هذا المجموع باسره
 شکی نیست که دشوار آید لان فراق الکثیره عسیر **همه** حال اسیر که زیندگی آید
 الوحده فیها مره مضارع من رحیدن بهمه شادان زامیری که که خوار آید **حالت**
 بز که داپرسیدم قدمه مثل از معنی این حدیث که اعدی ازید و اظلم حدیث که العدو
 فعول من العداوه و اسم جنس و لذلک صح اضافه اعدی الیه لان اسم التفضیل یقتضی
 تعدد ما ضیف الیه اذا لکان معرفه تنفک الیه بین جنسک والمراد بالنفس النفس
 الامان لا المطننه و غیره ما کففت فاعله ضمه بز که واجبکم انکه ههرا ان دشمن که باول
 احسان کنه دوست که دای بصره صد یقال مکمل نفس را که چند انکه مدارا بینه
 العزیز کنه مخالف زبان کند و قبل ضرر العدو بالذی و هی فائیه و ضرر النفس بالآخر
 و هی باقیه و قبل ضرر العدو بالروح و ضرر النفس بالایمان نعوذ بالله من ضرر
نفسه فرشته خوی و المعنی ظاهره و قدمه مرارا و من قال خوی بمعنی الخلق و العاقب معنی
 ملک صفت و فرشته خوی شود فعد ذمیب علی عاده من ایه اذ انکره ارا القیامه المنید
 و تعریف الشیء بنفسه کما قال المصنوع بدو طیفنی که نشست آدمی فاعل شود بکم
 بفاتی من باء الصله و الطاف العزیز خوردن ای بقله الاکل و که خوری جوهری
 بیوفتی خطاب من اقتاد بالواو و قد عرفت انه بالواو و بلاوا و لفظه جوهری
 هو ما لا تاله مراد هر که بزاری مطیع امر تو شد لان الانسان عبید الاحسان خلاف
 نفس الی الاماره اذ هی التبادر عند الاطلاق که کردن کشد و فی بعض النسخ

غایب از نظر النفس

این جمله

سرمه آن دود چو یافت مراد جد الی سعدی با حدی در میان توانگر و درویش

یک در صورت درویشان الی شخص کان فی صورة الفقراء و نه بر سیرت ایشان
ال لم یکن علم سیرت هم در محفل و بدیم شسته بین الناس و شتغ الشناعة
القضاة و قد شغ الشیخ من باب ظرف فهو شغ و الاسم الشغ و در پیوسته
و دفته شگایت باز کرده الی کشف وقع توانگر اذ اثار شرع فی مدینه الانبیاء
سخن بدینچارسا بنید فی سوق ظلامه که درویشان سرادست قدرت بسته
است الی ایسی هم حال و توانگر ان را پای ارادت شکسته الی لایه بدون العطاء
بیت که عیان را بدست اندر دریم نیست تقدیر اندر دست دریم نیست کما عرفت
مرار خد او ندان نعمت را که هم نیست قیل فی الترتیبه **کرم اولان کشیده**
دریم بوق غول که نغمه و اگر هم بوق هر که هر ورنه نعمت بزرگام بصق المص
نغمه این سخن الی ذی الاغنیاء ناپسند و بعضی الشیخ سخت آمد کفتم الی بار
توانگر ان دخل مسکینان اند قد مر بیان الدخل فی هذا الباب فی الحاشیه اتی اولی بابا را
و من فتره هناك لانه نسیم و فتره هنا بوجه آخر حیث قال و المراد بان دخلها
یدخل فی الکیس او غیره یعنی المراد بالخروج الی مصارفه و زخیره و کوشه نشینان
فان اموال الاعنیاء تصرف الیهم محفوظه لهم و مقصد زایران و کهنه برادره الخ
مسافران فان المسافرین یتجشون الیهم و متحمل بار که ان قد مر مراراً قریباً و بعیداً
و من فتره بقوله ان ثقیل فانما هو لکونه ثقیلاً از بهر راحت دیگران و لهذا دست
تناول و هو مده الی لاجل الاکل الطعام آنکه مقصود من انکاء کلمه مراراً و من قال
بفتح الطاف الفارسی و سکون الیه الاصلی ان دران وقت لانه را مع فی هذا الوقت
بم نه یعنی بتی که متعلقان من اللاحق و الولد و زیر دستان الی الذین لمانوا تحت لیدیم
بخورند من الطعام و فضله مطارح جمع مکرمه بفتح الیه ایشان بار امل جمع از ملة

این خبر لایم

این سیره لایم

این سید علم

و همی الحرامه الخ لا زوج لها کذا فی درج اللغات و من قال یجمع اراصل بفتح الهمزة و
هو الرجل الذی لا امرأه کذا فی مختار الصحاح فقد استدل به مالک فیہ فان اجمع
غیر مذکور فیہ و بیه ان عطف علی اراصل و اقارب و جيران جمع جار بخصیف الراء و
العجب من شرح کتاب کلستان بلغة العرب فتره بقوله **جاء به رسیه** **الی**
فوانکر ان راوقفت و نذر و ممانه فی ورنه سکتہ و الیاء فی القافیه مصدریه
ان لا غنیاء وقف و نذر بالمال و ضیافه لکان مکنتهم رکوع و قطع و اعتناق و
جد ی بالفتح و السكون ما لکد الی الخ من النع و قربان من التبرعات المالیة توک
بالفتح و السكون سؤال عن الوقت بدولت ایشان رسیه که نتوانی بیا الخطای
جز این دو رکعت و ان هم بصد بهر شیخ بایک المصدری اگر قدرت جودست و
اگر قوت سجود ای گناهما نواکر ان رایه متبسی شود علی بقوله که مال عمر
علی صیغه المفعول الی المال الذی اذی زکوة او المال المظهر دارنده و من قال فی
شرح الی مظهر یاد آ زکوة فقد غفل عن المعین و قال فی مختار الصحاح رکع مال
تزکیة اذی من زکوة و قوله قها و تزکیهم بها قالوا انظر هم بها و جامع بآل و
عرض بکسر المعین مضمون اسم مفعول من الصیانة الی الحفوظ و دل قارح الی الهم
هذا المجموع و قوت طاعت و رقة لطیف است و هذا بحر و صحن عبادت
در کسوت تطیق من النظافه و هو النقا و ما پیدا است که از معدة خارج چه
قوت آید ای یحصل و از دست تهن چه مروی قافیه لقوت و از پای شکسته چه سیر آید
لما الاول و از دست که سینه چه خیره **شبه** فی اللیل بیه الکن خبیه مضارع من
خبیدن بالکسب که یاتقی و او یقی آنکه فاعله بدید بفتح الباء الاصل یعنی ظاهر بتود
وجه بامدادش یعنی بنام علی التثویث من لم یثیق له وجه نفقته غذا مور کمر
بکسر الحاف الفارسه او رد یعنی جمع بتاستان آلی الصیف تا و اخن بود من هم المعاش

زمنا شرا في شتاء فراغت مبتداء باقائه مع الفقر نه يجوز خبره
 الى لا ينصل ولا يحصل وجميعت بكون التاء مبتداء في شكل دستة ظرف صورت
 نه بدو خبره يكل وهو الفتي تحريكه وهي تكيئة الافتتاح عشتا بكسر العين بنة
 لغواع باله وديكته وهو الفقيه مستقر بكسر الظاء وكسر الراء للاضافة عشتا بفتح العين
 ما يؤكل في وقت العشا ضد الغداء شمة لعدم مساعاة اسباب المعاش
 ووجود الحاجة الى تذبذب الطعام لفقره جه كسر الين الفقير به الى الفتي كسر عرفة
 فربما تد بفتح النون الى متي شابهه ومن قال في شرة الى شابهه فلم يأت بعفا
 حقيقة خداوند روزگار مبتداء ان صاحب رزق بحق مشغل خبره لغواع قلبه
 عن امر المعاش بهر اكل روزگار مبتداء ايضا بهر اكل دل خبره الاستفقال باله وتوقف
 حاله عبادت ايمان ان الاغيا بحل قبول ترويكته ست لكونها مقارنته بحضور القلب
 كما قال كه جعفر و خاطر كسب القلب نه بهر بيان خاطر غ فضل حال الاغيا كسر كسب
 معيشت ساخته اسم مفعول من ساختن والمراد ايجادهم واحضارهم ايا ما ومن
 قال يعني مهتيا فقرا زاد شيئا لعدم علمه بالمعنى وبأوراد جمع ورد عبادت بهر دافعة
 اسم مفعول من بهر داختن وهو بالترك تمام الفكل وايشه صورت وبير مكل وتوكل
 وقون منق وفارغ اولق وخالي اولق ومن قال يعني منتقم ومانوس شل فلم
 يأت بعن من معانيه عرب كويدها عودا بالله من الفقر الكلب من اكتب بعن سقط
 علم وجهه يقال كبت علم وجهه فاكبت وهذا من النوادر ان يكون فعل متعديا وافعل
 لا رما وفيه مبالغة حيث ان اكتاب الفقير في فقره وقد بلغ الغاية بحيث عرض لصفته
 وهو الفقر ايضا ويكتمل احتمالا لمرجو ان يكون من اكتب علم كذا ان يفعل ويذكر
 من قدح هذا الوجه فقدرج المرجوع وبجاءور ما مفاعلة من الجوار عطف على الفوق
 لا اجب الى لا اجته كذف العايد المنسوب وقيل اضيق السجون معاشرة الاضراء

بسم

لا يجوز ان يكون
 كسر الين الفقير به
 الى الفتي كسر عرفة

النسخ هنا ما اوردناه من قوله وذكره في نسخة اخرى ما وجد في بعض النسخ
 وانما اخبرنا بالنسخ التي وقع فيها تقدم ذكر القول لان ذكر المقام مقام استدلال المص
 فلا حسن ايراد دليل هناك وهذا المقام مقام الجواب عن استدلال اخصم فلا وجوب ايراد
 الدليل هناك في اختيار النسخ التي وقع فيها تأخير ذكر القول فقد أثر سوء الترتيب
 كما لا يخفى على المتأمل الاسباب واعلم ان في كلام المص إشارة الى التوفيق بين الاحاديث
 الثلاثة فان قوله عن الفقر سواد الوجه في الدارين في حق من يشغل الفقر عن الطاعة
 بل يلقيه في المعصية كما قال وم ان اسئني الناس من اجتمع عليه فقر الدنيا وعذاب
عن استدلال اخصم فلا وجه لا يلود الدليل هناك في اختيار النسخ التي وقع فيها الاخرى
 وان قوله ع كاد الفقر ان يكون كفرا في حق من لا يصبر عليه بل يتكلم بطلام يوجب
 الكفر وقد ورد في الحديث القدسي من لم يصبر على بلاء ولم يشكر على نعمائه ولم ير ض
 بقضاء فيليب طلب ربنا سواي وان قوله عن الفقر فخر في حق من يبرهن الفقر تحليا
 بزي الانبياء واذا عرفت هذا التحقيق التام راجع في كلام المص المؤيد بالاحاديث
 الاخر لم يسبق له حاجة الى التوجيه البعيد الذي اورد من قال بعض المحققين معنى
 الحديث الاول عن قوله الفقر سواد الوجه في الدارين الظاهر عدم خلو القلب عما
 خلت عنه به ومعنى الثاني عن قوله الفقر فخر في خلو القلب عما خلت عنه به ومعنى
 الثالث عن قوله كاد الفقر ان يكون كفرا عدم خلو القلب عما خلت عنه به وهذا
 كلامه ثم ان المص شرل وقال ان امثالا ليسوا من تكل الطائفة التي قلنا في صريح حديث
 ميدان رضا الله وليس لنا مال حتى يحصل لنا الثواب بصرفه الى الجنة ان كما قال وم
نعم المال الصالح في يد الرجل الصالح وليس معاشنا منتظا حتى ينشأ لنا العباد
بفراخ الببال بل في قلوبنا حب المال للفقر وسواد الحال ولا فان هذا المقام قال
ونما بد جز بوجود نعمت به راجع شيد ان كان معناه بالترك او ترك فهو

مرفوع في نسخة اخرى

هذا الحديث

في نسخة اخرى

في نسخة اخرى

متعة وان كان معناه بالتزكي كيمك فهو لازم اذ
 متعة به يوشايدن ياد واستخلاص كرقناري كوشدن
 يعني لا يقع شيء من الخيرات مثل ستر العري باعطاء القبا
 ومثل استخلاص الاسير والمحبوس لا يوجد النعمة ابتداءً وليس
 ما لا يريد الفقراء الصوقية بياية اثباتان اي بمرتبة الاعناء
 كي رسانده استقفاها انكارى ويد عليا وهو يد المعطى
 بيد سفلى وهي يد الفقراء لاخذ جرمائه اي لا تشبهها كما
 ورد في الخبر اليد العليا خير من اليد السفلى نه بيني كحق
 جل وعلا در محكمه تائيدل محتمل ان يراى بالحكم معناه
 الاصطلاحى الذى ذكره اهل الاصول ويراد به معناه الاخرى
 از نعمت اهل بهشت خبرى دهكم اولئك لهم اي لاهل الجنة
 رزق معلوم اي معروف حتى يشهون على قدر غدوة وعيشة
 فواكه بيان الرزق المعلوم او بدل منه جمع فاكهة وهي ما يؤكل
 من الثمار تلذذا ورزقا لاهل الجنة انما يؤكل للتلذذ لا بحفظ
 الصحة لاستغنائهم عنه في الجنة وهم مكرمون لان الاكل الخالى
 عن الاكرام يليق بالمهايم وان رزقهم يصل اليهم من غير تعب
 وسؤال كما عليه رزق اهل الدنيا في جنات النعيم اي في جنات
 ليس فيها الا النعم ووجه استدلال المصنوع بالاية على كون اليد
 العليا افضل ان لها رزقا معلوما والرزق المعلوم ممدوح ومنه
 الله تعالى اهل الجنة تايدان كى مستغول كفاف قد مر بيان
 في الباب الاول از دولت عفاف وهو الكف عن الحرام محروست

وملك فراغت زیرین کن و در حق معلوم تشنگان را نماید مضاعف
 مجهول اندر خواب ای و النور هم عالم بچشم ای فی عبونم چشمه
 آب لکال حرصم علی الماء و احتیاجهم الیه هر گاه که سختی کشیده
 مقبول مقدمه لقولم بینی و تلخی چشیده عطف علیه را بینی خود را
 بشره قدم بیانیه فی حکایت زور از مانی و الباء ههنا للتیسیر و در
 کارهای مخوف اندارد لفقره و از توابع آن ای لوازمه القیاس
 نیر هیزد بفتح التوفیق النافیه و از عقوبت آخرت تهر است ای لایحاف
 و حلال از حرام تشناسد سکی را که کلون بیاء الوحدة فیها
 بر سراید یا تر بر می علیه زشادی بر جهد کین استخوانست ای علی هذا
 الظن و کر نفسی الماء للوحدة و النعش هو الجنازة بکسر الجیم اذا کان
 علیه المیت و اذا لم یکن علیه میت فهو سریر دو کس بر دوش گیرند
 مرهون لبیم الطبع شجیع النفس بیدارد که خواست ای یطریق ان طعام
 اما صاحب دنیا یعنی مالک مال بعین حمایت حق تعالی و اضافه عین الی
 عنایة لطف ملحوظست الخط هو النظر بمؤخر العین و مجلول الباء
 سببیه از حرام محفوظ ثم اراد المص مضررات الفقر و طلب الانصاف
 و الاعتراف من خصم فقال من هاتان یعنی فرضا که بقریر این سخن بگوید
 المفروض هاتان و بیان و برهان بیاورد مر عطف علیه انصاف از تو
 توقع دارم ثم آورد کلاما یقبله المص فقال هرگز معنی هذا اللفظ
 کلفظه معلومه لشیوعه و من ینته بقوله قبل بکسر الکاف المقادسی
 بمعنی اصلا یعنی هیچ فقدا کثر الکلام و لا فائدة هرگز و هیچ دیدی
 که دست دعاوی الماء للوحدة هو الشخص المخرف الذي لا یطابق

ظاهره باطنه يقال له بالترکی قلب برکعت بفتح الکاف وکسر التاء
 وسكونها الظهر بالفتح بسته یا حرف عطف فی الفارسی فی نواحي
 بیاء الوحدة ایضا در قیدان نشسته تجوساً یا پرده معصومی دریده
 یا کنی بتشدید الفاء عربی کما مر از معصم بکسر المیم وسكون العين
 وفتح الصاد المهملة بین موضع السوار من الساعدا ی الرتغ بریده الآ
 استثناء من الامور المذكورة بعثت در ویشتی بالباء المصدر ی شیب
 مراد ان را بجهت ضرورت و فقر در نقبها بفتح التون وسكون القاف
 يقال بالترکی تحریفانه لغم گرفته اند و کعبها سفته اسم مفعول فرسفته
 یعنی آن الرجال الشجعان مجبسه الناس فی المواضع الضيقة تحت الارض
 و یقیدون و یخرج کهابهم به او المعنی ان الناس یستعملونهم بالاجرة
 علی اعمال حفر الارض و یخرج کهابهم بسبب الاعمال الشاقة فیها
 و من یعرف المعنی قال یعنی بسبب فقر در ورطتها افتاده است و بکون محنة
 است تا کعبش مجروح و سوراخ شده است و محتمل است که در ویشتی
 و انفس اماره مطالبه کند ای الجماعه چون قوت بتشدید الواو احصاء شد
 ای کفها عز الزنا نباشد للثوقان وقوة المزاج بعضیان مبتلا کردند که
 بطن و فرج تو امان اند المتوه مر بفتح التاء المشتاة القوقایة و یسکونه
 الواو تم بالهزة المفتوحة بالترکی اکیز و فسر المص یقول یعنی بطن
 و فرج فرزندان یکت شکست لما فسر المص بتر المرام یقول ما دام که این
 یکی یعنی بطن برخاست بسبب کثرة الماکل ان ذکر یعنی فرج بر پا نیست
 و قد وقع ما قلته من الاحتمال شنیدم که در ویشتی و الجبشی برید به
 الزنا بکوفتدای الناس یا انکم شرمساری برد بضم الباء وسكون الواو

تعمد و اند
صح

شکست
صح

اى وقع له التجالة سراى سكارى شداى استحق الرجم كفتاى
 مسلمانان زرتندارم كه زن كنم قد عرفت مغناه فان قيل الظاهر من هذا
 الكلام ان يكون ذلك الرجل غربيا ولا رجم للغرب فكيف يستحق الرجم
 قلنا يجوز ان يكون له زوجة في بداخله واثبات سلم انه لا زوجة له وقت
 ارتكابه الزنا ولكن يجوز ان يكون متزوجا في الزمان الماضي فيستحق الرجم
 وقول الفقهاء لا رجم للغرب ليس مطلق بل للغرب لا اصلى وقوت تدارم
 كه صبر كنم على ترك الجماع چه كنم لا رهبانته في الاسلام اشارة الى قول
 النبي صلى الله عليه وسلم لا رهبانته ولا يتنل في الاسلام رهبانته ينفع الزنا
 فعل الرهبان من مواصلة الصوم ولبس المسوخ وترك اكل اللحم والمعتد
 في الغيران واقفا ^{موقفا} المتنل ترك النكاح والا اعتزال الكل عن النساء ثم اراد
 المص بيان منافع الفتي فقال وازجمله مواجب سكون بالاضافة جمع
 موجب كساجد وسجود وهو موضع الوجوب وجمعت دون عطف
 على سكون كه خداوند نعمت اى للاغنيا ثابت است قوله وازجمله مواجب
 الى خبر مقدم وقوله كه خداوند ان الى صفة لقوله مواجب يكى مبتدأ أنت
 خبره والجملة مبتدأ مؤخر الخبر المقدم كه هر شب صنى بياى الوحدة در بر
 بمعنى الصدر كبرند يريد به الزوجة الجميلة او الحارية الميعة وهر روز
 جواى بالياء المصدر مجاز سر كبرند يعنى يستأنفون الشباب كل يوم
 اى يصيحبون كأنهم شبان انجنان صنى وصف السابق كه صبح تاياترا
 دست از صبا جيت اى حسن او برد است اى الصبح المصطفى يضع يده
 على جنبه فان القلب في الجانب الايسر وهذه الهيئة كناية عن
 ذهاب الطاقة وكالبحيرة ومن قال يعنى صبح روشن دستش را جمال

او بر سينه نهاده است و هذا كناية عن تسليم حسنه و اظهار الخير
 من جماله فهو لم يعرف موضع القلب اللهم الا ان يقال المراد من قوله
 دل هو الصدر و التعبير عنه به لرعاية قافية السجع و سر و خرافة
 ياي نجالت في ذكر دست و ياي لطف از و در كل بكسر الكاف
 بخون عزت ان يريد بهم العشاق فرو برده اسم مفعول من فرو بردن
 چنگ بالجم الفارسي يرا د به مجموع الماصيع سر انكشتم باسكوت
 الراء للوزن كرده عناب رنك فيه تحييل و اشاره الى ان حمرة الانامل
 ليست بصبيغ الحناء بل ملونة بدم العشق و من قال بدم هؤلاء الاغيا
 العشاق فقد خسر العام بلا مختصر كما لا يخفى محالست بحسب العادة
 كه باوجود حسن طلعتا و اشاره الى صتم كرد بكسر الكاف الفارسي
 مناهي كردد بفتح الكاف الفارسي اي يستحيل منه عادة ان يدور حول
 المناهي با قصد تباهي بالياء المصدري و تباهي بمعنى الطامعي و القاسد
 و الهلاكي و الردي كذا في كتب اللغات المعتمدة و من قال بمعنى الطامعي
 كذا في الصحاح الفارسي فقد قصر في البيان كما هو شأنه كند
 دلي كه حور مجبشتي ربود و يغما كرد مرهون كي التفات كند بر بتان
 يغماي بالترك يغماحي و المراد ان من تعشق بالجمال الاعلى لا يلتفت الى
 الادنى سواء كان ذلك الجمال الاعلى في الزوجة او الامة و من لم يعرف معنى
 لفظ يغماي بل لم يعرف معنى البيت قال و اشار بقوله بتان يغماي الى
 تلك الجوارى المسبية الجميلة المستخرجة من دار الحرب بالهبة و الغارة
 من موصول كان تامة بين يديه اي قد امة ما مدت استمى
 ضمير الفاعل راجع الى من رطب فاعل كان و الجملة الفعلية صلة الموصول

والموصول مع صلته مرفوع المحل على أنه مبتداء والمعنى من وجد
 قد آماه كما انتهى رطب بعينه مضارع اغنى والضهير البارز
 راجع الى الموصول ذلك مرفوع محلا على أنه فاعل يعنى وهو إشارة
 الى الرطب وهذه الجملة خبر المبتداء أى الموصول مع الصلة عز وجل
 متعلق ببعنى والرجم هو الرجم بالحجارة وهو مضاف الى العنا قيد جمع
 عنقود وهو بالفارسية خوشه انكور ويراد هنا عنقود الرطب
 بقرينة المحل والمعنى المراد ان من كانت عنده امرأة ذات جمال وهو
 يجامعها كل وقت شاء لا يحتاج الى الجماع الاخرام اغلبا كثرته
 دستان أى الفقراء دامن حصمت مفعول مقدم لقوله لا يند فى قوله
 بمقصيتا لا يند مضارع من لا يند بالتركى بولشدرمق وجون
 سكان كرسنه أى كالكلوب بالجماع وفى بعض النسخ واغلب كرسنكان
 نان ربا يند مضارع من ربودن والشيعة التى اختارتها النسب بالسياق
 بيت چون ساك درنده بتشديد الراء كوشت باقت يرسد مرفوع
 كين شتر صالحست أى لا يسئل أنه ناقة صالح عليه السلام يا خير رجال
 فالفقرا الذى سبق لا يجترز عن الجماع الاخرام بسيار مستوران بعات
 درويشى أى بسبب الفقر دحين فساد افتاده وعرض بالكسر والسكون
 كرامى قدم ربانته فى هذا الباب فى الحكاية التى اولها اعرافى راديدم
 ومن قال هناك فى شرحه منسوب كرام قال هنا أى ثمين فقد كرر
 خطأه فيصح ان يقال فى شأنه عرض كرامى بياد بكسر اللام زشت باي
 داده بيت باكر سكرى قوت پرهيز نما ند بفتح النون مضارع منفى
 من ماندن اقلاد بكسر الهزة وسكون السين المهملته مبتداء عنان

بسكون النون مفعول مقدم لقوله بستاند في قوله اذكف تقوى بستاند
فاعله ضمير افلاس والجملة الفعلية خبره ولما ذكر المصرا دكم رجحان
الغنى على الفقر واجاب عن استدلال الخصم وذكر فوائد الغنى ومضرات
الفقر وحصل الزام الخصم ولكن لم يكن منصفاً اطلال المسألة وشرع
في مذمة الاغنياء كما يحكى المصرا خالي كمن اين سخن بكفتم قد وقع
غنى هذه العبارة في سبب تأليف الكتاب عنان طاقت درويش
بالإضافة في اللفظين اردست تحمل بإضافة يرفت ولم ينصف بتغ
في ان يركشيد لقتالي في البحث واسب قصاحت در ميدان وقاحت
مربيان في حكاية قاضى همدان جهانيد باجيم القارسي وبرمز دوايد
للغنية وكفت بخندان مبالغه در وصف ايشان بكردي وسخنهاي پریشان
كفتي بياء الخطاب للعتاب كهم بسكون الهاء والميم يعني قوة واهمة
تصور كند في شانهم كمن اين طائفه بشير الى الاغنياء را زهر فاقه را تر يا قد
قال في مختار الصحاح الترياق بكسر التاء دواء السموم فارسي مغرب
والدرياق لغة فيه وبالكيد خزية اوراق وليس كذلك مشى اند
مشت بالضم والسكون يحى لمعنيين احدهما بالتركى يومرق والآخر
بالتركى أوج وهو المراد هنا والشاء الموحدة اى طائفة قليلة وقول من
قال وقد يقال معناه انهم من اوضاع المحقرات في انفسهم حيث خلقوا
من قبضة تراب غير مقبول بل غير معقول متكبر ومغرور وصفان معجب
بكسر الجيم مر في الحكاية التي اولها يدي حكاية حي كند وتقود بفتح النون
فعل من النقرة بمعنى النافر مشتغل مال ونعت حرصهم مفتتن اسم مفتول
من الافتتان وهو افتعال من الفتنة جاء وتوت بمعنى الغنى كذا في المصادر

ویمنی کثرة العدد کذا فی غنایا الصحاح که سخن نگویند الا بسقاها
قال فی غنایا الصحاح السقفة ضد العلم واصلة الحقة والحركة ونظر
تکنند بغير الابرکاهت ثم ذکر بعض قبايح بحسب زعم علماء بکدایی
بالکاف الفارسی والباء المصدري منسوب کنند ای يقولون فی حق
العلماء انهم سائلون و فقرارای بر بی بفتح الباء الصلة ثم بکسر الباء
التأنيّة سر و پای برادیم العربی معیوب گردانند ای يقولون فی حق
الفقراء انهم قوم ليس لهم لباس فی رأسهم ورجلهم بغرور مالی که
دارند و غرت جاهلی که پندارند بظنون انهم فی نفسه مرتبة عظيمة
وليس كذلك فی الحقيقة برترای علی ازهم نشینند فی الجاهل و خود را
ازهم بهتر بینند فی تصور هر تنان در سر دارند ای ليس فی رأسهم
که یکی بردارند ای ان یرفعوا رفع الرأس والالتفات الی العین لا یستورون
من شدة الغرور و قرط الکبر فلم یرفع رأسه الی جانب المعنی اصلا بی خبر
فی موضع الحال از قول حکما که گفته اند مقول القول هذا معنی قوله هر که
بطاعت از دیگران کنوست و بیعت بیست بالباء العربی بصورت
توان کنوست و بمعنی درویش **کری** هنر عمال کند فاعله ضمیر
بی هنر فخر مفعول یرحکم ای علی اهل الفضل کون بالکاف العربی
وسکون الواو فی الاصل بمعنی الذی و بکسر النون هنا للاضافة نحو
هذا اللفظ اعنی کون خیر کتابه عن کمال التحقیق شایع فی استعمال الاعمال
شمارا مر من شمر دن و فی بعض النسخ شمارد فاعله ضمیر حکم اگر کاو
عنبرست هذا مبتدی علی ما زعم بعضهم من ان العنبر ووث بقر مجری
کنتم مذمت ایشان اشارة الی الاغیاء و امدار که خداوند کان

۶
رأسهم للنظر الی العین
من شدة کبرهم و من قال
ای لا یجوزون صح

کردند ای همه اصحاب اکرم گفت خطا گفتمی که بنده درم اند کسر الدال
 و فتح الراء ای همه عبيدا لدرهم حیدر فائده اگر ابراز دند لفظ اذ بالمد
 والذ المعجمة اسم للشهر الاخير من الشهور الثلثة الربيعية او الخريفية
 او الشتائية في تاريخ الفرس وقول من قال اسم للشهر الاخير من الشهور
 الثلثة الخريفية فانما يصح في تاريخ الجلالی ویحیی بمعنى النار مراد قاف
 لفظ آتش وهو ليس بمراد هنا بر کسر می بارند مضارع مستق من باریدن
 واستاده الى ابر عجاز مرسل من قبيل ذكر المحل واردة الحال واستعمل
 هذا اللفظ متعد یا حجازاً والمتعدي حقيقة بارانیدن ومن قال بالاشتراك
 فقد اتي بشئ لم يذكره ارباب اللغة وقد مر مثله منه في حكاية دزدان
 عرب في قول المصنوع ابراکوب زندکی يارد قد ذکر وجشمه اقبابند
 عطف علی ابرازد بر کسر نمی تابند من تابیدن بمعنى الاشتعال ویرمک
 استطاعت سوارند ای لهم استیلاء علی الثروة والفدرة ویمنی
 واند فلا انتفاع للناس بهم قد می بفتحین وباء الوحدة بهم بالفتح
 والستكون خدای تعالی ای لاجله نمی دهند ودر می قدر بسیار نه
 انفاً فی من بدشدید بمعنی المنة واذی بمعنی الاذیة تدهند وهر غافلون
 عن قوله تعالی لا تبطلوا صدقاتکم بالمرء والاذى وعلی میشتت فراهم
 ارند ای میجمعون ویمتت یکسر الخاء المعجمة وتشدید الستاين المهملة
 نکه دارند ای میحفظونه ویمسرت بکذا رتد ای عند الموت وحکما
 گفته اند سیم بخیل از خاک وقتی براید ای میخرج که وی در خال رود
 ای لا یمخرج مالاً الخیل من موضع دفنه الا حین یدفن هو فی الارض
 یرمج بفتح الباء الصلة وسعی بیکون الباء کسی نفی بباء الوحدة فهما

بچنگ بالجم الفارسی آرد ای محصلها ذکر کس ای المودت آید و بی
 سنی و رنج بردارد ای بر فعه و بتمک بر کفتم فی جوابه بر بخل خداوندان
 نعمت و قوف نیافته الایعلت کدای بی الیاء المصدری ای بسبب
 السؤال و در هر که طمع بیکسو قصد یعنی بترکه کریم و بخیلش بگمان
 مستوی نماید مضارع محمول من نمودن تم آورد فی مقام التعلیل قوله
 محک یفتح الیم مشهور و کسر هاء الفقه و تشدید کاف اصل و تخفیفها فرع
 داند که در چیست اذ به نظر خلوص و ردائه و کذا داند که ممسک کیست
 فانه محک لا اغنیاء کفتم فی ذلک لای محجربان میگویم هذا القول
 که متعلقان بکسر لام براد به الختام بر روی علی الباب بدارند مضارع
 من داشتن ای نیصبونهم علی الباب و غلیظان ای الذین قلوبهم شديدة
 را بر کمانند بضم کاف الفارسی مضارع من کاشتن بالترکی اصمر لمق
 کذا فی الصحاح العجمی و قومق یعنی قوی و بر مان و طبشرمق کذا فی بحر
 الغرایب و حواله ایتیمک و انا تمق کذا فی لغة فیه حصاری و من قصر علی
 الاول فقد قصر تا یا ر بمعنی الطريق هنا و کسر الراء للاضافة عزیزان
 ندهند بمنعوتهم من الدخول و دست بر سینت صاحب تمیزان نفند للرد
 و گویند کسر در سر ای نیست ای لیس احد فی البیت و بحقیقت راست
 مستقیم و صحیح گفته باشد اثبته بقوله **بیت** انرا که عقل و همت و تدبیر
 و رای نیست مرهون خوش گفت پرده دار معناه التفتوی بالترکی
 پرده طوختی و المراد به الحاجب که کسر در سر ای نیست و لما بالغ الختم
 فی مذمة الاغنیاء و کان بعض کلامه ظاهر الدفع و بعضه محتاجا الی
 البیان سکت عن بعضه و تعرض بدفع بعضه فقال کفتم این حرکت

ای نصب الثواب علی الباب بعد دانکه از دست بکسر التاء للاضافه متوقعان
 بکسر القاف المشدده ای الذین يرجون شیئا یجان آمده اند کثایه عن کمال
 الصخره و از رقعده کدایان یفغان سجع و محال عقلست که اگر دینک بالکاف
 الفارسی بمعنی الرمل بیابان در بضم الذال و تشدید الراء فی الاصل جمع دره
 و هی اللؤلؤ کذا فی مختار الصحاح و خفقت هنا للقافیه شود و تصدق بها
 چشم کدایان بر بضم الباء الفارسی نشود بیت دینه اهل بکسر اللام
 طمع بسکون العین بنعت دنیا یا شباع کسره التاء پر نشود همچنانکه
 بسکون الکاف للوزن جاه بسکون الهاء نسیم فذلک لا یقتضی ضمهم
 حاتم طائی که بیابان نشین و صف ترکیبی بود لم یکن من سکان البلاد
 اگر در شهر و فی بعض النسخ اگر شهری و جامه از ترا و پاره یا لثکی یم
 و کسک و رشوت و حصه و قد یستعمل بمعنی پاره پاره بل یجعل خفقا نه
 و وقع فی بعض النسخ چنانکه در مطایبات ای اللطایف گفته است بیت
 در من منکر بکسر التوقن للوزن تا ذکران چشم ندارند الی کزدست کدایان
 نتوان کرد ثوابی لما اجاب المصنفنا ای الخصم که من بر حال ایشان رحمت
 می برم لانهم مالا و لا یشترون به ثوابا کفتم نه که بر مال ایشان حسرت
 میخورم لخصت ما درین گفتار بودیم فی المباحثه و هر دو بههم المعنی
 بالثکی برا یکمز بر بر مره گرفتار ای اسیر و مقید هر بیدی که بر اندی
 فی سباط البحث بدفع از بکوشید می و کذا و هر شاهی که بخواند یغزیز
 بپوشید می ای کلماتی غلبه تا نقد کیسه همت هم در باخت بسکون
 التاء و التاء المعجیه ماض من باختن بریدانه صرف الکمل و اخی و تبرجیه بالثک
 ترکش بخت را هم بینداخت **فصل** هان بسکون التوقن فقطیرا دبه التثیه

بود عیاز دست کدایان بیکار
 و عاقل کشی و فی بعض النسخ
 شدی

ويفسر بالفهم ولا تتقل كما في قول مولانا الرحيم **ت** كنت هان اي سخن كان
كفت وكو وعظ وكفتار زبان وكوش جو ومن قال بمعنى حاضر باش
في الاشهر وقال في المشكلات بمعنى علم وضمن ان بين المعنيين منافاة
محتاج الى التنبيه تاسير نيفكني خوفاً از جمله بفتح الحاء المهملة وسكون
اليم فصيح مرهون كودا اصله كم اورا اشاره الى فصيح خزان مبالغه
عستعاريت وليس للفصح ملك صحيح دين ودر بفتح الواو وسكون
الراء المهملة والزاء المعجمة امر من ورديدن ومعرفت عطف عليه كم سخن
دان بکسرتون دان للاضافة سجع كوي يسكون العين والاضافة من قبيل
اضافة الموصوف الى صفة كلاهما وصفان تركيبان بر در سلاح دار داي له
سلاح على باب القلعة ومن قال يعني يظهر السلاح على باب القلعة فلم يأت
بمعنى اللفظ وكسر در حصاريت وكسر في داخلها احد عاقبة الامر دليلش
بالا المهملة تماند لاثبات مدعاء دليلش بالذال المعجمة من الدال بالضم
کردم وعلبت دست تعدى وهو مجاوزة الشيء الى غيره در از کرد الى
ويهوده قدم بيان في الحكاية التي اولها بر بالين تربت يحيي بيغامير عليه
السلام في قول المص دماغ يهدم بخت وخيال باطل است ومن يتنه هناك
يقوله هرزه وباطل وقالها يعني هرزه يستحق ان يقرأ المصراع المذكور
في شأنه ويقال ما قاله بل مجموع هذا القولا عن هرزه كفتن آغاز لفظ كرد
مقدور وسنت بالضم والتشديد اي سيرة جاهل ومنت كم جون يدليل
قروماند ولم يقدر واعي ان الدليل سلسلة خصومت بجنياسند
اي سخن كونها جون اي مثل از دالمند وتقديم الزا المعجمة على المهملة اسم
لاي ابراهيم عليه السلام بت تراش وصف تركيبي صفة لقبوله از يعني

همچون از رستم تراش که بخت با پسر ای ابراهیم علیه السلام بر نیاید
 ولم یعلب علیه بجهنک بر خاست قام الى الحرب که قال الله تعالى ان من لم يتتبه
 لارجمته اول لایة اقال را غیانت عن الهی یا ابراهیم لمن لم يتتبه
 لارجمته واهجرني مليا که ما نا طوبی که ای قال از رستم علیه السلام
 حين نهان عن حجارة الاصنام را غیانت لایة قابل لطفه بالغلظة
 وصدر كلامه بالهجرة لانكار نفس الرغبة ثم هذبه بقوله ان من لم يتتبه
 عن مقالک فيها او الرغبة عنها لارجمته ای یسا فی یعنی المثلث والذم
 او بالحجارة حتى تموت او تقرم می دشنام داد سقطش کفتم قدم معنا
 کریا نم دید رفتن کفتم از جراه سینه سینه مثلاً
 او در مزوم در وفاده بالمواخاة خلق از پی بفتح الباء الفارسی
 ما در وان و خندان صفتان مشتبهان ای دوند و خند کنند
 للروية والتعجب انکشت مبتدأ و کسر التاء للاضافة تعجب و کذا کسر الباء
 جهانی ای الخلق والیاء للتشبه از کفت و شنید ما بدندان خبر المبتدأ
 ای الخلق یجبون من کلماتنا و یضعون اصابهم فی اسنانهم استعجابا
 واستغرابا القصة مرفعة مفعول مقدر لیردیم و مصدر مضاف الی
 مفعوله و هو این سخن یعنی ان الغنا افضل ام الفقر یلیش قاضی یردیم
 یحکم بیننا بالعدل و یحکومت قاضی عدل راضی شدیم تا احاکم مسلمان
 مصلحتی بگوید و یجتهد و در میان تو انکران و درویشان فرقی
 بگوید بترجم احدی قاضی چون هیئت ما بدید بکسر الباء الضمة
 و منطلق مصدر میمی یعنی النطق یراد به حاصله ای کلاما بشنید
 فان علی القاضی اسما ع کلاما المحض من سنجیب تفکرو و یرد

لاز المجت مجمل تأمل و بعد از تأمل بسیار در سر بر آورد ای دفعه راسه
 للجواب و گفت مخاطبها الی ای انکم توانگران را تشاکفنی و مدحتم و بر
 درویشان جفا روا داشتی و قدحتم بدانکه هر جا که کاست خمار است و کذا
 بین الفقراء صایر و ضعیف و باختر خمار است و بر سر کج ما رست و انجا که در
 بالقمم و التشدید قد مر بیا نه قریبا و کسر الراء للاصافه شهوار است قال
 صاحب البحر الغریب انجونک بغایت ایریسی و ایوسی کمال اصفهانی
 گفتا چو تو خزینه در و کهر نه من نیز بحر لؤلؤ شهوار نیستم و من قال فی شرحه
 هو الذی الصافی الثمین کذا فی بحر الغریب فقد افتری نهنک قد مر بیا نه
 فی الحکایة الی اولها مشت ذی را فی قول المصنوعوا مض کواند بیه کذا کام
 نهنک و من اهل هناك مع لونه موضع البیان شرح هنا کانه وقع هذا اللفظ
 اولاً و قصر فی بیان فارجمع البصر الی ما ذکرناه هناك مردم خوار مت قافیه
 لقوله شهوار است لذت عیش دنیا را مبتداء لدغه بسکون الدال المهملة
 و فتح العین المعجمة بمعنی کریدن اجل در پست المجموع خبره و نعم بکسر التوین
 جمع نعمت هشت را دیوار مکاره جمع مکروه در پیش بالباء الفارسی
 فیهما کما قال علیه السلام حققت الجنة بالمکاره و النار بالشهوات
 جور دشمن چه کند کونکشد طالب دوست فیه تقدیم و تاخیر تقدیر اگر
 طالب دوست جور دشمن را نکشد چه کند کج فمار و کل و خوار و غم و شادی
 بهمند بالفتحات ثم نور القاضی نظر کنی در بستان یعنی الا نظر الی
 البستان کرید مشک بسکون الدال اسم لنوع من شجر الخلف طیب الرائحة
 است و جویب خشک ثم شرع القاضی فی محل النزاع هجنان در زمرة
 ای جماعه توانگران شاگرد و کفو در بفتح الحاف ضد الصایر

اگر تازه هر قطره یعنی اگر هر قطره تازه در تخفیف الرأه الوزن شدی
 بیاء الحکایه چو تخفیف من چون بمعنی المثل خرمهره قال صاحب البحر
 کوز بونجفی که قنره و مرکب طفرله باز ارازو پر شدی لکثرته مقربان
 بفتح الرأه حضرت عزوجل توانکرانند درویش سیرت ای المقربون
 عند الله من الاغنیاء هم الذين يكونون اغنیاء بالمال و فقراء فی الاحوال
 و درویشانند توانکران همت ای المقربون عند الله من الفقراء هم الذين
 يكونون فقراء بالمال و اغنیاء فی الافعال بان لا یظهر و عند الناس فقرهم
 بل یتصدقون كما یقل السخاء فی القلة ای الفقر مهین بکسرتین لغته
 مستقلة مراد ف مهتر و کسر الفون هنا الاضافه توانکران أنت که
 غم درویشان بخورد و لا یتدخل باکل الطعام الا طعم لاجل نفسه
 و بهین بکسرتین لغته مستقلة مراد ف مهتر و من قال فی شرحه نقله
 من غیره مهین تفضیل مه و بهین تفضیل به فقد و هم لان وضع الباء
 و النون لیس للتفضیل بل للنسبه کما بیتا فی وائل الکتاب فی قول المصنف
 چهر زند پیش بار و وین چشت درویشان انکه کم بالضم و التثنید
 لفظ عربی توانکران نکیرد للاتحاح فی السؤال قال الله تعالی و من یتوکل علی
 الله فهو حسبه ای کافیة اول لایة و من یتوکل الله یجعل له مخرجاً و یرزقه
 من حیث لا یحسب یروی آن سالم بن عوف بن مالک الاشجعی اسره
 العدوق فشا ابوه الی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقال ان یتوکل الله
 فاکثر قول لاحول و لا قوة الا بالله ففعل فینما هو فی بینه ان فرع ابنه
 الباب و معه مائت من الابل غفل عنه العدوق فاستأقها **ب** چه نادان
 بود مردم بکشت که از بهر دوزخی شود مضطرب • ندانند که

دادار هفت آسمان و برزقه من حيث لا يحتسب قال بعض المشايخ
 المتوكل محل القاب واحمر كره بالظاهر لا يتأ في التوكل بعد تحقيق العبد
 ان التقدير من قبل الله تعالى وعن ابن عباس رضي الله عنه قال قال رجل
 رجل على ناقه له فقال يا رسول الله ادعها واتوكل على الله فقال عليه
 السلام اعقلها فتوكل على الله والصاحب المشوي كفت بيغامد راواز
 بلند بانوكل را توپي استریند پس روی عتاب از من بدرویش کرد
 بشیر الحان القاضی خطاً فی ترجیح الاغنیاء علی الفقراء مطلقاً و عابنی
 فی اطلاق ثم وجه وجه العتاب الى خصم و کفنی تو انکران
 مشغل تباهی اندای هم مشغولون بالبطون و مستملای ثم قال القاضی
 محققاً للمحل نعم بفتحین طائفة الهمة للوحدة چنین که کفنی هستد قاصر
 همت و کافر نعمت و صفان ترکیبان و من قال بالاصافة فقد اخطأ یبرند
 مال را تجزین و بیهندای بر فقون المال و یضعون فی خرائثهم و میجورند
 و ندهندای لا یصدقون اگر بمثل بالفتحات یعنی مثلات یارات
 تبارد بالنون النافیه ای وقع القحط و فی بعض النسخ ببارد یضم المباء
 الاول و هو یعید و من اخاره فقد اختار المرحوح باجهان طوقان ببارد
 بکثرة المطر و هو ضد القرینة باعتماد کمیت خویش بالاضافة ای قدرة
 المال از محنت درویش المحنة واحدة المحن التي تمحن بها الانسان من
 بیته و لا یتفحصون احواله و از خدای نترسند و گویند کرازیستی
 دیگر کی شده لاله مرهون مرا هست ای المال بط بالتحفیف للوزن را
 و طوقان چه بلك اذ لا یفرق و اکبات ای رب نساء و اکبات
 و لاعتماده علی الموصوف نصب نیاقا جمع ناقه علی المقولیه فی

اگر بمثل ببارند
 نازند باجهان
 طوقان

و نپرسند
 و نپرسند
 و نپرسند

هو انهما حال من المفعول اي حال كون تلك النياق في هواد جمع اي تمها
وهي جمع هو دج وهو الحفنة ما دامت المرأة فيها وضير هواد جمع راجع
الى اكا ب لم يلتفتن بفتح تون الجمع جواب رب الى من متعلق به غاصر
اي انفس في الكتب بضم ثين جمع كتب وهو الرمل المجتمع **بيت** دونان جمع
دونن جو كليم خوليش بيرون بردند اي اخرجوه من الماء كونيذجه عنه
كرهم عالم مردند وليس هم الا هم انفسهم قوي برين صفت كرم بيان كرد
كما انك تقول به وتحكم على كلهم بهذا الحكم وليس كذلك بيته بقوله
وظائفة ديكر من لا غنياه خوان نعمت قد صر بيان في اولا الكتاب ومن
لم يتعرض به هناك مع انتم موضع بيان قال هنا في الصحاح الفارسي خوان
بمعنى الثمة ولعله اراد به هنا السفرة هذا كلامه فاذا انظرت فيما ذكرناه
هناك تعرف ان ما نقله من الصحاح الفارسي غير صحيح نهاده وصادي
كرم در داده لفظ در صله وفي بعض النسخ و دست كرم كشاده و بيان
بخدمت بسته و ابروي بوضع كشاده مقابل بسته طالب تا آمد و مفتر
اي يطلبون ان يذكروا بالخير و يقر لهم و صاحب دنيا و آخرت وقع
في اخبار المشايخ خيرا لا اعمال ما اوجب الاجر چون بندي كان حضرت پادشاه
عالم من حملة كلام القاضي مؤيد من عند الله وصف لقوله پادشاه مظفر
و منصور على الاعداء صلة منصور ملك ازمنة جمع و ما را تا امر اي بطبع
جميع الناس حامي اسم قاعل من النجاية وهي الحفظ تغور بضم ثين جمع تغور
بفتح ثاء المشنة و سكون الغين المعجمة وهو موضع الخافرة بالفارسية
در بند و سرحد و انجا كرم بود از دشمن و قيل المراد بالتغور الفروج
اي حافظ فروج بلاد الاسلام و ارت ملك سايمان قد مر هذا اللفظ بعينه

فی مدح الملک اعدال اسم تفضیل ملوک الزمان هذا مدح معتدل مظفر
 الذین قدم هذا ايضا ابوبکر سعدای ابوبکر بن سعد ادا الله تعالى
 ايامه ای اطل عمره ونصر اعلامه بالفتح جمع علم یفتخین **فقط**
 بدو بجای پس لفظ جای مقم هرگز این کره نکند مرهون که دست جود
 تو یا خاندان قدم بیا ندادم کرد یعنی آنک اشفق با ولاد او من ابا تم
 خدای بسکون الباء مبتداء خواست که بر عالمی بفتح اللام و یا بالنسبة
 یخشیاید مضارع یخشیایدن بمعنی الرحمة ای اراد الله ان یرحم جمع
 الذین هم منسوبون الى العالم ترا برحمت خود یاد شاه عالم کرد فان
 کونک سلطانا علی الناس رحمة علیهم قاضی چون سخن بدین بایر
 رسانید ای واصل الکلامه الى هذه المرتبة و از حد قیاس ما اسبب بالقره
 در گذرانید ای حکم بالا عدال بمقتضای حکم ای بموجب حکم
 رضا دادیم و قبل شاه و از ما مضی در گذشتیم ای تجاوزنا عنه و بعد
 ما جزئی و فی بعض التسخ و بعد از محاکا مخفف من محاکاة معناه بالتوکی
 حکا یلشتمک راه مدار ابضم المیم مخفف مداراة و هی المدا هنة
 گرفتیم کما قال علیه السلام امرت بمداراة الناس و سر مفعول نهائیم
 بتدارک یقال استدرک ما فات و تدارک بر قدیکد یکن نهائیم
 لا اعتذار و یوسد بر سر و وی همد کردادیم ای قبل کل واحد متا
 رأس الآخر و وجهه و ختم سخن برین دو بیت ای ختمت الکلام فیه الذین
 البیتین و نصحت فیها للظانقین **فقط** ممکن زگر دش کیتی بالکاف
 الفارسی شکایت مفعول ممکن ای درویش علل الشی یقول تیره بختی
 بیا و الخطاب و تیره بخت و حذف ترکیبی اگر هم بالفتح و المستکون مراد

مع وقد يراد به الاستمرار ومن قال مقمريد للتأكيد في معنى الكلام
 تقول غير عالم بمعنى الكلام يرب بين نسق بفتحين مردي بضم الميم خطأ
 من جردن تواترا بالالف في آخره للتداء وجود دل دست كما مر انت
 هست معناه بالتركيب جوسنت مراد سورجى الكوكوك وكوكوك وادد
 بخود ويخشش بالياء الاصلية اى كل بعض بالك واعط بعضه ومن و
 عبارة المثنى بخود ويخشش بالياء بين اصلية وزائدة وصحح القراءة بقوله
 بقرء بسكون الخاء وضم الراء للوزن وبين المعنى بقوله اى كل الطعام
 الكلام واعط ما فضل منك للمفقر فقد اخطأ في الموضوعين اما الاول
 فقد اخرج اللفظ عن الوزن المعقول والتميم الموزون واما الثاني
 فقد قد المطلق وخصص من غير تخصص وقد وقع في بعض النسخ بخور
 بخش بخير العاطف كم دنيا واخرت بردي بضم الياء اى حصل
 لك حظ من الدنيا ونصيب من الآخرة **باب عاشر في ادب**
 الادب جمع ادب وهو اجتماع خصال الخير والادب هو الذي اجتمع
 فيه تلك الخصال وقد يطلق على معلم الادب والصحة بمعنى المصاحبة
حک مال يسكون الله مرستدا از بهر اسبابش اى لا جل استراحة
 عمرت به عمر از بهر کرد بکسر الكاف الفارغى اى جمع کردن مال اى ليس
 العمر لا جل جمع المال عاقل بياء الوحدة را پرسید بد قلما يوجد في بعض
 پرسیدم که نیکیخت کیست و بد بخت چیست و قد يستعمل جيت
 بمعنى كيت كفت نيكيخت انكم خورند بسكون الراء والذال ماض من خورند
 و كيت بکسر الكاف لغوي من كشتن بمعنى احرث اى طرح البذر و بد
 بخت انكم مردي بضم الميم اى مات وهيت بکسر الهاء اى ترك ما له

بیت مکن نماز ای لا تصل بر آن هیچ کس علی شخص شیخ که هیچ نکرد
 ای لم یعمل عملاً ینفعه علی التی بقوله که عمر در سر تحصیل مال کرد و نتخورد
 ای صرف عمره لتحصل المال ولم ینتفع به **مکتب** موسی علیه السلام
 قار و ترا نصحت کرد قائله که احسن امر من الاحسان کما احسن الله الیک
 ای احسن الی عبدا لله یا داء الزکوة والصدقة کما احسن الله الیک بعلم
 الکیما نشنید یعنی لم یقبل قوله و عاقبتش شنیدی قد مر بیان و من
 آخر بیان فلم یحسن وقولاً المصرفنا شنیدی نیست حسن سبق بیان
قصه انکس که بدینار و در مخرینند و خست لم یکتب الثواب بهما
 سراً قیت اندر سردینار و در مکرد ای صرف فیها خواهی حرف الشرط
 مقدّم متنع شوی ای ان کنت تربیان تنفع به ^{در سر} از قیمت دنیا جزاء
 الشرط هذا اعنی یا با خلق کره کن که خدا با تو اگره کرد کما قبل
 اذا جاءک الدنيا صلیک فجدها • علی الناس طراً انها تنقلب •
 فلا الجود یفینها اذا هی قبلت • ولا الجمل یقیها اذا هی تذهب •
 عرب کویله جدا مر من جاد بما له یجود ولا تمنن نسی من المنّة و تعلیل
 التی قولهم فان الفائدة البیک عائدة و تقدم الجار للمصدر و السمع
 و المصفره بقوله یعنی یبخش بضم الزائدة و عطا ای العطیة ده
 یکسر الدال و سکون الهاء نسی من نهادن امر من دادن که و مت منه
 بفتح المیم و کسر النون و سکون الهاء نسی من نهادن که فائدة از بوی
 بازی کرد **قصه** درخت کره هر کجا بیخ کرد بالباء العربیای نبت
 و صار محکماً کذشت از فلان شاخ و بالایا و فان اذا الشراب یرتقی
 العرش کرامید داری بتشید المیم کزو اشاره الی درخت بر معنی

الثمرة خوری بیا و الخطاب فیها بمنّت منه کما مرّ انفاً به بفتح
 الهرة وتشدید الراء الم معروفة بر یا یا وای لا تقطعه بها یعنی لا
 تبطله بالمنة کما قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم
 بالمن والادی قبل المنه من ضعف المنه ای القوة شکر خدای کن که
 موفق اسم مفعول من التوفیق شدی صغیر متعلق زانعام وفضل او
 نه معطل کذا شئت التاء والاحيرة للخطاب ای له یترک معطلاً من
 انعامه وفضله مت منه مرّ مرتین آنفاً که خدمت سلطان همی کنی
 کما قال الله تعالی قل لا تموتوا علی اسلامکم مت شناس از و که بخدمت
 بداشت بل الله بمن علیکم ان هذا که للایمان دو کس رنج بیهوده
 قد مرّ مراراً مع انه مشهور ومن عرض بیا نه بقوله بمعنی باطل فقد استحق
 الثانية مرة ثانية بردند ای ارتکاب المشقة الباطلة وسعی فائدة
 کردند ثم بقیتهما یکی مبتداء انکم ما لان دوخت ای کتبه ونخورد الجمل
 خبره و دیگر انکم علم آموخت تعلمه و عمل نکرد به علم یعنی علم
 راجد انکم بینه ترخوانی لفظ بینه قرا سم تفضیل ومن فسر بقوله یعنی
 زیاده می خوانی فلم يعرف الزیاده چون ثوبیت نادانی بیا الخطاب
 نه محقق بکسر القاف الاولی المشددة معناه من اثبت المسائل بالادلة بود
 ای لا یكون محققاً نه دانستند قوله جار یای فاعل بود والباء للوحد
 النوعیة برو کما بی چند صفة جار یا قال الله تعالی مثل الذین خلوا التور
 ثم لم یعملوها کمثل الحمار یحمل اسفارا ان تهی مغر راجه علم خبر ای لیس له
 علم و خبر که برو هیز مست یا دفتر ای لا یفرق علم از بهر دیر
 پرورد نست فان تریة الذین واصلاحیه نه از بهر دیر تا خوردن

عمل در صحیح

الى غير اجل وسيلة الى تحصيل الدنيا **بیت** هر که بر خلق علم و زهد فرزند
یعنی آن من باع علمه من الخلق وجعلهما وسيلة لنيل الدنيا ومن قال
یعنی آن من قصد اداء العلم والزهد على الخلق رياء فلم يعرف المعنى
خر منی کرد کرد بکسر الکاف الفارسی فی الاول وفتح العری فی الثاني
وباء بسوخت یعنی احرقت بحيث لم یبق منه شیء **حکایت** عالم نابرهیزر
کارای العالم الذی لم یکن مثقلا کورست بالکاف العری مشغله
دار یعنی اعمی فی بده شیء یهدی للناس ولا یهدی لنفسه **بیت**
بی فائده هر که عمر در باخت ای لعب به یعنی اصتاغ فیما لا نفع فیهِ
چیزی نخریدای لم یشتتر شیئا وزرینداخت بکسر الیاء الصلة ماض من
انداختن نقل عن بعض السلفان ثلثة اشياء عز وجودها عالم زاهد
وزاهد عابد وعابد متوکل **حکایت** ملکا از خرد متدان جمال گیرد فان
المملکه التي فیها العقلاء یحسن بهد و دین اسلام از برهیزر کاران کمال
لفظ گیرد مقدرها کما مر مراراً ثم قاعدة التسمیاء وقالوا یوجد فی بعض
التسمیاء هنا لفظ یابد ومن اختاره وقال فی شرحه مضارع من یاقن
فقد اختار المرجوح و اخرج الکلام من التسمیاء ومعنی هذه القرینة ان الذین
یکمل بالانقیاء یا دشاها ن یتصح خرد متدان بالاضافة محتاج ترند که
خرد متدان یقرب یا دشاها ن ای السلاطین امتد احتیاجا الى نصیح العقلاء
من تقرهم بهم **قصید** یندا کر یستنوی هذا هو المسموع من الماسائده
الکامله و فی بعض التسمیاء یندا کر و من اختاره وقال یوصل الهمزة فقد
ذهب مذهبه فی اختیار المرجوح ای یا د شاء تداء الاحضار و لحاظه
ومن قال یعنی یستنوکم فقد اخذ شیء اجنبی در هر د فترای فی جمیع الدفاتر

به معناه ظ و من قال فی سرحه یعنی بهتر فقد غلط هنا كما غلط فی
 مواضع اذین بند نیست و المشار الیه مضمون البیت الا فی خبری خبری مند
 مفر ما نمی حاضر مفر مودن عمل ای لا تا مفر غیر العاقل یا العمل کر چه عمل کار
 خبر مند بلاضافه نیست قال بعض اهل التحقيق العزلة التباعد عن ارباب
 الدول بترك الطمع ونهی النفس وشهواتها بل ترک الوزع ^{سه چتر}
 یا ایدار ای باقی نماید مال بی تجارت فاته نیستی بالصرف و علم بی بحث فاته
 نیستی و ملک بی سیاست فیضی السلطان ان لا یترك العقوبة غیر المستحق
 ولهذا قال رحم اوردن بریدان جمع بد ستمست بر نیکان جمع نیک
 مقابل بد و عفو کردن از ظالمان عطف علی السابق جورست بر درویشان
 فاتهم یسلطون علیهم ^{بیت} خبیث جو تهمد کنی فی مختار الصحاح العقد
 التحفظ بالشیء و بنواری بیاء الخطاب فیهما البیاء سببیه توکنه مقهور
 من کما می کند فاعلم ضمیر خبیث یا بنواری بالیاء المصدری ای فیضی شرکاء
 بر دوستی یا دشاهان بکسر الیاء المصدری للوضافة اعتماد
 نتوان کرد و من اختار فی عبارة المتن اعتماد نشاید کرد فعلی قول اعتماد
 نشاد کرد و براوان خوش کودکان بکسر الشین للوضافة غرة قدم نهانه
 فی قول المصل اندکی مانند خواجم غرة هنوز نیاید بود قول کرد و بود
 کلاهما بمعنی المصد و کما ان اشاره الی دوستی یا دشاهان بخیاالی مبدل
 شود کاته تعالیل الماسبق ای تبدل له لک بخیاال و سوء ظن وین
 اشاره الی اواز جوابی ای بالنوم و ارا د به الاحلام و البالوغ متغیر
 کرد ^{بیت} معشوق هزار دوست رادل ندهی ای لا تحبه و رمیده
 ان دل و رمیده ای ان دل کلمه را محذوفه ^{بکسر الف} للوزن بخیاالی بالیا لئن مصدرة

واشباعته بنهى بكسر الباء الصلابة والنون الاصلية والياء للخطاب
 في آخر المصراعين ومعنى البيت بالتركى بيك دوستلى معشوقم كوكل ورميه
 سين اكر ويررسك اول كوكل اير لقه قورسن فلما عرفت معنى البيت
 فلا تلتفت الى قول من قال ان الياء في آخر المصراعين اشباعية اي حصلت
 من اشباع كسرة ما قبلهما **ك** هرا ن سري بكسر السين والعشديد
 الراء وياء الوحدة التوجيهية كم دارى بياء الخطاب يادوست درميان منه
 اى لا تضع بينك وبينه اى لا تقشه جردا في كم وقتى دشمن كرد
 فاعله ضمير دوست وهر بدي وفي بعض النسخ وهر كرندي كم توانى بدشمن
 مرسا ن اى لا توصله اليه باشد كم وقتى دوست شود **ك** رانى كه خواهي
 نهان ماند بفتح النون با كسى درميان منه اگر چه معتمد بود يعنى انكس كم
 هيچ كس بر سر بال كسر والعشديد تواز تو مشفق تر نباشد **ك** خامشى
 قد مر بيان به كه ضمير ارا د بر السرى بكسر الراء للاضافة الى قوله دل خوايش
 مرهون با كسى كهفن وكهفن كم مكوى اى السكوت اولى من ان يقول سر
 لاخذ ويقول لا نقل هذا السر كما قيل **ك** سر خود با يار خود كهفن نبايد
 زان سبب يار را يارى بود از يار يار انديشم كن اى سليم آب رسد
 چشمه بيند اى سليم ^{شخصه} الطبع احبس الماء من قول العين كم جو پر يغمم الباء
 الفارسية شد الظان فاعله ضمير آب يعنى اذا كثر الماء بالجربايت
 من العين وصار نهل نتوان بستن المصدر مضاف الى مفعوله اعنى
 جوى واذا عرفت المعنى الظ فالتفت الى قول من قال قوله جوى من
 قيل تازع الفعلين اذ يحتمل فاعل شد ومفعول بستن **ك** سخنى
 در نهان نشايد گفت بمعنى كهفن كم بهر بفتحين انجمن بفتح الهمزة

وضع الجیم باید گفت ای لا ینفی ان یقال لقول الذی لا یصلح ان یقال
 بین الناس فی الجمع **دشمنی** بباء الوحده ضعف که در طاعت اید
 ای فظهر الاطاعة و دوستی نماید کانه محطت تفسیری مقصود وی اشاره
 الی دشمن جزان نیست که دشمنی بباء المصدری کما فی دوستی قوی کرده
 و گفته اند بر دوستی دوستان بکسر الباء المصدری اعتماد نیست
 کما قال علی رضی الله عنه اخوان زماننا جواسیس العیوب تا بتملق بکسر
 القاف دشمنان چه رسد من جنس الاعتماد ای لا یصل شیء منه علی تملق
 الاعداء **هر که دشمن کوچک** بالكاف العربی و الجیم الفارسی ای
 صغیر را حقیر شمارد ای بینه ذلیل و ضعیفا بدان مانند مضارع من
 ما شئت که آنش اندک را مهمل کذا ن دای لا یطفئه و لا یخاف من احراقه
امروز بکش بضم الکاف العربی از من کشتن جو می توان کشت
 ای لا یؤخره که آنش جو بلند بالمون بعد اللام او در ده اهل اللغة فی باب
 المضوم و من قال ینحین فی الصبح فقد نقول شد و من قال هكذا فی النسخ
 التي وصلت لينا فلعلهم لو قال شود بدل شد لكان الوزن مستقيما یسرو
 تکلف فقد غفل عن الوزن الصحيح و التکلیف الصریح جهان سوخت
 ما ضری لاصل و معناه هنا الاستقبال لوقوعه فی حیز الشرط مگذار که زه
 کند کار را مهورن دشمن که بتیر می توان دوخت لفظ دشمن فاعل کند
 و ما بعده صفته و من قال قوله دشمن فاعل کند و مفعول لما بعده بحسب المعنی
 علی سبیل التنازع کما لا ینفی فقد ارتکب فی بعض کلامه امر لا یرتضیه من
 له اد فی معرفة بالسلوب التریب کما لا ینفی **سخن** در میان دود دشمن
 چنان کوی که اگر دوست شوند شرم زده نباشی **میان** دو کس جنگ

جوا کشت و النار نژاد بالخطب سخن چین بکسر النون الثانية للاضافة
 وصف ترکیبی یعنی انما مرید بخت صفت هیزم کش وصف ترکیبی من
 کشیدن است فالتجدال نژاد بینها بحسب نیمه کنند از و ان ای
 احدها والاخر خوش دیگر بآیه دل بالمصالحة و بی بفتح الواو و سکوت
 الباء ضمیر غایب عائد الی سخن چین اندر میان ای فیما بینهما کور بخت بالکاف
 العریقی کنایه عز کدوره حاله و مجمل بفتح الحاء و کسر الجیم میان ظرف و متن
 ای بین الشخصین انش فر و ختن ای ایقاد النار نه عقلست یعنی مقضای
 عقل نیست خود کلمه را مقدره در میان سوختن کاتر تعلیل در سخن
 باد و ستان آهسته باشد ای لا ترفع صوتک ولا تفسر سرتک تا ندارد دشمن
 خون خواره کوثر ای لا یسمع قواک پیش دیوار آنچه کوی هوش دار ای لا تغفل
 تا نباشد در پس دیوار گوش هر که باد دشمنان دوستان خود بکسر
 النونین دوستی کند فی بعض النسخ صلح کند سر از دوستان بکسر الراءین دارد
 بشوی امر من شستن ای خردمند از آن دوست دست کنایه عز ترک
 الصیحة والالفة کر یا دشمنانت بود همنشست ای بحال سهم چون در
 امضای کاری و اجراء عمل مترده یا شنی بنیان تفعله و بترکه از طرف
 اختیار کن که بی زاد تر بر آید کلمه تر للتفضل هنا کما مر مرارا یا مر د
 بفتح الیم و سکون الدال سهل ضد صعب کوی امر من گفتن و دشوار
 مگوی نهی منه با آنکه در بکسر الراء ای باب صلح زند ای بقرع باب الصلح
 جنک مجوی تا کار بزر بفتح الباء الصلح بر می آید ای از حاصل الامر
 بالذهب جان در خطر بفتحی الحاء المعجم والطاء المهملة نهادن نشاید
 ای لا بد من صرف المال لئندفع الضر من الروح کما قیل ان المال وقایة للنفس

بیت چو دست از هم جلی در گشت بضم الکاف الفاتی حاضر محو از من گشتن
 و یقرا هنا بفتح السین للقافية والمعنی اذا لم تظفر بجمع الحیل حلاست بودن
 بشمشیر دست ای حل لک الاستخار و صر بالمضاربة بالسیف كما قبل اخر الحیل
 السیف **ب** بر خنجر دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود بر تو رحمت
 نکند **ب** دشمن کلمه را مقدّمه جوینی تا توان ضعف لاف از پروت
 بضم تین الشارب و کسر التاء للاضافة خود مرزنی می زدن ای لای تکلم
 بکلمات منبّه عن التصانّف والغرور اعماد علی قوتک فقر نیست بیاء الوحدة
 در هر استخوان و کذا البیاء فی قوله مردیست در هر پیرهن تعلیل للثبی **ب**
 هر که بدی بیاء الوحدة را بگشتند بضم الکاف العربی خلق و الاذی لای و
 و من ظلم بر هاندای خلیص هم و هذا انعام علیهم و او را از عذاب خدا
 اذ لم یقتله لکان یؤذی الناس فیعذب به فی الآخرة **ب** پسندیده است
 بوصول الهمة بخشایش و لیکن مرهون منه نمی من نهادن بودیش
 بکسر الشین للاضافة ای جراحت خلق از اسیکون القاف و الر و وصف
 ترکیبی مرهم مفعول الثبی ندانست آنکه رحمت کرد بر ما و لم یقتله که آن
 ظلمت بر فرزند ادم **ب** نصیحت از دشمن پذیرفتن ای قبول النصح من
 العدوّ و خطاست لانه لا یرشد له الی الخیر و لیکن شنیدن رواست
 بل یحسن تا بخلاف آن اشاره الی فیضه کار کنی که عین صوابست
 حدّ زن ای اجتنب از آنچه دشمن گوید من الامر الذی یقول العدوّ ان کن
 افعله که بر زن تو زنی یعنی لولا یجتنب تنذر ما شد التذاتة حتی یضرب
 علی الرکبة دست تقابن بالترکی مغبون لوق الن کرت راهی بیاء الوحدة
 نماید قاعله ضمیر دشمن راست چو تیر صفت راه از آن بر کرد بفتح الکاف

الفارسی امر مرکب دیدن ای جمع عنه و من قال فی شرحه عرض عنه
 له دیات بمعنی اللفظا عرض عنه و راه دست چپ گیر **حک** خشم بسکون
 المیم مبتداء بیشت بالباء العری از حد یقشد بنا لئلا فی الما صل وحشت
 ای نفرت امر خبر المبتداء و مثل هذا قوله و لطف بی وقت هیبت ببرد
 ثم یتر الحالة المعتدلة نه چندان درشتی بالباء المصدری کن که از توسیع
 کردند بالکاف الفارسی و نه چندان تر حی کن که بر تود لیر و سجمع شوند
 و یغلیونک **ش** درشتی و نرمی بهم بفتحین در به است قدر بآء
 الصلة علی حرف الصرف خون قاصد بالفاء من الفصد که جراح ای القصد
 جراح بجرع العرق و مرهم تر است قوله مرهم تر وصف ترکیبی درشتی
 نگیرد فاعله خبر عند ای لا یاخذ العاقل الخشونة ای امام تر سستی
 ای لا یاخذه ایضا که ناقص کند و در خویش و یدله تر مرخویشتن را
 فزونی زهد یعنی لا یجعل لنفسه العظیم ولا یترفع بحیث یوجب النقرة
 نه یکبار ای بالکلیه تر در غایت و فی بعض الشخ زبونی دهد **د**
 شبانی بضم الشین المعجمة و تخفیف الباء بمعنی الراعی و الباء للوحدة باید
 گفت ای قال لا یبدی ای خرد مند مقول القول مضمون المصراع الثانی مرا تعلیم ده
 بسکون الفاء امر مزیدان پیرانه یکت پند بالباء الفارسی بکفتا فاعله ضمیر
 یدرنیک مردی بالباء المصدری کن نه چندان مرهون که کردد بالکاف
 الفارسی چیره بکسر الحیم الفارسی الجری کرک تیز دندان **حک** دو کسر
 دشمن ملک و دتر اند ثم یقینها بقوله یا دشا به بی حلم و نه اهدی علم فيه
 لفت و نشر مرتب **بیت** بر سر ملک بالضم و السکون مباد دعاء علیه
 ان ملک بفتح المیم و کسر اللام فرما نده و وصف ترکیبی صفة للملک که خدا را

بنود فاعلم بنده فرمان بردار ای لایکون لله تعالی عبدا مطیعا **حکمت**
 پادشاه باید که تا بحدی خشم نراند نفتح التوبین مضارع منفی من دانند که
 دوستان را اعتماد نماید و خوفان مصلحتی تم بین حکمتی آخری آتش خشم اولی در
 خداوند خشم و هو الذی یغضب افدا یقع فیه و قلما یموت المرء عند الغضب
 محرکه الروح الى الخارج دفعه پس آنکه ای بعد ذلک زیانه نفتح الزمان و ضمها
 بالقرنی او دیاکی بخصم رسد یا نرسد **حکمت** نشاید ای لایکون بنی آدم
 بکسر المیم للاضافه خاله زاد و صفت ترکیبی مصناه بالترکی طبراقدن طوبی
 که در سر کنند فاعلم ضمیر بنی آدم کبر و تندی و بیادای الهوی ترا با چنین کرمی
 و سرکشی ایها کائناتان فیک نیستند و مرا ای لا اعلم از خاله و از انشی
 در خاله بیلقان بفتح الباء الموحده و سکون الیاء المشدده و فتح
 اللام و القاف اسم ملکه ترسید مر بفتح الراء بجای بی بیاء الیاء الموحده گفتیم و ابتریت
 از جمل یا کن ای طهر فی کتاب و بضم الباء و فتح الراء جو خاله تحمل کن ای فقیه
 ای عالم تا هر چه خوانده من العلوم همه در زیر خاله کن فان موجب العلم هو التواضع
 و اذ لم تکن تعلم بطلک فأتک تعلمک و لا تلتفت الیه و لا تعد نفسك عالما **حکمت**
 بدخوی بسکون الیاء یعنی الرجل الذی هو شی الخلق در دست دشمنی بیاء الموحده
 التوسیة گرفتار است که هر گاه رود فاعلمه ضمیر بدخوی از چنگ عقوبت و
 اشاره الی دشمن خلاص نیاید **حکمت** اگر دست بدو قرار غنه برفاکن رود بدخوی
 فاعل رود در دست خوی بدخویش بالاضافات در بدو باشد قیل فی الترجیم
 فحوب بدو دان اگر کو کلمه صیغه بدخوی یا و ز خویندن او زاده یند بدو ده
 اولون **حکمت** چو بنی بیاء الخطاب در سپاه دشمن تفرقه و عدم الاتفاق
 ازان مایض تو جمع باشای کن علی جمع قلب و صفاء خاطر اگر جمع شوند ای تقفوا

تواند برایشانی و من لایهزام اندیشه کن و لا تقفل **قطعه** بروا من رفتن
باد وستان آسوده بنشین ای اجلس مسترحاً معهم جوینی در میان دشمنان
بخش فائتم لا یقدرون ح علی ان یضروک و کرینی باهم وکل واحد منهم مع
الآخریک و باند عبارتة عن الاستقلال فی الكلام والاتحاد فی المرام کما ان ارا
نه کن للقتال و بر بمعنی علی بارو بمعنی بعض الحصن و جداره هنا بر
امر من بردن سنک **حک** دشمن چو از همه جلیقی در ماند ای از انحر العدوق
عن جمیع الحیل سلسله دوستی بجنبنا ندای یحیر کها و المراد ان تر روی نفسه
انتر صدیق پس آنکه بالکاف الفارسی و سکون الهاء بدوستی بالباء المصدری
کارها بالکاید کند که دشمن نتواند کرد بمعنی کردن **ک** سرما دیدست دشمن
بکوب بالکاف و الباء العربیین امر من کوفتن و قد مر بیان تر فی الباب الثانی
فی الحکایة التي اولها در و شیخی را ضرورتی پیش آمد و من لخطا هناك
اخطا هنا ایضا حیث قال بالباء الفارسی که از احدى الحسنیین بضم الحاء
و فتح الیاء الاولى و سکون الثانية تشبیه الحسنی و الحسنی مؤنث الحسن
و یقصد الموصوف بحسب اقتضاء المقام ای احدى الفائدتين خالی نباشد
کما بین بقوله اگر این اشاره الی دشمن غالب آمد ما ر کشتی و کذا و اگر ان
اشاره الی ما ر غالب مداز دشمن رستی بفتح الراء و الیاء فیهما للخطاب
وکل واحد منهما احد الحسنیین **ب** بردن معر که این مشور و خصم ضعیف
ای لا تأمن یوم الحرب من الخصم الضعیف که مغر شیر بر آرد فاعله ضمیر خصم
ضعیف ای بخرج دماغ الاسد چو دل ز جان برداشت ای دفع قلبه من
الروح یعنی زانیقش بموت **چ** چیزی بیاء الوحدة که دانی بیاء الخطا
دل بیادارد و وصف چیزی تو خاموش باش یعنی لا یخبره تار یگری بر ندی

غيرك بيارد **بیت** بلبلا خرد بهار بیان فان البشارة يليق ان يصدر
 منك خبر بد بالاضافة بيوم سيكون اليك خبر معروف قد مر بيان و باز گذار
 بالترکی کرو و **ک** یاد شاهرا بر خجانت کس واقف مکران ای
 لا تخبر من خيانتهم مکرانک بالکاف الفارسی فی الالفاظ الثلاثة که بر
 قبول کلی و اتق ای معتمد باشی یعنی آنرا بعمل بقولک و اگر نه بر هلاک خود
 همی کوشی و هذا محترَّب **بیت** یسبح بالاضافة سخن گفتن ای التهیؤ
 للتکلم انکاه کن بریدانک اشرع فی الکلام فی وقت که دانی که در کار کرد
 سخن ای یوثر **ک** هر که نصیحت خود رای و صف ترکیبی یعنی من نصیحت
 للرجل الذي يعمل برائه و لا یقبل نصیحت غیره می کند او خود ای ذلك الناصح
 فی نفسه بنصیحت کبری نصیحت که مثل آهنک و الیاء للوحدة ای ناصح
 آخر محتاجت حتی یقول له الناصح لم تنصح للرجل الذي يعمل برائه فان
 نصیحتک له اضا عة الکلام **ک** فریب اسم من فریقین دشمن محور
 بضم الخاء یعنی لا تقبل خدعة العدو و غرور مداح مخرب فتنه نهي من
 خریدن که این ای العدو دام رزق بفتح الزاء المعجمة و سکون الراء المهملة
 الرئاء و عدم المصدق نهاده است لتقریرک و ان ای مداح کلام طمع
 بالكاف الفارسی کشاده لیاخذ من مالک شیئا الحق راستايش اسم مصدر
 من ستودن خوش آمد مثالہ چون لا شئ ایا المیت و من قال لا غر فقد
 غفل که در کجیش دجی خطاب مزد میدان کما یفعله القصاب فریب یعنی
 سہل نماید **ک** الاحرف تنبيه تانشنوی خطاب نفی براد بر التی
 مفعولہ مدح مضاف الی سخن کوی و صف ترکیبی که اندک مایه نفی
 ای نفع قلیل البضا عة از تو دارد ای بر جو منک اگر روزی بیا الوحدة

و فراغ

مرادش بر تباری ای لا تحصاه دو صد چندان یعنی مقدار مائتین مثل
مدحک عیوب بر شمارد ای بعد عیوبك اكثر من مدحك **مکالم**
و اما کسی ای احد عیب نگردای فی کلامه سخنش صلاح نپذیرد
ای لا یصیر کلامه صحیحاً ملبیاً **ب** مشو غره بر حسن گفتار خویش
اینها **المکالم** تحسین نادان بالاضافه و پندار خویش عطف علی تحسین
حک هر کس را عقل خود بکمال نماید الحسن ظنه بنفسه و فرزند خود
بجمال یکی جهود و مسلمان نزاع می کردند حکایتی بچنانکه خنده
گرفت از نزاع ایشانم استعجاباً بطیره قدر فی و ایل الکتاب انه یعنی
الغضب گفت مسلمان که این قبالة من یفتحین بمعنی مکتوباً للقاضی
و قدر مرد درست نیست ای اولم یکن صحیحاً خدا یا جهود میراثم و فی بعض
النسخ جهود گردانم جهود گفت بتوریت میخورم سوگند بفتح السین
المهملة و الکاف الفارسی بمعنی الیمین اگر خلاف کنم همچو ای مثل تو
مسلمانم و اليهودی بعد دینه المشوخی صحیحاً کرا از بسیط رفین
معنی رفین گسترده عقل منعدم کردند مرهون بخود کمان نبرد بالفتا
هیچ کس که نادانم ای لا یظن احدنا جاهل **ح** ده ادمی ای عشرة
من الانسان بر خواصه یا بحجم الفارسی بمعنی السفرة الصغيرة و فی بعض
النسخ بر سفرة بخورند ای الطعام و دوست بر جیقه و فی بعض النسخ
مرداری بر سفرتین نبرند ای لا یموتن العشرة حرص یا جهانی ای
مع وجوده کرسنه است جانع قانع بنانی سیر مع قلته لقناعته
روژه یا الذال علی الاصل و بالمهملة فی الاستعمال تنک یعنی مهاضیق
بیک نان نهی ای خال من المادام پر بضم الباء الفارسی گردد یا الکاف

الفارسی نعت روی زمین مع کثرتها پرنکند ای لایملا دیده تنک
 منقول و هذا کتایه عن کمال الحرص **شعر** الابیات الایمة النسخ المستقل
 ولست یتم السابق بدو چون دور بفتح الذال عمرش منقضى گشت ای
 تم زمان عمر مرا این یاک وصیت کرد و بگذاشت یعنی مات که شهوت
 است از وی پرهیز مرا من پرهیزیدن بمعنی الاجتماع بخود بر آتش
 دوزخ مکن نیز معناه بالترکی کند و او ز که جستم او دن نیز ایلم و من
 لم بصرف المعنی واسلوب التركيب قال یعنی مکن بر سبیل استحصال وقد
 يجعل نیز صفة آتش یعنی خود را میفکن بر آتش نیز که آتش دوزخ است
 هذا کلامه در آن آتش نداری طاقت سوزای لقدرة على الحرارة
 بصدرای بیاء الوحدة برین آتش زنا امروز قوله زن امر من زدن و قوله
 ای منقولاً مقدماً **ک** هر که در حال توانایی ای الاقدار والطاقه
 نیکویی بالیاء المصدري فیها نکند ای الغیر در وقت توانایی سختی کالاول
 بیند **بیت** بدا اختر تر ای شده فحاسة في الطالع از مردم ازار بسکوت
 المیم والراء وصف ترکیبی نیست عله بقله که روز مصیبت کسش یار نیست
 وجد هنا فی بعض النسخ جهان برید الحیوة در حمایت یکدمست ای فی حفظ
 فاذا انقطع بموت المرء و دنیا وجودی بیاء الوحدة میان دو عدم احدهما
 عدم سابق یقال له عدم قدیم والاخر عدم لاحق یقال له عدم حادث دین
 بدنیافروشان خردای هم جمر برادر الحق ویدل علیه قوله یوسف لا یزول
 تا چه خرنده هذا مشتق من خردین قال الله تعالى الم اعهد اليکم یا بنی آدم
 ان لا تعبدوا الشیطان العهد الوصیة وعهد الله تعالى لیهما ما نصب لهم
 من الحج عقلا وسمما الامر بعبادة الزاجرة عن عبادة غیره وجعلها

عبادة الشيطان اطاعته **ب** بقوله شمس بالكر المخته للوزن
 پیمان دوست ای عهد به شکستی بیاه الخطاب بین امر من دیدت
 بالباء الزائدة فی قوله که از که بریدی و یا که بیوستی **ب** شیطان
 رجیم با مخلصان بر نمی آید ای لا یوافقهم ولا یصاحبهم ومن لم یعرف
 المعنی المراد قال ولا ینفع من القصد الیهم وسلطان ما مفسدان کالاول
 ومن لم یعرف المعنی سکت هنا والمقصود ان قرناء الشیطان هم الفسقة
 والمفسون من الخیرات ولا یواسیهم الله تعالی **ب** وامثل مده
 ای لا تقرض انکم فی نماز است و تارک القرض و رخود فی بعض الشیخ کرم
 دهنش ز فاقم ای فقر باز است بمعنی المفتوح هنا کواصله که او کما عرف
 مراراً ومن قال یعنی که اولادیات بالتحقیق فرض خدا نمی گذارد ای یزیدی
 فرض الله تعالی وهو الضاوات از قرض بالیقاف تو نیز نمی گذارد **ب**
 هر چه زود بر آید ای محصل سریعاً دیر نیاید ای لا یتقرر زماناً طویلاً
 و حیث کان کفتم اند دولت یتقرر بان بود و هذا محرب **ب** خاله مشرق
 شنیده ام که کنند هر روز بیچهل سال کاسه چینی و هو تمام محصل بالقب
 الکثیر فی الزمان الطویل و لهذا ثمن صد بروزی کنند ای یجعلون ما تم
 فی یوم واحد در بغداد و هو قلیل الثمن کثیر الوجود فی الزمان البسیر
 لا یجزم قیمتش همی بینی **د** که مر غلث از بیضه برون قدر سان ترکیه آید
 و روزی ای در زق طلبد و آدمی بچه ای الولد الصغیر ندارد خبر از محل
 و تمیز یعنی ان الفرغ اشداً ذاکاً من ابن آدم فی اول الحال فان الفرغ از الخرج
 من البیضة یتحرک و یطلب الرزق و ابن آدم اذا ولد لا یحترک ولا یقبل
 شیاً و یحصل له الفضل بالتدریج و لهذا یفضل علی المخلوقات انک ناکاه کبی

کشت ای لای صاف فردا کاملاً من نوع دفعه من غیرند ریج کالفرخ
 مثلاً بجزی ترسید من مراتب الفضل وینا اشاره الی ادبی چه بتکین
 فضیلت بکشت از همه چیز و وصل الی علی المراتب بالندرج آتیکت بد
 الطرف و کسر الکاف الفارسی ای الزجاج هم جاهت ای بوجد کل موضع
 هذا کلام ادعائی للمبالغة ومن لم یعرف المتفیس الثمین قال فی شرحه یعنی
 در مواضع کثیره موجود است از آن حکم از معنی من الاجلیه ومن لم یعرف
 جوهر المعنی قال فی شرحه از آن سبب قدرش نیست لانه لیس بنیاد و ثمن
 لعل دشوار بدست آمد از آنست عزیزی **حکایت** کارها بصبر برآید ای الامور
 تحصل بالصبر و مستعمل بسر درآید ای الذی یستعمل یقع علی راسه
 ویسقط **حکایت** چشم خویش دیدم در بیابان مرهون که مرد ای الرجل
 الذی یسافر اهسته فی موضع الحال بکشت ازشتابان صفة مشبهة من
 شتابیدن سمنم بفتحتین و سکون النون بمعنی الفرس الاصفر او المملون
 بلون الورد و الذی یرکب بالسرجه یا د پای سریع المشی صفة سمنم و قد
 مر مره فی الباب الثالث از آن قد مر بیانه فی الباب السادس فی قول المصنف
 استازی دولتک رود شتاب فروماند سکون النون شتابان همچنان
 آهست می داند **حکایت** نادان دایره از خاموشی نیست ای لیس للجاهل خصله
 اولی من السکوت اگر این مصلحت بدانستی بیاء الحکایه تاران بنودی
 چون نداری کمال و فضل آن به مرهون که زبان در دهان و من قال
 بدله در سخن بلیق ان یقال له که زهان درهان نکم داری ای لایستکلم
 آدمی در زبان فضیحه کند ای بطله جمله جوزی مغز را ای المجوز الذلالت
 له سکساری ای الخفة الشدیدة **حکایت** غری و الیلهی تعلیم می داد لیتق

بر واصله بر او بر زانند صرف کرده عمر دایم کل چاین حکمش الضمیر
 راجع الی ابلی گفت ای نادان چه کوشی بالکاف العربی درین سودا بترس
 امر من ترسیدن از تو و لا یم ای من تو یخه نیاموزد بهایم از تو گفتار
 و هذا تو خاموشی بیاموز از بهایم و مثل هذا العمل یقع من الجاهل
 هر که تا قتل نکند در جوابی فی الکلام بیشتراید سخنش تا صواب
 و هذا معلوم با سخن از رای مر من از ایدن جو مردم کالادی همو تر
 متعلق بار ای و ما قبل فی شرحه کالرجل العاقل فاسد یا بنشین
 همو لیا یم خوش مقصود من خاموش **حک** هر که بادان ترا از خود
 بحث کند فی المسائل العلمیه تا بدانند که داناست و افضل منه بدانند
 که نادانست فانه کفی به جهل ان یا بحث یا علم منه **بیت** جو دایم
 از تو فی بعض متعلق بدرا ید که چه بدانی فی هذا الکلام اعتراض ممکن
 هر که یابد ان جمع بد نشیند ای عیالسم و بیاجهم نیکی نبیند
 کر نشیند فرشته ای واحد من الملائکه یا دیو مرهون و حشت آموزد
 و حیات و دیو بالکسرة المحبوس ان بدان نیکی نیاموزی علیه معنی قبول
 نکند کر ای لا یفعل الذنب یوسسین دوزی بالترکی کورچی **حک**
 مرد مانرا عیب نهایی اشکارا ممکن ای لا نقضیه که مرایش ترا رسوا کنی
 و خود را فی اعتماد فان سائر الناس لا یعمدون علیک یا مانه سرهر **حک**
 هر که علم خواند بسکون النون و عمل نکرد بموجیم بدان ماند بفتح النون که کاو
 بالکاف الفارسی داند بسکون النون و تخم نیفشاند و ضاع عمله **حک**
 از تن جی دل ای الشخص الذي لا قلب له ولا تفکر فی العاقبة طاعت نیاید
 هذا لکن له قلب و الی السمع و هو شهید و یوسف فی مغر کالجوز الخالی

بصاعت را نشاید و لایع **حک** نه النور مصروف الی المجموع هر که در حاد
والفراخ چیست یا بحجم الفارسی در معامله درست **ب** پس بالباء العریقی یعنی
کثیر قامت خوش رای قدر شوق که زیاده در بفتح الذال بمعنی الخیمة والستر
الذی يعرف بديار الروم حجار والمراد هنا هو الثاني باشد چون باز **حک**
ای تفتحه مادر و مادر باشد یعنی تجوز و مستم **حک** اگر شبه با هم
قدر بودی ای لو کان جمیع الیاء الی لیلۃ القدر سب قدری قدر بودی
ب کر سنک هم لعل بدخشان بودی **ب** الحکایة فی المواضع الاربعه
پس قیمت لعل و سنک یکسان بودی فالقدر بقیة الوجود **حک** نه هر که
بصورت نیکوست سیرت زیاده درست هذا کالتایق لفظا و ریب منه معنی
کار اندرون دارد نه پوست ای الباطل لا لظاهر و معرفة الباطل عسرة **ف**
توان شناخت بمعنی شناختن بیات لحظه در شما ثل مرد مرهون که تا تجاش
رسیدست یا یکاه علوم ای مراتب علوم ولی زیادتش ائمن باشد و غرة
مشوفان معرفة الباطل امر صعب فلو تأمن که خفت بکردن بسیارها معلوم
حک هر که یا بزرگان جمع بزرگ ستیزد ای میاندزم بالمجادلة حق خود ریزد
ف خویشتر را بزرگ بی بیجا غرور و راست گویند یک کلام و مقدرة
دو بیند لوح بضم اللام و الحیم العریقی معنی حول ریزد باشی شکسته پیشانی
بالباء الفارسی فی اوله والیاء الاصلیة فی آخره بمعنی الجبهة تو که بازوی سیر کنی
باقوج لفظ مشترک بین العجم و الروم معنی العکس **حک** بنجه با شیر مشت
بضم المیم با شمشیر کار خرد مندان نیست فان کل واحد منها خطر عظیم
ب جنک و زود آوری مکن یا مست فانه یاخذ بالعنف پیش سر بنجه
ای مع السكران در فعل یفتحن نه بکسر النون امر من نهادن دست **حک**

باز کنی بیان

ضعیفی که با قوی دلاوری بفتح الواو و المباء المصدری بمعنی الشجاعة
کند و یقابله بالمحاربة یارد شمش در هلاک خویش ای هو معین
عدوه فی قتل نفسه **قطعه** سایه پرورده ای الذی ربی فی القتل راجع
طافان ای نسله قدره که رود با مبارزان جمع مبارز و هو الشجع الذی
یروح الی المعركة بقتال و کذاست بازو وصف ترکیبی ای ضعیف العضد بحمل
می کند بفتحی الکاف والنون مضارع من فکندن پیچ مفعوله بامر دانهین
جنگال هر که نصحت نشود سر ملامت شنیدن دارد **بیت** چو
نیاید نصحت در کوش تقدیر اکلام نصحت در کوشت اکر سز نشود
تو بخت گم خاموش **حکایت** بی هنران هنرمندان دانستند دیدن معناه بالترک
کوره بلز لر هجوم سکان بازاری سکاری را بینند مشغله برانند بالباح
و پیش آمدن نیارند **حکایت** سفله قدر بیا نه چون بهتر با کسی بر نیاید
ای لایق بلاء و لا یغلبه نجشش الضمیر راجع الی کسی در پوستین افتد
ای تنبأ الیه الخبث و بدتر **بیت** کند هر آینه غیبت بکسر الغین و هیات
تشکلم خلفا نشان مستور باینکه لو سمعه فان کان صدقا یسمی غیبه و ان
کان کذبا یسمی بهتانا حسود کوتر دست و عاجز که در مقابل ای فی مقابله
الحسود کنکش کنک بمعنی اخرس بود زبان مقال **حکایت** اگر چو رشک
نیستی یعنی اولد یکن طلب الطعام بالابرام هیچ مرغی در دام صیاد قناری
بلکه ترقی نه صیاد خود دام نهادهی قلما یوجد فی بعض النسخ **شکر**
بند دست و مجیز بای فانه سبب لعقدها شکر بنده وصف ترکیبی نادر
برسند خدای **حکایت** حکیمان دیر دیر خورند حتی یحصل الهضم الکلی و عابدان
نیم سیر ای لایشعرون شبه قویا و زاهدان ناسد بالفتح رمق بفتحین

بقية الروح وجوانان تا طبق بر گیرند من بین اید بهم ویدان تا عرق بکند
اما قلندران چند آنکه در معده بکسر العین و سکون جای نفس نمایند
بفتح النونین و بر سفره دوزی کسر بکسر الباء الاصلیة اسیر بند شکم را
دوست نکیر و خواب ای لاینام اللیلین المتوالیین شیئی ز معده سنگ
ای مثل الحجر من ثقله الطعام شیئی ز دستکی لعدم الطعام **ح** مشورت
باززان تباهست بمعنی و سخاوت با مفسدان کفاه **بیت** ترحم بر پلنگ
نیرد ندان وصف پلنگ ستمکاری بود بر کوفتند ان ای الشفقة علی الظالم
ظلم علی الضعفاء **ح** هر گزاد شمن در پیست ای کان بقدر علی قتله اگر
نکشد بضم الکاف دشمن خویش است **بیت** سنگ در دست و مار
بر سر سنگ ای حجر اذا کان فی ذلک والحیة علی الحجر الاخر حیث یسهل
قتله حیثه بکسر الحاء الجمجمة بمعنی ضعیف را ای حدی الیایین مصدق
بود بل فکر فاسد قیاس و در ذلک ای التوقف و گروهی بخلاف این مصلحت
دیده اند و گفته اند در کشتن بند یا ن ای الذین منسوبون الی القید
و المراد بهم المجرسون و من قال جمع بنده فقطع غل و فی بعض النسخ بنده
تأمل اولیترست حکم انکم اختیار یافتن توان کشت بالضم بمعنی کشتن
و توان هشت بالکسر بمعنی هشتن یعنی ترک کردن اگر بی تأمل کشته شود محتمل
که مصلحتی فوت شود که ندارد مثل ان ممسح باشد **ح** نیک سب است ای
اشد سهوله زنده بی جان کرد بمعنی کردن کشته را باز زنده نتوان کرد
و لهذا شرط عقلست صبر تیر انداز و صف ترکیبی که جو رفت فاعله تیران همان
متعلق بقوله رفت نیاید باز ای مرة اخرى **ح** حکمی که با جهال را فاد
ای مجتمع معهم اتفاقا باید که عزت توقع ندارد فاتهم لا یعرفون قدره

و جاهی که بزبان اوری و کثرة الکلام و طول و قلة اللسان بر حکمی
غالبا بدعجب نیست که سنگیست جوهری را می شکند **بیت** نه عجب ای
لین عجب که فرو رود نفس الضمیر و ارجع الی قول المصراع الآخر
اعنی عند لیسی غراب بسکون الباء مبتداء هم نفس خبره و الجملة
صفة عند لیب و اعلم ان لفظ نفس بالسين فی آخره فارسی و بالصاد
عربی کما بینا فی الباب الخامس و من لم یعرف هذا التحقیق قال و یعرف
من هذا الکلام ان نفس آخره سین و قد ذکره الجوهري فی باب الصاد
قطع که هنرمند را و باش قدم بریانم فی حکایت دزدان عرب جفای
بیاء الوحده بیندای او وصل الیه سوء ادب و مضرة نادر خویش نیلارد
بالهم و در هم ای منقبض و قدم نشود قاعه ضمیر هنرمند و ذکر فی مقام
التعلیل سنک بد کوهرا کر کاسته دین شکند بکسر الشین و فتحی الکاف و التونة
قیمت سنک نیفزاید ای لا یزاد قیمت الحجر و زر عطف علی سنک که
بفتح الکاف العربی ای ناقص نشود **حکایت** خرد مندی بیاء الوحده کما که
در ذممه اجلاوف جمع جلف ای جاف غلیظ الطبع و فی بعض النسخ
او باش سخن صورت بندن و فی بعض النسخ به بندن و شکفت بکسر بین
بمعنی عجب مدار که او از بر بصل یفتحتی البناکین اوضم النائیة کما مر
با غلبه دهل بضم تین بر نیاید ای لا یواریه و لا یظهر فی مقابله و یوی
عبیر بالباء بعد العین و الباء بعدها را از کند بالکاف الفارسی الراجحة
الجنیته سیرای التورم فروماندای معجز و یقع اخفض منه و من قال ای
مضمحل شود فقدانی بمعنی خبر معنی اللفظ **مشو** بندن و از وصف ترکیبی
مبتداء فقول نادان صفتیه و قول کردن افرخت خبره کما یبینه عن الاقدام

و من اعرف الحق قد حفظ
 صلب و قال قیاسی تقدیر
 الی و مرای زبانی حیات

والجمله که دانارابی شری بیند اخت یعنی خاب علیه نمی دانی که اهنان
 حجازی حجاز اسم مقام من المقامات الاثنی عشر فروماد زبانت طبل غازی
 فقد مرطبان الشعر فقد اخطأ فی اللفظ والمعنی **حکمت** جواهر اگر در خلاف
 بکسر الخاء لفظ فارسی مراد فحرکاب افتدای لو وقع فيه همان نفیست
 کما کان و غبار اگر بر فک رسد همچنان حصیس فان الشریف لا یتصف
 بالوقوع فی المكان الادنی و الحسیس لا یتشرف بالوصول الی المكان الاعلی
 استعداد ای قابلیت بی ترتبت در نیست فلابد لشخص قابل من مرتبه
 صالح و ترتبت نامستعد ضایع ای من لم یکن له استعداد و صرف الترتیب
 الیه ضایع خاکسترای الرقاد اگر چه نسب عالی دارد که آتش جوهر
 علو نیست ولیکن چون بنفس خود هنری ندارد من کالات اصله باخلاق
 برابریست فالعبرة لیست بالاصل کما قال قیامت شکر بفتحین نه از فی است
 بفتح التوین و سکون الیاء فان قیل القاعدة التي حرت فی وائل الکتاب
 تقتضی ان تکب است متصلا و تحذف الغه خطأ کما تحذف لفظا قلنا
 ترکنا القاعدة ههنا لئلا یلبس بقوله نیست و الحق ان تلك القاعدة
 لا تراعى فی مواضع كثيرة لدفع الالتباس و ووضوح القراءة للبندی
 که ان خاصیت وی است **شور** چو کفانرا اسم لابن نوح علیه السلام
 طبیعت بی هنر بود فكان من المفرقین بهمبر مراد و پیغام بر زادی ای
 کونه ابن البشی قدرش ای مرتبه نیفزود مضارع منفی من افزودن
 و هو ههنا متعد هنر بنمای امر من نمایدن اگر داری منفعوله محذوف
 و هو ضمیر هنر نه کوه مرعوب جوهر و هو اصل الشی ای ظاهر حسبک
 ان کان و لا تظهر نسبک کل از خارست و ابراهیم از ارز **حکمت**

مشك انت كخود بويدي ونيظهر نفسه بكمالته نه انكم عطار
 بويدي بين المقصود بقوله دانا اي عالم جو طبله عطارست
 خاموش هنر نماي بافعاله واحواله ونادان جو طبله غازیست
 بینه بقوله بلند او از میان تهی لاعلم فی خوفه ویا قدرای قد
 مر بیانه فی الباب الخامس وحاصل معناه بالترکی یراض سوز چاک
 ومن اخطا هناك اخطا هنا حيث قال بمعنى فاسد الفكر وذلك فكر
 فاسد **قطع** عالم اندر میان جاهل را رهون مثلی بفتحین گفت
 اند صدیقان جمع صدیق بالکسر والتشديد شاهدی در میان کوراست
 ای المحبوب بین الهمی مصحفی در سرای زندیقان جمع زندیق یراد به
 الملحد ای لا یعرفون قدره ولا یعظمونه **حک** دوستی بباء الوحده
 واکره بمری والمراد به زمان محمد قراچنک بالجمع القادسی رند کثایه
 عن التحصیل نشاید ای لا یلیق که بیکدم بیان دارند **بیت** سنگی بچند سال
 ای فی السنین المتعده ستود قاعله ضمیر سنگی لعل بآیه الهرة للوحدة
 زنهادر بابین نفسش بالفتحات الضمیر راجع الی لعل بآیه نشکنی بسنک
 والمراد انه یبغی للعاقل ان لا یضیع صدیقه الذی حصله فی الزمان اکثر
حک عقل در دست نفس چنان گرفتارست یعنی ان النفس غالبة
 علی العقل وهو مجبوس فی بدنها که مرد عاجز در دست زن گریز فی بدامرة
 قویة فان کر بزحی بمعنی الطرار والترکی وکثیر العرفان والقوی والکبیر
 ومن قصر علی الاولین اعتمادا علی ما فی البحر الغرائب فقد قصر ومن
 الغرائب ته فسره بالقوی ثم حصر المعنی فی الاولین **بیت** در بکسر الراء
 خرجی بالباء المصدري یرسرای یا حدی الیائین للوحده بر بندای

بکسر الراء

اعلق باب السّرور علی بیت که بآنک زن از وی ای من ذلك البيت
 برآید ای بخرج بلند **حکمت** رای بی قوت بسکون النّاء مکر و قسوت
 عطف تفسیری و قوت بی رای بسکون الیاء جمل و جنون
 تمیز بخدق احدی لیا یلین باید و تدبیر و عقل و آنکه ملک الله یقول
 که ملک و دولت نادان سلوح خودست **حکمت** جوانمردی که بخورد
 و بدهد ای بصدق بماله به از عایدی که روزی دارد و بنهد ای ملک
 و بخل هر که شهوت برید بها اللّذة از هر قبول خلق کرده است ای ترکا
 لبعده زاهد بین الناس و بصیر مقبولهم از شهوت حلال در شهوت
 حرام افتاده است فان طلب قول الخلق و العمل لاجلهم شرک الخفی
 تابد که نه از بهر خدا گوشه ظرف نشیند ای بقعد فی زاویه بیچاره در
 اینة تاریک جدید یعنی لایری فیہ شیئا **حکمت** اندک اندک خلی
 لفظ فارسی مستعمل فی ترکی شود ای بصیر کثیراً و قطره قطره سیلی
 کردد یا الکاف الفارسی یعنی اتان که دست قوت ندارند یلوا یتقام
 و القهر سنک خرده نکر دارند تا بوقت فرصت و فی محله دمار بمضی
 الانتقام کامراً از دماغ ظالم برارند **شعر** و قطر مبتداء علی قطر متعلق
 بقولید اذا التفقت واجتمعت نهر مبتداء الی نهر متعلق بقولید اذا اجتمعت
 وانضمت بخر خیره قولید اذا اجتمعت لتضمینہ معنی انضمت عذی بالی
 و من المثل الشاثر الحجة مع الحجة قبة و القطرة مع القطرة لجة كما قال
بیت اندک اندک بهم بفتحین شود بسیار ای بصیر کثیرا دانه
 است علم بالفتح و التشدید در انبار **حکمت** عالم را نشاید ای
 لا ینفع للعالم که سقاقت از عاچی بچشم در گذارند و بصیر علی سقا

خبره و نهر

الجاهل که هر دو طرف را زیان دارد و بینهما بقوله هیت این که شود
 ای بقیه قصه هیت العالم و جهل ان مستحکم **ب** چو با سغله کو بیای
 الخطاب بلطف و خوشی بالیا، المصدري افزون گرددش کبر بکر
 الکافی العرقی و کردن کشتی **ح** معصیت از هر که صادر شود
 ناپسندست آذی خلوف الرحمن و اطاعة الشیطان و از علماء صادر شد
 ناپسند تر عالم بقوله که علم سلاح جنگ شیطانست و هذا ظ و خداوند
 سلاح ای صاحب سلاح را چون یا سیری برندش مساری بیشتر
 بود **د** عاچی نادان پریشان روزگار مضمون هذا المصراع مبتدا
 برزدانستندنا پرهیزکار خبره کان ای عاچی نادان بنا بینای از راه
 اوفتاد و هو معذور وینا ای دانستندنا پرهیزکار د و چشمش بود
 و در جاه اوفتاد **ه** هر که در زندگی تانش نخورد ای الناس والمراد
 انه لا یطعمهم چون بمیرد تانش نبرند ای لا یدکرونه بالخیر **حک**
 یوسف علیہ السلام در خشک سالی مصرای فی ذلک القحط سیر بخوردی
 تا اگرستان فراموش نکند بل بکون من جلدتم لذت نکور زن بیوه بکسر الباء
 الموحدة هی المرأة التي لا زوج لها راند لانهما محتاجة نه خطا وند میوه **ش**
 انکه در راحت و تنعم زیست ماض من زیستن او چه داند که حال کرسته
 چیست لانه حال در ماندگان کسی داند مرهون که باحوال خود فروماند
 بفتح التّون **ط** ای که بر مرکب تازنده اسم فاعل من تاختن سوار می
 بیا، الخطاب هیش بالضم مرادش هوش بل مقصود منه بمعنی عقل دار
 ای اجمع عقلاک خر خارکش بکون الرأ خارکش وصف ترکیبی و کسی
 الشین للوصافه سوخته صفة النارکش و من آورد بدله مسکین و قال

صفة ثانیة لقوله خرق قد اخطاء في الوزن والاعراب در آب و کت
 بکسر الکاف الفارسی استی از خانه همسایه در ویش خواهی من
 خواستن کاتنجیم در روزن او می گذرد و دست ای لیس
 بدخان **حک** در ویش ضعیف حال بسکون الغاء واللام را در
 تنگی سالی فی مضایقة القوط می رس که چونی بیاء الخطاب ای
 کیف حال مکر بشرط ان که مرهی بیاء الوحدة النوعیة بر ریشش
 بنهی بالاحسان و معلومی بر ادب المال پیش او بیاری بفتح الباء
قطر خری که بینی و بیاری بکل ای فی الطین در افتاده تضعفه
 بدل ای بقبلیات برو بفتح الباء اصله بر او شفقت کن و لجم و و فی
 بعض الشیخ مرن بکسرش ای ان لم تقدر علی استخلاصه ولی جود فقی
 و بر سید پیش بفتح الباء الخطاب بعد الدال که چون بمعنی کیف افتاد
 فی الطین میان بیند جو مردان بکیر بکسر الکاف الفارسی امر من گرفت
 در بضم الدال المهملة و تشدید المیم الوزن خرش الشین هتا زائدة
 للشعر **حک** و چیز محال عقلمت احدها خوردن پیش بالباء العربی
 از روق مقسوم فی قسمه الله تعالی والاخر ما ذکره بقوله و مردت
 پیش بالباء الفارسی از وقت معلوم یعنی قبل الاجل **قطر** قضا ذکر
 نشود ای لا یغیر قضاء الله تعالی و قدر ذکر هزار نامه واه مرهون بشکر
 یا بشکایت هذان متعلقان بر آید از دهنی بیاء الوحدة قرشته که وکیل
 است بر خزانة باد و يقال ذلك الملك هو میکائیل چه نعم خورد بمیرد بضم الباء
 و کسر المیم ای نطفی چراغ پیره بالباء الفارسی والراء بعد المیا زنی بیاء
 الوحدة و من لم یعرف الماتن الصحيح ظنه بیوه و قال قد عرفت معناه

حکمت ای طالب روزی بمعنی الرزق بنشین که بخوری بیا الخطای
وای مطلوب اجل ای یامن بطلبه الاجل مروای لا تقر که جان نبری بختی
قسم جهد بالفج والسكون وكسر الدال للاضافة رزقا رکنی وکرکنی
هما سیمان برساند بفتح النون حذای عز وجل لقوله تعالى وما من
دابة فی الارض الا علی الله رزقها ورقده رقت معنی لفظ دار واصل
لفظ ورقده لا حاجة الى الاعادة روى بفتح الراء وكسر الواو وباء الخطاب
خطاب من رقتن بردها ن شیر وبلتک مرهون بخورندت مکربروز
اجل فان قيل ما ذكره المصنف هنا يخالف لما سبق منه في حکایة مشت
رزی وهو رزق اگرچند بی کمان برسد شرط عقلت بصفتن از درها
کرجه کس بی اجل نخواهد مرد تو مرده ردها ن از درها قلنا معنی
ما ذکره اولاً من البيت الاول ان طلب الرزق لاهل العقل والطلب
انما یفید کثرة المال ولا یوجب کله ای کونه رزقا ومعنی ما ذکره هنا
من البيت الاول ان التوکل مندوب والرزق مفسوم یصل الیه ومعنی
ما ذکره سابقاً من البيت الثاني ان القرار من المهلكة مما موریه لقوله
تعالى ولا تلقوا بايديکم الى التهلكة ولان الیه السلام فر من
الحائط المائل ومعنی ما ذکره ههنا من البيت الثاني ان الوقوع فی المهلكة
لا یوجب الموت بلا اجل وهذا هو التحقيق **حکمت** بتاتهاد بفتح الباء
المصلة ای الشئ الذی لم یوضع لك فی التقدير الالهی دست نرسد
والسعی لا یعنی شئاً فان قيل ما ذکره المصنف يخالف قوله
تعالى وان ليس للانسان الا ما سعی وان سعیه
سوف یرئی قلنا الایة فی حق ثواب الآخرة او معناه

ليس لاحد ان يجعل ثواب عمله لغيره بل لكل احد ثواب عمله وفي الآية وجوه
 والتحقيق ان السعي لا يغني بلا تقدير انتهى بل السعي لا يوجد بدونه وحينئذ
 كه نماند است و هو الله تعالى هر جا كه هست اينها قدر الله بغير سعي
 شنیده كه سكوند بر رفت تا ظلمات كذا سمعت قصته في آخر الباب الاول
 بچند بحث فيه لقوله بر رفت و خوردان شرب آنكه خورد بكون الله او
 الله ان فيها و هو خضر عليه السلام آب حیات قال نصيب نصيب **فكلمت**
 صياد في روزی در دجله و هو نه بر بغداد ماهی كثیر و لعدم بعد به الله تعالى و ما
 منی في اجل در خنك نيمه **مكین** حریص در همه عالم می و دو باله البین
 بینها و او مضارع من دویدن او در قفای رزق و اجل در قفای او و هو غافل
توانك فاسق طلوخ ز راند و دست یعنی ان الفسق الفاسق كالمذنب الذي
 ظل بالذهب و درویش صالح شاهد خاك آلود بیری ان الفقير الصالح كجبوب
 خلط بالتراب این اشاره الى قوله درویش صالح دلوق موسی و مرقع عاصم
 المفعول و آن اشاره الى قوله توانك فاسق ریشافر عوسست مرقع الی و
 بالجواهر شق سلطان جمع نكل روی بفتح الهمزة در فقه باطیم او الحاء یعنی السرور
 وارد یعنی ان شق الاخیار متوجهة الى السرور و النجاة و دولت بدان معنی باشد
 نشیب بالترک اینش دارد ان دولة الاشعار متوجهة الى السفلى و الملك **فكلمت**
 هر كه اجاء و دولت بدان الی بسببه خاطر خسته در خواهر یافت كلمه در زبان
 خبرش الضمیر راجع الى قوله هر كه ان اخره كه هیچ دولت و جاه من هر كس
 و كه بیری به الاخره خواهر یافت معناه بالترک بولك كه **كلمت** حدود از نعمت نانی

بحکمت اذیه یذروا لعل الله من عباده و مردم در کتابه را دشمن و هوای
 رزقه الله بقدر فضل **فقط** مردم که بطایف التصفیه و بیا، الوحده خشک مغز
 براد به الحود و در ادیم نه مجلس رفت و در پیوستن براد به الحود صاحب جاه
 و اهل منصب گفتی ان خواجه که تو بدیختی بنقد بر الله تعالی مردم بیکدیگر راجع
 کن **کلام** الا تا کواهی بلا به حود و عطله بقوله که ان بخت به کشته بفتح الطاف
 الفارسی خود در بلاست خان اچس با کل صاحبی که انار تا کل نفسی ان لم توجد
 خطبا چه حاجت که به روی راجع الی حود دکنی بیا، الخطاب دشمنی بیا بیا،
 القصده که او را چنان دشمنی بیا، الوحده برید به الحود در قفاست بلفظ
 جوفه **حکایت** نیکو براد به المرید و المتعلم را اداست الی لیس له صدق و الطلب
 عاشق در دست فانه لا یصل مقصود و رونق براد به السیاح در معرفت الی
 لیس له طرفان مرغی به بفتح اباء الفارسی و عالمی در عمل در حقیقت به بعضی الثمرة
 هنا و از جهات عالم خانه نه در بعضی الباب **حکایت** مراد از نزول قرآن الی اهل کبر
 الالهیه منه تحصیل سیرت خوبست یعنی ان الذین یقرؤنه یحصلون السیرة
 المرضیه نه نه نیل سور ما مکتوب الی لیس المراد بحج و قرآنه بالبحر و بدعای منقیده
 الی المرجل الجاهل الذی یتعبد بیا، بکسر الهمزة رفعة است فانه یصل النزل فی
 العاقبة و عالم منها و ان فی العمل سوار خفیه فانه لا یستدکی الی الطريق و لا یصل
 الی المقصود و عاصی که دست به در دای للنفرة به از عابدی که کبر بکسر الطاف
 العزیز در سر **سیر** هر که قدمه بیان نه اوایل الباب الاول لطیف خوی و دلدار
 کلام و صفات بقوله سیر سیر بکسر رقیه مردم از ار **حکایت** یکی را گفتند عالمی در عمل

وای که بچه مانند ای بای شایسته گفت بر نبورند عمل فان العمل نتیجه العلم
 قال العالم الذي ليس له عمل كعمل بلا عمل **ب** زنبور درشت نه مروت را
 کون امر من گفتن باری چو عمل نمی دهی پیش من قال العالم الذي لا يعمل العمل
 الصالح قبيح والعالم الذي لا يعمل الطاعة بل يعمل المعصية اقبح منه اللهم اننا
 نعوذ بك من شرور انفسنا وسيئات اعمالنا **حکمت** مروت نه مروت زنت فان
 المروت من الرجولية وراهد با طبع زهن ان قاطع الطريق **ط** ای بناحوس
 ال للغيرة لا الحقی کردن جامه سپید و ظاهر الذیل بهار بسکون التیاء بندار خلق
 ای لاجل حسن ظنهم قید بقوله کردند نامه سیاه ای کتاب اعمال له اسودد الاعمال
 اسود دست بسکون التیاء کوتاه باید از دنیا بمان بضبطه منها ولا يمدّها اليها
 آستین چه دراز و چه کوتاه ای کون الکلم طویلا و قصیرا سیان و من لم يعرف الحق
 الموزون او رد بدل لفظ چه در الموضعین لفظ خواص بالالف بعد الواو **حکمت**
 دو کس را حسرت از دل بدر نه رود ای لا یخرج و بای تغابن از کل بکسر الطاف
 الفارسی بر نیاید بیهوده بگوید یکن تا جری بیاء الوحی گشتی بالطاق العون والیاء
 الاصلیة شکسته وضاع ماله و دوم و ارج با ظن دران ششده فانه یلزم انکلاف
 ماله **ط** پیش درویشان بود خونت مباح جزا شرط که نباشد در میان بسکون
 النون مالت سبیل و مزدول یا حرف خطف منها بعض او مرو با بار از رقی پیرهن
 الا لانتها حب من قیصه از رقی یا بکشت بفتح الطاف العون امر من کشیدن بر خفان
 قدمه بیانده ابواب السادس و من اخطا هناك اخطا هنا ایضا حیث قال
 كلمة مستحولة بعض المال والاسباب انكشيت میل بکسر النون صیغ معروف

ای لیسر قیام

ای لیسر قیام

این سوره

يقال له بالسر که چو دو المعنى المراد انه لا تصاحب الفقراء وان صاحبهم اجعل لوكل
لظنهم وحاكك كالمهم ومن لم يعرف المراد قال ومن عادات السلف انهم يجعلون
به علامة علم باب البيت بعد العلم الخاتم والحسرة يا مكن يا بيلسانان دوست بايآ
المصدر ان يا بنا كن خانه در خور د بيل لفظ در خور و كلمه واحده يعنى الابق **حکمت**
خلعت سلطان که چه طريقه ست جامه خلقان بضم طاء علم وزن عثمان جمع خلق
بفتح تين بعزت تر ان اعز منه و خوان بزرگان اگر چه لزيد ست و نصيب خرد
ابان بفتح الهيمه و سكون النون والباء الموحدة يعنى اطراب بلون تر ان الزم
بیت سرکه لغه مشتبه که بين الفارسي والتمز که بنده از دست رنج با سكون و الاصل
والجوج اسم لا يكتسب ويحصل باستعمال اليد و اضيف هنا الى قوله خویش و تر
يعنى البقل مطلق عطف علم التبدل **بسر** خبر المبتدأ انان بکسر النون للاضافة و قد كان
هذا ايضا كلمة واحده يعنى صاحب قريه و بمره بتخفيف الراء و لد الفهم و هو
عطف علم قولان و معنى البيت بالسر که سرکه کند و انکى امکندن و فى تره بکدر
کوى استبکى امکندن و فى قوز بسندن **حکمت** خلاف ران صوابست و نقض عند
اول الاباب قد مر مثل هذه الالفاظ في اوایل کتاب دار و ان الدوا بکمان بقم الخاف
الفارسي ان من غير علم بحاله بقينا خور دن اذ قد يكون صار ايل قاتلا و ران ناديد
ان الطريق الذي لم يزل کاروان رفتن عطف جمله علم جمله از امام مرشد محمد طراى
بشده يد الراء نسبة الى الخوال علم طان اجل خوارزم و خراسان فانهم يسمون
الى العطار فيقال القصارى و الى العطار فيقال العطارى و قيل ان الزم مخففة
نسبة الى عزالة و هى بالتخفيف قرية من قرى طوس پر سيدند بدین منزل و خلوص

چگونه رسیدن آن بآه و جبه و صلت گفت بد آنچه آن سبب آنکه بود هر چه در دست
از پیر سید آن شکل و عار ندانستم **قصه** امید عاقبت آنکه بود موافق عقل
و بعضی نسخ طبع که بعضی را بطبیعت شناسی بکون آفتاب و السبحان و
ترکین بر بدیه الطیب الحادق بنماز نیاید الخطاب پیر سید آن پیر سید آن هر چه
ندانی که ذل بالهم والتشدد پیر سید آن مرهون دلیل راه تو باشد بعد از آنکه
حکایت هر آنچه دانی که هر آینه آن البته کامر معلوم تو خواهد شد معناه
بانه که سکن معلوم کن اولی که کدر پیر سید آن آن تعجیل مکن کا قبل السؤال ذل
ولوا این طریق که حکمت را زبان دارد آن استجیل السؤال فیما یعلم بلا سؤال ولا
یقضی ذلک ترک السؤال فیما لا یعلم فلا یناف ما نقله من الامام فاحکمه تاخیر السؤال
فیما یعلم بدون **قصه** چو لقمان دید اندر دست داود علیه السلام همی آهمن بجز موع
کرد و اصله معجزه حدیث تا و ما للوزن پیر سید ش ضمیمه لفاعل را جع الی لقمان و ضمیر
و ضمیر المفعول الی داود چه می سازد که دانست فاعله ضمیر لقمان که تا پیر سید ش
معلوم کرد و اصل هذا الخلام ما ذکره القاضی فی تفسیر قوله تعا و لقد ابنا لقمان
احکمه جث قال و من حکمت انه صبی داود شهید را و کان یسر الدرع فلم یسأل
عنها فلما اتمها لبسها و قال نع لبوس اطرب انت **حکایت** از لوازم صحبت ال
المحاجة یکی آنست که خانه پیر و از مشتق من پیر و اختن و قد عرفت معانی
و المراد من خلقه من الغیر تا با خانه خدای الی صاحب البیت در سازن خطاب
من ساحتن و المراد به الانتظام و الموافقة و من لم یعرف المعنی المراد است
و البیان و لطیفه الشارح **قصه** حکایت کلمه را مقتدره بر مزاج مستمع کونی

و بعضی نسخ طبع که بعضی را بطبیعت شناسی بکون آفتاب و السبحان و

اتها التلکلم اگر دای که دارد فاعله ضمیر مسجع بانو بیاید الوحدۃ هر آن عاقل
 که با مجنون تشبیه و یصاحبه نگویند مضارع منفی جز حدیث روی بیل حکمت
 هر که بایده آن تشبیه و یصاحبه اگر چه طبعش ایشانیکه و بالموافقه فی العمل لیکن
 بطریق ایشان مترجم علی صیغه المفعول کرده و چنانکه اگر شخصی بجز ایشان را
 و را طایرین را و دینا زکر در آن نفس الامر منسوب شود بجز خوردن و اعتقاد
 الناس **خون** در قم بفتحی تن بعض الخطا به خود بنا دای که تشبیه آن ایشان و قررت
 جعلی و من قال فی شرحه ان امضیت و قررت محاکم بسحق ان یقال فی حق
 هذا الطام که نادان را بصحبت بر که نیک بعضی الطاف الفارسیه طلب کرده و
 ز دانا بآن جمع دانا و فی بعض النسخ ز دانا بیک بند لاجل الصحبه مر اعتقد
 و فی النسخه الاخری مر افرمود با نادان میبوند الی ان صاحب ولا تخلط مع ظاهل
 که کرد آن عصری خرابی است بصحبت و کرد دای ابله تر بیاض بیاد اطلب فی
 المواضع الاربعه اذ الصحبه مؤثره **حکمت** حکم شتر چنانکه معلومست بینه
 بقوله اگر طفل بیاد الوحدۃ مترجم بفتح کایم هو الیهام والضمیر راجع الی شتر
 کبر و و صدق سنگل بهر د بعضی الاول و فتح الثانی فاعله ضمیر طفلی کرده و الطاف الفارسیه
 از من متابع او پیچید مضارع منفی من بچیدن اما اگر در ماله شتر که
 هو ناک الی الخوف پیش آید که موجب هلاک باشد فاعله ضمیر و و طفل بنادان
 بآباء المصدر انجا خواهد رفتن زمام از گشت بفتحی تن و الضمیر راجع الی طفلی
 در کلام مضارع من کسانند و دیگر مطاوعت ای موافقت کنند علیه بقوله
 که منطام در شتر ای و وقت اشنوشت ملاطفت مفاعله من اللطف من موصوف

این سخن را طبع

و غیر مصقول و گفته اند که دشمن بلا طفت و دوست نکرده و کما قیل **بسم الله الرحمن الرحیم**
هر بار از توردی قهرن اغیار و دشمن اولیجه مظار اقیه ایلمه بعد از الحکم طبع زاید
کنند **قوله** کسی که لطف کند با تو خالی بایش باشد الی الی لطف به المقابلة اندیشه
و کمر خلاف کند در دو چشم الضمیر فی المصراعین راجع الی کسی آنگاه که
و فتح الطاف الفارسی و سکون النون امر من اکدن بالترک و در مرقی خالی
مفعول الامر سخی لطیف و کرم با درشت خون سکون النون و الیا سکون النون
که رنگ خورده سکون الطاف الهی نکرده بنرم سوکان با ستر که دوزخ و ایکه
پای **حکایت** مهر که در میان سخی دیگران افتاد بفتح الكلام قبل ان بسکت
المنظومون الحاضرون تأملیه فصلی بدانند ان غرضه اظهار الفصل پایه جهلش
بشاسند قدمه هذا المضمون فی الباب الرابع فی اخطایه الخ اولایک را از حکما شریح
قوله ند مود مود مود شمشد سکون الدال جواب مرمهون مکرر الکه کز و سوال کنند
اذ کثره الكلام مذموم که چه برحق بود مزاج سخی اللغائل حمل و دعوی بی کسر
الواو و سکون الیا بر حال کنند اذ انکلام بغير نقیص **حکایت** ریش بی الوحد
اندرون جامه موضع مستور داشتم حضرت شیخ رحمه الله علیه قد علم ان با جراحه
هر روز بر سیدی که ریشت چو نست کیف جراحه کن و پیر سیدی که کجاست
داشتم بالفراسته که از ان احتراز میکند که ذکر هر عضوی روا باشد اذ ذکر
الصورة الفلیطة قبیح و خردندان گفته اند مهر که سخی سخی الی الی شخصی
لا یزین لکلامه از جوابش بر خیزد **قوله** تا نیک ندان بالنون النافیه که سخی عین
صوابست مرمهون باید که بگفتن و من از هم ان من الانضاح نکات بی لکلام

ان يبقی ان لا تفتح فاک لا تتکلم که راست سخن گوید و در بند مایه ان لو تتکلم
 صادق و بقی مجوسا به را که در وقت التاء الخطاب و چند از بند مایه و الماد
 ان الصدق او و ان نزع الضرر علی شخص القائل و اما جواز الکذب فانما هو
 تخلیص الخیر فلذا عرف المراد فلا یرد ما قبل ان هذا بحسب ظاهر مینا قضی ما
 سبق من قوله دروغ مصطلح آئینه به از راست فتنه انگیز علی ان ما ذکر الخس
 مینالین من قبیل راست فتنه انگیز **فکت** دروغ گفتن مبتدا به ضربت لارب
 متعلق بقوله مانه مضارع من ما شئت خیر المبتدا و اللارب هو الثابت يقال
 صار الشیء ضربه لارب و هو افصح من ضربه لزم و المعنی ان الکذب یثاب به بالقریب
 الثابت جراحه که اگر جراحت درست شود نشان بمانه بفتح الباء و فتح النون
 مضارع من مانه یعنی ان ان الکذب یبقی و سوء الظن من قائله لایم تنفع چون
 برادران یوسف عم که بدروغی موسوم من الوسم شده لقولهم الحله الذی یبر راست
 گفتن ایشان نیز اعتقاد مانه بفتح النون الاول و سکون الثانیه مایه منی من مانه
 قال الله تع حکایه علی قاله یعقوب عم لابنائه بل سولت لکم الفکام امر افخیر
فقط کسی را که حادث بود راسته بابا المصدرقی خطا که کند و کردارند از ان **فقط**
 بیالون به و که ناموران صاحب الاسم یعنی مشهور شده بنا راسته و الکذب ذکر است
 باورند از ان لا یصدقون القول الصریح از و اصلا **فقط** دروغی نگیزند صاحب
 و لان ترمون به انکس که پیوسته گفتن راست و ان وقع منه الکذب یحکون
 علی الخطا و که مشهور شده بنا راسته بکثرت بفع منه الصدق نادرا که راست گوید
 نو گوید خطاست و من او رد بدل المصراع که راست گوید بگویند خطاست

این کلمه را فکت

این جمله را علی

فقد ذهب عن عادته في اطلاق الوزن وليس بخطا منه كالايجاز **حکمت** اقول بان
 مبتدأ باتفاق الی بانفاق السكاه الصغلا اذ ميبست خبره واذل موجودات سكل
 كما اقول في الاعراب و باتفاق حمد من ان ثابت سكل حتى شتاب وصفه تر كبتی به
 از آدمی تا سپاس الی غیره تا که **طوطو** سكر را لغته را هرگز فراموش نمی فرمود چون نکره و الی
 لا یصیر اللغه منسبه عنده کمر زنی صد نوبتش سكل خانه لا یبقر النوى و کمر عمر لافه
 عرفت المراد منه نواری خطاب من نو اخلاق و من قال في شرحه لو تعلققت فخر الخطا
 سفله را حمد مر بیان لغظه و معنی في الباب الاوّل في الخطایه اولها یکی از پادشاهان
 پیشین الخ و في هذا الباب و فتره ما بقوله بخلافه یصب بکثرة بفتح الباء الصلة
 جبره و في بعض النسخ تنقل آید بانو در جنگ **حکمت** از نفس پرور بسكون الفاء و
 التین و الم اثنی و صف تر کبتی ضروری بالباء المصدری بالتر که منزه لولک یا بد خان جل
 همته مصروف الیها و نه منزه سروری را بالغی و السكون نشاید **حکمت** مکنی رحم بر کاه و
 بالحق الفارسی بسیار یاد غلظه بقوله که بسیار خست بسكون الراء و فتم الخطاء
 و صف تر کبتی و بسیار خوار و صف تر کبتی ابضا و المعنی بالتر که چوق باجی و چوق
 بیجی در **حکمت** جو کاه و ال مثل البقره اره می باید التاء الخطاب فتره بالباء المصدری بقوله
 باید چو خه ال مثل الخاریق مفعول و می بجور کسان جمع کس و در دهی بیاء الخطاب
 فان اسمن لا یكون الا بکثرة الصلح و لا یحصل ذلك الا بتخیل المشاق و الاولی من الناس
حکمت در انجیل آمده است که فرزند آدم اگر تواند که در دهی الی لو اجعلک غنیا
 از منی مشغول شوی بالی ال تنسی ذکر و اگر در ویش کشمت التاء الخطاب في الموضعین
 تنکدل شیخ بحال للغه و لا تشغل ایضا بد کمری پس خداون ذکر من کجا یا الی این

این مورد را طبع

خوار و

اشتیکی منکر که ذکر داور را حاکم نیست فاعل حاکم مطلقا از حاکم تو هیچ حکم بالاتر
نیست و لهذا آنرا که نور بهر کی بایا، المصدرون کنی ان تر شده هیچ بمقام الطاف العارفین
نشود و بعضی نسخ آنرا که نور دهنی کم شود و آنرا که نور کم کنی روبرای هر شد
نوست و فی البیت تلخیص از قولی که من یکنی الله فلا مضل له و من یضل فلما دلی **بیت**
که ای یکنی آجام بجای آخر کما تر به از پادشاه به فرجام و هو مثل الجحیم لفظا و معنی **بیت**
حقیماء الوحی که نیست بغایتین و الشین ضمیمه ای عظیم من عظیمه شادمانی بهر ای
ناخذ الفرح و نجد به از شادی بکنند الباء المصدرون که نیست بغایتین ایضا غم خون
قیل فی الترجمة **بیت** شول غصه که اردیجی انکی اوله سروری بکدر شوفر حدی کم اوله
غم عقیقه **بیت** زمین را از آسمان نثار رست انبار بکسب النون اسم طایفه و المراء
به معنی الطر المسیب و آسمان را از زمین غبار ذکر فی مقام التعلیل الجبر المشهور کل
انما یتیر شمع باقیه تر شمع الاناء و رشیخ خرج حافیه قلیلا قلیلا **بیت** کثرت اناء الوخله
علم حرف شرط الخطاب خون من آمدنا سرا و اراد انا تشبیه نو خون یکی خویش
از دست مکرار **بیت** حق تقا بیند ان المعاصی وی پوشد و سینه و معایبه
نمی بیند وی خروشد مضارع من خروشدن با شکر که جمله ابلک و کور کور کور کنی و شادی
ایله جفر مق **بیت** نعوذ بالله که خلق ان الناس غیب دان و صفی نه کیستی بودی
بیاء الطیابة کسی بحال خود ای حال نفس و خلوت و من لم یعرف النفس قال
ای بسبب حال نفس از دست کسی بناسودن **بیت** تر از معدن بکسب الدال
بجان بالطاق العربی لفظ فارسی مراد فی معدن و انما قال بجان کندن بناسودن
بجان کندن و من لم یعرف منق المناسبه قال و انما قال بجان نفسا و حذر اعی النکمل

بدرايد الـ **تخرج** بحرف المحدث وازدست بجعل بكان كندن برنيايد **قلم** دوستان
 جمع دون بجمع الخبيس كوزند اموالهم وكوشن دارند يعني يتوقعون الاكل بعد
 مئة كويند اميد به كه خورده الـ رجاء الاكل اول من الاكل ثانياً لئلا روحانية
 وهدية النفس جسمانية روزي في يوم من الايام يعني بطرح بكثرة الجوع مما فاق الاستطاعة
 على سراج عدوهم رازمانند مفعول بيني و خاكسار جرحه عطش على قوله زرماني
 الى الرجل الذي هو كثر الشرب الذي هو اصل درهم والدينار صار متبناً بهذا
 هو السموع من الاساتذة والملازم للطبيعة ومن صحة اللفظ بغير ما ذكرناه وتبين
 المعنى بقوله والمعنى روزي بين دشمن رازمانند و مراد حال كونه بكاك الـ لون
 فقد بعد عن المعنى الصحيح الصحيح **ت** حركه بزير دستا جمع زير دست
 وهو من قبل الوصف التركيبي **ت** بخشاید الا من لا يرحم علم الذين تحت بين جوار
 بفتح الجيم زير دستان بفتح الـ البعجة والبايا الوحدة كمر قمارايد الى بصير
 مبتلي بظلم الذين ايدى بهم فوق بين والمراد من لا يرحم الضعفاء يصير مقهوراً
 في ايدي الاقوياء **ت** نه السني مصروف تمام اليه مهربازو بفتح عصفه كمراد
 قوتی هست وصف مهربازو ببايا المصدرية عاجزة انرا بشكند بفتح النون
 دست مفعول بشكند ضعيفاً انرا مكن بمراد علم قلوبهم كمراد بايا الوحدة
 الـ مضرة كمراد حاشا خطاب من مانند الـ تقع وتخرج بجور زور مندن وصف
 تركيبي بجمع القوت والبايا الوحدة **ت** حاشا چون خلاف بفتح بعض
 السنجديد كمراد درميا آيد علم صفة الصارع وفي النسخة الاخرى آمد
 علم صفة الاضاح بفتح الباء الصلة وفتح الـ الجيم والباء الـ بين من البين

والا يكتف في محل الخلاف والخراب وجونا صلح بسند كثره بكسر الخاف الخاف
بمعنى كماله في موضع الخلاف سياتي ذكره ان شاء الله تعالى كفايته وقد وجد
ذلك في بعض النسخ وابتجأ الى محل الصلح خلافاً لما في **مقامه** **مقامه**
الى كذا يلحق بالقرآن على سبيل القياس كذا في بعض النسخ بل هي آية الى
المقام لا يحصل على التوام **ب** هزار باره الف مرة فاما المسمى فخره
از ميدان في حق الفرس و لكن اسب ندارد بدست خویش عناق **مقامه** در پیش
در حاجات می گفت یارب بر بدان رحمت کن که بر سلطان خود رحمت کرد که
ایست نه اینک افرین فاما المقصود من الناجات انه ينبغي لا يلهيكم انهم حيوا
المجرمين المنكرين ولهذا قال اول كسب که علم بغتة بين برجامه وانكشتره در
دست نهاد چشید بود گفتندش چرا همه زینت و آرایش را بیک دادند و فضیلت
بسکون انشاء مبتدا راست راست خبره و الجملة حالیه یعنی و الحال ان الفضيلة
لطرف البین گفت راست را راسته بابا و المصدري تاسست الى يكفیه **قطعه**
قر بدون گفت تقاشان چین را ال امرهم که بپیرامون مرادف پیرامون و کلامها
بابا، الفارسیه بمعنی حواله اشخا کلامش بطلاق علی معین بالترک اوتام
و قرء او بدوزند مضارع من دوختن بدان جمع بدراشکی دارای مرد و حشیا رفیق
انما و قد مره بیان مرتین که سلطان خود بزرگ و یکی روزند مجوز فی النظم مالا یجوز
فی غیره و الا فالنقدیر بزرگ باشد و یکی روزند **مقامه** بزرگ بیاء الوصیة
و الکشف مقول القول هذا اعنی با چندین فضیلت که دست راست دارد و چنانچه
در دست چپ میکند گفت فاعله ضمیر بزرگ ندان توخ بعضی النسخ نه است

که همیشه اعلی فضل محروم باشد **ت** آنکه حفظ با جهاد المله و الظلم البغیة
 الشدقة بمنح التمسب آفرید و روزگار بفتح رزق و بخت ای دولت با فضیلت
 همی دهد یا تخت و الا بجمعها **ت** شش **ت** نصیحت پادشاهان الهی معانی
 الی معنوی که گفتن ستم کسی را راست که بیجای خون میرند آرد یا امید زار
ت موقد اسمی فاعل من التوحید چه مدیای زبیری خطابت من ریختن زرش
 اخرا الضمیر للوزن و موضعی پای چه شمشیر بندی کنی بکسر عن و یا، الخطاب
 بر سرش ای پادشاه و بیان یعنی لاقدر عند المال اصلا و لا مبالاة لرب السیف
 قطعا و همه احسن بکسر الاء و فتح الراء و السیف المملکتی اسم بالنزک قورقو
 و من قال انه اسم مصدر الی هر اسیدن یعنی نه سیدن فقد نقول و الضمیر راجع
 الی الموقد بنا شد ز کسی بل رجاء و خوف من الله **ت** بر نیست بحدی الفی
 این فی اللفظ للوزن و فی الحظ للتحقیف بنیاد توحید **ت** پادشاه
 مبتدا از بهر و فی ستم را راست خبره فانما قوتها قاهره بدفعهم کا و شخه
 مبتدا او عطف علی پادشاه بر الی خون خوران خبره او عطف علی الخبر
 فانه یاخذ الذین یقتلون الناس و یحرقونهم و قاضی مصلحتی جوی وصف
 ترکیبی مضاف الی طاران ای برید اصلا و الشراق و کلمه است مفرد فی
 الموضیعی و الماحذفت لقاعدة الاسجاع و من لم یعرف القاعدة قال
 و الی رابطه محذوفه الی مصلحتی جوی طارانست هرگز دو خصم بکسر المیم راضی
 پیشین قاضی نه و ندای اطمینان اللذان هما راضیان بالحق لا یدعیان الی التخاصم
 للخصومة و فی بعض النسخ هرگز دو خصم بسکون المیم از پیشین قاضی راضی

نرود و بواته الاول قوله **فقط** جوه حق مثل ثمن المبيع و بدل الاجارة و غیره معاینه
 ای علم وجه المیقین و ای که می بیاید داد الی يجب اذا و اما الی ماله الحق بلطف به
 ای اداؤه بلطف او که بچک او ری بایا المصدر و و تشکی عطف علیہ و الباء
 کذلک ای من ادائها و من لم يعرف المعنی الما و قال بیا الطناب فی آورک و تشکی
 و قال و قد یقال معناه بلطف بک بچک او ری دادی و و تشکی دادی بایا بین
 المصدر بین الراضین علی الوصفین استرکیتم فیها خراج اگر نکذار دای
 لا یؤدیہ کسی فاعله بطیب نفس الطیبه بکسر الطاء مصدر طاب بغير ازو
 بستند مرد سر چک بفعی مردان سر چکیان و الاثر الدائم
 کسی را بدان بهتر شئی کند بفعی الحاف العزیز لفظ فارسی بفعی غیر الصارح
 الی الخلیل فی اطلاق علم غیره لا تطبع و السن بطریق الاستحسان که در مکر
 قاضی را بشیرینی قاضی که بر شئون بخور و بیخ خیار فیہ لطیف ثابت
 کند ای بچک از مهر تو بفعی الدال و سکون الراء خبر بزه زار الی المبطی لیا
 حکایات بناسب ذکر ما فی هذا المحل و لکن لا شرعت فی شرحه لکستان آورده
 بعضی الحکایات فی اثناء ابیان منفع من بعض اطلاق قائلان ان الشرع یکون
 کثیر یورث الملأ و لهذا ترک ایراد الحکایات فیه پیر از نابکار
 ایراد به الزنا بقرینه المقام چه کند که توبه نکند فانه لا رغبه لیا معنیها و مستحبه
 معروف از مردم از اری اذ لا ولایه له علی الناس جوان مبتدا و کسر النون
 للاضافه کورث شین و صفته کبیر نیز در راه خداست بالاضافات خبره
 که پیر خود بسکون الداء و التوال غوا اندر گوشه بر حاست جوان است

و في بعض النسخ سخط می باید که از مشهور بهر چیز و در اول فی الحديث الوحيدة
 الثابت ان التائب التارك لشهوته لاجل بغيره مطايعه جبر است رغبت
 بكون التائب را خود الت بپای خیزد حکمی را بر رسیدند که چندین
 درخت نامور قد مرتبانه بعید او قریب او من فتره ما و قد ذکر بغير معناه
 بقوله مشهور و نامدار فقد صار نامور فی الشیاء و اکثر که خدای تعالی
 است بلند و بر و مند قد صحیح اهل اللغة بالفتح والفتح بمعنی الخمر والقول و
 من لم یعرف التحقيق قال و هذا مثل قولهم دولتمند و حاجتمند و اما زید الواد
 للباغی فی المعنی هذا الملامه علی ان ما ذکر کلام من عند نفس هیچ یکی را اراد
 خوانند حکم سرور که ثمه ندارد درین چه حکمتست هذا المجموع سوال کف فاعل
 ضمیر حکمی هر یکی را من الاشجار و خلق قد عرف معناه مفضل او من فتره بقوله
 ان تلخیص فقد ذهب الی و طیفه و عاده من تفسیر اللفظ بغير معناه من عند
 نفس معینست و وفق معلوم هذا الیسی بخلق بل اکثر فی کلامی بوجود آن دخل
 تانی اند و کلامی بعدم آن بهر مرتبه بالفارسیین بالترکی صولمت و سرور هیچ
 ازین چیز نیست فانه لا دخل له ولا صرف و انه لا یفرح علی ما حصل ولا یبغ علی
 ما ضاع درهم و فن تانی است اذ لا تفاوت له بالآی و الذاهب و این صفت
 آزاد گانست فانهم لا یعلقون بال دنیا و لا بالیون بالمرایح و ما انی بهر آنچه
 می گردد دل منه ان لا تعلق فلیک علی الفای که دجله بسع مرهون پس از
 خلیفه بخواند که در بغداد معناه بالترکی خلیفه دن صکن کج که می بخورده
 کمرت زدست تقدیر السلام که ردست بهر آید چه دخل باشد کمریم کان جمیع اخره

منتفع به و رت ز دست کمال اول و حق قال یعنی و کبر دست فقد شری المستحق
 عند الشری که آنکه شری المحتاج الی الشری فی مواضع متعدده نیاید چو
 سر و باش آرازد و اخته الفقر تستخرج **کتاب** دو کس سر دهند بقم المیم
 و تحسیر به دند لعدم اشتغالها بالمال و آنکه داشت من المال و تحور دویم برفع
 و آنکه دانست من الصلح و نکره الی لم یعمل بمقتضی علمه **کتاب** کس نیست
 بخیل فاضل را مرهون که نه در عیب لغزشش گوشتد معناه بالشر که کس مرهون
 فاضل را مرهون بخیل که آنکه عین سو بیکه دور شمره یعنی آنکه بخیل و
 لو کان فاضلا بذمه الناس بخیل و من لم یعرف المعنی الصحیح اکثر الخلام
 بالفاظ الفارسیة اولاً و العربیة ثانیاً و لم یأت بالمعنی المراد و رکنی
 دو صد کنه دارد مرهون کمرش عیب و پوشه ای کمره بستر عیب جدا
 و من دأب المصنفین انهم قد یذکرون فی آخر کتابیاتهم خاتمه
 یختمون بها کما یدکون المقدمة فی اولها و یابلیغ المص آخر کتابه عشون
 بالحقه فقال تمام شد کتاب کلستان باعالمه الملک المنان و الله المستعان
 ای الذی یطلب منه العون درین جمله کلام ابتدا ای فی هذه الابواب الثمانية
 چنانکه رسم ای عادت مؤلفانست از شعر متقدمان بطریق استعاره
 ای طلب العاریة تلفیقی التلیق بمعنی القم و جعل الشیء تابعاً لشیء آخر
 سرقت ای لم یقع و المعنی المراد ای ما ادرجت فی ابواب هذا الكتاب
 من اشعار المتقدمین شیئاً کما هو حال المؤلفین یعنی ان جمیع ما فی هذا
 الکتاب نتایج فکره و تفاهین اشعاری است که من بعضین خرد و خویش

پیرستن و اگر چه اصلاح باله رفعة یعنی ان هذا الكتاب مثل البياض الخلق
 فاصححه بفتح اشعارى الفارسية بالمواضع المتعددة وقد حوت الاشارة
 21 ان بعض الاشعار العربية و الفارسية المذكورة في هذا الكتاب من اشعار
 المصنف و قد منه قبل تالیف الكتاب به از جامه عاریت خواستن من
 البیضا غالب گفتار سعدی الی اکثر کلام طرب انکسیر معناه وصف ترکتی و طبیعت
 آمیز بکسر الطاء قد مره قریبا و صف ترکتی ایضا و کونه نظرا ان را بدین جهت
 بسبب اللطایف زبان اطمن در ارکمه و دقایق که مغر مبتدا و کسر الزاؤه
 للاضافة و ما فی سكون الغین بهود بهود ان الی تفسیه و دود و چراغ کالاول
 و قابل خود و و تحمل الازی بلا فایده کار خرد مندان نیست خبر مبتدا یعنی
 انهم عدوا سعی المصنف عشا و سقا و قالوا ان اجدة و المشقة تالیف مثل
 هذا الكتاب لا یصدر عن العقلاء و اشار المصنف الجوابهم بقوله و لیکن بر رای
 روشن صاحب دلان که روى سخن الی توجه در ایشانست انکسیر طبیعت
 معهم لامع الجواهر اخت و بهر شیء مانند متعلق بقوله بر رای او که در باقم
 و الحمد للشد بد کامة موعظه ای شایع در سکن بالکسر خطب عبارت کشید
 است و الحق ان الامر کنک و داروی تلخ نصیحت بالاضافة بشهد نظرافت بر
 آدمی خجسته بین وجهه بقوله تا طبع محاط ملول نشود بالموعظه المصروفة فان
 الحق مر و ارد و لست قبول محروح مانند بفتح السونین ما نصیحت بجای
 خود که در معناه بالمره که به نصیحت کند و بر نه ایلد که اذا عرفت المصنف
 قلقل جای لب بفتح و قول من قال جای مع کامة مرارا مع کامة مرارا و

لا يرى بيا والوحدة درینا الی فی النصیح بسر بفتح تین بر ویم الی صرفا الزمان من
 العرب واثمناء به کمر نیاید فاعله ضمیر نصیح بکوش رعت کس لمن المستعین
 بر رسولان بیان مرادف پیغام باشد پس والواجب علی المرسل هو ابلاغ
 یا ناظر اقیه الی الکتاب سئل الله بکمره مرهون علی المص و استغفر
 عطف علی قوله سئل لکاتبه شارح الفقیر و اطلب لنفسک من خیر تریه
 الی تریه من بعد ذلک اطلب لنفسک اطلب غفرا ثا لصاحبه اعلم ایها
 الناظر فی شرحی هذا ان الشارح الاول قد بذل جهده فی شرحه و ان اخطا
 فی مواضع کثیرة و قد ثبتت علی مواضع اخطا و اوردت الصور
 و بالبحث فی رقة بالطایف لانه کلستان موضع الفرق

غفر الله له و له و لیسایه المسکین فی شرح
 کلستان فی آخر ربيع الآخر سنة

سبع و خمسين و تسع

فی بلدة اماسیه حید

عند البلق و تم

کتابته فی آخر

ذی القعدة

سنة احدى

و ستین و تسع کتب الفقیر سروری الحقیق بالافلام المختلفة

بیک صفت از یکی داخله
 مازی آنچه ده من الناس
 قری قلم یلین تعمیر
 ظهور اینکدر
 غصبت
 احوال

